

שבוע פרשת ויצא

(22 – 28 November 09)

ה' – י"א כסלו ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְדְּךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֹכְלֹת וּשְׂבָעֹת. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצַת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עָלִי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחַזַּרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: וַיֵּשֶׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשְׁמַע לְךָ שְׁלֹום: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו ייתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׁכֶם וְעֶמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שִׁקְרָה: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוֹ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְּזוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹד
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָה: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֱב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יִגְיעוֹן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעָנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
 (ב) מזמורי תהלים ק"ח ק"ט ג
 (ג) מאמר ד"ה קטנתי מכל החסדים (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת וישלח, ח"י כסלו, ה'תשכ"ג ה
 (ד) שיחת אור ליום ועשי"ק פרשת ויצא, יו"ד כסלו, ה'תשי"ג יט
 (ה) לקוטי שיחות לשבוע פרשת ויצא (בלה"ק) כרך י כא
 (ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויצא כה
 (ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויצא לו
 (ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לט

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

- (ט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויצא מב
 (י) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויצא ס
 (יא) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויצא סז
 (יב) נביאים וכתובים שמואל-א פרק ב, דברי הימים-ב פרק כא ע
 (יג) מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף צג עד דף צט עב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יד) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן ק
 (טו) שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן קב
 (טז) תורה אור - ד"ה תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה - אדמו"ר הזקן קג
 (יז) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי קד
 (יח) דרך מצותיך - ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" קה
 (יט) תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש קו
 (כ) קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב קו
 (כא) ספר המאמרים התרפ"ט - אדמו"ר מוהרי"צ קז
 (כב) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קז
 (כג) ספר הזכרונות - אדמו"ר מוהרי"צ קט
 (כד) אגרות קודש - אדמו"ר מוהרי"צ קיב

- (כה) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת ויצא ע"פ חומש "תורה תמימה" קיג
 (כו) לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא קלד
 (כז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קלה

47 לְשֹׁרוֹק עֲלֵיהֶם חֵס וְשָׁלוֹם וַיִּכְפֵּי שְׁמִבָּאָר כ"ק מוֹרֵי חָמִי
48 אֲדָמוֹר בְּשִׁיחָה⁶ שֶׁהַפְּנֹנָה בָּזָה לְשָׁלוֹל גַּם שְׁרִיקָה דִּקְדָּשָׁה
49 - שְׂרִבְנו שוֹלל כָּל רֶגֶשׁ שֶׁל הַתְּנַשּׁאוֹת עַל הַזּוּלָּת גַּם כֹּאשֶׁר נֹכַח הַדְּבָר
50 מִסִּיבוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה, (וַיִּתְּבֹאֵר בְּמֵאמֶר שֶׁיִּקָּר הַעֲבוּדָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּבִיטוּלָה),
51 וּמִסִּיִּים רִבְנוּ הִזְקֵן אֲגֵרָתוֹ

52 בַּפְּסוֹק: וּמַעֲנָה רַךְ מְשִׁיב
53 חִימָה⁷ כו' (הַכּוֹסֵס עַל אָדָם
54 וְהֵלָה מְשִׁיב לוֹ בְּמַעֲנָה רַךְ, מוֹרִיד
55 בּוֹזָה כַּעֲסוּ מַעֲלִי), וְכוּלֵּי הָאֵי
56 [=אַחֲרֵי כָל זֹאת] וְאוּלֵּי יִתֵּן
57 ה' בְּלֵב אַחֲיָהֶם כַּמִּיִּים⁸
58 הַפְּנִיִּים וְגו' לְפָנִים כֵּן לֵב
59 הָאָדָם לְאָדָם. (כֶּשֶׁם שֶׁמֶן הַמִּיִּים
60 מִשְׁתַּקְּפִים דְּמוּתוֹ וְצוּרָתוֹ פָּנָיו שֶׁל
61 הָאָדָם הַמְּבִיט בְּמִיִּים, כֵּךְ מִמֶּשׁ,
62 כֹּאשֶׁר שׁוֹכֶנֶת בְּלֵב הָאָדָם אֲהָבָה
63 נִאֲמָנָה לְזוּלָּתוֹ אִי מַעֲוֹרֵר הַדְּבָר
64 גַּם כֵּן הָאֲהָבָה דּוֹמָה בְּלֵב חֲבֵרוֹ
65 כְּלִפְיוֹ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ נַעֲשִׂים הֵם
66 חֲבֵרִים נִאֲמָנִים זֶה לַזֶּה).

67 וְהִנֵּה פִּיּוֹן שְׁאֲגֵרָתוֹ זֶה
68 פְּתִיבָה רִבְנוּ הִזְקֵן אַחֵר
69 בִּיאָתוֹ מִפְּטָרְבוֹרְג, מוֹבָן,
70 שֶׁהָיָה קְשׁוּרָה עִם פְּלָלוֹת
71 עֲנָן הַעֲבוּדָה עַל פִּי
72 חֲסִידוֹת, שֶׁהָיָה יְדוּעֵץ⁹
73 שֶׁפְּלָלוֹת עֲנָן הַמֶּאֱסֵר שֶׁל
74 אֲדָמוֹר הִזְקֵן דְּפִטְרְבוֹרְג
75 הוּא עַל דֶּרֶךְ מֶאֱמָר
76 רְבוּתֵינוּ זְכֵרֹנָם לְבִרְכָּה¹⁰
77 מִשָּׁל מִן הַיָּזִית הַזֶּה
78 כְּשֶׁכּוֹתְשִׁין אוֹתוֹ הוּא
79 מוֹצִיא שְׁמֹנֶה כֶּשֶׁם שֶׁעַל יְדֵי

1 קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסִידִים וּמִכָּל וְכוּ'¹, - דְּבָרֵי יַעֲקֹב אֲבִינוּ כְּהַקְדָּמָה
2 לְבִקְשָׁתוֹ מִהַקֵּב"ה שִׁיִּצִּילוּ מֵאֲחִיו עֲשׂו: 'קִטְנֵתִי' - מְרַגֵּשׁ אֲנִי 'קִטְן' מִלִּקְבֹּל
3 עוֹר חֲסִידִים אַחֲרֵי כָּל הַחֲסִידִים שֶׁהַקֵּב"ה עֲשָׂה לִי. וּמִכָּבָר רִבְנוּ הִזְקֵן
4 בְּאֲגֵרָת הַקֹּדֶשׁ (הַנִּדְפֶּסֶת בְּתִנְיָא') דְּבוֹר הַמִּתְחִיל זֶה, שֶׁכְּתִיבָה
5 אַחֵר בִּיאָתוֹ מִפְּטָרְבוֹרְג²

6 שֶׁם שֶׁהָה בְּמֵאסֵר לֵאחֹר הַלְשָׁנָה
7 עַל הַחֲסִידוֹת. (וְכֹאשֶׁר יֵצֵא חֲפְשִׁי
8 בִּי"ט כְּסֵל, שֶׁלַח אֲגֵרָת זֶה
9 לְחִסִּידִים): שְׁמִצָּד הַחֲסִידִים
10 שֶׁהֵם בְּחִינַת קִרְבַּת
11 אֱלֹקִים בַּחֲסֵד שְׁעוֹשָׁה הַקֵּב"ה
12 עִם הָאָדָם, נַעֲשֶׂה הָאָדָם קְרוֹב
13 יוֹתֵר אֶל הַקֵּב"ה וְלִכְנֹן צָרִיף
14 הָאָדָם לִהְיוֹת כְּכַטוּל
15 וְשִׁפְלוּת וְלַחֲשִׁיב עַצְמוֹ
16 נְמוּךְ, כְּפִי שְׁמִצָּנוּ
17 בְּאַבְרָהָם שְׁאֲמַר וְאֲנִי
18 עֶפְרָא וְאֶפְרָיִם³, הִינֵנו,
19 שֶׁהָעֲנָן דִּקְרִיבָת אֱלֹקִים
20 שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ, פָּעַל בּוֹ
21 בְּטוּל וְשִׁפְלוּת, וּמִכָּל
22 שֶׁבֶן בִּיעֲקֹב שֶׁהָיָה בְּחִיר
23 [=הַמּוֹכֵחַ מִן הָאֲבוֹת⁴], הָרִי
24 וְדָאִי שֶׁהַחֲסִידִים
25 שֶׁלְמַעֲלָה פָּעַל בְּטוּל
26 בְּנִפְשׁוֹ, שֶׁהָיָה אֲמָרוֹ
27 קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסִידִים,
28 שֶׁנַּעֲשֶׂה קִטְן בְּעֵינָיו
29 מִחֲמַת רַבּוֹי הַחֲסִידִים.
30 וּמִמִּשְׁךְ אֲדָמוֹר הִזְקֵן בִּאֲגֵרָתוֹ:
31 וְזֶה הַחֲלּוּק שֶׁבִּין חֲסֵד
32 דִּקְדָּשָׁה לְחֲסֵד דִּקְלָפָה
33 (חֲסֵד דִּישְׁמַעְאֵל⁵),
34 שֶׁבְּחֲסֵד דִּקְלָפָה כָּל
35 שֶׁהַחֲסֵד גָּדוֹל הוּא הוֹלֵךְ
36 וְגָדֵל בְּגוֹבָה וְגִסּוֹת הָרוּחַ
37 וְרוּחַב לְבֹ וְאִין זֶה חֲסֵד
38 אֲמִיתִי, מֶה שְׁאִין בֵּין חֲסֵד
39 דִּקְדָּשָׁה שֶׁפּוֹעֵל בְּטוּל.
40 וּמִסִּיִּים בְּאֲגֵרָתוֹ: וְלִזְאֵת
41 בְּאֵתִי מִן הַמוֹדִיעִים כּו'
42 עַל רַבּוֹי הַחֲסִידִים כּו'
43 לְבִלְתִּי רוּם לְכָבֶם
44 מֵאַחֲיָהֶם כּו' לֹא לַהֲתַגָּאוֹת
45 עַל אַחֲיָהֶם הַמִּנְגִּידִים שֶׁגִּרְמוֹ
46 לְמֵאסְרוֹ שֶׁל רִבְנוּ הִזְקֵן, אוֹ

בס"ד. ש"פ וישלח, ח"י כסלו, ה'תשכ"ג

קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסִידִים וּמִכָּל וְכוּ'¹, וּמִכָּבָר רִבְנוּ
הִזְקֵן בְּאֲגֵרָת הַקֹּדֶשׁ דְּבוֹר הַמִּתְחִיל זֶה,
שֶׁכְּתִיבָה אַחֵר בִּיאָתוֹ מִפְּטָרְבוֹרְג², שְׁמִצָּד הַחֲסִידִים
שֶׁהֵם בְּחִינַת קִרְבַּת אֱלֹקִים צָרִיף הָאָדָם לִהְיוֹת
כְּכַטוּל וְשִׁפְלוּת, כְּפִי שְׁמִצָּנוּ בְּאַבְרָהָם שְׁאֲמַר
וְאֲנִי עֶפְרָא וְאֶפְרָיִם³, הִינֵנו, שֶׁהָעֲנָן דִּקְרִיבָת אֱלֹקִים
שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ, פָּעַל בּוֹ בְּטוּל וְשִׁפְלוּת, וּמִכָּל שֶׁבֶן
בִּיעֲקֹב שֶׁהָיָה בְּחִיר הָאֲבוֹת⁴, הָרִי וְדָאִי שֶׁהַחֲסִידִים
שֶׁלְמַעֲלָה פָּעַל בְּטוּל בְּנִפְשׁוֹ, שֶׁהָיָה אֲמָרוֹ קִטְנֵתִי
מִכָּל הַחֲסִידִים, שֶׁנַּעֲשֶׂה קִטְן בְּעֵינָיו מִחֲמַת רַבּוֹי
הַחֲסִידִים. וְזֶה הַחֲלּוּק שֶׁבִּין חֲסֵד דִּקְדָּשָׁה לְחֲסֵד
דִּקְלָפָה (חֲסֵד דִּישְׁמַעְאֵל⁵), שֶׁבְּחֲסֵד דִּקְלָפָה כָּל
שֶׁהַחֲסֵד גָּדוֹל הוּא הוֹלֵךְ וְגָדֵל בְּגוֹבָה וְגִסּוֹת
הָרוּחַ וְרוּחַב לְבֹ, מֶה שְׁאִין בֵּין חֲסֵד דִּקְדָּשָׁה
שֶׁפּוֹעֵל בְּטוּל. וּמִסִּיִּים בְּאֲגֵרָתוֹ: וְלִזְאֵת בְּאֵתִי מִן
הַמוֹדִיעִים כּו' עַל רַבּוֹי הַחֲסִידִים כּו' לְבִלְתִּי רוּם
לְכָבֶם מֵאַחֲיָהֶם כּו' אוֹ לְשֹׁרוֹק עֲלֵיהֶם חֵס וְשָׁלוֹם
[וַיִּכְפֵּי שְׁמִבָּאָר כ"ק מוֹרֵי חָמִי אֲדָמוֹר בְּשִׁיחָה⁶
שֶׁהַפְּנֹנָה בָּזָה לְשָׁלוֹל גַּם שְׁרִיקָה דִּקְדָּשָׁה],
וּמִסִּיִּים, וּמַעֲנָה רַךְ מְשִׁיב חִימָה⁷ כּו', וְכוּלֵּי הָאֵי
וְאוּלֵּי יִתֵּן ה' בְּלֵב אַחֲיָהֶם כַּמִּיִּים⁸ הַפְּנִיִּים וְגו'.

וְהִנֵּה פִּיּוֹן שְׁאֲגֵרָתוֹ זֶה כְּתִיבָה רִבְנוּ הִזְקֵן אַחֵר בִּיאָתוֹ מִפְּטָרְבוֹרְג, מוֹבָן,
שֶׁהָיָה קְשׁוּרָה עִם פְּלָלוֹת עֲנָן הַעֲבוּדָה עַל פִּי חֲסִידוֹת, שֶׁהָיָה יְדוּעֵץ⁹
שֶׁפְּלָלוֹת עֲנָן הַמֶּאֱסֵר דְּפִטְרְבוֹרְג הוּא עַל דֶּרֶךְ מֶאֱמָר רְבוּתֵינוּ זְכֵרֹנָם
לְבִרְכָּה¹⁰ הַיָּזִית הַזֶּה כְּשֶׁכּוֹתְשִׁין אוֹתוֹ הוּא מוֹצִיא שְׁמֹנֶה, וְהִינֵנו, שֶׁעַל

(1) פִּרְשָׁתָנוּ (וְיִשְׁלַח) לֵב, יֵא. (2) תִּנְיָא אֲגַה"ק ס"ב. (3) וִירָא יח, כז. (4) רָאָה ב"ר פִּע"ו, א. זח"א קִיט,
ב. קמז, ב. שְׁעָה"פ לַהֲאִרִיז"ל תּוֹלְדוֹת כז, כה. (5) רָאָה זח"ג רמו, ב. תּוֹרַת חִיִּים תּוֹלְדוֹת קמה, ב
וּאִילֵךְ. (6) שִׁיחַת י"ט כְּסֵל תרצ"ג ס"י (לְקוּד"ח ח"א כ, א וּאִילֵךְ). (7) מִשְׁלֵי טו, א (וְשֵׁם: יִשִּׁיב חִימָה.
אֲבָל כ"ה כַּפְּנִיִּים בְּכִרְכּוֹת יז, א. שְׁל"ה מִסַּכַּת יוֹמָא רַלֵב, א. וְעוֹד). (8) מִשְׁלֵי כז, יט. וְרָאָה תִּנְיָא
פִּמ"ו. (9) סִפְר הַשִּׁיחּוֹת תּוֹרַת שְׁלוֹם ע' 26. (10) רָאָה מִנְחוֹת נג, סע"ב. שְׁמו"ר ר"פ תַּצּוּה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כתישת הזית יוצא שמן משובח כך על ידי הקטרוגים והיסורים שהיו במאסר
2 אדמו"ר הזקן נגלה הפנימיות של החסידות ונשתנה הסדר, שמאמרי חסידות
3 שלפני פטרבורג נאמרו על ידו בתמציתיות ולאחר פטרבורג החל לומר חסידות
4 בריבוי ובהרחבה, וְהִינּוּ, שְׁעַל יְדֵי הַמַּאֲסָר בְּפֶטְרִבּוּרְגַּ נִתְחַדֵּשׁ

5 בְּחִינַת שְׁמִנּוּ, שְׁשִׁמְךָ

6 רִמְזוּ עַל פְּלִלוֹת הָעֲנָן 1

7 דְּמִתֵּן תּוֹרָה, כְּמוֹכֶן 2

8 מִמַּאֲמָר רַז"ל¹¹ בְּנוֹגֵעַ 3

9 לַחֲדוּשׁ דְּמִתֵּן תּוֹרָה, כָּל 4

10 הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשׂוּ לְפָנֶיךָ 5

11 הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ הַמִּצְוֹת 6

12 שֶׁעָשׂוּ הָאֲבוֹת נִמְשְׁלוּ לְרִיחַ, 7

13 שְׂרִיחַ אֵינוֹ עֵצֶם הַדְּבַר, וְלֹכֵן כֻּכַּל 8

14 שִׁירֵיחַ הָאֲדָמָה דְּבַר מָה, לֹא יִחַסֵּר 9

15 הַדְּבַר מֵאוֹמָה, כִּךְ הַמִּצְוֹת אֲצֵל 10

16 הָאֲבוֹת הוּא כְּדוֹגְמַת הָרִיחַ שְׁאִינוֹ 11

17 עֵצֶם הַדְּבַר, אֲבָל אָנוּ שְׁמֵן 12

18 תּוֹרַת שְׁמֵךְ [= מַלְשׁוֹן הוֹרֵקָה 13

19 מְכַלִּי לְכָלִין הָרֵקֶת הַדְּבַר עֲצָמוֹ 14

20 (עֵצֶם הַדְּבַר), כִּךְ עִם יִשְׂרָאֵל 15

21 קִיבְלוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה אֶת עֲצָמֵי 16

22 (שְׁמֵן) הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְזוּהִי 17

23 גַּם הַשְּׂכִיחוֹת דְּבִחִינַת 18

24 שְׁמִנּוּ לִי"ט כְּסָלוֹ, כִּדְּיוֹעַ 19

25 שְׁי"ט כְּסָלוֹ הוּא מִתֵּן 20

26 תּוֹרָה דְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה¹² 21

27 כִּינּוּ שֶׁהִנְחִיחוֹן בְּעוֹלָם זוֹהַ הוּא 22

28 סִימֵן שְׁגֵם בְּשִׁמְיֵם הַסִּימּוֹ 23

29 שֶׁאִפְשָׁר לְהִפְיֵן חִסְדֵּי. וְשִׁמְךָ 24

30 זֶה יֵצֵא רֶק לְאַחַר הַמַּאֲסָר הַדּוּמָה 25

31 לִכְתִּישָׁה. וּמִזֶּה מוֹכֵן 26

32 שְׁבָאֲגָרֶת זֶה נִשְׁכַּחְתָּה מִדֵּי 27

33 לְאַחַר הַמַּאֲסָר מְבֹאֵר פְּלִלוֹת 28

34 עֲנָן הָעֲבוּדָה (עֲבוּדַת ה') 29

35 עַל פִּי חֲסִידוֹת, הֵן בְּנוֹגֵעַ 30

36 לְקוֹ דְּסוּר מֶרַע וְהֵן בְּנוֹגֵעַ 31

37 לְקוֹ דְּעֵשָׂה טוֹב, הֵן 32

38 בְּנוֹגֵעַ לְעֲבוּדָה עִם עֲצָמוֹ 33

39 וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְפַעּוּלָה עַל 34

40 הַזֵּלֶת. וְהִינּוּ, א. שְׁבִנְגוּעַ 35

41 לְעֲבוּדַת עֲצָמוֹ, הֵקוֹ 36

42 דְּעֵשָׂה טוֹב הוּא עֲנָן 37

43 קְטַנְתִּי מְכַל הַחֲסִידִים, 38

44 שְׁבָכָל חֶסֶד שֶׁהִקְדוּשׁ 39

45 בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאֲדָם 40

46 צָרִיךְ לְהִיטֵן שְׁפֵל רִיחַ 41

יְדֵי הַמַּאֲסָר בְּפֶטְרִבּוּרְגַּ נִתְחַדֵּשׁ בְּחִינַת שְׁמִנּוּ,
שְׂרִימְז עַל פְּלִלוֹת הָעֲנָן דְּמִתֵּן תּוֹרָה, כְּמוֹכֶן
מִמַּאֲמָר רַז"ל¹¹ בְּנוֹגֵעַ לַחֲדוּשׁ דְּמִתֵּן תּוֹרָה, כָּל
הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשׂוּ לְפָנֶיךָ הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ, אֲבָל
אָנוּ שְׁמֵן תּוֹרַת שְׁמֵךְ, וְזוּהִי גַם הַשְּׂכִיחוֹת דְּבִחִינַת
שְׁמִנּוּ לִי"ט כְּסָלוֹ, כִּדְּיוֹעַ שְׁי"ט כְּסָלוֹ הוּא מִתֵּן
תּוֹרָה דְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה¹². וּמִזֶּה מוֹכֵן שְׁבָאֲגָרֶת זֶה
מְבֹאֵר פְּלִלוֹת עֲנָן הָעֲבוּדָה עַל פִּי חֲסִידוֹת, הֵן
בְּנוֹגֵעַ לְקוֹ דְּסוּר מֶרַע וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְקוֹ דְּעֵשָׂה טוֹב,
הֵן בְּנוֹגֵעַ לְעֲבוּדָה עִם עֲצָמוֹ וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְפַעּוּלָה
עַל הַזֵּלֶת. וְהִינּוּ, שְׁבִנְגוּעַ לְעֲבוּדַת עֲצָמוֹ, הֵקוֹ
דְּעֵשָׂה טוֹב הוּא עֲנָן קְטַנְתִּי מְכַל הַחֲסִידִים,
שְׁבָכָל חֶסֶד שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאֲדָם
צָרִיךְ לְהִיטֵן שְׁפֵל רִיחַ בְּמָאֵד, וְהֵקוֹ דְּסוּר מֶרַע
הוּא מָה שֶׁכְּתוּב לְבִלְתִּי רוּם לְכָבֶם מֵאַחֲיָהֶם כו'.
וְכִמּוֹ כֵּן בְּנוֹגֵעַ לְפַעּוּלָה עַל הַזֵּלֶת [מִצַּד הָעֲנָן
דְּאַחֲבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁזָּהוּ כָּלִל גְּדוֹל בַּתּוֹרָה¹³, זֶה הִיא
כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה וְאִידֶךָ פְּרוּשָׁה כו'¹⁴], שְׁגֵם בְּעֲנָן
זֶה נִתְבָּאֲרוּ ב' הַקּוֹיִן דְּסוּר מֶרַע וְעֵשָׂה טוֹב, מְעַנֶּה
רַךְ מְשִׁיב חַיְמָה הוּא הֵקוֹ דְּסוּר מֶרַע, וְכִלְיֵי הָאִי
וְאִילֵי כו' כְּפִימֵם הַפְּנִימִים גו' הוּא הֵקוֹ דְּעֵשָׂה טוֹב.

וְצָרִיךְ לְהִבִּין מָה שֶׁכְּתוּב בְּאַגְרַת הַנ"ל בְּעֲנָן
שְׁלִילַת הַחֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל [שְׁהַפְּנוּהַ בְּזֶה
בְּנוֹגֵעַ לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, שֶׁיְכֹוֹל לְהִיטֵן אֲצִלוֹ עֲנָן
הַחֶסֶד כְּמוֹ חֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל, וְהִינּוּ שְׁהַשְׁפָּעָה הִיא
כְּדִי לְהַתְיַהֵר כו', וְלֹכֵן צָרִיךְ לְשַׁלּוֹל עֲנָן זֶה],
דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן אִיךְ שֶׁיְכֹוֹל שְׁתַּהֲיֶה הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד

בְּמָאֵד, וְהֵקוֹ דְּסוּר מֶרַע הוּא מָה שֶׁכְּתוּב לְבִלְתִּי רוּם לְכָבֶם
[=לֹא לְהַתְנַשֵּׂא] מֵאַחֲיָהֶם כו'. ב. וְכִמּוֹ כֵּן בְּנוֹגֵעַ לְפַעּוּלָה עַל
הַזֵּלֶת [מִצַּד הָעֲנָן דְּאַחֲבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁזָּהוּ כָּלִל גְּדוֹל
בַּתּוֹרָה¹³, זֶה הִיא כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה וְאִידֶךָ פְּרוּשָׁה כו'¹⁴],
שְׁגֵם בְּעֲנָן זֶה נִתְבָּאֲרוּ ב'

הַקּוֹיִן דְּסוּר מֶרַע וְעֵשָׂה

טוֹב, מְעַנֶּה רַךְ מְשִׁיב

חַיְמָה שֶׁלֹא לְכַעֵס וּלְהַשִּׁיב

בְּמַעֲנֶה רַךְ הוּא הֵקוֹ דְּסוּר

מֶרַע, וְכִלְיֵי הָאִי כֹאשֶׁר

מִשְׁכִּין בְּלָבוֹ אַחֲבָה נִאֻמָּנָה בְּלָבוֹ

לְזוּלָתוֹ, אוֹיֵי וְאִילֵי כו' יַעוּרֵר

הַדְּבַר כְּפִימֵם הַפְּנִימִים גו'

שִׁתְּהַפְּכוּ לְהִיטֵן אוֹהֲבִים הוּא

הֵקוֹ דְּעֵשָׂה טוֹב.

חֶסֶד דֹּאֲבֵרָהּ וְחֶסֶד

דִּישְׁמַעְאֵל. 'חֶסֶד דֹּאֲבֵרָה' 63

הוּא כֹאשֶׁר אֲדָם עוֹשֶׂה חֶסֶד

כְּדוֹגְמַת אֲבֵרָה שֶׁנִּתֵּן כָּל אֲשֶׁר

לוֹ לְזוּלָתוֹ גַּם כֹּאשֶׁר חִסֵּר הַדְּבַר

מִלְחָמוֹ, כְּפִי שְׁמוֹסֹפֶר עֲלֵיו

"בְּחִזְרוֹתוֹ פֶּרַע הַקְּפוּתִי" שֶׁעֲשָׂה

חֶסֶד אִף שְׁלַעֲתִים הִיא בְּמַצֵּב

שֶׁנִּצְרַךְ בְּעֲצָמוֹ לְלוֹת לְמַחֲיִתוֹ.

לְעוֹמָתוֹ 'שְׁמַעְאֵל' הִיא עוֹשֶׂה

חֶסֶד מִתֵּן עֲשִׂירוֹת וְרַחֲבוֹת וְגַם

זֹאת רֶק מִן הַמּוֹתֵר שֶׁבְּרִשְׁתּוֹ.

וְצָרִיךְ לְהִבִּין מָה שֶׁכְּתוּב

בְּאַגְרַת הַנ"ל בְּעֲנָן

שְׁלִילַת הַחֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל

[שְׁהַפְּנוּהַ בְּזֶה בְּנוֹגֵעַ

לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, שֶׁיְכֹוֹל

לְהִיטֵן אֲצִלוֹ עֲנָן הַחֶסֶד

כְּמוֹ חֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל,

וְפִירוּשׁ 'חֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל' הִינּוּ

שְׁהַשְּׁפָעָה (עֲשִׂיַת הַחֶסֶד)

הִיא כְּדִי לְהַתְיַהֵר כו',

וְלֹכֵן צָרִיךְ לְשַׁלּוֹל עֲנָן

זֶה], דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן

אִיךְ שֶׁיְכֹוֹל שְׁתַּהֲיֶה

(11) שהש"ר פ"א, ג (א). וראה סה"מ תרס"ב ע' רסה ואילך. תרע"ח ע' קסד ואילך. ובכ"מ. (12) ראה "התמים" חוברת ב ע' צד [צג, ב] ואילך ובהערת המערכת שם. וראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רכג ואילך. (13) תו"כ ופרש"י קדושים יט, יח. (14) שבת לא, א.

ביאור בדרך אפשר

1 השפעת החסד מצד הישות. והינו, שמצד הישות אי אפשר
2 להיות ענין של השפעה כלל, אפילו לא כדי להתהיר כיון
3 שאם הוא כל-כך חשוב בעיני עצמו מדוע ירצה להשפיע חסד לזולתו? וגם
4 צריך להבין מה ששולל הענין דלשרוק עליהם חס ושלום,
5 שהפונה בזה היא גם
6 לשריקה (א פ"ף) 1
7 דקדשה (פנ"ל). 2
8 דלכאורה, פיון שזוהי
9 שריקה דקדשה שאמרו
10 חז"ל שבתלמיד חכם צריך
11 שיהיה אצלו שמינית שבשמינית
12 שבגאווה, ואם כן, מה שיש
13 ענין זה לבחינת חסד
14 דישמעאל. 14
15 בהמשך המאמר יתבאר כי חילוק
16 זה בין חסד של אברהם ויעקב
17 (ביטול) לחסד של ישמעאל
18 (יהירות) הוא בדוגמת שרשם
19 למעלה: אברהם שרשו בעולם
20 התיקון ששם החסד הוא בסיבת
21 הביטול. לעומתו ישמעאל שרשו
22 בעולם התהו ששם החסד הוא
23 בסיבת הגדולה. ויבאר באריכות
24 המעלה בחסד הבא מן הביטול
25 שדווקא היא נקראת 'התנשאות'
26 עצמית ואמיתית. לעומת חסד
27 הבא מן היהירות שהיא
28 'התנשאות חיצונית'.
29 כהקדמה לכל זה מבאר בסעיף
30 הבא שגם בעבודת ה' - קדושה
31 - ישנה בתחילה עבודה הקשורה
32 עם 'ישות' של האדם, אך עיקר
33 ומטרת העבודה היא שהאדם
34 יהיה ברגש של 'ביטול', ודווקא
35 על-ידי 'ביטול' מעורר וממשיך
36 דרגה הרבה יותר פנימית ועמוקה
37 למעלה. ולכן שולל כל כך
38 באגרת כל 'יהירות' אפילו
39 התנשאות וישות של קדושה.

40 (ב) ויוכן זה בהקדים המבואר בלקוטי תורה במאמר דבור
41 המתחיל ארץ הרים ובקעות גו'¹⁵, ששם נתבאר באריכות
42 יותר הענין המבואר באגרת הקדש שבתניא פאן. ומתחיל

ביאור בדרך אפשר

43 לבאר שארץ ברוחניות היא פנסת ישראל. והוא על פי מאמר
44 הבעל שם טוב¹⁶ על הפסוק¹⁷ שהקב"ה אומר לבני-ישראל: כי
45 תהיו אתם לי ארץ חפץ [=ארץ שחפצי בה. שארצה בכם], שובני
46 ישראל נמשלו לארץ, דכשם שבארץ טמונים אוצרות רבים,
47 ואף אחד אינו יכול
48 לחפור בעומק (ובאידש:
49 זיף דערגרונטעווען און
50 דערגראבן) ולגלות את
51 כל האוצרות, כן הוא גם
52 בנוגע למעלות שישנם
53 אצל בני ישראל אף אחד
54 אינו יכול להשיגם. ובהתאם
55 לביאור זה בארץ' מבאר רבנו
56 הזקן הפסוק: וזהו ארץ
57 הרים ובקעות, שבכנסת
58 ישראל שנקראת ארץ,
59 ישנם הרים ובקעות.
60 הרים קאי [=מוסב] על
61 העבודה באהבה, כאשר
62 האדם עובד ה' באהבה' נמצא
63 הוא בתחושת התרוממות ונמשל
64 בזה ל'הר' הגבוה מן הקרקע.
65 שהיא בחינת חותם
66 בולט¹⁸ - חותמת שאותיותיה
67 בולטות וכשחותמים בה על גבי
68 שעווה נעשית בשעווה צורת
69 אותיות שוקעות (יש 'חותם'
70 שוקע' שהאותיות שבחותמת
71 שוקעות וכשחותמים בה נעשית
72 בשעווה צורת אותיות בולטות
73 וכפי שיתבאר בהמשך). וכך
74 העבודה באהבה' היא בדוגמת
75 החותם הבולט, וכמו
76 אברהם שעבד את ה'
77 באהבה' וקראו את מקום
78 המקדש בכינוי הר'¹⁹ (לא
79 כיצחק שקראו 'שדה' ויעקב
80 שקראו 'בית'), וכדיוע²⁰
81 בפרוש מאמר רז"ל²¹
82 אין קורין אבות אלא לשלושה - אברהם יצחק ויעקב, שכל עניני
83 העבודה שהיו אצל האבות צריכים להיות בעבודת כל אחד
84 ואחד מישראל, ולכן יש בכל אחד ואחד מישראל העבודה

(15) עקב יז, ג ואילך. וראה גם אוה"ת עקב ע' תרכו ואילך. (16) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' רפה. וראה כתר שם טוב (קה"ת תשנ"ט) הוספות סימן נז, ובהנסמן שם. (17) מלאכי ג, יב. (18) ראה גם לקו"ת שה"ש מו, א. (19) פסחים פח, א. פרש"י ויצא כח, יז. (20) תו"א ר"פ וארא. (21) ברכות טז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּאִבְרָהִם שֶׁקִּרְאוּ הֵר, שֶׁהוּא עֲנִין הָאֲהָבָה, בְּחִינַת חוֹתֶם
2 בּוֹלֵט. והמשך הפסוק: ארץ הרים וּבִקְעוֹת קֵאִי עַל הָעֲבוּדָה
3 דְּבִטּוּל וִירָאָה, בְּחִינַת חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ כֹּאשֶׁר הָאָדָם 'רָא' נִמְצָא הוּא
4 בְּתוֹנֵעַת כִּיּוּן - שְׂקִיעָה, שֶׁגַּם עֲנִין זֶה הִיָּה אֲצֵל אִבְרָהִם (וְעַל יְדֵי

47 וְאֵלּוּ עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּירָאָה וּבִטּוּל שֶׁהִיא בְּחִינַת חוֹתֶם
48 שׁוֹקֵעַ דְּלִמְטָה שְׂבַעֲבוּרָה זֹאת מִתְבַּטֵּל מִצִּיאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְלִכֵּן נִמְשָׁךְ
49 מִלְּמַעְלָה בְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט, שֶׁהוּא עֲנִין הַמְשָׁכַת אֹרֹךְ בְּלִתִּי
50 מִגְּבֹל. וְהֵנָּה, בְּאֲגֻרַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּתְּנִיָּא (הַמּוֹבָאָה בְּתַחֲלִית הַמֵּאמֶר)

51 לֹא נִתְּבָאָר אֲפִן הָעֲבוּדָה

52 דְּבְחִינַת הֵר - אֲהָבָה, אֲלֵא

53 רַק אֲפִן הָעֲבוּדָה

54 דְּבְחִינַת בִּקְעָה, שֶׁהוּא

55 עֲנִין הַבִּטּוּל דְּאֲנָכִי עֶפֶר

56 וְאֶפֶר, וְהֵינּוּ, לְפִי שֶׁסִּפֵּר

57 הַתְּנִיָּא נִכְתָּב בְּקִצּוֹר,

58 וְלִכֵּן נִתְּבָאָר בּוֹ רַק

59 תְּכִלִּית הַמִּכְּנֹן [=מִטְרַתָּה]

60 שֶׁל הָעֲבוּדָה, שֶׁהוּא עֲנִין

61 הַבִּטּוּל. אֲבָל בְּלִקּוּטֵי

62 תּוֹרָה שֶׁשֵּׁם מְבָאָר הָעֲנִין

63 בְּאֲרִיכוֹת, נִתְּבָאָרוּ פְּרָטִי

64 אֲוִפְנֵי הָעֲבוּדָה, שֶׁצִּירִיף

65 לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה דְּהֵר,

66 שֶׁהוּא עֲנִין הָאֲהָבָה,

67 בְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט, וּמִזֶּה

68 בָּאִים אַחֲרֵיכֶן לְתְּכִלִּית

69 הַמִּכְּנֹן, הָעֲבוּדָה דְּבִקְעָה,

70 שֶׁהוּא עֲנִין הַבִּטּוּל דְּאֲנָכִי

71 עֶפֶר וְאֶפֶר, בְּחִינַת חוֹתֶם

72 שׁוֹקֵעַ דְּלִמְטָה, שֶׁעַל יְדֵי

73 זֶה נִמְשָׁךְ אֲמִתִּית הַחֶסֶד

74 וְהַגְּלוֹי מִלְּמַעְלָה בְּבְחִינַת

75 בְּלִי גְבוּל. אַחֲרֵי שֶׁנִּתְּבָאָר ב'

76 אֲוִפְנֵי הָעֲבוּדָה, בְּחִינַת 'הֵר'

שֶׁהוּא עֲנִין הָאֲהָבָה, בְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט. וּבִקְעוֹת
קֵאִי עַל הָעֲבוּדָה דְּבִטּוּל וִירָאָה, בְּחִינַת חוֹתֶם
שׁוֹקֵעַ, שֶׁגַּם עֲנִין זֶה הִיָּה אֲצֵל אִבְרָהִם (וְעַל יְדֵי
זֶה גַּם בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:
וְאֲנָכִי עֶפֶר וְאֶפֶר. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמָר הָרִים וּבִקְעוֹת
לְשׁוֹן רַבִּים, הֵרִי זֶה לְפִי שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵהֶם
(בְּאֲהָבָה וּבִירָאָה) יֵשׁ כְּמָה מְדֻרְגּוֹת, וְנִחְלָקִים
בְּכָלִלוֹת לְב' מְדֻרְגּוֹת, אֲהָבָה זוּטָא וְאֲהָבָה רַבָּה,
וְכֵן בִּירָאָה, יִרָאָה תַּתָּא וִירָאָה עֲלָאָה. וְכִידּוּעַ²²
בְּעֲנִין ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַנּוֹי שֶׁהֵם דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי
רַחֲמֵי וְדְחִילוֹ. וְהֵנָּה, הַהֲמָשְׁכוֹת שֶׁמִּלְּמַעְלָה
שֶׁנִּמְשָׁכוֹת עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא
הֵם כְּחוֹתֶם הַמִּתְהַפֵּךְ, שֶׁבְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט
דְּלִמְטָה מִמְּשִׁיךְ מִלְּמַעְלָה בְּחִינַת חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ,
וְהֵינּוּ, שֶׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאֲהָבָה שֶׁהִיא בְּחִינַת
חוֹתֶם בּוֹלֵט דְּלִמְטָה, נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה אֹרֹךְ שְׂבָא
בְּבְחִינַת צִמְצוּם, שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׂקִיעָה (חוֹתֶם
שׁוֹקֵעַ). וְאֵלּוּ עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּירָאָה וּבִטּוּל
שֶׁהִיא בְּחִינַת חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ דְּלִמְטָה, נִמְשָׁךְ
מִלְּמַעְלָה בְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט, שֶׁהוּא עֲנִין

הַמְשָׁכַת אֹרֹךְ בְּלִתִּי מִגְּבֹל. וְהֵנָּה, בְּאֲגֻרַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּתְּנִיָּא לֹא נִתְּבָאָר
אֲפִן הָעֲבוּדָה דְּבְחִינַת הֵר, אֲלֵא רַק אֲפִן הָעֲבוּדָה דְּבְחִינַת בִּקְעָה,
שֶׁהוּא עֲנִין הַבִּטּוּל דְּאֲנָכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, וְהֵינּוּ, לְפִי שֶׁסִּפֵּר הַתְּנִיָּא נִכְתָּב
בְּקִצּוֹר, וְלִכֵּן נִתְּבָאָר בּוֹ רַק תְּכִלִּית הַמִּכְּנֹן שֶׁל הָעֲבוּדָה, שֶׁהוּא עֲנִין
הַבִּטּוּל. אֲבָל בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה שֶׁשֵּׁם מְבָאָר הָעֲנִין בְּאֲרִיכוֹת, נִתְּבָאָרוּ פְּרָטִי
אֲוִפְנֵי הָעֲבוּדָה, שֶׁצִּירִיף לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה דְּהֵר, שֶׁהוּא עֲנִין הָאֲהָבָה,
בְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט, וּמִזֶּה בָּאִים לְתְּכִלִּית הַמִּכְּנֹן, הָעֲבוּדָה דְּבִקְעָה,
שֶׁהוּא עֲנִין הַבִּטּוּל דְּאֲנָכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, בְּחִינַת חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ דְּלִמְטָה, שֶׁעַל
יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ אֲמִתִּית הַחֶסֶד וְהַגְּלוֹי מִלְּמַעְלָה בְּבְחִינַת בְּלִי גְבוּל. וְזֶהוּ

(22) ראה זח"ג (רע"מ) קכב, ב ואילך. תקו"ז ת"ו (כא, ב). ת"י (כה, ב). ועוד. וראה לקו"ת שה"ש שם. ובכ"מ.

5 זֶה גַּם בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
6 מִיִּשְׂרָאֵל), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³
7 שֶׁאִבְרָהִם אָמַר עַל עֲצָמוֹ וְאֲנָכִי
8 עֶפֶר וְאֶפֶר. וּמוֹסִיף לְבָאָר
9 ב'לִקּוּטֵי תוֹרָה' שֵׁם: וְזֶה
10 שֶׁנֶּאֱמָר בַּפְסוּק הָרִים
11 וּבִקְעוֹת לְשׁוֹן רַבִּים, הֵרִי
12 זֶה לְפִי שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵהֶם
13 (בְּאֲהָבָה וּבִירָאָה) יֵשׁ
14 כְּמָה מְדֻרְגּוֹת, וְנִחְלָקִים
15 בְּכָלִלוֹת לְב' מְדֻרְגּוֹת,
16 אֲהָבָה זוּטָא [=אֲהָבָה זְעִירָה]
17 וְאֲהָבָה רַבָּה [=אֲהָבָה
18 גְּדוּלָּה], וְכֵן בִּירָאָה, יִרָאָה
19 תַּתָּא [=תַּחְתּוֹנָה] וִירָאָה
20 עֲלָאָה [=עֲלִיּוֹנָה]. וְכִידּוּעַ²²
21 בְּעֲנִין ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם
22 הַנּוֹי הַמְרֻמּוֹת עַל דְּרֹגוֹת
23 בְּאֲהָבָה וִירָאָה שֶׁהֵם דְּחִילוֹ
24 וְרַחֲמֵי רַחֲמֵי וְדְחִילוֹ
25 [=יִרָאָה וְאֲהָבָה וְאֲהָבָה וִירָאָה].
26 הַהֲמָשְׁכוֹת
27 שֶׁמִּלְּמַעְלָה שֶׁנִּמְשָׁכוֹת עַל
28 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאֲתַעְרוּתָא
29 דְּלִתְתָּא [=הַתְּעוּרֹרֹת הַתַּחְתּוֹן.
30 הָאָדָם] הֵם כְּחוֹתֶם
31 הַמִּתְהַפֵּךְ שְׂצוֹרַת הַחוֹתֶם
32 מִטְבִּיעָה בְּשַׁעוּרָה צוּרָה הַפּוֹכָה
33 מִמֶּנָּה, שֶׁבְּחִינַת חוֹתֶם
34 בּוֹלֵט דְּלִמְטָה - אֲהָבָה -
35 מִמְּשִׁיךְ מִלְּמַעְלָה בְּחִינַת
36 חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ כִּי חוֹתֶם בּוֹלֵט
37 גּוֹרֵם 'שְׂקִיעָה' כְּנִגְדּוֹ, וְהֵינּוּ,
38 שֶׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה
39 דְּאֲהָבָה שֶׁהִיא בְּחִינַת
40 חוֹתֶם בּוֹלֵט דְּלִמְטָה
41 שְׂבַעֲבוּרָה זוֹ נִרְגַּשְׁתָּ מִצִּיאָתוֹ שֶׁל
42 הָאָדָם - יֵשׁ מִי שֶׁאֲוָהָב, וְעַל כֵּן
43 נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה אֹרֹךְ
44 מִגְּבֹל שְׂבָא בְּבְחִינַת
45 צִמְצוּם, שֶׁהוּא עֲנִין
46 הַשְּׂקִיעָה (חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובחינת 'בקעה' ופעולתם למעלה, יתבארו דברי יעקב: וְזֶה הָיָה גַם הַפְּרוּשׁ
2 דְּקִטְנֹתֵי מִכָּל הַחֲסִדִּים, שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּקִטְנֹתֵי, שֶׁהוּא
3 עֲנִיָּן הַבְּטוּל, בְּחִינַת חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ דְּלִמְטָה בִּטּוּל בְּחִלּוּת שֶׁל
4 הָאָדָם, נִמְשָׁכִים כָּל הַחֲסִדִּים, בְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט דְּלִמְעָלָה,
5 שֶׁהוּא חֶסֶד בְּלִי גְבוּל.

6 וְהֵינּוּ, שְׂבִתְנִיָּא מְבַאֵר רַק
7 שְׂמִצָּד הַחֲסִדִּים הַמִּתְגַּלִּים
8 מִלְּמַעְלָה נַעֲשֶׂה הָעֲנִיָּן
9 דְּקִטְנֹתֵי - שֶׁהָאָדָם נַעֲשֶׂה קֹטֵן
10 בְּעֵינֵי עֲצוּמוֹ, אָבֵל בְּלִקְוִי
11 תּוֹרָה (הַמּוֹבָא בְּתַחֲלִיל הַסַּעֲיָף)
12 מוֹכַח שֶׁיֵּשׁ עוֹד פְּרוּשׁ,
13 שֶׁקִּטְנֵי אֵינוֹ רַק תּוֹצֵאָה
14 מֵהַחֲסִדִּים, אֲלָא שֶׁהָעֲנִיָּן
15 דְּקִטְנֹתֵי גוֹרֵם לְהִמְשָׁכַת
16 כָּל הַחֲסִדִּים. אַחֲרֵי שֶׁנִּתְבָּאֵר
17 שֶׁבְּכָל יְהוּדִי ב' אֹפְנֵי עֲבוּדָה
18 'הר' ו'בקעה', חֲזוֹר לְבָאֵר ב' סוּגֵי
19 חֲסִדִּים: חֶסֶד הַבָּא מִן
20 הַבִּטּוּל ('אֲבָרְהָם') וְחֶסֶד הַבָּא
21 מִן הַגְּדוּלָּה ('יִשְׁמַעֲאֵל'), שֶׁהֵן
22 תּוֹצֵאָה מִב' אֹפְנֵי חֲסִדִּים
23 לְמַעְלָה: חֶסֶד שֶׁל אֲצִילוּת - חֶסֶד
24 מִתּוֹךְ 'בִּיטּוּל' וְהַכְנָעָה, וְלַעֲזוּמָתוֹ
25 'חֶסֶד דַּאֲרִיךְ' - חֶסֶד מִתּוֹךְ
26 'גְּדוּלָּה' וְרוּמָמוֹת לַאֲרִיךְ אֲנַפִּין.

27 אֲרִיךְ-אֲנַפִּין וְזַעֲרֵי אֲנַפִּין.
28 אֲרִיךְ אֲנַפִּין (פְּנִים אֲרוּכּוֹת) -
29 מִידוּת שֶׁבְּכַתֵּר 'שְׁלִמְעָלָה
30 מֵאֲצִילוּת נִקְרָאוֹת בִּשְׁם 'אֲרִיךְ'
31 מִפְּנֵי שֶׁהֵן מֵאִירוֹת לֵאלֹא הַגְּבֻלָּה.
32 זַעֲרֵי אֲנַפִּין (פְּנִים קִטְנוֹת) -
33 מִידוּת שֶׁבְּעוֹלָם ה'אֲצִילוּת'
34 נִקְרָאוֹת בִּשְׁם 'זַעֲרֵי' מִפְּנֵי שֶׁהֵן
35 מִדּוּרוֹת וּמוֹגְבָלוֹת בִּיחָס.

36 ג) וְלִהְיֵין כָּל זֶה בְּעוֹמֶק
37 יוֹתֵר, הִנֵּה יְדוּעַ
38 שְׂבִיבְחֵינָה הַחֶסֶד
39 שְׁלִמְעָלָה יֵשׁ בְּכָל־לֹא ב'
40 מְדִרְגּוֹת, כְּמֵאֲמָר 23 הַזֶּה
41 אֵיךְ חֶסֶד וְאֵיךְ חֶסֶד [=יֵשׁ
42 חֶסֶד וִישׁ חֶסֶד], וְכִמְבָּאֵר
43 בְּלִקְוִי תּוֹרָה שֶׁם
44 וּבְאַרְוֶכָה בְּהִמְשָׁךְ [=סִידוּר
45 הַמֵּאֲמָרִים שֶׁהַחֵלָּה בִּשְׁנֵית
46 תַּעֲרִיב"ב 24 שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת

47 חֶסֶד דַּאֲרִיךְ שֶׁבְּכַתֵּר הַנִּקְרָא רַב חֶסֶד [=רִיבּוֹי חֶסֶד], וִישׁ בְּחִינַת
48 חֶסֶד דִּז"א [=זַעֲרֵי אֲנַפִּין. מִידוּת שֶׁל עוֹלָם הַאֲצִילוּת] הַנִּקְרָא חֶסֶד
49 זוּטָא 25 [=חֶסֶד בְּקִטְנוּת. בְּמִיעוּט וְהַגְּבֻלָּה]. אֵיךְ צָרִיךְ לִהְיוֹן מֵה
50 שְׂנִינְקָא חֶסֶד שֶׁל אֲצִילוּת חֶסֶד זוּטָא, וְעַל דִּרְךָ זֶה כָּל־לֹא הַמְּדוּת
51 דְּאֲצִילוּת שְׂנִינְקָאִים בִּשְׁם
52 זַעֲרֵי (ז"א, זַעֲרֵי אֲנַפִּין),
53 דְּכִיּוֹן שְׂבִיבְחֵינָה הַחֶסֶד וְכֵן
54 כָּל־לֹא הַמְּדוּת הֵם
55 בְּעוֹלָם הַאֲצִילוּת שֶׁהוּא
56 בְּחִינַת בְּלִי גְבוּל, אֵיךְ
57 נִקְרָאִים בִּשְׁם זוּטָא
58 וְזַעֲרֵי?, וְעַם הַיּוֹת
59 [=לְמַדּוּת] שֶׁהַבְּלִי גְבוּל
60 דְּאֲצִילוּת הוּא רַק לְגַבִּי
61 בְּרִיָּאָה יַצִּירָה עֲשִׂיָּה וְאֵינוֹ
62 'בְּלִי גְבוּל' אֲמִיתִי וְאִפְשָׁר שֶׁבְּשֶׁל
63 כֵּן נִקְרָא בִּשְׁם 'זוּטָא' זַעֲרֵי,
64 (וְדוּחָה מִיד בִּיאוּר זֶה), מְכַל
65 מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּלִי
66 גְבוּל לְגַבִּי הַעוֹלָמוֹת שֶׁלֹּא
67 מִמֶּנּוּ, הֲרִי אֵי אִפְשָׁר
68 לְקַרְוָתוֹ בִּשְׁם זוּטָא.
69 וְהַהוֹכַח לִכֵּן הִיא עַל דִּרְךָ
70 הַיְדוּעַ וּמְבַאֵר בְּמִקְוֶה
71 אַחֲרֵי 26 בְּעֲנִין הָאֶהְבָּה
72 דְּבָכָל מֵאֲדָךְ 27 שֶׁהִיא
73 'אֶהְבָּה' לֵאלֹא גְבוּל, שֶׁפְּרוּשׁוֹ
74 מֵאֲדָ שֶׁלֶךְ - הַצִּיּוֹן לְכָל אֶחָד
75 לְפִי עֲרֹכּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְאֶהְבּוֹ אֶת ה'
76 לְמַעְלָה מִגְּבּוּלוֹת עֲצוּמוֹ, דַּאֲךָ
77 שְׂאִין זֶה בְּלִי גְבוּל
78 אֲמִתִּי, שֶׁהֲרִי אֲצֵל מִי
79 שֶׁגְּדוּל מִמֶּנּוּ שֶׁכֵּל מוֹחוֹ
80 וְלִבּוֹ רַחֲבִים יוֹתֵר מִתִּשְׁבָּת
81 אֶהְבָּה זֶה שֶׁל זוּלָתוֹ בְּכָלִי
82 לְבֹו וּמִמִּילָא נִדְרֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּלִי
83 גְבוּל נַעֲלָה יוֹתֵר, מְכַל מְקוֹם,
84 כִּיּוֹן שֶׁאֶהְבָּה זֶה אֲצֵלוֹ

גַּם הַפְּרוּשׁ דְּקִטְנֹתֵי מִכָּל הַחֲסִדִּים, שְׁעַל יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּקִטְנֹתֵי, שֶׁהוּא עֲנִיָּן הַבְּטוּל, בְּחִינַת
חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ דְּלִמְטָה, נִמְשָׁכִים כָּל הַחֲסִדִּים,
בְּחִינַת חוֹתֶם בּוֹלֵט דְּלִמְעָלָה, שֶׁהוּא חֶסֶד בְּלִי
גְבוּל. וְהֵינּוּ, שְׂבִתְנִיָּא מְבַאֵר רַק שְׂמִצָּד הַחֲסִדִּים
נַעֲשֶׂה הָעֲנִיָּן דְּקִטְנֹתֵי, אָבֵל בְּלִקְוִי תּוֹרָה מוֹכַח
שֶׁיֵּשׁ עוֹד פְּרוּשׁ, שֶׁהָעֲנִיָּן דְּקִטְנֹתֵי גוֹרֵם לְהִמְשָׁכַת
כָּל הַחֲסִדִּים.

ג) וְלִהְיֵין כָּל זֶה בְּעוֹמֶק יוֹתֵר, הִנֵּה יְדוּעַ
שְׂבִיבְחֵינָה הַחֶסֶד שְׁלִמְעָלָה יֵשׁ
בְּכָל־לֹא ב' מְדִרְגּוֹת, כְּמֵאֲמָר 23 אֵיךְ חֶסֶד וְאֵיךְ
חֶסֶד, וְכִמְבָּאֵר בְּלִקְוִי תּוֹרָה שֶׁם וּבְאַרְוֶכָה
בְּהִמְשָׁךְ תַּעֲרִיב"ב 24 שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת חֶסֶד דַּאֲרִיךְ
הַנִּקְרָא רַב חֶסֶד, וִישׁ בְּחִינַת חֶסֶד דִּז"א הַנִּקְרָא
חֶסֶד זוּטָא 25. אֵיךְ צָרִיךְ לִהְיוֹן מֵה שְׂנִינְקָא חֶסֶד
זוּטָא, וְעַל דִּרְךָ זֶה כָּל־לֹא הַמְּדוּת דְּאֲצִילוּת
שְׂנִינְקָאִים בִּשְׁם זַעֲרֵי (ז"א, זַעֲרֵי אֲנַפִּין), דְּכִיּוֹן
שְׂבִיבְחֵינָה הַחֶסֶד וְכֵן כָּל־לֹא הַמְּדוּת הֵם בְּעוֹלָם
הַאֲצִילוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּלִי גְבוּל, אֵיךְ נִקְרָאִים
בִּשְׁם זוּטָא וְזַעֲרֵי. וְעַם הַיּוֹת שֶׁהַבְּלִי גְבוּל
דְּאֲצִילוּת הוּא רַק לְגַבִּי בְּרִיָּאָה יַצִּירָה עֲשִׂיָּה, מְכַל
מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּלִי גְבוּל, הֲרִי אֵי אִפְשָׁר
לְקַרְוָתוֹ בִּשְׁם זוּטָא. וְעַל דִּרְךָ הַיְדוּעַ וּמְבַאֵר
בְּמִקְוֶה אַחֲרֵי 26 בְּעֲנִין הָאֶהְבָּה דְּבָכָל מֵאֲדָךְ 27,
שֶׁפְּרוּשׁוֹ מֵאֲדָ שֶׁלֶךְ, דַּאֲךָ שְׂאִין זֶה בְּלִי גְבוּל
אֲמִתִּי, שֶׁהֲרִי אֲצֵל מִי שֶׁגְּדוּל מִמֶּנּוּ מִתִּשְׁבָּת
אֶהְבָּה זֶה בְּכָלִי לְבֹו, מְכַל מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁאֶהְבָּה זֶה

(23) זח"ג (אד"ר) קלג, ב. וראה גם תניא אגה"ק ס"י. תו"א תצוה פב, א ואילך. (24) ח"א פר"מ. וראה גם ד"ה אם בחוקתי תלכו תשט"ז פ"ד ואילך (תו"מ סה"מ תשט"ז ע' קעא ואילך). (25) ראה גם אוה"ת וירא צ, א ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' קצח ואילך. ד"ה קטנתי עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' קיח ואילך). (26) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ. (27) ואתחנן ו, ה.

קטנתי מכל החסדים

ביאור בדרך אפשר

1 היא בבחינת בלי גבול, הרי הוא מעורר וממשיך על ידי זה
2 מדה כנגד מדה בבחינת בלי גבול האמתי, והינו, לפי שזה גופא
3 [=זה עצמו] שהוא בלי גבול אצלו על כל פנים, הרי 'בלי גבול'
4 זה קשור ובה נמצא בחינת בלי גבול האמתי. וכמו כן יובן

בבחינת הבלי גבול

דאצילות, דעם היותו

בלי גבול רק לגבי עולמות

שלמטה ממנו בריאה יצירה

עשיה, מפל מקום, פיון

שפפרט אחד על כל

פנים הוא בלי גבול, הרי

נמצא בזה בחינת בלי

גבול האמתי. ומזה מובן

בנוגע לכללות המדות

דאצילות, ובפרט מדת

החסד שהיא יומא דאזיל

עם בלהו יומין²⁸ [=מידת

החסד היא 'יום' - מידה -

ש"הולכת" ביחד עם כל ה'ימים'

- שאר המידות, וכיון שמידת

החסד היא מדה עיקרית במידות

עולם האצילות שבו נמצא 'בלי

גבול' האמיתי ודאי שלא שנה

לקרותה בשם זוטא, פיון

שיש בה בחינת בלי גבול

האמתי? אף הענין הוא

(כפי שמבאר בהמשך

תער"ב), שמה שנקרא

בשם חסד זוטא, אין זה

מפני שהחסד הוא

בהגבלה, אלא מפני

שהחסד הוא מצד

הקטנות (זוטא) והבטול.

וכמו השפעת החסד של

אברהם, שמצד הבטול

והשפלות שלו שלא היה

נחשב כלל בעיני עצמו,

כמו שכתוב שאמר אברהם,

על עצמו: ואנכי עפר

ואפר, ולכן היה משפיע

טוב וחסד לכלם. וזהו

ההפרש שבין חסד

דאריף לחסד דז"א

(אצילות), שחסד דאריף

אינו מצד הבטול

(בדלקמן סעיף ה), וחסד

ביאור בדרך אפשר

דז"א הוא מצד הבטול, ולכן נקרא בשם חסד זוטא. לבאר
היטיב הפרש זה בין חסד של אצילות (ז"א - חסד המגיע מן השפלות) לחסד
של אריך (המגיע מצד הגדולה), יקדים דברי המשנה בפרקי אבות אודות ב'
סוגי חסד: חסד הבא רק כאשר יש לאדם כל צרכו, וגם אז משפיע הוא חסד

רק מן המותר. וחסד הבא אפילו

כאשר מחסר הדבר מלחמו של

המשפיע. וחילוק זה כדוגמת

החילוק בין 'אור מקיף' לאור

פנימי' ובאופן בולט יותר

בחילוק בין 'אור' ל'שפע'.

ובסעיף ה' יחזור לבאר החילוק

בין 'חסד דאריך' (אור מקיף)

ל'חסד דז"א' (אצילות) - אור

פנימי).

'אור פנימי' ו'אור מקיף'. אור

פנימי - גילוי אור אלוקי המאיר

ומחיה את העולמות באופן

פנימי והנבראים יכולים להשיגו

לפי ערכם לפרטי פרטים, לעומת

זאת 'אור מקיף' - אור אלוקי

המאיר ומחיה את העולמות

והנבראים באופן שאין בידם כל

אפשרות להשיגו, ופועל

במקבלים הרגשת התעוררות

כללית בלבד. אור פנימי - נמשל

למוזן הנכנס באדם בפנימיותו,

ואור מקיף - נמשל לבגד המכסה

את האדם בחיצוניות.

(ד) ויובן זה²⁹ על פימאמר רז"ל³⁰: האומר

שלי שלי ושליך שליך ואיני

מוכן לתת לזולת משלי - זו

מדה בנונית=מדה ממוצעת,

שאינ בה פסול, ויש

אומרים זו מדת סדום

[מדה פסולה], והינו,

שתנא קמא סבירא ליה

[הרעה הראשונה במשנה

סוברת] שתנא סדום היא

רק מניעת ההשפעה

אצלו היא בבחינת בלי גבול, הרי הוא מעורר
וממשיך על ידי זה בחינת בלי גבול האמתי,
והינו, לפי שזה גופא שהוא בלי גבול אצלו על
כל פנים, הרי זה קשור ובה נמצא בחינת בלי
גבול האמתי. וכמו כן יובן בבחינת הבלי גבול
דאצילות, דעם היותו בלי גבול רק לגבי בריאה
יצירה עשיה, מפל מקום, פיון שפפרט אחד על
כל פנים הוא בלי גבול, הרי נמצא בזה בחינת
בלי גבול האמתי. ומזה מובן בנוגע לכללות
המדות דאצילות, ובפרט מדת החסד שהיא יומא
דאזיל עם בלהו יומין²⁸, שלא שיה לקרותה בשם
זוטא, פיון שיש בה בחינת בלי גבול האמתי. אף
הענין הוא (כפי שמבאר בהמשך תער"ב), שמה
שנקרא בשם חסד זוטא, אין זה מפני שהחסד
הוא בהגבלה, אלא מפני שהחסד הוא מצד
הקטנות (זוטא) והבטול. וכמו השפעת החסד
של אברהם אבינו, שמצד הבטול והשפלות שלו
שלא היה נחשב כלל בעיני עצמו, כמו שכתוב
ואנכי עפר ואפר, היה משפיע טוב וחסד לכלם.
וזהו ההפרש שבין חסד דאריף לחסד דז"א,
שחסד דאריף אינו מצד הבטול (בדלקמן סעיף
ה), וחסד דז"א הוא מצד הבטול, ולכן נקרא
בשם חסד זוטא.

(ד) ויובן זה²⁹ על פי מאמר רז"ל³⁰ שלי שלי
ושליך שליך זו מדה בנונית, ויש
אומרים זו מדת סדום, והינו, שתנא קמא סבירא
ליה שתנא סדום היא רק מניעת ההשפעה כפאשר

(28) ראה זח"ג קג, א"ב. קצא, א"ב. עץ חיים שער כה (שער דרושי הצלם) דרוש ב. פרי עץ חיים
שער הסוכות פ"א. שער מאמרי רשב"י פ' יתרו תרומה ואמור. לקו"ת האזינו עו, ב. ועוד. (29) בהבא
לקמן - ראה המשך תער"ב שם פרמ"א ואילך. וראה גם אוה"ת וירא צט, סע"א ואילך. (30) אבות
פ"ה מ"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 הַשְּׁפָעָה צָרִיךְ לְהַכִּין אֶת עַצְמוֹ מֵהַ לְהַשְּׁפִיעַ וְאִיךָ לְהַשְּׁפִיעַ
48 כִּינן שְׂצוּרִיךְ לְשַׁעַר מֵהַ תְּלַמִּיד מִסּוּגֵל לְקִלוּט וּמֵהַ לֵּא, וּבִעֵת הַהִשְׁפָּעָה
49 טְרוּד הוּא בְּהַשְּׁפָעַת הַשְּׂכָל בְּאוֹפֵן דְּמַקִּיף וּמַקִּיף (כְּמַבְאֵר)
50 בְּתַנְיָא פֶּרֶק הַ שֶׁשֶׁכֶּל הָאָדָם תּוֹפֵס וּמַקִּיף אֶת הַמוֹשְׁכָל, וּמִכֵּן אֶת הָעֵינִן
51 הַשְּׂכָלִי מִכֵּל צַדִּיק וְכֵה בִשְׁעָה
52 שְׂרוּי שְׂכָלוֹ בְּתוֹךְ הַהִשְׁכָּלָה
53 בְּאוֹפֵן שֶׁהוּא מַקִּיף וּמוֹקֵף (כֵּה),
54 וְגַם לְאַחֵר הַהִשְׁפָּעָה הוּא
55 טְרוּד אִיךָ תִּקְבֵּל דְּבַר הַשְּׂכָל
56 כּו'. וְהָרִי עֲנִין זֶה
57 שֶׁהַמְּשַׁפֵּיעַ מִשְׁתַּנֵּה עַל
58 יְדֵי הַשְּׁפָעַת הַשְּׂכָל הוּא
59 עֲנִין שֶׁל חֶסֶד. וְשִׁינוּי זֶה
60 בַּמְשַׁפֵּיעַ נִגְרָם אִפִּילוֹ כֹּאשֶׁר
61 מְדוּבָר בַּהִשְׁפָּעָה רוּחָנִית כְּגוֹן
62 הַשְּׁפָעַת שְׂכָל וּמִכָּל שֶׁכֵּן
63 בְּהַשְּׁפָעַת דְּבַר גִּשְׁמִי,
64 כְּמוֹ שֶׁפָּעַת מִים = הַשְּׁפָעָה
65 וְהַמְשַׁכָּה שֶׁל מִים], שֶׁכְּבָאֵשֶׁר
66 הַמִּים נִמְשָׁכִים הָרִי הֵם
67 חֲסָרִים שְׂאִינִם נִמְצָאִים עוֹד
68 בְּמִקְוָם הַקּוֹדֵם, שֶׁזֶּהוּ
69 עֲנִין זֶה (הַמְקַבֵּל) נִהְיָה זֶה
70 (הַמְשַׁפֵּיעַ) חֶסֶד. וְכֵל זֶה הוּא
71 בַּהֲמַשְׁכַּת 'שֶׁפַע' מֵהַ שְׂאִין בֵּן
72 הַמְשַׁכָּת הָאוֹר הוּא
73 בְּאוֹפֵן שֶׁזֶה נִהְיָה זֶה לֹא
74 חֶסֶד, לְפִי שֶׁהָאוֹר הוּא
75 הָאֶרֶץ בְּלִבָּד שְׂאִינוֹ פּוֹעֵל
76 שׁוּם שְׂנוּי בְּמָאוֹר, שֶׁהָרִי
77 הַמָּאוֹר אֵינוֹ מְטָרָד
78 לְהָאִיר הָאוֹר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ לֹא
79 שׁוּם מֵאֵמֶן מִצַּד הַמָּאוֹר.
80 וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר, לֹא רַק
81 'הַמָּאוֹר' (מִקּוֹר הָאוֹר, שֶׁנִּשְׁאָר
82 בַּמִּקְוָמוֹ) אֵינוֹ טְרוּד בְּצוּרֶךְ
83 לְהָאִיר, אֲלֵא שֶׁגַם הָאוֹר
84 עֲצָמוֹ (הַיּוֹצֵא לְהָאִיר בַּחוּץ)
85 אֵינוֹ מִשְׁתַּנֵּה, דְּמֵאחֵר
86 שֶׁהָאוֹר הוּא מַעֲיֵן הַמָּאוֹר

1 כְּבָאֵשֶׁר זֶה הַמְקַבֵּל נִהְיָה זֶה הַמְשַׁפֵּיעַ לֹא חֶסֶד שְׂאִינוֹ רּוֹצֵה לְהַשְּׁפִיעַ
2 אִף שֶׁהִנְתִּינָה לֹא תַּחֲסִיר דְּבַר מִמֶּנּוּ, אֲבָל כְּבָאֵשֶׁר מְנִיעַת הַהִשְׁפָּעָה
3 הִיא מְפַגֵּי שֶׁזֶה - הַמְשַׁפֵּיעַ - חֶסֶד וְאֵינוֹ מְשַׁפֵּיעַ לְזוּלָּתָהּ כִּי אֵינוֹ רּוֹצֵה
4 שִׁיחֵסר מִלְחָמוֹ, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין שֶׁלִּי (רְצוֹנִי שִׁישְׂאָר בְּרִשּׁוֹתִי) וְשֶׁלִּי
5 שֶׁלִּי, הָרִי זֶה מְדָה
6 בִּינוּנִית שְׂכָאמֹר אֵין כֵּה
7 פִּסּוּל. וְהִישׁ אוֹמְרִים
8 סְבִירָא לָהּ = וְהוֹדַעַת הַשְּׁנִיָּה
9 סוֹבֵרָת] שְׁגָם מְנִיעַת
10 הַהִשְׁפָּעָה מְפַגֵּי שֶׁזֶה
11 חֶסֶד שֶׁנִּמְנַע מִלְּהַשְּׁפִיעַ חֶסֶד
12 מִפְּנֵי שֶׁהִנְתִּינָה תַּחֲסִיר מִמֶּנּוּ
13 (הֵינּוּ שֶׁמְשַׁפֵּיעַ לְזוּלָּתוֹ
14 רַק כְּבָאֵשֶׁר אֵינוֹ חֶסֶד)
15 הִיא מְדַת סְדוּם. וְכֹאשֶׁר
16 הָעֲנִין הַהִפְרֵשׁ בֵּין ב' אוֹפְנֵי
17 תַּנְיָנָה אֵלוֹ בְּאוֹפֵן הַמְשַׁכָּת
18 הַהִשְׁפָּעוֹת מְלַמְעֵלָה,
19 שֶׁהִפְרֵשׁ בֵּין בְּחִינַת זֶה
20 נִהְיָה זֶה חֶסֶד לְבְּחִינַת
21 זֶה נִהְיָה זֶה לֹא חֶסֶד,
22 הוּא הַהִפְרֵשׁ שֶׁבֵּין
23 הַהִמְשָׁכָה מֵאוֹרוֹת
24 מְקִיפִים לְהִמְשָׁכָה
25 מֵאוֹרוֹת פְּנִימִיִּים,
26 שֶׁבְּהִמְשָׁכַת אוֹר פְּנִימִי
27 הַמְשַׁפֵּיעַ הוּא חֶסֶד כִּינן
28 שְׁנוֹתָן כֹּל מִצִּיאָתוֹ וּמֵהוֹתוֹ
29 בַּהִשְׁפָּעָה, מֵהַ שְׂאִין בֵּן
30 בְּהִמְשָׁכַת אוֹר מְקִיף אֵין
31 הַמְשַׁפֵּיעַ חֶסֶד כִּינן
32 שֶׁהַמְשַׁפֵּיעַ אֵינוֹ מִתְעַסֵּק כֹּלל
33 בַּהִשְׁפָּעָה. וְיֻזְכַּר עַל פִּי
34 הַמְּבָאֵר בְּמִקְוָם אַחֵר³¹
35 הַהִפְרֵשׁ בֵּין אוֹר לְשֶׁפַע,
36 שֶׁשֶׁפַע הוּא הַשְּׁפָעַת
37 מֵהוֹת דְּבַר, כְּמוֹ הַשְּׁפָעַת
38 הַשְּׂכָל שֶׁהוּא בְּבְּחִינַת
39 מִצִּיאָתוֹ דְּבַר שְׁעוֹבֵר מִן
40 הַנּוֹתָן לְמַקְבֵּל, וּמֵעַבֵּר הַשְּׁפָעַת
41 אֶל הַמְקַבֵּל פּוֹעֵל שְׂנוּי
42 בַּמְשַׁפֵּיעַ, שְׂאִינוֹ דּוֹמָה
43 מִצְּבוֹ שֶׁל מְשַׁפֵּיעַ הַשְּׂכָל קוֹדֵם
44 הַהִשְׁפָּעָה, בְּעֵת
45 הַהִשְׁפָּעָה וְלֹא אַחֲרֵי
46 הַהִשְׁפָּעָה, שְׁקוֹדֵם

בְּהַמָּאוֹר, שֶׁהָרִי הַמָּאוֹר אֵינוֹ מְטָרָד לְהָאִיר. וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר, שְׁגָם הָאוֹר
עֲצָמוֹ אֵינוֹ מִשְׁתַּנֵּה, דְּמֵאחֵר שֶׁהָאוֹר הוּא מַעֲיֵן הַמָּאוֹר, הָרִי כְּשֶׁשֶׁם שְׂאִין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (תכונות המאור נמצאות גם באור), הרי קשם שאין שנוי במאור,
2 כף אין שנוי גם באור, דשמשא אפלי עלמא ניהא³² [=השמש
3 נחה (מאירה) על העולם כלו בשווה], שמאיר גם במקום האשפה,
4 ומפל מקום נשאר במהותו ואינו משתנה על ידי זה
5 כלל. לסיכום, החילוק בין

6 'אור' ל'שפע' שב'שפע' פועלת 1
7 ההשפעה שינוי מהותי במשפיע, 2
8 וב'אור' אין נפעל כל שינוי 2
9 במאור כאשר מאיר. ונהנה, 3
10 על דרך ההפרש בין אור 4
11 לשפע, הוא גם ההפרש 5
12 באור עצמו בין אור 6
13 פנימי לאור מקיף, 6
14 דאמתית ענין (תכונה) 7
15 האור (שאין בו שנוי, זה 8
16 נהנה וזה לא חסר) הוא 9
17 בחינת אור מקיף, מה 10
18 שאין בן בחינת אור 11
19 פנימי (אף שמצד היותו 'מאור' 12
20 שגדרו השפעה מקיפה) מכל 12
21 מקום, פיון שהוא 21
22 מתמצים לפי ערך 22
23 המקבלים שיוכלו לקלוט, 14
24 הרי (שחל בו שינוי ולכן) האור 15
25 הוא חסר. וכל זה הוא 16
26 אפלו בענין ההשפעה 17
27 שמבחינת האור, ומפל 17
28 שכן בהשפעה שמבחינת 28
29 הכלים בכל 'מידה' ישנו 29
30 ה'אור' וישנו ה'כלי' שבה 30
31 (למשל: 'אור' החסד היא אהבה 31
32 ר'כלי' החסד היא ביטוי אהבה 32
33 בעשיית חסד עם האהוב) ומעבר 33
34 האור בפועל לזולת היא על-ידי 34
35 ה'כלים'. כדוגמת הדיבור 23
36 המשמש כלי ביטוי לאור השכל 24
37 ודווקא על ידו עובר שפע 25
38 החכמה מהרב לתלמיד, שפיון 26
39 שהיא (השפעת האור בכלים) 26
40 באה בהתחלקות, 27
41 שמתחלקת לחלקים כו' 27
42 שלא כל האור נמשך אלא מדוד 42
43 הוא לפי הכלי שבאמצעותו 29
44 משפיעים, הרי זה חסר 44
45 (האור) ממש לפי מידת הכלי. 45
46 וכידוע שמג' הבחינות 46

שנוי במאור, כף אין שנוי גם באור, דשמשא
אפלי עלמא ניהא³², שמאיר גם במקום האשפה,
ומפל מקום נשאר במהותו ואינו משתנה על ידי
זה כלל. ונהנה, על דרך ההפרש בין אור לשפע,
הוא גם ההפרש באור עצמו בין אור פנימי לאור
מקיף, דאמתית ענין האור (שאין בו שנוי, זה
נהנה וזה לא חסר) הוא בחינת אור מקיף, מה
שאין בן בחינת אור פנימי, פיון שהוא מתמצים
לפי ערך המקבלים, הרי הוא חסר. וכל זה הוא
אפלו בענין ההשפעה שמבחינת האור, ומפל
שכן בהשפעה שמבחינת הכלים, שפיון שהיא
באה בהתחלקות, שמתחלקת לחלקים כו', הרי
זה חסר ממש. וכידוע שמג' הבחינות דאור
מקיף אור פנימי וכלים כפי שהם למעלה,
משתלשלים למטה ג' הענינים דאור חיות וכל³³,
דאור הוא בחינת אור מקיף, חיות הוא בחינת
אור פנימי, וכל זה הוא מה שנמשך מצד הכלים,
כפי שמבאר כ"ק מורי חמי אדמו"ר בכמה
דרושים³⁴ שגדר ענין הכח הוא מה שמתחלק
לחלקים פרטיים לפי ערך הפעלה שפועל. וזהו
ענין זה נהנה וזה חסר, שעקרו הוא בהשפעה
שמבחינת הכלים, מה שאין בן באור פנימי
ומפל שכן באור מקיף, שהוא באופן דזה נהנה
וזה לא חסר.

ונהנה החלוק בין ג' בחינות הנ"ל הוא לא רק
במשפיע (שעל ידי ההשפעה שמצד הכלים
הרי הוא חסר, מה שאין בן באור פנימי ומפל שכן
באור מקיף אינו חסר), אלא גם במקבל, שפכל שהמשפיע חסר יותר
נהנה המקבל יותר. והינו, שבהמשכה שמצד אור מקיף, פיון שהמשפיע

דאור מקיף אור פנימי וכלים כפי שהם למעלה בעולם
האצילות, משתלשלים למטה ג' הענינים דאור חיות וכל³³,
דאור הוא בחינת אור מקיף המוזכר קודם, חיות הוא בחינת
אור פנימי כמו 'חיות' הנפש שמחיה את הגוף והיא כדוגמת 'אור פנימי'
הפועל שינוי במשפיע, ולכן אף
שהנפש נעלה ומובדלת מהגוף
מכל מקום מתפעלת הנפש
ממאורעות הגוף, וכל זה הוא
מה שנמשך מצד הכלים
שחודר ומתערב במקבל ופועל
בו שינוי, כפי שמבאר כ"ק
מורי חמי אדמו"ר בכמה
דרושים³⁴ [=מאמרי חסידות]
שגדר ענין הכח הוא מה
שמתחלק לחלקים
פרטיים לפי ערך הפעלה
שפועל ואין מתגלה כאחת כל
עוצמת החיות והאור שבכלי.
וזהו ענין (המוזכר בתחילת
הסעף) זה נהנה וזה חסר,
שעקרו הוא ב'שפע' הבא
בהשפעה שמבחינת
הכלים, מה שאין בן
באור, הן באור פנימי ומפל
שכן באור מקיף, שהוא
באופן דזה נהנה וזה לא
חסר.
ונהנה החלוק בין ג'
בחינות הנ"ל - 'אור מקיף'
'אור פנימי' ו'כלי' - הוא לא
רק במשפיע (שעל ידי
ההשפעה שמצד הכלים
הרי הוא חסר, מה שאין
בן באור פנימי ומפל
שכן באור מקיף אינו
חסר), אלא גם במקבל,
שפכל שהמשפיע חסר
יותר אזי נהנה המקבל
יותר. והינו, שבהמשכה
שמצד אור מקיף, פיון

(32) ראה סנהדרין לט, א. (33) ראה אוה"ת ענינים ע' קלה. (34) ראה סה"מ תרפ"ח ע' ואלך. ד"ה
מה רב טובך תרצ"ב פ"ג ואלך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִמְשִׁיעַ לֹא חֶסֶר, הִנֵּה גַם אֶצֶל הַמִּקְבֵּל אֵין זֶה בְּאוֹפֶן
2 שְׁנֵהֲנָה בְּפָנִימִיּוֹת, אֶלֶּא בְּבַחֲנִית מְקִיף בְּלִבְד. וְאִף שְׁמִבְאָר
3 בְּמָקוֹם אַחֵר³⁵ שְׁפָלְלוֹת עֲנִין הַגְּלוּי, גַּם מִה שְׁנִמְשָׁךְ מִבַּחֲנִית
4 אֹר מְקִיף, הוּא עַל יְדֵי הַכִּלִּים שֶׁהֵרִי עֲנִין הַכִּלִּים הוּא הַשְׁפָּעָה

5 פְּנִימִית? מִכָּל מָקוֹם, אִף
6 שֶׁמִּקְבֵּל דֶּרֶךְ ה' כִּלִּי, הֵרִי אֵין
7 זֶה ה' אֹר-מְקִיף, בְּהִתְלַבְּשׁוֹת
8 כָּלִל בִּכְלִי. וְהוּא עַל דֶּרֶךְ
9 מִשְׁלֵל³⁶ מֵאֲדָם שְׁעוֹמֵד
10 בְּד' אֲמוֹת שֶׁל צִדִּיק
11 בְּשַׁעֲה שְׁמִתְפַּלֵּל, שְׁתַּפְּלֹתוֹ שֶׁל הַצִּדִּיק
12 פּוֹעֵלֶת עָלָיו שְׁעַל יְדֵי זֶה
13 נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ שְׁנוֹי שְׁגָם
14 הוּא מִתְפַּלֵּל בְּאוֹפֶן אַחֵר,
15 אֲבָל אִף עַל פִּי כֵן לְמִרּוֹת
16 שֶׁמִּקְבֵּל הַתְּעוּרָרוֹת מִתְפַּלֵּל
17 הַצִּדִּיק הֵרִי זֶה רַק בְּבַחֲנִית
18 מְקִיף שֶׁנִּתְפַּעַל מִצְדֻקָּתוֹ אִךְ
19 לֹא קִיבֵל מִמֶּנּוּ הַשְׁפָּעָה פְּנִימִית
20 עַל יְדֵי דִיבּוּר לְמִשְׁלֵל, וְלֹא
21 בְּאוֹפֶן שְׁנֵהֲנָה בְּפָנִימִיּוֹת
22 שֶׁהֵרִי הַצִּדִּיק לֹא הִתְעַסֵּק עִמּוֹ
23 כִּלִּי. וְיִמְטָעֵם זֶה מִבְּאָר
24 בְּדִרְוֹשֵׁי חֲנֻכָּה³⁷]מֵאֲמָרִי
25 חֲסִידוֹת לְחִנּוּכָה[שֶׁלֹּא
26 מִסְפִּיק הַהִמְשָׁכָה
27 דְּשִׁמּוּנָה נְסִיכֵי אָדָם
28 שְׁמָהּ נִמְשָׁךְ בַּחֲנִית
29 מְקִיף 'נְסִיכֵי אָדָם' - אֵל
30 הַצִּדִּיקִים שֶׁשּׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתָם גְּבוּהָ
31 מֵאֹד כִּי־שִׁי' אֲבִי דוֹד (עֲלֵיו כְּתוּב
32 שֶׁלֹּא הִיָּה בּוֹ שִׁמְךָ שֶׁל רַע), וְאִף
33 שֶׁלֹּא הִנְהִיגוּ אֶת בְּנֵי דוֹרֵם, מִכָּל
34 מָקוֹם הַשְׁפִּיעוּ הַמִּשְׁכּוֹת אֶלּוֹקוֹת
35 בְּעוֹלָם, אֵלֶּא שֶׁאֵין דִּי בַּהֲמִשְׁכּוֹת
36 אֱלֹהִים מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַשְׁפָּעָה
37 פְּנִימִית, אֶלֶּא צָרִיךְ לְהִיּוֹת
38 גַּם הַהִמְשָׁכָה דְּשַׁבְּעָה
39 רּוּעִים³⁸ רּוּעֵי יִשְׂרָאֵל כְּמִשֶּׁה

40 רַבִּינוּ הַמְּלַמְּדִים אֶת עַם יִשְׂרָאֵל
41 תּוֹרָה כְּדוֹגְמַת הָרוּעָה שֶׁמֵּאֲכִיל
42 וּמִשְׁקָה אֶת הַצֶּאֱן שְׁזוּהִי הַשְׁפָּעָה
43 פְּנִימִית, שְׁהוּא עֲנִין
44 הַהִמְשָׁכָה בְּפָנִימִיּוֹת כִּי
45 דּוֹקָא בַּהֲמִשְׁכָּה בְּפָנִימִיּוֹת נִהְיָם

לֹא חֶסֶר, הִנֵּה גַם אֶצֶל הַמִּקְבֵּל אֵין זֶה בְּאוֹפֶן שְׁנֵהֲנָה
בְּפָנִימִיּוֹת, אֶלֶּא בְּבַחֲנִית מְקִיף בְּלִבְד. וְאִף שְׁמִבְאָר
בְּמָקוֹם אַחֵר³⁵ שְׁפָלְלוֹת עֲנִין הַגְּלוּי, גַּם מִה שְׁנִמְשָׁךְ
שְׁנִמְשָׁךְ מִבַּחֲנִית אֹר מְקִיף, הוּא עַל יְדֵי הַכִּלִּים,
מִכָּל מָקוֹם, הֵרִי אֵין זֶה בְּהִתְלַבְּשׁוֹת כָּלִל. וְהוּא
עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלֵל³⁶ מֵאֲדָם שְׁעוֹמֵד בְּד' אֲמוֹת שֶׁל
צִדִּיק בְּשַׁעֲה שְׁמִתְפַּלֵּל, שְׁתַּפְּלֹתוֹ שֶׁל הַצִּדִּיק
פּוֹעֵלֶת עָלָיו שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ שְׁנוֹי שְׁגָם
הוּא מִתְפַּלֵּל בְּאוֹפֶן אַחֵר, אֲבָל אִף עַל פִּי כֵן הֵרִי
זֶה רַק בְּבַחֲנִית מְקִיף, וְלֹא בְּאוֹפֶן שְׁנֵהֲנָה
בְּפָנִימִיּוֹת. וְיִמְטָעֵם זֶה מִבְּאָר בְּדִרְוֹשֵׁי חֲנֻכָּה³⁷
שֶׁלֹּא מִסְפִּיק הַהִמְשָׁכָה דְּשִׁמּוּנָה נְסִיכֵי אָדָם
שְׁמָהּ נִמְשָׁךְ בַּחֲנִית מְקִיף, אֶלֶּא צָרִיךְ לְהִיּוֹת גַּם
הַהִמְשָׁכָה דְּשַׁבְּעָה רּוּעִים³⁸, שְׁהוּא עֲנִין הַהִמְשָׁכָה
בְּפָנִימִיּוֹת. וְהִנֵּנוּ, דְּעַם הַיּוֹת שְׁגָם מִבַּחֲנִית הַמְּקִיף
יִשְׁנֹנוּ אֹר וְגְלוּי, שְׁלֹכֵן הִנֵּה גַם בַּחֲנִית אֹרֹת
דְּתַהוּ שְׁלִמְעֵלָה מִהִתְיַשְׁבוֹת כְּדִגְמַת הַמְּקִיפִים
נְקָרָאִים בְּשֵׁם אֹרֹת, שְׁהוּא עֲנִין שֶׁל אֹר וְגְלוּי,
מִכָּל מָקוֹם, אֵין זֶה עֲנִין שֶׁל הִנָּה בְּפָנִימִיּוֹת.
וְעֲנִין הִנָּה בְּפָנִימִיּוֹת הוּא מִהִמְשָׁכָה
שְׁבַבְחִינֵת אֹר פְּנִימִי דּוֹקָא. וּבְפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר, גַּם
הִנָּה מִהִמְשָׁכָה שְׁבַבְחִינֵת אֹר פְּנִימִי אֵינָה
דּוֹמָה לְהִנָּה מִהִמְשָׁכָה שְׁמִצֵּד בַּחֲנִית הַכִּלִּים,

וְהִנֵּנוּ, דְּכִיּוֹן שְׁבַבְחִינֵת שְׁמִצֵּד הַכִּלִּים הַמְשִׁיעַ הוּא חֶסֶר בְּיוֹתֵר, לְכֵן
נִהְיָה הַמִּקְבֵּל יוֹתֵר³⁹. וְכִמּוֹ הַהִפְרָשׁ בֵּין הַשְׁפָּעָה הַשְׁכָּל לְהַשְׁפָּעָה
הַטָּפָה⁴⁰, שְׁהַשְׁפָּעָה הַשְׁכָּל, גַּם כְּשֶׁהִיא מְלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת, עֲקָרָה אֵינָה
הָאוֹתִיּוֹת אֶלֶּא הַשְׁכָּל, שְׁהוּא אֹר פְּנִימִי, וְכִמּוֹ הַשְׁפָּעָה כְּזֶה
לֹא נִהְיָה הַמִּקְבֵּל כָּל כּוֹ,

(35) ראה סה"מ תרס"ט ע' סח ואילך. תרצ"ט ס"ע 219 ואילך. ועוד. (36) ראה גם תו"א דרושי חנוכה
לג, ד. (37) תו"א שם. מאמרי אדה"ז תקע"א ס"ע מח ואילך. וראה גם סה"מ תרס"ט ע' לט. (38) מיכה
ה, ד. סוכה נב, ב. ועוד. (39) ראה אוה"ת וירא שם (ק, א). (40) ראה גם לקו"ת שה"ש לט, ד. סה"מ צ'
להצ"צ מצות פו"ר פ"ב (דרמ"צ ג, א ואילך). סה"מ תרנ"ז ע' רסז ואילך. תרנ"ט ע' ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהָרִי עַל יָדֵי זֶה לֹא מִתְּהַנֶּה אֲצִלוֹ שְׁכָל חֹדֶשׁ, מִה שְׁאִין כֵּן
2 בְּהִשְׁפָּעַת הַטָּפָה, כִּיּוֹן שֶׁהַטָּפָה הִיא גִּשְׁמִית, שֶׁהוּא עֲנִין
3 הַהִמְשָׁכָה שֶׁמִּצַּד הַכָּלִים, הֵנָּה בְּזָה דִּוְקָא נִמְשָׁךְ הָעֵצָם.
4 וּמִכָּל זֶה מוֹכֵן שֶׁכָּכֵל שֶׁהַמְשָׁפִיעַ חֹסֵר יוֹתֵר נִהְיָה הַמִּקְבֵּל
5 יוֹתֵר. וְשְׁנֵי עֲנִינִים בְּזֶה,

6 הָא', שֶׁהַשְּׁפָעָה
7 מִתְקַבֵּלֶת אֲצִלוֹ בְּפִנְימוֹת
8 יוֹתֵר, וְהַב', שֶׁהַשְּׁפָעָה
9 נִמְשָׁכֶת אֲצִל הַמְשָׁפִיעַ
10 מִמָּקוֹם פְּנִימִי יוֹתֵר,
11 שְׁנִמְשָׁךְ בְּזֶה מַעֲצָמוֹת
12 הַמְשָׁפִיעַ, כַּמּוֹכֵן מִמְּשָׁל
13 הַטָּפָה. אַחֲרֵי שֶׁנִּתְבָּאֵר הִיטִיב
14 הַהִפְרָשׁ בֵּין הַמִּשְׁכַּת 'אוֹר מְקִיף'
15 לַהֲמִשְׁכַּת 'אוֹר פְּנִימִי' הֵן אֲצִל
16 הַמְשָׁפִיעַ (שֶׁחֹסֵר יוֹתֵר ב'אוֹר
17 פְּנִימִי') וְהֵן אֲצִל הַמִּקְבֵּל (שֶׁנִּהְיָה
18 יוֹתֵר מ'אוֹר פְּנִימִי') יִתְבָּאֵר
19 הַהִפְרָשׁ לְמַעַלָּה בֵּין 'חֹסֶד דֹּאֲרִיף'
20 ל'חֹסֶד דִּזָּ"א' ('אֲצִילוֹת).

21 (ה) וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן
22 הַהִפְרָשׁ שְׁבִין חֹסֶד
23 דֹּאֲרִיף לְחֹסֶד דִּזָּ"א,
24 דִּהְיָה, חֹסֶד דֹּאֲרִיף הוּא
25 בְּחִינַת מְקִיף, וְכִיּוֹן שֶׁאִינוֹ
26 'מִתְעַסֵּק' לְהֹאִיר לִכֵּן מֵאִיר
27 לְכוֹלֵם בְּשׁוּה (כַּמְשָׁל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ)
28 הַמוֹחֵר בְּסַעֲיָהּ הַקּוֹדֵם) וְלִכֵּן
29 אֶפְשָׁר לְהִיט מִזֶּה יְנִיקָה
30 גַּם לְכוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה כּו',
31 וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁבְּחִינָה זֹה
32 נִאֲמַר כַּחֲשָׁכָה כְּאוֹרָה⁴¹
33 שֶׁלִּגְבִי בְּחִינָה זֹה אֵין הַבְּדֵל בֵּין
34 אוֹר (קְדוּשָׁה) לְחוּשֶׁךְ (טּוֹמָאָה),
35 מִה שְׁאִין כֵּן חֹסֶד דִּזָּ"א
36 (שֶׁבְּאֲצִילוֹת) הוּא אוֹר
37 פְּנִימִי, וּמִצַּד הִיטוּ פְּנִימִי
38 מִתְעַסֵּק בִּיּוֹתֵר בְּמִקְבֵּל הַשְּׁפָעָה
39 וְלִכֵּן נִמְשָׁךְ בְּמָקוֹם
40 הַקְּדֻשָּׁה דִּוְקָא. וְזֶהוּ
41 פְּרוּשׁ מֵאֲמָר רַ"ל⁴²
42 כֹּאשֶׁר רָאוּ שֵׁשׁ שְׁפַע רַב שֶׁל
43 גִּשְׁמִיּוֹת לְרַשְׁעִים אָמְרוּ: אִם
44 לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקִּבֵּה
45 כֵּן, לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ -
46 הַצְדִּיקִים - עַל אַחַת בְּמָה

47 וְכַמָּה (וְדֹאֵי יִקְבְּלוּ שְׁפַע גְּדוֹל יוֹתֵר וְיוֹתֵר), דִּלְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ - הַרְשָׁעִים
48 - נִמְשָׁכֶת הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת אוֹר מְקִיף, וְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ -
49 הַצְדִּיקִים - מְקַבְּלִים הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת אוֹר פְּנִימִי, וְהֵרִי
50 הַהִנָּה מֵאוֹר פְּנִימִי הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַהִנָּה מֵאוֹר
51 מְקִיף (כַּמְבּוֹאֵר בְּסַעֲיָהּ

52 הַקּוֹדֵם), הֵן מִצַּד זֶה
53 שֶׁהַשְּׁפָעָה מִתְקַבֵּלֶת אֲצִל
54 הַמִּקְבֵּל בְּפִנְימוֹת יוֹתֵר,
55 וְהֵן מִצַּד זֶה שֶׁהָאוֹר
56 עֲצָמוֹ הוּא נִמְשָׁךְ אֲצִל
57 הַמְשָׁפִיעַ מִבְּחִינָה פְּנִימִית
58 יוֹתֵר [שְׁזֶהוּ הַטָּעַם
59 שֶׁמִּבְּחִינַת אוֹר פְּנִימִי לֹא
60 תִּהְיֶה יְנִיקָה לְחִיצוֹנִים
61 כְּמוֹ מֵאוֹר מְקִיף, לְפִי
62 שְׁלֹקֶה מִבְּחִינַת
63 הַפְּנִימִיּוֹת יוֹתֵר⁴³]. וְזֶהוּ

64 שֶׁאִמְרוּ חוֹזִ"ל: לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ
65 עַל אַחַת בְּמָה וְכַמָּה,
66 כִּיּוֹן שֶׁהָאוֹר פְּנִימִי שֶׁנִּמְשָׁךְ
67 לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ שָׁרְשׁוֹ נִעְלָה
68 יוֹתֵר וְהַצְדִּיקִים שִׁיחֵנו מֵאוֹר
69 פְּנִימִי הֵנָּתֵם תִּהְיֶה מוֹשְׁלָמַת
70 יוֹתֵר. וּמִכָּל מָקוֹם אֵף
71 שֶׁשׁוּרֵשׁ הַשְּׁפָעָה זֶה מִחוּסֵד שֶׁל
72 אֲצִילוֹת נִעְלִית יוֹתֵר מִשּׁוּם
73 שֶׁנִּמְשָׁכֶת מִבְּחִינָה פְּנִימִית יוֹתֵר
74 נִקְרָא חֹסֶד דִּזָּ"א בְּשֵׁם
75 חֹסֶד זוּטָא (=זוּטָא), שְׁאִין
76 זֶה מִצַּד הַקְּטָנוֹת
77 וְהַעֲמָצוֹם, שֶׁהֵרִי אֲדִרְבָּה,
78 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל
79 שֶׁהַשְּׁפָעָה שֶׁבְּבְּחִינַת
80 אוֹר פְּנִימִי (חֹסֶד דִּזָּ"א)
81 הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁנִּהְיָה יוֹתֵר

כֵּן, שֶׁהֵרִי עַל יָדֵי זֶה לֹא מִתְּהַנֶּה אֲצִלוֹ שְׁכָל
חֹדֶשׁ, מִה שְׁאִין כֵּן בְּהִשְׁפָּעַת הַטָּפָה, כִּיּוֹן
שֶׁהַטָּפָה הִיא גִּשְׁמִית, שֶׁהוּא עֲנִין הַהִמְשָׁכָה
שֶׁמִּצַּד הַכָּלִים, הֵנָּה בְּזָה דִּוְקָא נִמְשָׁךְ הָעֵצָם.
וּמִכָּל זֶה מוֹכֵן שֶׁכָּכֵל שֶׁהַמְשָׁפִיעַ חֹסֵר יוֹתֵר נִהְיָה
הַמִּקְבֵּל יוֹתֵר. וְשְׁנֵי עֲנִינִים בְּזֶה, הָא', שֶׁהַשְּׁפָעָה
מִתְקַבֵּלֶת אֲצִלוֹ בְּפִנְימוֹת יוֹתֵר, וְהַב', שֶׁהַשְּׁפָעָה
נִמְשָׁכֶת מִמָּקוֹם פְּנִימִי יוֹתֵר, שְׁנִמְשָׁךְ בְּזֶה
מַעֲצָמוֹת הַמְשָׁפִיעַ, כַּמּוֹכֵן מִמְּשָׁל הַטָּפָה.

(ה) וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן הַהִפְרָשׁ שְׁבִין חֹסֶד דֹּאֲרִיף
לְחֹסֶד דִּזָּ"א, דִּהְיָה, חֹסֶד דֹּאֲרִיף הוּא
בְּחִינַת מְקִיף, וְלִכֵּן אֶפְשָׁר לְהִיט מִזֶּה יְנִיקָה כּו',
וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁבְּבְּחִינָה זֹה נִאֲמַר כַּחֲשָׁכָה כְּאוֹרָה⁴¹, מִה
שְׁאִין כֵּן חֹסֶד דִּזָּ"א הוּא אוֹר פְּנִימִי, וְנִמְשָׁךְ
בְּמָקוֹם הַקְּדֻשָּׁה דִּוְקָא. וְזֶהוּ פְּרוּשׁ מֵאֲמָר רַ"ל⁴²
אִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ כֵּן לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ עַל אַחַת בְּמָה
וְכַמָּה, דִּלְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ נִמְשָׁכֶת הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת
אוֹר מְקִיף, וְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ מְקַבְּלִים הַשְּׁפָעָה
מִבְּחִינַת אוֹר פְּנִימִי, וְהֵרִי הַהִנָּה מֵאוֹר פְּנִימִי
הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַהִנָּה מֵאוֹר מְקִיף, הֵן
מִצַּד זֶה שֶׁהַשְּׁפָעָה מִתְקַבֵּלֶת בְּפִנְימוֹת יוֹתֵר,
וְהֵן מִצַּד זֶה שֶׁהָאוֹר עֲצָמוֹ הוּא מִבְּחִינָה פְּנִימִית
יוֹתֵר [שְׁזֶהוּ הַטָּעַם שֶׁמִּבְּחִינַת אוֹר פְּנִימִי לֹא
תִּהְיֶה יְנִיקָה לְחִיצוֹנִים כְּמוֹ מֵאוֹר מְקִיף, לְפִי
שְׁלֹקֶה מִבְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת יוֹתֵר⁴³]. וְזֶהוּ לְעוֹשֵׂי

רְצוֹנוֹ עַל אַחַת בְּמָה וְכַמָּה, כִּיּוֹן שֶׁהָאוֹר פְּנִימִי שָׁרְשׁוֹ נִעְלָה יוֹתֵר. וּמִכָּל
מָקוֹם נִקְרָא חֹסֶד דִּזָּ"א בְּשֵׁם חֹסֶד זוּטָא, שְׁאִין זֶה מִצַּד הַקְּטָנוֹת
וְהַעֲמָצוֹם, שֶׁהֵרִי אֲדִרְבָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל שֶׁהַשְּׁפָעָה שֶׁבְּבְּחִינַת
אוֹר פְּנִימִי (חֹסֶד דִּזָּ"א) הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁנִּהְיָה יוֹתֵר מִהַשְּׁפָעָה שֶׁבְּבְּחִינַת

(41) תהלים קלט, יב. וראה המשך תע"ב ח"ג ע' א'שמה. ובכ"מ. (42) נדרים נ, סע"ב. (43) אין זוכרים
בבירור אם נאמר כן (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מההשפעה שבבחינת אור מקיף (חסד דאריף), ולא זו
2 בלבד שההשפעה מתקבלת בפנימיותו של המקבל יותר,
3 אלא עוד זאת, שזה נוגע גם בעמק המשפיע יותר, כמובן
4 ממשל השפעת הטפה הנ"ל, ומה שבכל זאת נקרא בשם חסד

5 זוטא הרי זה מפני
6 שהחסד הוא מצד
7 הבטול. שסיבת השפעת
8 החסד היא מצד הרגשת הביטול,
9 שאינו מבקש לעצמו מאומה
10 אלא נותן הכל לזולתו.
11 וזהו⁴⁴ גם כן מה שנקרא
12 חסד של אצילות בשם חסד
13 ולא בשם גדלה, פידוע
14 שמקבלים הראשונים
15 (לפני האריז"ל) קראו
16 המדות העליונות בשם
17 גג"ת, גדלה גבורה
18 תפארת, ואילו האריז"ל
19 קראם בשם חג"ת, חסד
20 גבורה תפארת, והינו,
21 דאף שלשון הפתוב⁴⁵
22 המונה מדותיו של הקב"ה הוא
23 לך הני' הגדלה והגבורה
24 והתפארת גו', וכן
25 אומרים אנו בתפלה
26 הא-ל הגדול הגבור כו',

27 ומזכירים לשון 'גדולה' ולא
28 'חסד' מפל מקום, קורא
29 האריז"ל מדה זו בשם
30 חסד, ולא בשם גדלה.
31 והענין בזה, שלשון 'גדולה'
32 מוסב על 'חסד דאריף' (בהמשך)
33 יבאר שגם חסד דאצילות אפשר
34 לקרוא בשם 'גדולה' ובפרט מפני
35 שבה אמתית הגדלות) שבבחינת
36 חסד דאריף נקרא בשם
37 גדלה, והינו, לפי
38 שההשפעה היא מצד
39 הרגשת הגדלות בבחינת
40 בלי גבול, אבל בבחינת
41 חסד דז"א נקרא בשם
42 חסד ולא בשם גדלה,
43 והינו, דעם היות שגם
44 חסד דז"א הוא בבחינת
45 בלי גבול, וכפי שמבאר
46 רבנו הזקן בתיאור ששער

47 היחוד והאמונה⁴⁶ שהגדול היא כינוי למדת חסד והתפשטות
48 החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ כו', ואם כן, גם
49 מדת החסד דז"א היא בבחינת אין קץ, ולכן נקראת בשם
50 גדלה [ואדרבה, מצד פרט אחד הרי עקר אמתית הבלי גבול
51 הוא בבחינת ז"א יותר

52 מאשר בבחינת אריף,
53 כנ"ל שאור פנימי נמשך
54 מבחינה פנימית יותר],
55 מפל מקום, נקראת בשם
56 חסד זוטא, מפני שהחסד
57 הוא (לא מצד הגדלות,
58 אלא) מצד הבטול.
59 ועל דרך זה - כמו ההפך
60 בין 'חסד דאריף' ל'חסד דז"א' -
61 הוא ההפך בין עולם
62 התהו ל'עולם התקון,
63 שבתקון באים האורות
64 בכלים, שזהו בחינת אור
65 פנימי שלפי ערך הכלים,
66 מה שאין כן בתהו היו
67 אורות מרבים שלא לפי
68 ערך הכלים, שזהו על
69 דרך בחינת אור מקיף
70 [שזהו ענין שלי שלי

אור מקיף (חסד דאריף), ולא זו בלבד
שההשפעה מתקבלת בפנימיותו של המקבל
יותר, אלא עוד זאת, שזה נוגע גם בעמק
המשפיע יותר, כמובן ממשל השפעת הטפה
הנ"ל, ומה שנקרא בשם חסד זוטא הרי זה מפני
שהחסד הוא מצד הבטול.
וזהו⁴⁴ גם כן מה שנקרא בשם חסד ולא בשם
גדלה, פידוע שמקבלים הראשונים קראו
המדות העליונות בשם גג"ת, גדלה גבורה תפארת,
ואילו האריז"ל קראם בשם חג"ת, חסד גבורה
תפארת, והינו, דאף שלשון הפתוב⁴⁵ הוא לך
הני' הגדלה והגבורה והתפארת גו', וכן אומרים
אנו בתפלה הא-ל הגדול הגבור כו', מפל מקום,
קורא האריז"ל מדה זו בשם חסד, ולא בשם
גדלה. והענין בזה, שבבחינת חסד דאריף נקרא

בשם גדלה, והינו, לפי שההשפעה היא מצד הגדלות בבחינת בלי
גבול, אבל בבחינת חסד דז"א נקרא בשם חסד ולא בשם גדלה, והינו,
דעם היות שגם חסד דז"א הוא בבחינת בלי גבול, וכפי שמבאר רבנו
הזקן בשער היחוד והאמונה⁴⁶ שהגדול היא מדת חסד והתפשטות
החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ כו', ואם כן, גם מדת החסד
דז"א היא בבחינת אין קץ, ולכן נקראת בשם גדלה [ואדרבה, מצד
פרט אחד הרי עקר אמתית הבלי גבול הוא בבחינת ז"א יותר מאשר
בבחינת אריף, כנ"ל שאור פנימי נמשך מבחינה פנימית יותר], מפל
מקום, נקראת בשם חסד זוטא, מפני שהחסד הוא (לא מצד הגדלות,
אלא) מצד הבטול.

ועל דרך זה הוא ההפך בין תהו לתקון, שבתקון באים האורות בכלים,
שזהו בחינת אור פנימי שלפי ערך הכלים, מה שאין כן בתהו היו
אורות מרבים שלא לפי ערך הכלים, שזהו על דרך בחינת אור מקיף [שזהו

(44) בהבא לקמן - ראה לקו"ת עקב שם, ד. המשך תער"ב שם פר"מ. וראה גם אוה"ת סה"מ תרכ"ז
ור"ה קטנתי (סה"מ עטר"ת ע' קיז ואילך) שבהערה 25. (45) דברי הימים"א כט, יא. (46) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 וְשִׁלְךָ שִׁלְךָ זוּ מִדַּת סְדוֹם⁴⁷, שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא דוֹקָא כְּאֶשֶׁר
2 אֵינוֹ חֶסֶד (כנ"ל תחילת סעיף ד'), אֲבָל כְּאֶשֶׁר חֶסֶד אֵינוֹ מְשִׁיעַ,
3 וְהִינוּ, שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא מִבְּחִינַת אֹר מְקִיף, וְלֹא בִּפְנִימִיּוּת,
4 שְׁבִתָּהּ הָיוּ הַסְפִּירוֹת בְּהַתְּפַשְׁטוֹת וּבִישׁוֹת וּמִפְּנֵי כֵךְ לֹא בָּאָה בָּהֶם
5 בְּמוֹרָגֵשׁ הַכוּוֹנָה הַעֲלִיּוֹנָה,
6 שִׁלְכָן הָיָה בָּהֶם עֲנִין 1
7 הַשְּׁבִירָה - שְׁבִירַת הַכִּלִּים
8 (שְׁאִינִם מְסוּגִלִּים לִקְבֹּל אֹר
9 מִסְפִּירָה אַחֲרָת), וּמִזָּה 2
10 נִצָּשָׁה יְנִיקָה כּו', 3
11 לְחִיצוֹנִים. מִה שְׁאִין כֵּן 4
12 הַסְפִּירוֹת דִּתִּיקוֹן שְׁבָהֶם 5
13 בָּאָה בְּמִרְגָּשׁ הַכּוֹנָה 6
14 הַעֲלִיּוֹנָה (זִי הָאֶבֶן 7
15 דְּעֶרְהָרֵט אֹן מְכוֹן 8
16 גְּעוּוֹעֵן דְּעֶרְצוֹ [=הן הרגישו
17 וְהַתְּכוּנוֹ לִכְן]), הָרִי זֶה 9
18 פָּעַל אֲצֵלָם שִׁיְהִיו בְּטָלִים 10
19 לַכּוֹנָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁמִּטְרָה 11
20 הִיא שֶׁהָאֻרֹת יִתְמַעֲטוּ כִּדִּי
21 שִׁאִירוּ בְּתוֹךְ הַכִּלִּים מְכִלִּי
22 לְשׁוֹבֵרִם, וּמִצָּד זֶה 13
23 נִתְצַמְצָמוּ לְפִי עֶרְף 14
24 הַכִּלִּים מְכוֹן שֶׁנִּרְגַּשׁ אֲצֵלָם 15
25 הַמִּטְרָה הַעֲלִיּוֹנָה . אֲמָנָם,
26 אִף שֶׁנִּתְצַמְצָמוּ אֵין זֶה נִקְרָא
27 בְּשֵׁם 'קִטְנוֹת' וְאִדְרַבָּה הָרִי 17
28 בְּזֶה דוֹקָא הִיא אֲמָתִית 18
29 הַגְּדֻלּוֹת וְהַבְּלִי גְּבוּל. 19
30 וְזֶה גַם כֵּן עֲנִין חֶסֶד
31 דְּאִבְרָהִם וְחֶסֶד דִּיעֶקֶב, 20
32 שֶׁהַחֶסֶד הוּא מִצָּד 21
33 הַבְּטוּל, שְׁבִיזָה דוֹקָא הוּא 22
34 אֲמָתִית הַבְּלִי גְּבוּל. עֵתָה 23
35 נוֹתֵר לְבָאָר מְדוּעַ דוֹקָא חֶסֶד
36 הַנִּמְשָׁךְ כְּתוּצָה מִהִבְטוּל נִקְרָא
37 'אֲמָתִית הַגְּדֻלּוֹת', שֶׁלִּכְאוּרָה הִרִי 25
38 הוּא חֶסֶד מוֹעֵט וּמִצּוּמָצָם? לַהֲלֵךְ
39 בְּסִעִף ו' יִבָּאָר כִּי חֶסֶד הִבָּא
40 בְּסִיכַת הִבְטוּל מִבְּטָא 'הַתְּנַשְׁאוֹת
41 עֲצִמִּית', לְעוֹמַתְזָא חֶסֶד הִבָּא
42 בְּסִיכַת הִיחִירוֹת מִבְּטָא
43 'הַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית',
44 'הַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית'
45 ו'הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצִמִּית'.
46 'הַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית' הִיא

ביאור בדרך אפשר

47 הַתְּנַשְׁאוֹת שְׁבָאָה רַק מִצָּד בִּטּוּל הוֹולָת, הִינוּ שְׁאֵם הוֹולָת לֹא יִתְבַטֵּל בִּפְנֵי
48 תְּהִיָּה זֶה פְּגִיעָה ב'הַתְּנַשְׁאוֹת'. לְעוֹמַתָּה 'הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצִמִּית' הִיא תוֹקֵף עֲצִמִּי לֹא
49 שׁוֹם קֶשֶׁר לְמִצָּב הוֹולָת.
50 (ו) וּבִאֹר הָעֲנִין⁴⁸, דְּהֵנָּה, בְּהַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד שְׁמִצָּד עֲנִין
51 הַהַתְּנַשְׁאוֹת יִשְׁנָם ב' 51
52 אֲוִפְנִים, הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד
53 שְׁמִצָּד הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצִמִּית,
54 וְהַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד שְׁמִצָּד
55 הַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית.
56 וְהַחֲלֹק שְׁבִינִיָּהֶם,
57 שְׁמִצָּד הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצִמִּית
58 הָרִי הוּא מְשִׁיעַ לְכָל.
59 וְהִינוּ, שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֵן
60 הַמְּבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁴⁹
61 שְׁטִבֵּעַ הַמְּרוֹמָם לְהִיּוֹת
62 נִמְשָׁךְ אֶל הַשְּׁפָל דוֹקָא,
63 שִׁלְכָן יִשְׁפִיעַ לְעֶבֶד דוֹקָא
64 וְלֹא לְשׁוֹר, אֲלֵא בְּאֶפֶן
65 שְׁמִשְׁפִיעַ לְכָלָם, הֵן לְשׁוֹר
66 וְהֵן לְעֶבֶד הַפְּשׁוּט.
67 וְהִינוּ, שֶׁסִּבַּת הַהַשְּׁפָעָה
68 לְשׁוֹר אֵינָה מִפְּנֵי שְׁלֵגִבּוֹ
69 אֵין הַשׁוֹר תּוֹפֵס מְקוֹם
70 כָּלָל וְנִחְשָׁב כְּעֶבֶד, אֲלֵא
71 גַּם אִם הָיָה תּוֹפֵס מְקוֹם
72 אֲצֵלוֹ, הָיָה מְשִׁיעַ לוֹ.
73 וְטַעַם הַדִּבְרִי הוּא,
74 שֶׁלְּהִיּוֹתוֹ בְּהַתְּנַשְׁאוֹת
75 עֲצִמִּית, הָרִי מִצָּד עֲצִמִּי כָּל
76 עֲנִינֵי הֶם בְּהַתְּפַשְׁטוֹת
77 וְהַרְחֵבָה, וְלָכֵן מְשִׁיעַ
78 לְכָלָם. מִה שְׁאִין כֵּן מִצָּד
79 הַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית אֲזִי
80 הַהַשְּׁפָעָה הִיא לְשָׁפֵל
81 דוֹקָא כִּי דוֹקָא הַשְּׁפָל אֵינוֹ

עֲנִין שְׁלִי שְׁלִי וְשִׁלְךָ שִׁלְךָ זוּ מִדַּת סְדוֹם⁴⁷,
שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא דוֹקָא כְּאֶשֶׁר אֵינוֹ חֶסֶד, אֲבָל
כְּאֶשֶׁר חֶסֶד אֵינוֹ מְשִׁיעַ, וְהִינוּ, שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא
מִבְּחִינַת אֹר מְקִיף, וְלֹא בִּפְנִימִיּוֹת, שְׁבִתָּהּ הָיוּ
הַסְפִּירוֹת בְּהַתְּפַשְׁטוֹת וּבִישׁוֹת, שִׁלְכָן הָיָה בָּהֶם
עֲנִין הַשְּׁבִירָה, וּמִזָּה נִצָּשָׁה יְנִיקָה כּו' לְחִיצוֹנִים.
מִה שְׁאִין כֵּן הַסְפִּירוֹת דִּתִּיקוֹן שְׁבָהֶם בָּאָה
בְּמִרְגָּשׁ הַכּוֹנָה הַעֲלִיּוֹנָה (זִי הָאֶבֶן דְּעֶרְהָרֵט אֹן
מְכוֹן גְּעוּוֹעֵן דְּעֶרְצוֹ), הָרִי זֶה פָּעַל אֲצֵלָם שִׁיְהִיו
בְּטָלִים לַכּוֹנָה הַעֲלִיּוֹנָה, וּמִצָּד זֶה נִתְצַמְצָמוּ לְפִי
עֶרְף הַכִּלִּים. אֲמָנָם, אִף שֶׁנִּתְצַמְצָמוּ, הָרִי בְּזֶה
דוֹקָא הִיא אֲמָתִית הַגְּדֻלּוֹת וְהַבְּלִי גְּבוּל. וְזֶה גַם
כֵּן עֲנִין חֶסֶד דְּאִבְרָהִם וְחֶסֶד דִּיעֶקֶב, שֶׁהַחֶסֶד הוּא
מִצָּד הַבְּטוּל, שְׁבִיזָה דוֹקָא הוּא אֲמָתִית הַבְּלִי
גְּבוּל.

(ו) וּבִאֹר הָעֲנִין⁴⁸, דְּהֵנָּה, בְּהַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד שְׁמִצָּד
עֲנִין הַהַתְּנַשְׁאוֹת יִשְׁנָם ב' אֲוִפְנִים,
הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד שְׁמִצָּד הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצִמִּית,
וְהַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד שְׁמִצָּד הַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית.
וְהַחֲלֹק שְׁבִינִיָּהֶם, שְׁמִצָּד הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצִמִּית הָרִי
הוּא מְשִׁיעַ לְכָל. וְהִינוּ, שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֵן הַמְּבָאָר
בְּמָקוֹם אַחֵר⁴⁹ שְׁטִבֵּעַ הַמְּרוֹמָם לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ אֶל
הַשְּׁפָל דוֹקָא, שִׁלְכָן יִשְׁפִיעַ לְעֶבֶד דוֹקָא וְלֹא
לְשׁוֹר, אֲלֵא בְּאֶפֶן שְׁמִשְׁפִיעַ לְכָלָם, הֵן לְשׁוֹר וְהֵן
לְעֶבֶד הַפְּשׁוּט. וְהִינוּ, שֶׁסִּבַּת הַהַשְּׁפָעָה לְשׁוֹר אֵינָה מִפְּנֵי שְׁלֵגִבּוֹ אֵין
הַשׁוֹר תּוֹפֵס מְקוֹם כָּלָל וְנִחְשָׁב כְּעֶבֶד, אֲלֵא גַם אִם הָיָה תּוֹפֵס מְקוֹם
אֲצֵלוֹ, הָיָה מְשִׁיעַ לוֹ. וְטַעַם הַדִּבְרִי הוּא, שֶׁלְּהִיּוֹתוֹ בְּהַתְּנַשְׁאוֹת עֲצִמִּית,
הָרִי כֵּן עֲנִינֵי הֶם בְּהַתְּפַשְׁטוֹת, וְלָכֵן מְשִׁיעַ לְכָלָם. מִה שְׁאִין כֵּן מִצָּד
הַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית אֲזִי הַהַשְּׁפָעָה הִיא לְשָׁפֵל דוֹקָא, וְגַם כְּאֶשֶׁר מְשִׁיעַ

(47) ראה גם המשך תער"ב שם פרל"ז (ע' תפ). (48) בהבא לקמן – ראה המשך תער"ב שם פרל"ב ואילך. (49) ראה המשך תער"ב שם פרל"ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מנגד להרגשת רוממותו, וגם פֶּאֶשֶׁר מִשְׁפִּיעַ לִשְׂרָה, הָרִי זֶה רַק
2 מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ תוֹפֵס מְקוֹם אֶצְלוֹ, אֲבָל פֶּאֶשֶׁר הוּא תוֹפֵס מְקוֹם
3 אֶצְלוֹ, הָרִי הוּא סוֹתֵר וּמַנְגֵּד אֵלָיו, וּבְמִילָא לֹא יִשְׁפִּיעַ לוֹ,
4 וגם אם יִשְׁפִּיעַ לוֹ, יִהְיֶה זֶה בְּאוֹפֶן שִׁיפְעוֹל בּוֹ שְׁבִירָה עַל

5 יְדֵי הַהִשְׁפָּעָה יִשְׁפִּיעַ אֵלָיו
6 בצורה כזו שלא יהיה מסוגל
7 לקבל. וכמו שִׁמְצִינוּ בַּעֲנֵן
8 שְׁבִירַת הַפְּלִים דְּתַהוּ,
9 שִׁמְצָד גְּלוֹי הָאוֹרוֹת
10 מְרַבִּים דְּתַהוּ שְׁהֵם
11 בְּבַחֲנִית הַתְּנַשְׁאוֹת
12 (חִיצוֹנִית) לֹא מִיעוֹט
13 וְצִמְצוּם לִפִּי עֵרֶךְ הַמִּקְבָּלִים,
14 נַעֲשֶׂה שְׁבִירַת הַפְּלִים,
15 וְהִנֵּנוּ, שֶׁהַשְּׁבִירָה הִיא
16 מִצָּד גְּלוֹי הָאוֹר דּוֹקָא.
17 וּכְמִשָּׁל הָרֵב שִׁמְשִׁיעַ
18 לְתַלְמִיד שְׁכָל שְׁאִינוֹ לִפִּי
19 עֵרֶכּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה
20 מִתְּבַלְבְּלִים כָּלִי שְׁכָלוֹ
21 שֶׁל הַתְּלָמִיד, מִה שְׁאִין
22 בֵּן אִם לֹא הָיָה מִשְׁפִּיעַ
23 לוֹ כָּלִל, אוֹ שֶׁהָיָה
24 מִשְׁפִּיעַ שְׁכָל עֲמוֹק מְאוֹד
25 שְׁאִינוֹ בַּעֲרֹכּוֹ שֶׁל הַתְּלָמִיד
26 כָּלִל עַד שְׁאִינוֹ נִרְגָּשׁ
27 אֶצְלוֹ אֶפְלוֹ לֹא בְּבַחֲנִית
28 מְקִיף, שְׁאֵז לֹא הָיָה
29 מִתְּבַלְבְּלִים כָּלִי שְׁכָלוֹ
30 כִּי. וְכָל זֶה הוּא
31 בְּהַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית,
32 שְׁאֵז הַהִשְׁפָּעָה לְזִלְתָּהּ הִיא
33 בְּאוֹפֶן שִׁפְעוֹלָת שְׁבִירָה
34 בְּמִקְבָּל.
35 וְהִנֵּה מִשְׁבִּירַת הַפְּלִים
36 דְּתַהוּ נִמְשָׁךְ בְּחִינַת חֶסֶד
37 דִּישְׁמַעְאֵל, שֶׁהוּא עֲנִין
38 הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד שִׁמְצָד
39 הַיִּשּׁוּת, הַפֶּךְ הַבְּטוּל⁵⁰,
40 וְלִכֵּן הַהִשְׁפָּעָה הִיא
41 בְּאוֹפֶן שִׁמְשִׁיעַ רַק
42 מִהַמּוֹתְרוֹת שְׁלוֹ מִהַשְּׁרִיִּים
43 שְׁלוֹ, וּבְדוּדֵי שְׁאִין זֶה
44 בְּאוֹפֶן שִׁמְפִּסוֹ⁵¹ שְׁנִתְּנוֹ
45 אִינֵה בְּמִאֹר פְּנִים, שֶׁזֶהוּ
46 הַעֲקָר שֶׁבַּעֲנִין הַצְּדָקָה

לִשְׂרָה, הָרִי זֶה רַק מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ תוֹפֵס מְקוֹם אֶצְלוֹ,
אֲבָל פֶּאֶשֶׁר הוּא תוֹפֵס מְקוֹם אֶצְלוֹ, הָרִי הוּא
סוֹתֵר וּמַנְגֵּד אֵלָיו, וּבְמִילָא לֹא יִשְׁפִּיעַ לוֹ, וגם אם
יִשְׁפִּיעַ לוֹ, יִהְיֶה זֶה בְּאוֹפֶן שִׁיפְעוֹל בּוֹ שְׁבִירָה עַל
יְדֵי הַהִשְׁפָּעָה. וכמו שִׁמְצִינוּ בַּעֲנֵן שְׁבִירַת הַפְּלִים
דְּתַהוּ, שִׁמְצָד גְּלוֹי הָאוֹרוֹת מְרַבִּים דְּתַהוּ שְׁהֵם
בְּבַחֲנִית הַתְּנַשְׁאוֹת (חִיצוֹנִית), נַעֲשֶׂה שְׁבִירַת
הַפְּלִים, וְהִנֵּנוּ, שֶׁהַשְּׁבִירָה הִיא מִצָּד גְּלוֹי הָאוֹר
דּוֹקָא. וּכְמִשָּׁל הָרֵב שִׁמְשִׁיעַ לְתַלְמִיד שְׁכָל
שְׁאִינוֹ לִפִּי עֵרֶכּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְּבַלְבְּלִים כָּלִי
שְׁכָלוֹ שֶׁל הַתְּלָמִיד, מִה שְׁאִין בֵּן אִם לֹא הָיָה
מִשְׁפִּיעַ לוֹ כָּלִל, אוֹ שֶׁהָיָה מִשְׁפִּיעַ שְׁכָל שְׁאִינוֹ
בַּעֲרֹכּוֹ כָּלִל עַד שְׁאִינוֹ נִרְגָּשׁ אֶצְלוֹ אֶפְלוֹ לֹא
בְּבַחֲנִית מְקִיף, שְׁאֵז לֹא הָיָה מִתְּבַלְבְּלִים כָּלִי
שְׁכָלוֹ כִּי. וְכָל זֶה הוּא בְּהַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית, שְׁאֵז

הַהִשְׁפָּעָה לְזִלְתָּהּ הִיא בְּאוֹפֶן שִׁפְעוֹלָת שְׁבִירָה בְּמִקְבָּל.

וְהִנֵּה מִשְׁבִּירַת הַפְּלִים דְּתַהוּ נִמְשָׁךְ בְּחִינַת חֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל, שֶׁהוּא עֲנִין
הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד שִׁמְצָד הַיִּשּׁוּת, הַפֶּךְ הַבְּטוּל⁵⁰, וְלִכֵּן הַהִשְׁפָּעָה הִיא
בְּאוֹפֶן שִׁמְשִׁיעַ רַק מִהַמּוֹתְרוֹת שְׁלוֹ, וּבְדוּדֵי שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֶן
שִׁמְפִּסוֹ⁵¹, שֶׁזֶהוּ הַעֲקָר שֶׁבַּעֲנִין הַצְּדָקָה, וְאִדְרָבָה, שִׁמְצָד הַהַתְּנַשְׁאוֹת
נַעֲשִׂית הַהִשְׁפָּעָה בְּאוֹפֶן שִׁשׁוּבֵר אֶת הַמִּקְבָּל, עַל דֶּרֶךְ מִאֲמָר רַ"ל⁵²
יֵשׁ מִאֲכִיל לְאֲבִיו פְּסִינִי וְטוֹרְדוֹ מִן הָעוֹלָם. מִה שְׁאִין בֵּן בְּחִינַת חֶסֶד
דְּאִבְרָהֶם שֶׁהַהִשְׁפָּעָה הִיא מִצָּד הַבְּטוּל, דְּכִינֵן שְׁאֲנִכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, הָרִי
לְעֶצְמוֹ אִינוֹ צָרִיךְ כְּלוּם, וְלִכֵּן נֹתֵן אֶת הַכָּל לְזִלְתָּהּ, וְהַהִשְׁפָּעָה הִיא
בְּאוֹפֶן שִׁמְפִּסוֹ וְכוּ'. וְהַהִשְׁפָּעָה זֹאת שִׁמְצָד הַבְּטוּל מַגַּעַת בְּבַחֲנִית
הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצָמִית שְׁלִמְעֵלָה מִהַתְּנַשְׁאוֹת חִיצוֹנִית, וְהִנֵּנוּ, שִׁמְצָד
הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצָמִית אִין הַזִּלְתָּהּ סוֹתֵר לוֹ, וְלִכֵּן מִשְׁפִּיעַ לְכָל כִּי. וְזֶהוּ מִה
שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל שְׁאֲמִתִּית עֲנִין הַבְּלִי גְּבוּל הוּא בְּבַחֲנִית חֶסֶד זוּטָא

(50) ראה גם ד"ה קטנתי הנ"ל (סה"מ עטר"ת ע' כג). (51) ראה בבא בתרא ט, ב. (52) קידושין לא, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 - דוֹקָא, פִּינּוֹן שְׁחָסֵד זוטא שְׂרָשָׁה בְּבַחֲיִנַת הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצָמִית.
2 על-פי ביאור זה שבהרגשת הביטול דווקא מורגשת התנשאות עצמית, יובן
3 הטיב ביאור רבנו הזקן בפסוק "קטנתי".

4 (ז) וְזֶהוּ קִטְנָתִי מִכָּל הַחֲסָדִים, שְׁעַל יְדֵי הַבְּטוּל דְּקִטְנָתִי

5 נַעֲשִׂית הַמְּשַׁכֵּת כָּל

6 הַחֲסָדִים, פִּינּוֹן שְׁהַבְטוּל

7 דְּקִטְנָתִי מַגִּיעַ לַמַּעֲלָה

8 בְּבַחֲיִנַת הַתְּנַשְׁאוֹת

9 עֲצָמִית. וְזֶהוּ גַם מָה

10 שְׂאוּמֵר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן שְׁלֹא

11 לְשֵׁרוֹק עֲלֵיהֶם חֶסֶד

12 וְשָׁלוֹם, שֶׁבְּזֶה שׁוֹלֵל גַּם

13 שְׂרִיקָה דְּקִדְשָׁה, כִּי

14 מִבְּחִינַת הַהֲתַנַּשְׁאוֹת,

15 כּוֹלָל גַּם שְׂרִיקָה

16 דְּקִדְשָׁה, יָכוֹל לְהִסְתַּעֵף

17 עֲנִיָּן חֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל,

18 וְלִכְּנֹן צְרִיכָה לִהְיוֹת

19 הַעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּטוּל

20 דְּוָקָא, לְהַשְׁפִּיל רוּחָם

21 כּוֹי' וּמַעֲנָה רַךְ וְכוּ', כִּי

22 דְּוָקָא עַל יְדֵי הַבְּטוּל

23 מַגִּיעִים בְּבַחֲיִנַת הָעֶצֶם.

24 וְזֶהוּ גַם כָּלְלוֹת הָעֲנִיָּן

25 דִּי"ט כְּסֵלּוֹ, שְׁעַל יְדֵי זֶה

26 שְׁכוּתָשִׁין אוֹתוֹ מוֹצִיא

27 שְׁמֵנוּ (כַּנִּי"ל) בִּסְעִיף

28 (הראשון), וְהִינוּ, שְׁעַל יְדֵי

29 הַבְּטוּל נִתְחַדֵּשׁ הָעֲנִיָּן

30 דִּהְפָצַת הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה

31 (כַּדְּיוּעַ) ⁵³ שְׁהָעֲנִיָּן

32 דִּהְפָצַת הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה

דוֹקָא, פִּינּוֹן שְׁחָסֵד זוטא שְׂרָשָׁה בְּבַחֲיִנַת
הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצָמִית.

(ז) וְזֶהוּ קִטְנָתִי מִכָּל הַחֲסָדִים, שְׁעַל יְדֵי הַבְּטוּל
דְּקִטְנָתִי נַעֲשִׂית הַמְּשַׁכֵּת כָּל הַחֲסָדִים, פִּינּוֹן

שְׁהַבְטוּל דְּקִטְנָתִי מַגִּיעַ לַמַּעֲלָה בְּבַחֲיִנַת הַתְּנַשְׁאוֹת
עֲצָמִית. וְזֶהוּ גַם מָה שְׂאוּמֵר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן שְׁלֹא לְשֵׁרוֹק

עֲלֵיהֶם חֶסֶד וְשָׁלוֹם, שֶׁבְּזֶה שׁוֹלֵל גַּם שְׂרִיקָה דְּקִדְשָׁה,
כִּי מִבְּחִינַת הַהֲתַנַּשְׁאוֹת, כּוֹלָל גַּם שְׂרִיקָה דְּקִדְשָׁה,

יָכוֹל לְהִסְתַּעֵף עֲנִיָּן חֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל, וְלִכְּנֹן צְרִיכָה
לִהְיוֹת הַעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּטוּל דְּוָקָא, לְהַשְׁפִּיל

רוּחָם כּוֹי' וּמַעֲנָה רַךְ וְכוּ', כִּי דְּוָקָא עַל יְדֵי הַבְּטוּל
מַגִּיעִים בְּבַחֲיִנַת הָעֶצֶם. וְזֶהוּ גַם כָּלְלוֹת הָעֲנִיָּן דִּי"ט

כְּסֵלּוֹ, שְׁעַל יְדֵי זֶה שְׁכוּתָשִׁין אוֹתוֹ מוֹצִיא שְׁמֵנוּ
(כַּנִּי"ל), וְהִינוּ, שְׁעַל יְדֵי הַבְּטוּל נִתְחַדֵּשׁ הָעֲנִיָּן

דִּהְפָצַת הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה (כַּדְּיוּעַ) ⁵³ שְׁהָעֲנִיָּן דִּהְפָצַת
הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה נִתְחַדֵּשׁ עַל יְדֵי הַמַּאֲסֵר דְּפ"ב). וְכֵן הוּא גַם בְּעֲבוּרָת

כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שְׁהַשְׁפָּעָה לְזֻלַּת בְּהִפָּצַת הַמַּעֲיָנוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת מִצַּד
הַבְּטוּל דְּוָקָא, בְּאִפְּן דְּמַעֲנָה רַךְ כּוֹי', וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה כַּפִּימִים ⁸ הַפָּנִים

לְפָנִים גּוֹי', וּמִזֶּה בָּאִים גַּם לְבַחֲיִנַת פָּנִים בְּפָנִים גּוֹי' ⁵⁴, כִּי, כְּאֲשֶׁר כָּלְנוּ
כְּאֶחָד אֲזִי בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ בְּאוֹר פָּנִיךָ ⁵⁵, שְׁנַעֲשֶׂה קִיּוֹם הֵיעוֹד ⁵⁶ וְלֹא יִכְנָף

עוֹד מוֹרִיךְ וְהִיו עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרִיךְ.

33 נִתְחַדֵּשׁ עַל יְדֵי הַמַּאֲסֵר דְּפִטְרִבּוּרִיג). וְכֵן הוּא גַם בְּעֲבוּרָת
34 כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שְׁהַשְׁפָּעָה לְזֻלַּת בְּהִפָּצַת הַמַּעֲיָנוֹת צְרִיכָה
35 לִהְיוֹת מִצַּד הַבְּטוּל דְּוָקָא, בְּאִפְּן דְּמַעֲנָה רַךְ כּוֹי', וְעַל יְדֵי זֶה
36 יִהְיֶה כַּפִּימִים ⁸ הַפָּנִים לְפָנִים גּוֹי' כֵּן לִב הָאֵדָם לָאֵדָם. וְגַם הַזֹּולֵת יִתְנַהֵג
37 בְּאוֹתָה מִידָה, וּמִזֶּה בָּאִים
38 גַּם לְבַחֲיִנַת פָּנִים בְּפָנִים
39 גּוֹי' ⁵⁴ דִּיבֵר ה' עִמָּכֶם. שֶׁהִקְב"ה
40 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ בְּמַצֵּב שֶׁל
41 "פָּנִים אֶל פָּנִים", כִּי, כְּאֲשֶׁר
42 כָּלְנוּ כְּאֶחָד - עַל-יְדֵי 'אֶהֱבֵת
43 יִשְׂרָאֵל' - אֲזִי בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ
44 בְּאוֹר פָּנֶיךָ ⁵⁵ - הִקְב"ה מֵאִיר
45 לָנוּ פָּנִים. עַל דֶּרֶךְ שְׁאוֹנוֹ אוֹמְרִים
46 בְּתִפִּילָה "בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ
47 כָּלְנוּ כְּאֶחָד" שְׁכָאשֶׁר 'כוֹלְנוּ
48 כְּאֶחָד' נִמְשַׁכְת הִבְרָכָה "בְּרַכְנוּ
49 אֲבִינוּ", שְׁנַעֲשֶׂה קִיּוֹם
50 הֵיעוֹד ⁵⁶ וְלֹא יִכְנָף [=לֹא
51 יִתְכַסֶּה] עוֹד מוֹרִיךְ
52 [=הִקְב"ה. הַמְלַמֵּד אֶת הַדֶּרֶךְ
53 הַיִּשְׁרָה] וְהִיו עֵינֶיךָ רוֹאוֹת
54 אֶת מוֹרִיךְ.

בס"ד. שיחת אור ליום ועש"ק פ' ויצא, יו"ד כסלו ה'תשי"ג.

בלתי מוגה

- א. [אחד מאנ"ש¹ ערך גזיזת השערות ("אפשערעניש") לבניו התאומים, וכיבד את כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"ראשית הגז"², ואחר כך אמר:]
 על פי הידוע שכל דבר (ובפרט בחיי בני ישראל) הוא בהשגחה פרטית³, הרי, כן הוא גם בנוגע למאורע גזיזת השערות שנערך עתה, שיש לזה שייכות לתוכנו של יום זה – יו"ד כסלו, יום הגאולה של אדמו"ר האמצעי, כדלקמן.
 ב. אודות פרטי הענינים והגאולה דיו"ד כסלו – שמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר⁴ שבשורת הגאולה הגיעה בין ט"ת כסלו ליו"ד כסלו⁵, בזמן המנחה, וכיון שט' כסלו חל בשנה ההיא ביום השבת, באה בשורת הגאולה – בזמן המנחה – בעת שאמר אדמו"ר האמצעי מאמר דברי אלוקים חיים דבור המתחיל אתה אחד ושמן אחד⁶. ויש לומר, שבאמירת המאמר דבור המתחיל אתה אחד ושמן אחד בשייכות להגאולה, ומה גם שאמירת המאמר היתה בט' כסלו, שביום זה בשנה שלאחרי זה היתה הסתלקותו⁷, גמר ושלמות עבודתו אשר עבד כל ימי חייו⁸ – מרומז ענין עיקרי בכללות עבודתו של בעל הגאולה.
 ג. והענין בזה:
 "אתה אחד" – קאי על ענין האחדות כפי שהוא מצד עצמותו ומהותו יתברך ("אתה"). ו"שמן אחד" – קאי על ענין האחדות כפי שהוא מצד אורות וגילויים, כי "שמן" (שמו יתברך) הוא ענין האור והגילוי.
 ועל זה נאמר⁹ "אתה אחד ושמן אחד ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ" – שמעלתם של בני ישראל ("מי כעמך כישראל") שאינם מסתפקים בהאחדות שמצד אורות וגילויים ("שמן אחד"), ואפילו לא בהאחדות שמצד עצמותו ומהותו יתברך ("אתה אחד"), אלא הם ממשיכים את ענין האחדות בארץ דוקא ("אחד בארץ"), ודוקא על ידי זה מגיעים למעלה מ"שמן אחד", ולמעלה גם מ"אתה אחד" – כי, גם "אתה אחד" אינו עצמות ממש, וכדי להגיע לעצמות ממש הרי זה על ידי המשכת ה"אחד" "בארץ" דוקא, על דרך המבואר בדרושי חסידות¹⁰ בפירוש "אין ערוך לך". בעולם הזה¹¹, שאמיתית הענין ד"אין ערוך לך" הוא בעולם הזה דוקא.
 ד. וענין זה – שעל ידי המשכת ה"אחד" "בארץ" מגיעים למעלה יותר – מודגש במיוחד אצל אדמו"ר האמצעי: ובהקדם דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹² בנוגע לחידוש של אדמו"ר הזקן לגבי הבעש"ט – שהבעש"ט הראה איך צריך כל יהודי לעבוד את השם יתברך, ואילו אדמו"ר הזקן גילה והראה את הדרך איך אפשר לכל יהודי לעבוד את השם יתברך. ועל דרך זה בנוגע לתורת החסידות – שהבעש"ט גילה את האור הגנוז שבתורה (תורת החסידות) שהיה עד אז בהעלם, ואילו אדמו"ר הזקן גילה את האור הגנוז בתורה על ידי תורת חסידות חב"ד באופן שתבוא בהבנה והשגה לכל אחד ואחד מישראל.
 ובזה ניתוסף בפרטיות בהתרחבות ובהתפשטות על ידי אדמו"ר האמצעי (בעל הגאולה דיו"ד כסלו) – כידוע¹³ שאדמו"ר הזקן היה אומר מאמרים קצרים, ואילו אדמו"ר האמצעי היה אומר מאמרים באריכות ובהתרחבות. וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴ אודות החילוק שבין אדמו"ר הזקן לאדמו"ר האמצעי – שאדמו"ר הזקן הוא ספירת החכמה דתורת החסידות, ואדמו"ר האמצעי הוא ספירת הבינה דתורת החסידות, והרי החילוק שבין חכמה לבינה הוא שבחכמה באים כל הענינים באופן של נקודות, ובבינה באים הם באופן של התרחבות והתפשטות¹⁵. והנה, ביחד עם זה שדוקא על ידי אדמו"ר האמצעי נעשה התרחבות והתפשטות בגילוי תורת חסידות חב"ד

(7) ראה גם סה"מ מלוקט ח"א ע' תקט.
 (8) ראה תניא אגה"ק סז"ך-וכ"ח.
 (9) נוסח תפלת מנחה דשבת.
 (10) ראה התחלת וסיום דבור המתחיל אין ערוך תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 107 ואילך). ובכ"מ.
 (11) נוסח תפלת שחרית שבת.
 (12) "התמים" ח"ב ע' נח. וראה תו"מ ח"א ע' 190. וש"נ.
 (13) ראה לקר"ש חכ"ה ע' 349. וש"נ.
 (14) שיחת יו"ד כסלו תש"ב בסופה (סה"ש תש"ב ריש ע' 19). וראה לקר"ש שם. וש"נ.

(1) הרה"ת ר' זלמן בלעסאפסקי.
 (2) ראה סידור מהרי"ד ח"א קסט, ב (הובא באג"ק ח"ה ע' כב).
 (3) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.
 (4) "מסורת בבית הרב" – הובא בהוספה לקונטרס "בר קודש" ע' 22 בהערה.
 (5) ולהעיר מהשינוי ביחס להגאולה דיו"ד כסלו, שהיתה בין י"ט כסלו לכ"ף כסלו (ראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 155. וש"נ), כלומר, ביו"ט כסלו נמשך ליום שלאחריו, וביו"ד כסלו – התחיל ביום שלפניו.
 (6) נדפס במאמרי אדהאמ"צ קונטרסים בתחלתו (וראה שם ע' יד ואילך. וש"נ).

- 1 באופן של הבנה והשגה, שזהו ענין ההמשכה למטה דוקא, הרי הוא (אדמו"ר האמצעי) בעצמו היה מובדל ומופרש
2 מהעולם עוד יותר מאשר אדמו"ר הזקן:
- 3 ידוע הסיפור¹⁵ אודות גודל דביקותו של אדמו"ר האמצעי בהיותו שקוע בלימודו, שפעם נפל תינוק מן
4 העריסה (שעמדה בחדרו) ופרץ בבכי, ולא הרגיש בדבר. ואילו אדמו"ר הזקן – שישב באותה שעה בחדר אחר,
5 והיה גם באמצע דביקותו בתורה ותפלה – שמע צעקת התינוק, נכנס לחדרו של בנו (אדמו"ר האמצעי), הרים
6 את התינוק, הרגיעו והשכיבו בעריסה, וחזר לחדרו.
- 7 והמשך הסיפור – שלאחר זמן הוכיח אדמו"ר הזקן את בנו, באמרו, שכל ענין החסידות הוא שלא תהיה
8 סתירה בין דביקות רוחנית לענין גשמי, היינו, שגם כאשר נמצאים בדביקות הכי נעלית ירגישו דבר גשמי, וגם
9 בשעה שמרגישים ועוסקים בדבר גשמי יהיו בדביקות הכי נעלית.
- 10 וכך כותב גם אדמו"ר האמצעי בספרו תורת חיים סוף פרשת ויחי¹⁶: "מספרים בשבחי הבעש"ט ז"ל
11 שהתפלל כמה תפלות והתענה תעניות שיוכל להשיב לשואלו דבר בעת עליות נשמתו", כי, בשעה ש"היה
12 נשמתו עולה במדרגה גבוהה מאד . . לא היה יכול להשפיל את עצמו למטה כלל להשיב לשואלו . . ולזה התפלל
13 כמה תפלות שיוכל לירד למטה דוקא בעת עליות נשמתו הגבה למעלה . . כי כל הגבוה יותר כו".
- 14 וזהו גם תוכן הענין ד"אחד בארץ" – המודגש במיוחד אצל אדמו"ר האמצעי – שצריך להיות ההמשכה למטה
15 דוקא (התרחבות והתפשטות בגילוי תורת החסידות בהבנה והשגה דוקא), ועל ידי זה מגיעים למעלה יותר.
- 16 ה. ו"מעשה אבות" – שסללו את הדרך – "סימן לבנים"¹⁷ – לילך בדרך זו להיותה דרך סלולה:
17 ונקודת הענין – שההנהגה צריכה להיות באופן ד"גוי אחד בארץ", היינו, שאין סתירה וניגוד בין ה"אחד"
18 ל"ארץ", שכן, גם כשנמצאים בארץ ועוסקים בענינים ארציים, חדורים ב"אחד", כיון שממשיכים את ה"אחד"
19 "בארץ"¹⁸.
- 20 וכאמור – דוקא על ידי המשכת ה"אחד" "בארץ" מגיעים לדרגה שלמעלה גם מ"אתה אחד ושמן אחד".
- 21 ו. ויש לקשר זה גם עם הענין דגזיזת השערות:
22 גזיזת השערות¹⁹ – לא נזכרה בדברי הפוסקים, בראשונים ואחרונים כו', כיון שאין זה דין, וגם לא הידור
23 מצוה, אלא "מנהג ישראל" ש"תורה היא"²⁰.
- 24 ולכאורה, על פי הידוע גודל העילוי דמנהג ישראל²¹, היה מקום לומר שקיום מנהג זה יהיה דוקא לאחר
25 שישנו קיום כל דיני התורה בשלימות ובאופן של הידור מצוה וכו'.
- 26 ואף על פי כן, רואים בפועל שכל בני ישראל נוהגים במנהג זה, ולא עוד אלא שקיום מנהג זה הוא בתינוק
27 שמלאו לו שלש שנים שזה עתה מתחיל ללמוד אותיות התורה [כמו שכתב אדמו"ר הזקן בריש הלכות תלמוד
28 תורה ש"בשנה הרביעית (היינו לאחר שמלאו לו ג' שנים) מלמדו אותיות התורה"].
- 29 ונקודת הדברים – שגם ענין נעלה ביותר (מנהג ישראל) נמשך למטה (בנוגע לתינוק מישראל), על דרך האמור
30 לעיל בענין גילוי תורת החסידות באופן של הבנה והשגה לכל אחד ואחד מישראל, המשכת ה"אחד" "בארץ".
- 31 וכשם שדוקא על ידי המשכת ה"אחד" "בארץ" מגיעים למעלה יותר, כן הוא גם בנדון דידן, שהמנהג דגזיזת
32 השערות נעשה היסוד לכמה ענינים עיקריים בחיי בני ישראל, כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר²² ש"מיום הגזיזה
33 ראשונה והנחת פאות הראש נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת טלית-קטן וברכת השחר וברכת המזון
34 וקריאת שמע שעל המטה" (נוסף על כיסוי הראש ונטילת ידיים וכו').
- 35 [טרם צאתו ברך כ"ק אדמו"ר שליט"א את אבי הבנים ברוב נחת, ופרנסה בהרחבה, בגשמיות וברוחניות].

(21) ראה מכתב הנ"ל שמביא מ"מאמר . . (שלא נדפס*) – בביכל
94 רסו, א): "להבין ענין תגלחת הנער כשהוא בן ג"ש כו' שלא נזכר
(בנגלה), ותוכן ביאורו שהוא מפני שבחי' זו הוא ענין גילוי שלמעלה
מס' השתל". ובהמשך המכתב: "ולהעיר מלקו"ת (דרושים לסוכות
פ, ג) מגודל ענין ההקפות והוא מנהג כו" (המור"ל).
(22) אג"ק שלו חי"ג ע' שנה (נעתק ב"היום יום" ד אייר) – הובא
במכתבים דלעיל הערות 2; 19. ועוד.
(*) נעתק ב"יגד"ת הנ"ל ע' רסו.

(15) ראה גם אג"ק חכ"ב ע' שסו, ובהנמקן שם.
(16) רמט, ג.
(17) ראה נתחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.
(18) ראה גם תניא אגה"ק ס"ט.
(19) בהבא לקמן – ראה גם מכתב כ"ב סיון תשמ"ב (נדפס
ב"יגדיל תורה" (ג.י.) חוברת מח ע' רסג ואילך).
(20) ראה תוספות דיבור המתחיל נפסל – מנחות כ, ב. שו"ע
אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתל"ב סי"א. סתצ"ד סט"ז.

לקוטי שיחות פרשת ויצא כרך י

26 איך יתכן שאברהם ויצחק נשבעו לאבימלך מבלי
27 לחשוש לעיכוב כניסתם של בני ישראל לארץ?
28 ב. והביאור: מצינו חילוק בין דרגת מעלתם של
29 אברהם ויצחק לדרגת מעלתו של יעקב אשר על פי זה
30 יבואר גם כן הבדל יסודי בין עבודתם של אברהם
31 ויצחק לזו של יעקב:
32 "אברהם - יצא ממנו ישמעאל, יצחק יצא ממנו
33 עשו"⁵, היינו שישמעאל ועשו, אף שהיו בני אברהם
34 ויצחק, בכל זאת "יצאו" משייכותם לאבותיהם ונפרדו
35 מהם⁶, כי הקדושה של אברהם ויצחק ועבודתם לא
36 "הגיעו" לבניהם אלו ולא פעלו בהם שיהפכו לטוב⁷.
37 אבל יעקב - מעלה שלו "מטתו שלימה"⁸, כי עבודתו
38 פעלה בכל י"ב בניו שיהיו "שלמים" ושלמים
39 בשייכותם ליעקב ומדריגתו. ועם היות ש"האבות
40 (כולם) הן הן המרכבה"⁹, ונשמתו של כל אחד
41 מהאבות היא מעולם האצילות¹⁰, יש חילוק ביניהם,
42 וגם בנוגע לעבודתם בענינים של היפך הטוב
43 והקדושה: יעקב עסק בעיקר בבירור וזיכוך הרע
44 והיפוכו לטוב לתמיד, מה שאין כן אברהם ויצחק.
45 ולכן אף שעשה ישמעאל תשובה¹¹ ויש אומרים
46 שכאשר וירץ עשו לקראתו (דיעקב) וישקוהו - נשקו
47 בכל לבו¹² - לא היה לזה קיום.
48 ואף על פי שאברהם ויצחק עסקו בעבודת
49 הברורים, וכמו שאמרו רז"ל¹³ (באברהם) על הפסוק
50 "ויקרא שם בשם ה' אל-עולם"¹⁴: אל תקרא ויקרא
51 אלא ויקרא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של
52 הקב"ה בפי כל עובר ושב כו": ועל דרך זה מבואר
53 בנוגע לעבודתו של יצחק בחפירת בארות¹⁵ - בכל זאת
54 היתה עבודתם זו בעניני רע וקליפה בדרך דחיה
55 ושלילה - שלא ינגדו ויפריעו לעניני קדושה, אבל לא

1 א. על הפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וגו' איתא
2 במדרש¹: "מבאר שבע - מבארה של שבועה אמר
3 (יעקב) שלא יעמוד עלי אבימלך ויאמר השבע לי כשם
4 שנשבע לי זקנך, ונמצאתי משהא בשמחת בני ז'
5 דורות" - שהיות ואברהם נשבע לאבימלך ועל ידי
6 השבועה עיכב את כניסתם של בני ישראל לארץ
7 ישראל ז' דורות, כמבואר במדרש פרשת וירא² נכי
8 מאברהם עד כיבוש ארץ סיחון ועוג על ידי משה רבינו
9 עברו ז' דורות], ויצחק גם הוא נשבע לאבימלך ועל
10 ידי זה עכבם עוד דור אחד [כי מיצחק עד כיבוש
11 הארץ על ידי יהושע עברו גם כן ז' דורות, ונמצא
12 שנתעכבה כניסתם בעוד דור אחד לאחר הז' דורות
13 מאברהם], לכן חשש יעקב שמא יצטרך גם הוא
14 לישבע לאבימלך ועל ידי זה תתעכב כניסתם של בני
15 ישראל לארץ ישראל ("ז' דורות", ז. א. עוד) דור
16 נוסף³.
17 וצריך להבין:

18 מאחר שגם אברהם וגם יצחק נשבעו לאבימלך,
19 ולא חששו לזה שנתעכבה כניסתם של בני ישראל
20 לארץ ישראל על ידי השבועה, והם לא יצאו מהמקום
21 בו גר אבימלך כדי שלא יצטרכו לישבע לו - למה
22 דוקא יעקב הוא שיירא לישבע לאבימלך ולכרות ברית
23 איתו, עד שבשביל כך⁴ יצא מבאר שבע - "מבארה של
24 שבועה" זו?

25 וכן קשה לאידך גיסא:

(1) ב"ר פס"ח, ז.

(2) שם פנ"ד, ד.

(3) כפי' הב' במתנות כהונה שם פס"ח, דלפי' הא' (שיצחק לא עכבם כלל כי "לא נשבע מחדש רק אמר לו השבועה הקדומה שהיא בינותינו מאבין תהא בינותינו אל תפר אותה" ויעקב הי' מתיירא שיעכבם עוד ז' דורות) קשה:

(א) למה לא הי' יכול גם יעקב לחדש את שבועת אברהם כפי שעשה יצחק? ובפרט לפי לשון המדרש: ויאמר (אבימלך) השבע לי כשם שנשבע לי זקנך.

(ב) במדרש בראשית זוטא שם הגירסה היא: "כשם שנשבע לי זקנך ואבין", מזה מוכח שגם יצחק עכבם עכ"פ דור אחד, ואבימלך רצה שיעקב יעשה ג"כ כפי שעשה יצחק.

(4) בפי' פ"י שלא בשביל זה יצא, שהרי הי' מוכרח לצאת מפני עשו ובשביל מצות אביו ואמו, אלא שאגב זה הרויח עוד כי נמלט מבארה של שבועה.

אבל ממה שבב"ר שם מביא פ"י "מבארה של ברכות" ביחד עם פ"י זה, משמע שכמו שלפי הפ"י "מבארה של ברכות" הרי בשביל זה יצא, כ"ה ג"כ לפי "מבארה של שבועה", וכמו שמשמע במ"כ שם, וכפשוטו לשון המדרש. ואי"ז סתירה למשמעות הכתובים שיצא מפני עשו וכו' כי אפ"ל שיצא מחמת כמה טעמים, וכאז"א מהם דיו.

(5) ויק"ר פל"ו, ה. פסחים נו, א. ספרי דברים ו, ד. שם לב, ט.

(6) ראה אוה"ת וירא צג, ב.

(7) ראה לעיל ע' 85 ובהערה 41, שיש חילוק בענין זה בין ישמעאל ועשו.

(8) ויק"ר שם. וראה בשאר המקומות שנשמנו לעיל הערה 5.

(9) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. וראה תניא פכ"ג ופל"ד, ותו"א יתרו ד"ה להבין.

(10) אגה"ק סי' כה. תו"א שם.

(11) פרש"י ח"ש כה, ט.

(12) ראה פרש"י וישלח לג, ד.

(13) סוטה י, ב.

(14) וירא כא, לג.

(15) ראה תו"א ותו"ח ר"פ תולדות. לקו"ש ח"א ע' 29. ועוד.

1 שהם עצמם ייהפכו לטוב וקדושה¹⁶, הרי תכליתה
2 ומטרתה של התעסקותם בעניני רע ופעולתם בהם
3 היתה באופן של שליטה: ביטול ההתנגדות ולא בירור
4 מציאותם¹⁷; מה שאין כן ביעקב - וילך חרנה, חרון
5 אף של מקום¹⁸ בעולם - ושם היתה עבודתו ופעולתו
6 פעולה חיובית - לבררם ולהפכם לקדושה.

7 ועל דרך¹⁹ ההפך שבין עבודת הצדיקים ועבודת
8 בעלי תשובה: הצדיק אין לו שייכות לעניני רע, עד
9 שגם מחשבה זרה, אשר לא להוי', אינה נופלת
10 במחשבתו, כמבואר בתניא בארוכה²⁰; מה שאין כן
11 בעל תשובה ענינו להפוך גם את הרע לקדושה, ועד
12 ש"זדונות נעשו לו כזכיות"²¹.

13 ג. ולהיות שבעבודת אברהם ויצחק לא נתבררה
14 עדיין מציאותו של הרע (שבפולשים וכו') ורק
15 התנגדותו בטלה, הרי היתה גם האפשרות שעצם
16 מציאותם והלא טוב של (בניהם אפילו) ישמעאל ועשו
17 ישאר בתקפו ולא יתברר בעבודתם של אבותיהם
18 (ואדרבה: "יצא ממנו" שיצאו משייכות כלשהי

(16) וע"ד מציאות הקליפות קודם חטא עה"ד שהיו בבחי' קליפה
השומרת לפרי, לפי שהיו חוץ לגבול ב"ע דקדושה, אבל מ"מ היו
מציאות של קליפה (ראה של"ה יח, ב. אוה"ת וישלח ע' רנא, בראשית
ע' 1162).

(17) ואף דאברהם מגייר (רש"י לך יב, ה - מב"ר שם, זח"א עט,
ב. ובכ"מ). וברמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג, ויקרא שם בשם ה' אל עולם
כו' עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם ושתל
בלבם "העיקר הגדול הזה" - הרי לא ה' להם המשך וקיום ורק בני'
נעשו "בעולם אומה שהיא יודעת את ה'" (עיין רמב"ם שם) ובל'
הרה"ח וכו' הרה"א מהאמלי (חנה אריאל וירא לג, סע"א) וע"י
עבודתו כו' של אאע"ה כו' להודיע לבנה"א מב"נ טבעו של הקב"ה
בח" אל עולם לפי שעה (כי לא נתקיימו בזאת האמונה והידיעה כ"א
ביתו אחריו של אאע"ה). - ועייג"כ תו"א לך יא, ד. תו"ח ואוה"ת שם
(וצע"ק מתו"א ד"ה משה ידבר - הא' והב'. תו"ח שם). ואכ"מ.

ולהעיר מלקו"ש ח"ה ע' 143 הערה 16*, שמ"ש רש"י "אברהם
מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים" י"ל דאין הכוונה לגירות
ממש ושינוי המציאות שלהם - כ"א למה "שהכניסן תחת כנפי
השכינה".

לכאורה אפשר לבאר גם ע"פ הידוע אשר הגר יש בו ניצוץ של
נשמה דקדושה גם קודם שנתגייר (ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג
(הובא בספר תשובות בעלי תוס' מכת"י נויארק תשי"ד - ע' רפו,
סי"ט) בשם ר"י החסיד) - ועפ"ז מובן דיוק לשון חז"ל בכ"מ "גו'
שנתגייר" ולא "גוי שנתגייר" וכיו"ב (חיד"א בס' מדבר קדמות מע'
ג' אות ג') - וא"כ מה שאברהם מגייר וכו' אי"ז ענין בירור והיפוך
הקלי' לקדושה - אבל אינו, דכלל אתהפכא כיו"ב - ה"ז פדיית
ובירור הניצוץ דקדושה שבו.

(18) רש"י ס"פ נח. וראה זח"ג קמו, א.

(19) ראה תו"א ויצא כא, ג. תו"ח שם כו, ב. וראה לעיל ע' 83
ואילך בארוכה.

(20) תניא פ"י ואילך.

(21) יומא פו, ב.

לעבודתם וקדושתם), אלא שהם גם לא התנגדו לעניני
2 אבותיהם ולא הפריעו אותם בעבודתם²². על כל פנים,
3 הרי מהות הקליפה עצמה, כאשר אין לה שייכות
4 לקדושה ואינה מנגדת לה, לא נגעה בה עבודתם של
5 אברהם ויצחק ואם כן אין מציאותה כשלעצמה
6 מושללת מצד עבודתם זו.

7 וכמו שמצינו באברהם שנתיישב בתוך בני חת²³,
8 והם אף הכירוהו כ"נשיא אלקים" ו"בתוכנו"²⁴, ובכל
9 זאת לא פעל זה בהם שהם עצמם ייהפכו לטוב,
10 ונשארו בתוארם "בני חת"²⁵ גם לאחר ההתיישבות
11 ביניהם. וגם מה שנענו לבקשתו במכירת מערת
12 המכפלה, הרי זה רק שלא הפריעו לו בביצוע עניניו
13 הוא, אבל מהותם שלהם לא נהפכה למציאות של
14 קדושה²⁶.

15 מה שאין כן בעבודתו של יעקב שתכליתה לברר
16 ולהפוך ולזכך גם את עניני העולם שמצד הקליפה
17 וסטרא אחרא, היינו שבעבודתו נשללת גם עצם
18 מציאותו של הרע - לכן היתה "מטתו שלימה".

19 ד. ועל פי זה יובן מה שאברהם ויצחק כרתו ברית
20 עם אבימלך והשלימו עמו על ידי השבועה.

21 כי תכליתה של שבועה וכריתת-ברית כזו הרי היא
22 לפעול בכל תוקף על כל אחד מהצדדים שלא יתנגד
23 לשני ולא יתקוטט וילחום עמו - והיא הלא היתה
24 כוונתם של אברהם ויצחק במה שנשבעו לאבימלך
25 וכתרו עמו את הברית: שלא יתנגד להם ולא יפריעם
26 בעבודתם; אבל, מאידך, אין ענינה של השבועה
27 וכריתת הברית לפעול שינוי במהותו של אבימלך
28 ולהפכו למציאות של קדושה²⁷.

(22) וי"ל שגם זה מרומז בל' "יצא ממנו" למעליותא - ע"ד הפי'
(אוה"ת - נסמן לעיל הערה 6) יצא ונפרד מאברהם.

(23) ראה חיי שרה כג, ו ורש"י שם ד.

(24) ח"ש שם. וראה ראב"ע שם: "בעבור כי אתה נביא".

(25) ראה תולדות כז, מו.

(26) ויל"פ עפ"ז מ"ש רש"י (ח"ש כד, ז) שמה שאמר אברהם
לאליעזר "ואלקי הארץ" הוא לפי "שהרגלתי בפי הבריות", שכוונתו,
שאברהם הסביר לאליעזר שאף שהי' "יושב בקרב"ו (של הכנעני), מ"מ
השפעתו עליו היתה רק מה "שהרגלתי בפי הבריות" אבל לא נשתנו
בעצם ממהותם הקודם, ולכן "לא תיקח אשה לבני מבנות הכנעני"
(ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 159 ואילך).

וי"ל שעפ"ז מובן מה שלא מצינו שאברהם השתדל לפעול על
לוט שיהפך לטוב. ורק כשהפריע אותו בעבודתו - וכמו שאמר "אל
נא תהי מריבה ביני וביניך וגו'" - בקש וגם פעל שעכ"פ "ויפרדו
איש מעל אחיו".

(27) וכמוכין גם מזה שיצחק הוצרך לחדש את הכריתת-ברית, וכן
יעקב חשש שיצטרך לעשות כן.

בשמחת בני"; כי באמת לא השבועה עצמה (שהיא 17
 היא דרגת עבודתם) היא הסיבה לעיכוב כניסתם של 18
 בני ישראל לארץ ישראל, אלא שמצד עבודתם באופן 19
 של שבועה וכריתת־ברית עם אבימלך, נשארה עדיין 20
 מציאות הקליפה בתקפה וישותה - וכל זמן שהרע 21
 דהעולם הוא במעמדו ואיתנו, הרי זה מניעה ועיכוב 22
 לביאתן של בני ישראל לארץ³². 23
 ודוקא לאחר גלותו של יעקב ב"חרון אף של 24
 מקום בעולם", ועבודתו בבירור עניני הקליפה 25
 והיפוכם לקדושה, יכולה להיות "שמחת בני" 26
 בגאולתם ובכניסתם של בני ישראל לארץ ישראל. 27
 ו. וכן הוא הענין גם בנוגע לגאולה העתידה, 28
 שתבוא דוקא על ידי אופן עבודתו של יעקב³³: שעל 29
 ידי עבודתו במשך זמן הגלות בבירור וזיכור "חרון 30
 אף של מקום בעולם" נזכה לבנין בית המקדש השלישי 31
 - "לא כאברהם שכתוב בו הר כו' ולא כיצחק שכתוב 32
 בו שדה כו' אלא כיעקב שקראו בית"³⁴ - בביאת 33
 משיח צדקנו. 34

(משיחת ש"פ ויצא, יר"ד כסלו, תשכ"ו)

(32) וזהו גם דיוק הלשון "משהא בשמחת בני" ולא "דוחה" או
 "מעכב" וכיו"ב, כי ע"י השבועה לא דחו את הכניסה לארץ כ"א שלא
 היתה ראוי' להיות עדיין.
 (33) ראה תו"א ותו"ח שם.
 (34) פסחים פח, א ובמהרש"א שם. וראה ד"ה איכה תשל"א ובהע'
 5 שם.

אמנם כל זה הוא אופן עבודתם של אברהם ויצחק, 1
 כנ"ל. מה שאין כן ביעקב, שלהיות שאופן עבודתו 2
 היה בשלילת מציאות הקליפה, על ידי אתכפא 3
 ואתהפכא של הקליפה וסטרא אחרא, הרי לא היה יכול 4
 לכרות ברית ולהשלים עם אבימלך כפי שנמצא בציורו 5
 הוא²⁸. 6

ובזה יבואר המשך הכתוב "ויצא יעקב מבאר שבע 7
 וילך חרנה" - לפי פירוש המדרש ש"מבאר שבע" 8
 פירושו "מבארה של שבועה"²⁹; - כי יציאתו מ"בארה 9
 של שבועה" ענינה מה שמצד עבודתו לא היה יכול 10
 להשלים עם מציאות הרע בעולם, כנ"ל, ולכן לא 11
 נשאר במקומו הוא, ב"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך 12
 בה וגו'"³⁰ - כי אם "וילך חרנה" "חרון אף של 13
 מקום" בעולם, לברור ולהפכו לקדושה³¹. 14

ה. ועל פי זה יובן גם מה שאברהם ויצחק לא 15
 חששו לישבע לאבימלך, עם היות שעל ידי זה "משהא 16

(28) ראה לקו"ש ח"ג ע' 794 ובהערה *28 שמה שיעקב כרת ברית
 עם לבן (ויצא לא, מד), ה' זה מלכתחילה באופן ש"אתה לא תעבור
 אלי וגו' לרעה - לרעה אי אתה עובר אבל אתה עובר לפרקמטיא"
 (ויצא שם נב. כ"ר הובא בפרש"י שם), וענין הפרקמטיא ומסחר הו"ע
 בירור הניצוצות ואתהפכא חשוכא לנהורא (ראה תו"א ר"פ וישב).
 וראה לקו"ש ח"ה ע' 129 ואילך.
 (29) ראה קיצורים והערות לס' התניא ע' נז.
 (30) דברים יא, יב.
 (31) ראה תו"א שם. תו"ח שם כה, א ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, ו' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג הוו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ כו'
 מוה"ר יואל שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו, בו מודיע אודות עריכת המלוה מלכה בהימים שבין י"ט כסלו, יום ההילולא
 של הרב המגיד הגדול ונצחון תורת החסידות בגאולת רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, וימי החנוכה נצחון
 המאור שבתורה, וכדיוק הלשון להשכיחם תורתך.

הרי תשמש ההתעוררות בסעודתא דדוד מלכא אשר פדה בשלום נפשי כי ברבים היו עמדי. כפירוש
 הירושלמי שאפי' אנשי אבשלום הצד שכנגד באמית[יו]ת היו עמדי שכאוי"א יעשה חלקו בהפצת מעיינות
 הבעל שם טוב חוצה בכל יכולתו. כי בהפנימיות הרי ברבים היו עמדי שאפילו אלו המנגדים בגלוי על
 זה, בפנימיות לבבם מכירים בפנימיות התורה נשמתא דאורייתא, וכשפותחים באיש הישראלי פתח אפי'
 כחודו של מחט הקב"ה עוזרו ופותח כפתחו של אולם.

בכבוד ובברכה.

ב"ה, ו' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
שלמה שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ה מ"ח וג' כסלו והמוסגרים שבהם. ובטח קבל מכתבי מענה על
מכתבו הקודם, וכן המכתבים להתלמידים המוסגרים בו.

(ב) בודאי צריך הי' להתבונן בהאפשרויות לסדר, אשר בכל הכתות של התלמידים (ויש מקום לומר
אפי' של התלמידות) ילמדו דינים והלכות הצריכות בחיי היום יומים.

כיון שסוכ"ס זהו כל האדם ולא המדרש עיקר אלא המעשה. ומובן שכוונתי בזה לא רק לקסבלנקה
אלא לכל המוסדות (אי איישר חילי, הייתי מנהיג זה בכל מוסדות חינוך בני ובנות ישראל אשר בכל
העולם). ומהנכון שיתדברו בזה כולם יחד וינהיגו זה בבתי ספר דאהלי"י אשר במרוקה.

לדאבון אין עוד עדיין חוברת דינים מיוחדים כמו אלו. אבל יש לבחור סימנים מסוימים בהקיצור
שו"ע, ובסימנים אלו גופא יש סעיפים שאפשר לדלגם. וכדי לחזק לימוד הנ"ל כדאי לערוך בחינות במיוחד
בדינים הצריכים, ואל בינתם אשען.

(ג) בהנוגע לעיר אגדיר, עדיין לא הגיעתני כל ידיעה בזה.

(ד) בהנוגע לרשימת המאסר. נכונה סברתו לרשום למעלה ליקוט לד' לה' לו' ובאמצע השער חלק
א' ב' ג'. מובן מעצמו שההקדשה לזכות המנדב שנמצאה בהחבורת שנדפסה כאן אין לה מקום בהחבורות
הנדפסות על ידו.

אינני יודע כמה חבורות יוצרך לו במרוקה. אבל כדאי שידפיס בכמות כזו שיוכל לשלוח 200 חבורות
לאה"ק ת"ו - בתור מתנה ע"ש אגודת חב"ד, רחוב פיארברג 22, תל אביב, ועשרה אכסמפלרין לכאן.

בודאי עושים הכנות הדרושות להחגים יו"ד וי"ט כסלו הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה,
והשי"ת יצליחם.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

ב"ה, ו' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא שכנראה לימוד התניא מוזנח קצת עכ"פ הן בסדרי הישיבה והן בהלימוד בפ"ע. אף שאינני
יודע ברור הסדרים שהיו באטוואצק ווארשא, אבל בודאי גם שם תפס לימוד זה מקומו המתאים. ובודאי
ימלאו זה בקרוב...

יום ראשון ה' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, משא"כ מעשה המצות... עד עמ' 312, משיג המהות.

קונטרס אחרון

1 מה שאין בן מעשה המצות - "מעשה אלקים המה" הנה - אין
2 הם מעשים גשמיים שהאלקות נעלמת מזם לגמרי (כפי שהדבר
3 בכל המעשים הגשמיים של עולם הזה), כי אם למרות שמעשה
4 המצוות נעשים בדברים גשמיים - הם הרי בכל זאת מעשים
5 אלקיים. כיצד אכן הדבר?
6 הרי זה בדרך השתלשלות
7 מכלים דאצילות לבריאה
8 ויצירה עשייה, - שהכלים
9 ד"אצילות" הבאים ב"ביע"
10 הם האלקות של עולמות
11 ב"ע, ממהותן ועצמותן
12 דחיצוניותן, כמו על דרך
13 משל אתרוג ומינוי - שאר
14 שלשת המינים, שיחד עם
15 האתרוג הם מהווים מצות ד'
16 מינים, הלביש בן הקדוש
17 ברוך הוא ממהותן
18 ועצמותן דחסדים
19 [פנימית] [פנימים] ד"עיר
20 אנפין, והיינו מבהינת
21 חיצוניותן, - שמחיצוניות
22 החסדים הפנימיים של ד"א"
23 מלובש באתרוג ובמינוי,
24 בנודע בכל מצות
25 מעשיות. מה שאין בן
26 האדם, - שבהבנתו ומדותיו
27 הוא מגיע לאהבה וליראה
28 שכליים, אפלו - אם, יש לו
29 נשמה דאצילות, מאחר שכלבשת בגוף - לא יוכל למצא
30 בנפשו²² - ולא יוכל ולהשיג - בשכלו, מהותן ועצמותן של
31 פנימית החסדים ד"עיר אנפין" דאצילות (כי האצילות היא
32 בחינת "חיה" בכללות העולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשייה,
33 - בפרטיות ישנן בכל עולם ארבע מדרגות, נפש, רוח, נשמה, חי,
34 ובכללות ארבעת העולמות הם כנגד ארבע הבחינות של נפש, רוח,
35 נשמה וחי, שעשייה היא נפש, יצירה - רוח, נשמה - בריאה,
36 ואצילות - חי. הרי ש"אצילות" היא בחינת חי, שהיא - חי היא
37 בחינת מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי כלל) - כמו
38 למשל באדם בחינת חי של נשמתו היא ד"מקיף" של נשמתו, שלא
39 כמו בחינת ד"נשמה" שהיא השגה, או "רוח" שהיא מדות וכו' שיש
40 להן הכלי שלהן בגוף, אבל בחינת חי היא בחינת הנשמה שהיא
41 "מקיף", כך גם בעולמות, בחינת "חי", שהיא "אצילות" - היא
42 בבחינת "מקיף", שאינה מתלבשת כלל בשום כלי, לא יכול הרי

43 האדם להשיג - בהיותו בגוף - את מהות בחינת ומדרגת "אצילות",
44 כי אם מציאותו, - בלבד, של החסדים הפנימיים ד"א - הוא יכול
45 "לתפוס" ולהשיג, על ידי דחילו ורחימו - יראה ואהבה שכליים.
46 ומה שכתוב: "וראית את אחריי", - וראיה היא הרי ענין ש"לוקח"
47 מהות, הוא בדרך נבואה
48 דוקא (שהוא - הנבואה
49 התפשטות הנשמות²³,
50 כמו שכתוב בריש
51 מדינתא
52 משפטים²⁴). - הרי מה
53 שמשה רבנו ראה בראיה
54 ד"תופסת" את המהות, היה
55 זה אכן בדרך של נבואה.
56 שכיוון שנבואה היא
57 התפשטות הגשמיות - יכול
58 להיות ענין של ראייה גם
59 כשהנשמה נמצאת בגוף, אך
60 אם לא מצד נבואה - אין
61 הנפש יכולה "לתפוס"
62 ולהשיג מהות ומדרגת
63 ה"אצילות", והיינו הנפש,
64 - על כן, לפי שאי אפשר
65 לנבוא להשיג כלום
66 במהות האלקות, שהוא
67 הבורא, ובלי השגה - אין
68 זו הלבשה ותפיסה
69 ודבקות אמיתית. - אי
70 אפשר הרי לאדם להיות
71 דבוק באמת אפילו לא במדותיו של הקדוש ברוך הוא שהן מדות
72 ה"אצילות". על כל פנים, הרי שאהבה ויראה שכליים שיהודי מקנה
73 לו בתפלה, הן תפיסא ודבקות במציאות האלקות בלבד אך לא
74 במהות האלקות. מה שאין בן האתרוג על דרך משל, חיותו
75 נמשכה ונשתלשלה ממהות חיצונית דכלים דנוקבא ד"עיר
76 אנפין" דאצילות, שהוא בחינת אלקות, כמו שכתוב בעין
77 חיים²⁵ שכל הפרות הן באצילות, - ב"אצילות" ישנו השורש
78 לכל הפירות, כי למ"ד כלים דאצילות ירדו לבריאה-יצירה-
79 עשייה - להיות האלקות של עולמות ב"ע. [והן יו"ד מאמרות
80 שבהן נברא העולם], על ידי התלבשות בננוקבא דעשייה, מהות
81 במהות, - שמהות הכלים של "מלכות דאצילות" מתלבשת במהות
82 "מלכות דעשייה", ומ"מלכות דעשייה" הרי נבראים כל הנבראים של
83 עולם ד"עשייה", ביניהם גם הפירות, כמו למשל האתרוג, אך,
84 בדברים גשמיים אחרים האלקות היא באופן של העלם והסתה,

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנפשו" כמו ב"ת דויקה בידו". 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משו"ע אדה"ז חאו"ח רסצ"ח.
הל' ת"ת פ"ד ס"ס". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה שם קטז, ב ואלך". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בסופו. וצע"ק
דמדיק ומני שם ז' דוקא".

1 ואילו במצוה – היא בגלוי, בלי שום העלם והסתר (כמוסבר בפרק
2 כ"ג בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), כי הכלים דאצילות נעשו
3 נשמה בעשיה שהיא – בחינת הנשמה של עולם ה"עשיה" היא
4 בחינת אלקות ממש, לפי שבאצילות "איהו" – "אור אין סוף",
5 וגרמוהי – הכלים הנקראים
6 "גרמוהי", חד, – הם דבר
7 אחד, המאציל – "אור אין
8 סוף", והנאציל, – הכלים
9 ד"אצילות" שנאצלו מ"אור
10 אין סוף" – הם דבר אחד,
11 ועל ידי התלבשות מהות
12 הנשמה – שמהכלים
13 ד"אצילות", במהות הכלים
14 דנוקבא בעשיה – נתתה
15 האתרוג. נמצא, בשתופם
16 האתרוג ומנענעו בהלכות
17 – הרי זה תופם ממש
18 חיותו, המלכש בו
19 מנוקבא דאצילות, –
20 מ"מלכות דאצילות",

21 המיחדת – "מלכות דאצילות", פאור-אין-סוף המאציל ברוך-
22 הוא, – שהאציל "מלכות דאצילות". מתעוררת אבל השאלה: הרי
23 אותו דבר הוא גם כשאוחז פרי גשמי אחר שאינו מצוה? התיירץ על
24 כך הוא: כאמור לעיל, שבדברים גשמיים אחרים החיות האלקית
25 שבהם היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה היא בגלוי שהיא
26 "מעשה אלקים". מה שאין בן בכוונתו – בכוונת מצות אתרוג, אינו
27 משיג ותופם, – מהות "מלכות דאצילות", שהיא שורש האתרוג,
28 כפי שיסביר להלן, אף תיודע הסוד, – אף מי שיודע סוד כוונת
29 האתרוג על פי קבלה וחסידות – בכל זאת אין הוא משיג ותופם על
30 ידי הכוונה אלא מציאותה, ולא מהותה. – את מציאות "מלכות
31 דאצילות", שורש האתרוג – הוא יודע, תופם ומשיג על ידי הכוונה,
32 אך לא את המהות של "מלכות דאצילות", שלא כפי שהדבר

קונטרס אחרון

דעשי' מהות במהות כי הכלים דאצ' נעשו נשמה
בעשי' שהיא בחי' אלקות ממש לפי שבאצ' איהו
וגרמוהי חד המאציל והנאציל וע"י התלבשות מהות
הנשמה במהות הכלים דנוק' דעשיה נתהוה האתרוג
נמצא כשתופם האתרוג ומנענעו כהלכתו ה"ו תופם
ממש חיותו המלוכש בו מנוק' דאצ' המיוחדת באור
א"ם המאציל ב"ה. משא"כ בכוונתו אינו משיג ותופם
אף היודע הסוד. אלא מציאותה ולא מהותה אך
בלימוד הלכות אתרוג משיג ותופם האתרוג ממש
ומצותו כהלכה בבחי' דבור ומחשבה וכש"כ הלימוד
הסוד אבל דוקא סודות המצוה דלא גרע מלימוד
הלכותיה ואדרבה כו' אף שאינו משיג המהות.

33 באחיות אתרוג וקיום המצוה, שהוא אוהו ותופם מהות האתרוג
34 ושרשו באלקות, אך בלימוד הלכות אתרוג – לא כשהוא מכון
35 הכוונה הרוחנית של אתרוג, שעליה דובר לעיל – כי אם בלימוד
36 הלכות אתרוג, משיג ותופם האתרוג ממש – שהרי מדובר כאן
37 אודות האתרוג הגשמי בו
38 מקיימים מצוה – לא אודות
39 ענינו הרוחני למעלה – ואת
40 האתרוג הגשמי הוא הרי
41 מבין מהותו, ומצינתו
42 בהלכה, בבחינת דבור
43 ומחשבה, – כשהוא מבטא
44 בדיבור את הדינים וההלכות
45 של אתרוג ומבין במחשבה
46 את הדינים וההלכות, וכל
47 שכן הלימוד הסוד, – של
48 מצות אתרוג, שהוא יודע
49 הענין הפנימי של מצות
50 אתרוג על פי קבלה וחסידות
51 וכיוון שהוא הרי מבין את
52 מהותו של האתרוג עצמו,
53 שהרי לא מדובר כאן אודות ענינים רוחניים או אודות מדרגות
54 שלמעלה מזה – פרצופים של עולם ה"אצילות" – אלא מדובר
55 אודות אתרוג גשמי, ובהו הוא יודע את הסוד והענין הפנימי, אכל
56 דנוקא סודות המצוה, – לא סודות המדרגות הרוחניות של סדר
57 ההשתלשלות, כפי שיסביר להלן, כי אם סוד המצוה, שאת המצוה
58 עצמה, החפץ הגשמי של המצוה, הוא יודע ומבין את מהותה, דלא
59 גרע בלימוד הלכותיה, – של המצוה, ואדרבה כו', – הרי זה
60 למעלה מלימוד ההלכה, אף שאינו משיג מהותה. – של הכוונה
61 הרוחנית של סוד המצוה שמדובר בענינים ופרצופים של "אצילות",
62 אך, כיוון שהמצוה עצמה – האתרוג – הוא מבין את מהות האתרוג
63 – הרי שבכללות הענין יש ענין של ידיעה ו"תפיסה" במהות. כל
64 האמור הוא באשר לכוונת וסוד המצוה,

יום שני ו' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, משא"כ בסדר ההשתלשלות... עד עמ' 312, אשר שם.

74 אחר אפשר שיהיה לו עדיפות ועליונות, כפי שיסביר להלן, שזה
75 מביא ל"לב שלם", ליראה שהיא תכלית כל המצוות, אך מצד עצמו
76 אין זה עדיף מלימוד ההלכות של המצוות שבהן הוא יודע ומשיג
77 את המהות, ומעלה עליו
78 באלו קיים בפעל ממש, –
79 בלמדו ההלכות של המצוה,
80 נחשב לו כאילו קיים את
81 המצוה בפועל ממש, כמו
82 שכתוב²⁶: "זאת התורה

קונטרס אחרון

משא"כ

בסדר ההשתלשלות אף אם משיג המציאות לא
עדיף מצד עצמו בלימוד המצות שמשיג ותופם
המהות ומעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש כמ"ש

65 מה שאין בן בסדר ההשתלשלות, – בידיעת ולימוד סדר
66 ההשתלשלות של העולמות והספירות שלמעלה, אף אם משיג
67 המציאות – של המדרגות הרוחניות של סדר ההשתלשלות, לא
68 עדיף מצד עצמו – מצד
69 הדבר עצמו של ידיעת
70 ולימוד ההשתלשלות,
71 בלימוד המצות – ההלכות
72 של המצוות, שמשיג ותופם
73 מהות, – מבחינת טעם

1 כו". – לעולה ולמנחה, אומרת על כך הגמרא²⁷, מי שעוסק בתורה
2 הרי הוא כאילו הקריב עולה ומנחה וכו'. הרי, שבלימוד הנגלה של
3 הלכות המצוות יש בפרט מסויים מעלה מרובה יותר מאשר בלימוד
4 פנימיות התורה, הלימוד של סדר ההשתלשלות, שזה בענין של
5 "מדות", שבלימוד ענינים
6 שהוא יודע את מהותם, כפי
7 שהדבר בהלכות של מצוות
8 הנעשות בענינים גשמיים,
9 ואת הענינים הגשמיים הרי
10 הוא יודע את מהותם, כן
11 חכמתו יתברך שבהלכות,
12 הרי ירדה בענינים הגשמיים
13 שאודותם דנים בהלכות –
14 הרי מבין הוא "חכמתו"
15 יתברך" בהשגת המהות,
16 ונעשה על ידי כך אופן
17 היחוד העליון ביותר של מקיף ומוקף, המבואר בפרק ה' ב"תניא",
18 ששכל האדם מתאחד בתכלית עם השכל והחכמה של תורה שהיא
19 חכמתו יתברך, ועל ידי כך נעשה גם היחוד של נפש האדם (שלמעלה
20 משכל) עם "אור אין סוף" ברוך הוא המלוּבש בחכמתו יתברך. כל
21 האמור הוא בשעה שההשגה שהוא מבין בתורה היא השגת המהות,
22 וכאמור לעיל, הרי זה דוקא בלימוד המצוות של תורה שבהן ישנה
23 השגת המהות, ואילו בלימוד ידיעת סדר ההשתלשלות, שדנים
24 במדריגות רוחניות, כמו אופנים, חיות ושרפים של עולמות בריאה
25 יצירה-עשייה, או אף למעלה מזה – בפרצופים של עולם ה"אצילות"
26 וכו' – שם אין השגת המהות כי אם ידיעת המציאות בלבד. אף על פי
27 כן – יסביר רבנו הזקן להלן – ישנה מעלה ועליונות בידיעת ולימוד
28 סדר ההשתלשלות, שלא זו בלבד שאינה נופלת מלימוד המצוות של
29 תורה – אלא היא אף למעלה מזה. אלא ש"ידיעת המציאות
30 מההשתלשלות, היא גם כן מצוה רמה ונשאה"²⁸, ואדרבה עולה
31 על בלנה, – על כל שאר המצוות ולימוד הלכות התורה, כמו
32 שכתוב²⁹: "וידעת היום כו'", – כלומר, שצריכה להיות דעת
33 והשגה באלקות, וכן כתוב³⁰: "דע את אלקי אביך כו'", – שגם
34 משמעותו היא שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, ומביאה ל"לב
35 שש"ל" כו', – כפי שמסיים בדברי הימים: "ועבדהו בלב שלם", ש"דע

קונטרס אחרון

זאת התורה כו' אלא שידיעת המציאות מההשתלשלות
היא ג"כ מצוה רבה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה
כמ"ש וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו' ומביאה
ללב שלם כו' שהוא העיקר והשגת המציאות הוא
להפשיט מגשמות כו' רק שזו היא מצוה אחת מתרי"ג
והאדם צריך לקיים כל תרי"ג לפי שהן השתלשלות
המהות דחיצונית דכלים דאצי' לכך צריך להרבות
בלימוד כל התרי"ג וקיומן בפועל ממש במחדו"מ
שהן ב"ע לברר בירורין אשר שם.

את אלקי אביך" מביא שיהיה "ועבדהו בלב שלם", ובהתאם לפירוש
בביאור "ולא תשבית" ב"לקוטי תורה"³¹, הכוונה היא, שזה מביא
ליראה שהיא תכלית כל המצוות, ככתוב³²: "ויצונו ה' לעשות את כל
החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו" – הרי שתכלית כל המצוות
היא להגיע ל"ליראה את ה'
אלקינו". ולימוד פנימיות
התורה וידיעת סדר
ההשתלשלות, שמקימים
בהם מצות "ידעת היום"
ו"דע את אלקי אביך"
מביאים ל"לב שלם" של
"ליראה את ה' אלקינו".
ובלשון רבנו הזקן: ש"הוא
העיקר, – "לב שלם" ויראת
ה' הם עיקר ותכלית כל
המצוות, וכאמור לעיל,
של"לב שלם" וליראה מגיעים על ידי ידיעת והשגת סדר
ההשתלשלות, למרות שהיא ידיעת והשגת המציאות בלבד, וְהַשְׁגַּת
הַמַּצִּיאוֹת³³ הוא להפשיט – הענינים של מדריגות סדר
ההשתלשלות, מְגַשְׁמִיּוֹת כו'. – כלומר, שיהיה ציור ברוחניות
הענינים. בהתאם להערת הרבי בכמה וכמה מקומות³⁴, לימוד
פנימיות התורה באופן של "תפרנסון מיני", באופן של "פרנסה"
והשגה, הוא דוקא כשזה בא בביאורים המסבירים הענינים בהסברים
של שכל והשגה – תורת חסידות חב"ד – כדי שתהיה השגה והבנה
יסודית בענינים אלה, רק שזו – מצות "ידעת היום", שתהיה ידיעה
והשגה באלקות, היא מצוה אחת מתרי"ג, – מ"מ 613 המצוות,
והאדם צריך לקיים כל תרי"ג, – המצוות, לפי שהן השתלשלות
המהות דחיצונית דכלים דאצילות, – כפי שהסביר לעיל המעלה
שבזה, לכן, צריך להרבות בלימוד כל התרי"ג – מצוות,
ללימוד ההלכות של כל המצוות, וקיומן בפועל ממש – שהלימוד
הרי מביא לידי מעשה, לקיים בפועל כל המצוות, בְּמַחֲשָׁבָה דבור
וּמַעֲשֵׂה, שהן בריאה-יצירה-עשייה, – (מחשבה היא בריאה, דיבור
– יצירה, ומעשה – עשייה), לברר בירורין אשר שם. – בעולמות
בריאה-יצירה-עשייה, וכפי שהוסבר לעיל, שביור הניצוצות הוא
תכלית סדר ההשתלשלות.

27. מנחות קי, א. 28. בתניא לפנינו: "מצות רבה ונשאה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "רמה", ככפנים. וכ"ה גם בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית, שמעתיק (ומבאר שם) לשון זה שלפנינו, וכותב "רמה", ככפנים, ולא ככדפוסים שלפנינו. 29. ואתחנן ד, לט. 30. דברי הימים א' כח, ט. 31. שבעה 28. 32. ואתחנן ו, כד. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנדריו" – משא"כ בהשגת מציאות האתרוג שהיא הקדמה להשגת מהותה – לא לבד שאינה מביאה להשגה בגשמות – שהרי המדובר (גם) בעולם העשי' הגשמי – (ובמילא גם במהות), כ"א להיפך ענינה התפשטות הגשמות והאפשרות להשיג מהות. [עפ"ז – מובן שייכות "ההשגת... כו'" כאן]. 34. ראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. ובכ"מ.

יום שלישי ז' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, ועוד זאת שבאמת... עד עמ' קנז, לא יראו.

קונטרס אחרון

ועוד זאת שבאמת

הבירורין שבבי"ע מרפ"ח ע"י תורה ומצות במחשבה
דבור ומעשה גבוהין בשרשן מנר"ן שבאדם כי הן מס"ג
שבפנימית א"ק ונר"ן שכבר נתקנו ע"י מ"ה הוא יוצא
מהמצח הארה בעלמא. וז"ש לפני מלך מלך כו'
וה"ט שהאדם חי במזונות דצ"ח ומבררן במ"ה שבו
וחי בהם לפי שהם מס"ג. ועוד זאת כמ"ש לפני לא
יראו שפנימית העליון אינו יכול לירד למטה רק
חיצוניותו ובחי' אחוריים שהוא נובלות חכמה עילאה

1 וְעוֹד זֹאת, – נוסף על מה שהוסבר לעיל על המעלה של מצוות
2 מעשיות (ושל לימוד ההלכות של המצוות) לגבי האהבה ויראה של
3 הנפש (למרות שאהבה ויראה הן ענין רוחני ואילו המצוות
4 המעשיות נעשות בדברים גשמיים), מעלה שהיא בגין ענין
5 ה"בירורים" הנעשים על ידי
6 מצוות מעשיות, ואשר הם
7 תכלית ההשתלשלות; הרי
8 זו מעלה מצד הכוונה
9 העליונה והתכלית,
10 המבוצעת על ידי מצוות
11 מעשיות, אך בעצם אהבה
12 ויראה של הנפש הן למעלה
13 מהמצוות המעשיות. להלן
14 יסביר רבנו הזקן, שגם
15 בעצם, מצד השורש שלהם,
16 הבירורים של המצוות
17 המעשיות הם למעלה

18 מהשורש של הנפש. ובלשון רבנו הזקן: שְׁבָאֵמַת הַבְּרִירִין
19 שְׁבָבְרִיָּהּ יִצְרָהּ עֲשֵׂה מִרְפָּח, – מ"מ 288 הניצוצות של תהו,
20 בירורים אלה מתבררים על ידי תורה ומצות בְּמַחְשָׁבָה דְּבוּר
21 וּמַעֲשֵׂה, – על ידי לימוד התורה במחשבה ודיבור ועל ידי מעשה
22 המצוות, ובירורים אלה גְּבוּהִין בְּשֶׁרֶשֶׁן מִנְפְּשֵׁי הַנֶּשְׁמָה
23 שְׁבָאֵמַת, בִּי – הבירורים הן מ – שם "ס"ג" שְׁבָבְרִיָּהּ יִצְרָהּ
24 קְדֻמוֹן, וְנִפְשֵׁי הַנֶּשְׁמָה שְׁבָבְרִיָּהּ נִתְקְנוּ עַל יְדֵי – שם "מ"ה",
25 הוא – השם "מ"ה" יוֹצֵא מִתְּמִצָּח – של "א"ק", הָאֲרֵה בְּעֶלְמָא.
26 – הארה בלבד מבחינת "א"ק" (אדם קדמון). לא פנימיות "א"ק". שם
27 "ס"ג" ושם "מ"ה" הם שניהם מארבעת השמות היוצאים מארבעת
28 האופנים והגימטריאות של שם הוי': כששם הוי' הוא במילוי ווא"ו ירין
29 הוא בגימטריא "ס"ג", והוא שם "ס"ג", וכששם הוי' הוא במילוי
30 אל"פין הוא בגימטריא "מ"ה", והוא שם "מ"ה"; וכידוע בקבלה,
31 שהשם "ס"ג" שייך ל"תהו" שלמעלה מ"תיקון", ושם "מ"ה" –
32 ל"תיקון". וזה מה שרבנו הזקן אומר, שהבירורים של המצוות
33 המעשיות – שרשם בשם "ס"ג" שבפנימיות "א"ק" (אדם קדמון),
34 שהיא המחשבה הראשונה הכוללת כל סדר ההשתלשלות, אך
35 הנפש או הרוח או הנשמה של האדם, שנשמות ישראל הן הרי
36 מ"עולם התיקון", הרי כבר נתקנו על ידי שם "מ"ה" (ש"מ"ה" –
37 מתקן). ושם "מ"ה" הוא הארה בלבד הבאה מזה"מ" של "אדם
38 קדמון". וְזֶהוּ שְׁבָתוּבָה³⁵: "לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ כּו'". – לבני ישראל –
39 ש"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום", על פי קבלה, הכוונה:
40 ה"מלכים" והספירות של "עולם התהו", שהם "לפני" ולמעלה
41 מ"מלך מלך לבני ישראל" המוסב על עולם התיקון, שכן, עולם
42 התיקון הוא הארה בלבד מ"א"ק", ואילו תהו (שמתהו בא ענין
43 הניצוצות והבירורים) הוא משם "ס"ג" שמפנימיות "א"ק". וְהִינֵנוּ

44 מַעֲמָא – זה הטעם, שְׁבָאֵמַת הֵי בְּמִזְוֹנוֹת דּוּמָם צוּמַח־חֵי,
45 וּמִכְרָךְ בְּ"מ"ה" שָׁבוּ, – כיוון שהנשמה באה מעולם התיקון ויש
46 בה שם "מ"ה", ובכוח זה היא מבררת הבירורים של הניצוצות
47 שבדומם, צומח וחי, וְחֵי בְּהֵם, – לאחר שהאדם מברר הניצוצות
48 שבדומם צומח־חי וממשיך
49 עליהם מעליונות שרשם
50 שבתהו – הוא "חי" בהם, הם
51 מוסיפים לו תוספת חיות
52 ברוחניות, לְפִי שָׁהֵם –
53 הבירורים והניצוצות
54 שבדומם צומח־חי מ"ס"ג".
55 – שהרי באופן כללי לא
56 מובן, מדוע שהאדם, שהוא
57 "מדבר" ולמעלה מעלה
58 מ"דומם" ו"צומח" ואפילו
59 מ"חי" – יצטרך להזדקק
60 עבור חיותו למזונות שהוא
61 מקבל מדומם צומח־חי? אלא הפירוש הוא: ש"לא על הלחם לבדו
62 יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם"³⁶, שלא מעצמיות
63 הלחם (שהוא צומח) חי האדם, כי אם מצד "מוצא פי הוי'" שבלחם,
64 ברם, עדיין הדבר טעון הסבר: הרי האדם עצמו יש בו גם כן ה"מוצא
65 פי הוי'" מזה"נעשה אדם"³⁷, מדוע, איפוא, עליו להזדקק ל"מוצא פי
66 הוי'" שבלחם (ובדומם ובחי)? אלא, ה"מוצא פי הוי'" שבלחם הוא
67 בשרשו למעלה מזה"מוצא פי הוי'" שבאדם, שכן, האדם הוא
68 מ"תיקון" ושורש המאכל הוא ב"תהו" שלמעלה מ"תיקון", ובשמות
69 זה שם "ס"ג" שלמעלה משם "מ"ה". וְעוֹד זֹאת, – מצד עוד דבר
70 ישנה עליונות במצוות המעשיות לגבי האהבה והיראה של הנפש,
71 כְּמוֹ שְׁבָתוּבָה³⁸: "וּפְנֵי – הפנימיות שלי, לֹא יִרְאוּ"³⁹ – שְׁפָנִימִית
72 הָעֲלִיּוֹן אֵינוּ יָכוֹל לִירֵד לְמַטָּה, – אי אפשר שתהיה בהתגלות
73 למטה, רק חיצוניותו – של העליון, וּבְחִינַת אַחֲרִיָּם, – בלבד,
74 כנאמר לעיל "ופני לא יראו", שְׁהוּא נֹבְלוֹת חֲכָמָה עִלְיָא. –
75 חכמה עליונה. הרי שהאהבה והיראה של הנפש על ידן האדם דבוק
76 במדות העליונות, שהן הפנימיות והעצמיות של הספירות, אי אפשר
77 שיומשך בנפש מפנימיות ועצמות המדות – כי אם מחיצוניותן בלבד,
78 ואילו מהמצוות המעשיות, הבאות מנצח־הוד יסוד של הספירות,
79 שהן החיצוניות והגילוי של הספירות – יכול להימשך מפנימיותן
80 ועצמיותן במצוות המעשיות. וְעוֹד זֹאת, – קיימת מעלה במצוות
81 המעשיות לגבי האהבה והיראה של הנפש, שכן, האהבה והיראה
82 שהן ענין רוחני, הן למשל כמו דיבור והשפעה של שכל, שהרב
83 משפיע לתלמידו, שנותן לו רק הארה משכלו ולא עצם השכל,
84 ואילו מהשפעת הטיפה, שהיא גשמית – יש ממנה "הולדה" שכל
85 ה"עצם" מתבטא בה, עד שגם יכול להיות "יפה כח הבהן מכח האב"⁴⁰,
86 שהענינים שלא היו בגילוי באב, יכולים להיות בגילוי בבן. על דרך

35. וישלח לו, לא. 36. עקב ח, ג. 37. בראשית א, כו. 38. תשא ל, כג. 39. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בכ"ז גם לעיל אגה"ק סי"ט".
40. שבועות מח, סע"א. וש"נ.

ולכן מולידה בדומה לה ממש. – בדומה לנפש, שכן, יש
בטיפה מעצמות הנפש. והוא ההפרש בין עבודת המלאכים
היוצאים מ"נשיקין" – ש"זיווג נשיקין" הוא זיווג רוחני, ובמילא
עבודתם היא עבודה רוחנית, להנשמות היוצאים מהכלים. –
שבכלים יש ענין של

"עצם", והנשמות הבאות
מהם, הן למשל כמו
השפעת הטיפה שיש בה
השפעה מה"עצם". ברם,
בהתאם לכך היה צריך
להסתבר, שגם באהבה
ויראה של נשמות תהיה
המשכה מ"עצם", כיוון
שנשמות הרי באות
מהכלים שבהם יש ענין של
"עצם", ורבנו הזקן הסביר
לעיל, שהאהבה ויראה של
הנשמות הן כמו השפעת
השכל מרב לתלמיד, שהיא
השפעה של הארה בלבד
ולא של "עצם"? יסביר על
כך רבנו הזקן להלן, שכיוון
שהכלים ד"אצילות" נעשים
נשמה לבריאה יצירה
עשיה, יש במילא מהנשמה
שני סוגי השפעה: השפעה

של "הארה" שהיא אהבה ויראה שכליים, והשפעה של "עצם",
המתבטאת במצוות מעשיות. אך הכלים דאצילות נעשו נשמה
לבריאה יצירה עשיה, – ומהנשמה ישנם שני סוגי השפעה,
והלכך – ולכן, דחילו ורחימו – יראה ואהבה שכליים הן
במלאכים ד"נשיקין" – שהוא ענין רוחני והארה בלבד, מהארת
חיצונית דחכמה בינה דעת – המאירה בבריאה יצירה עשיה.
– ואין זה "עצם", למרות שזה בא מכלים ד"אצילות", והטעם,
– טעמו של דבר הוא, משום דפנימית חכמה בינה דעת
ומהותו ועצמותו של אור פנימי – אינו יכול להתגלות
אלא על ידי הארת הכלים דוקא, היוצאים למטה בטפת
האדם ממחין, וכמו שכתוב: "ופני" – הפנימיות שלי, לא
יראו". – ולכן מן ההכרח שתבוא בהעלם, כמו הטיפה למשל.

זה יסביר רבנו הזקן, הוא ההבדל בין אהבה ויראה רוחניים למצוות
מעשיות גשמיות, שהאהבה ויראה הן ענין של "אורות", כמו למשל
השפע של אור השכל, ומצוות מעשיות הן ענין של "כלים", ובהארת
הכלים מתבטא "עצמיות", כמו למשל בטיפה הגשמית מתבטא
ה"עצם". שהרי הדבור

מדברי חכמה עלאה –
חכמה עליונה, אינו מוליד,
– אינו בורא "יש מאין", כמו
למשל מהשפעת השכל
והחכמה לא נהיית שום
הולדה של מציאות חדשה,
והטפה שנמשכה מהכלי
דחכמה עלאה – כמו
למשל באדם הטיפה שהיא
ממוח האב, יש בה כח
המוליד ומהותה יש מאין.
וגם המשיכה חכמה עלאה
– מהאור של "חכמה"
עילאה, כמו למשל כוח
החכמה שבאדם, כלולה
בה. – בטיפה הבאה מהכלי
של "חכמה עילאה",
והטעם, – טעמו של דבר,
מפני שבה – בטיפה, נמשך
מהותה ועצמותה דחכמה
עלאה. – כל האמור הוא

בקשר לטיפה הבאה מהכלים של "חכמה", מה שאין בן בדבור
ומחשבה, – שבשכל שהוא מבטא בדיבור או מהרהר במחשבה –
אין מעצמות ה"חכמה", ואפילו בהשפעת השכל באיזו חכמה –
למרות שזו השכלה שלא "נשמעות" בה עדיין אותיות, גם לא
אותיות המחשבה, שכן היא עדיין למעלה מאותיות, אף על פי כן,
הרי חכמה זו – היא, רק הארה מתפשטת ממהות השכל
שנפגש ועצמותו, והארה זו היא לבוש למהותו ועצמותו
של השכל, והשכל – כשלעצמו, הוא הארה ולבוש – בלבד,
למהות הנפש. – הרי שאין בהשכלת שכל זה ממהות הנפש,
שלא כפי שהדבר בטיפה, שלמרות שהיא גשמית, הרי יש בה
ממהות ועצמות הנפש, כפי שיסביר להלן: מה שאין בן הטפה,
נמשך בה גם ממהות הנפש ועצמותה המלבשת במחין,

יום רביעי ח' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, ובר מן כל דין... עד עמ' 314, הלכותיהן.

"העלאת האורות", שאין זו תכלית הכוונה, אלא תכלית הכוונה היא
ענין של "המשכה", להמשיך אלקות למטה בעולם – דבר הנעשה
על ידי מצות מעשיות. ובלשון רבנו הזקן:

להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מצד עצם העבודה, יש יתרון מעלה
במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים; שכן, אהבה ויראה
שכליים הן ענין של "העלאה" בלבד, וזה "פועל" כך למעלה ענין של

1 ובר מן כל דין⁴¹, – מלבד כל האמור לעיל במעלות שישנן
2 במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכלים, אפילו בנשמה
3 דאצילות, אף שהיא מכלים דאצילות, וכן בנפשדות מכלים
4 דיצירה⁴² – הנה רחימו (אולי צ"ל: דחילו ורחימו) –
5 אהבה (אולי צריך לומר
6 יראה ואהבה) שכלים
7 שלהם – שהן ענין של
8 "העלאה", מעוררים גם בן
9 בכלים דיצירה⁴³
10 בחינת העלאה ממטה
11 למעלה ב"אתערותא"
12 דלתתא, – בהתעוררות
13 מלמטה, שהן עצמן ענין של
14 "העלאה" – והן מעוררות
15 למעלה בכלים ענין של
16 "העלאה". וזהו בחינת
17 הסתלקות לבד חס
18 ושלום. – שמסתלק
19 למעלה ענין ופעולה
20 מהכלים, כמו אהבה ויראה
21 עצמן כשהן אינן באות בענין של מצוות – הרי זה ענין של העלאה
22 והסתלקות בלבד ואילו כשזה בא בענין של מצוות, הרי להיפך –
23 זה מוסיף ב"המשכה" שמהמצוות. אבל בחינת המשכה מלמעלה

קונטרס אחרון

24 למטה, הוא על ידי מצות מעשיות דוקא, להמשיך אור
25 בכלים, ובחינוניות הכלים דוקא, שחינוניות העליון יורד
26 למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה. – שנמשכת אלקות
27 בעולם זה פועל תשוקה ועליה בנבראים לאלקות. וזהו שכתוב
28 בזהר פ' רשת פקודי
29 הנזכר לעיל⁴³: "דאית
30 פקודא כו". – שישנו סדר
31 של העלאה וסדר של
32 המשכה, ושתיהן צריך
33 גבוה, – לעבודת ה',
34 העלאה והמשכה, על ידי
35 העלאת "מן נוקבין" מ –
36 שם "פ"ג", – הנעשה על
37 ידי בירורי הניצוצות,
38 בבחינת עובדא ומלולא.
39 – ע"י מעשים ודיבור, וזהו
40 תכלית ההשתלשלות, –
41 של העולמות, להתגלות
42 אור עליון למטה, ולא
43 לעלות התחתון למעלה,
44 שזה אינו אלא לפי שעה. – כל עליה היא ענין זמני בלבד, שכן
45 לאחר מכן מן ההכרח שתומשך חזרה למטה, ואף גם זאת, –
46 כשנדרשת עליה, אין זו עליה של האור, שהוא ענין של הסתלקות.

41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן – עיין אוה"ת אחרי תקמ"ט ואילך". תמצית הביאור שם "באור התורה" פרשה אחרי (עמוד תקמט ואילך) של הרבי ה"צמח צדק": ישנן שלש בחינות, שתי בחינות של העלאה, מלמטה למעלה, ובחינה אחת של המשכה, מלמעלה למטה: ישנה עליה והסתלקות של האורות המסתלקים מהכלים, עליה זו היא ענין של "שממה" לגבי הכלים, כמאמר (תקנ"ז בהקדמה) "וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא", שבשעה שהאור מסתלק מהכלי, נשאר הכלי כגוף בלא נשמה. ענין שני של העלאה מלמטה למעלה – העליה של הכלים העולים לאורות העליונים, על דרך כפי שהדבר בעליית העולמות בשבת ויום הכפורים, שאז היא עליית העולמות, שכן הכלים אז בעליה אל האורות העליונים. וישנו ענין שלישי – המשכה מלמעלה למטה, להמשיך אורות עליונים למטה בעולם, כפי שהדבר נעשה על ידי מצוות מעשיות דוקא. והוא שואל שם ב"אור התורה": כיוון שעליית האורות היא חסרון, ענין של שממה לגבי הכלים, והרי הוא אומר ב"קונטרס אחרון" שנפש רוח ונשמה של האדם לגבי גופו, הן ענין של אור לגבי כלי, וכן גם אהבה ויראה, הרי שעל ידי אהבה ויראה של האדם שהן העלאת מ"ן לפעול העלאת האורות מהכלים הרי זה חסרון חס ושלום; כיצד יכולים לומר כך – הרי אהבה היא "עמוד" לכל התורה והמצוות? ומסביר שם ב"אור התורה": למרות שבאופן זמני זה חסרון, שכן זו היא העלאה של האורות, אך על ידי העלאה נמשכים אחר כך אורות עליונים יותר. למשל: אדם בשעת שינתו, הרי זה העלאה והסתלקות של המוחין והשכל שלו, אך על ידי זה נעשה שכלו מרוענן ומחודש, שהוא יכול להבין שכל יותר טוב מאשר לפני שינתו. ועל דרך זה העלאה שבראש השנה, הענין של "דורמיטא דז"א", ענין של דורמיטא ושינה, שעל ידי זה נמשך – על ידי תקיעת שופר והתפלות – אור עליון. אך זה דוקא על ידי הענין של תקיעת שופר שהיא מצוה מעשית, נמשך על ידי המשכה עליונה וגדולה יותר בגלל ההעלאה שהיתה לפני זה. כך הדבר בענין האהבה, כאשר אחרי האהבה ישנם העבודה וקיום המצוות, נמשך אז, על ידי עליית האורות של האהבה – אור עליון. אך, תכלית הכוונה האמיתית היא ענין של המשכה, להמשיך אלקות למטה, וזאת על ידי מצוות מעשיות. בכך הוא מסביר שם ב"אור התורה" ההבדל בין "כלות הנפש" כפי שהיה בנדב ואביהו "בקרבתם לפני ה'", שהיתה כלות הנפש, ונחשבה לחטא, מפני שלא זו היתה הכוונה העליונה – ולעומת זה מסירת נפש היא למעלה מתורה ומצוות, כפי שאנו רואים שה"מגיד" אמר ל"בית יוסף" שיזכה לענין של מסירת נפש בפועל, ולאחר מכן אמר לו, שבגלל ענין מסיים לא יזכה לכך. וה"בית יוסף" הרי היה "לא פסיק פומי מגירסא" (כך הוא הלשון ב"אור התורה" שם), והרבי אמר פעם שזה היה לפני שה"בית יוסף" חיבר את השולחן ערוך וזיכה את כלל ישראל לכל הדורות הבאים – ובכל זאת מסירת נפש היא למעלה מכל זה. הרי ההבדל בין "כלות הנפש" ל"מסירת נפש" הוא, ש"כלות הנפש", כיוון שזאת כלותה של הנשמה, ולאחר מכן אין שום עבודה של קיום התורה ומצוות, "רצוא" בלי "שוב", הרי אין זה לפי הכוונה האמיתית, שכן הרצון העליון הוא הרי המשכה, להמשיך אלקות בעולם. ואילו במסירת נפש שבה ישנה הרי גם מסירת הגוף, שהוא מוסר גופו ונפשו, ומסירת הגוף היא ענין של מעשה הממשיך המשכות למטה – הרי זה לפי הכוונה האמיתית העליונה בזמנים ובענינים שנדרש בהם ענין של מסירת נפש. וכיוון שההעלאה שבכך היא העלאה כללית, שהוא מוסר את כל ישותו להקדוש ברוך הוא – הרי זה למעלה מהמשכה פרטית שישנה בענינים שונים של תורה ומצוות. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש לחפש בכת"י דקו"א דלכאורה חסר כאן וצ"ל: וכן בנפש רוח נשמה וכלים דבי"ע כו' בכלים דבי"ע בחי". אבל גם באוה"ת הוא ככהנדרס". 43. רמט, א.

- 1 כי אם דוקא עליות הכלים לאורות עליונים היא מעלת
2 השבת יום הכפורים, — שאז "עליית העולמות", שהכלים הם
3 בעליה אל האורות, אבל
4 לא עליות והסתלקות
5 האורות הם ושלום, כמו 1
6 שכתוב בפ' עין חיים⁴⁴, 2
7 ונפשו וחינוכה של 3
8 האדם לגבי גופו בעולם 4
9 הנה השכיני — נחשבות, 5
10 באורות לגבי כלים, וכן 6
11 דחילו ורחימו — יראה
12 ואהבה, שכללים לגבי מצות מעשיות דוקא. — הן באורות לגבי
13 כלים. ולכן התפלל משה רבנו עליו השלום תפלות כמנן
- קונטרס אחרון**
- הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת ויוה"כ.
אבל לא עליות והסתלקות האורות ח"ו כמו ש בפע"ח
ונר"ן של האדם לגבי גופו בעוה"ז חשיבי כאורות לגבי
כלים וכן דו"ר שכליים לגבי מצות מעשיות דוקא
ולכן התפלל משרע"ה תפלות כמנן ואתחנן על קיום
מצות מעשיות דוקא וה"ה לדבור גשמי של הלכותיהן.
גשמי של הלכותיהן. — שכן גם על ידי לימוד ההלכות של
המצוות שלומדים בדיבור גשמי ממשיכים אור למטה.

יום חמישי ט' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 314, אך להבין איך... עד עמ' קנח, וכה"ג.

- 27 אך להבין, איך האתרוג שהוא מרפ"ח — 288 הניצוצות, שלא
28 נבררו עדיין, — שכן, האתרוג כפרי גשמי הרי חיותו מ"נוגה", שבזה
29 יש מרפ"ח הניצוצות של תהו, וזה באופן כמו "קודם הברירה", לפני
30 שנתברר להיות אלקות, וכן קלף התפלין, — עליו נכתבות פרשיות
31 התפלין, שהוא קלף גשמי
32 והוא מרפ"ח הניצוצות —
33 ימשך אור בכלים דו"ן 7
34 דאצילות, שכתב — הכלים 8
35 של הספירות, נבררו 9
36 ונתקנו על ידי שם "מ"ה" 10
37 להיות בחינת אלקות —
38 ששם "מ"ה" מברר, הנה 11
39 המשל לזה היא — ענין 12
40 הוריעה והנטיעה, 13
41 שהגרעין — שזורעים או 14
42 נטעים, מעורר כח הצומח 15
43 שבארץ, שהוא דבר ה': 16
44 "תדשא הארץ כו" — דשא, 17
45 עץ פרי כו", — שהצמיחה
46 היא הרי לא מהגרעין, כי אם מ"כח הצומח" (כפי שהוסבר ב"אגרת
47 הקודש" סימן כ'), הגרעין משמש כ"העלאת מ"ן" והתעוררות של
48 הפרט המסויים של כוח הצומח שהתבטא באותו גרעין, הרי כוח זה
49 נכלל ב"כח הצומח" הכללי שבארץ (אחרי שהגרעין נרקב ונפסד),
50 שאז זה מעורר ומפעיל את כוח הצומח שבארץ שאכן יצמיח אותו
51 עץ פרי מסוגו של הגרעין שזרע, והכוח הצומח העצמי, עצם כוח
52 הצומח, הוא המאמר "תדשא הארץ דשא" וכו' שהוא מקור כל סוגי
53 הצמיחה. מה שהגרעין מעורר את כוח הצומח שהוא כוח רוחני וכוח
54 אלקי, הרי זה על ידי תעלאת "מין נוקבין" לשרשו, — שהגרעין
55 ששרשו הוא מכוח הצומח, נעשה "העלאת מ"ן", התעוררות מדבר
- נמוך יותר לענין עליון יותר, התעוררות מהמקבל אל המשפיע. הרי
הגם שהגרעין הנזרע אין לו כל ערך לגבי כוח הצומח, בכל זאת הוא
מהווה "העלאת מ"ן" לעורר את כוח הצומח, כיוון שהוא השרש
שלו. ככה מעוררים תקלף — של התפלין, והאתרוג — מד'
המינים, עד רום המעלות,
— והמדריגות, שהוא שם
ס"ג" שלפני — ולמעלה
מ"השכינה, — של שבירת
הכלים, שהוא — שם "ס"ג"
הוא מהות ועצמות אורות
ששם "אדם קדמון", — שהוא
הפרצוף הראשון, המחשבה
הקדומה, המחשבה
הראשונה, של "אין סוף",
הכולל כל סדר
ההשתלשלות, ובפרצוף זה
ישנן המהות והעצמות של
הפרצוף ואין זה הארה
בלבד; הרי ששם "ס"ג" הוא
ממהות ו'עצמות' האורות של "א"ק", ולא הארה בעלמא כמו שם
"מ"ה" ש — בא ממצחו. — של "א"ק". כל האמור הוא בקיום מצות
תפלין או מצות אתרוג, כשמקיימים אותן במעשה, וכן בלמוד
ועיון הלכותיהן — ההלכות של מצות תפלין ושל מצות אתרוג,
מעורר בחינת חכמה בניה דעת שבעשר ספירות דכלים דו"ן,
ועד רום המעלות גם בן בחינת חכמה בניה דעת ששם — שם
ס"ג" דפנימית "אדם קדמון", תוצא דרך ה'ענינים' כו'. — של
א"ק", "ענינים" כמו ענין הראיה, הן ענין של פנימיות, שלא כמו
המצח שהוא ענין של חיצוניות. על כל פנים, הרי שענין מעשה
המצוות, מה שהוא עושה מצוה בדבר גשמי, מעורר גבוה מאד

1 בשורש עד בשם "ס"ג" שלמעלה משבירת הכלים, וכן גם בלימוד
2 ההלכות של המצוות מעוררים בפנימיות של המדריגה העליונה
3 מאד, שכן כשלומדים אודות המצוה הרי "מעלה עליו כאילו קיים
4 בפועל ממש", אך, כיצד הדבר כשלומדים פרטי ההלכות של איסור
5 לא־תעשה, שבכך הרי לא
6 שייך הענין של "כאילו
7 קיים", ובמיוחד בדברים
8 שאינם שכיחים כלל, שבהם
9 לא שייך אפילו הענין כפי
10 שהוא ב"לא תעשה" שיכול
11 להיות שההימנעות ממנה
12 יש בה ענין חיובי – שכן
13 "ישב ולא עבר עבירה"
14 נותנים לו שכר "כאילו עשה מצוה"⁴⁶ – גם ענין חיובי זה לא שייך
15 בדברים אלה שאינם שכיחים כלל, ובכל זאת אנו אומרים, שיש
16 להרבות בלימוד ההלכות יותר מאשר בלימוד סדר ההשתלשלות
17 המביא לאהבה וליראה? יסביר רבנו הזקן להלן, שיש ענין בלימוד
18 התורה המשתווה גם במצוות עשה וגם במצוות לא־תעשה, שלימוד
19 הענין בלבד, גם כשאינו יכול להביא לידי מעשה של קיום מצוה־

קונטרס אחרון

א"ק היוצא דרך העינים כו' וכל הנ"ל הוא כמ"ע
אבל לא בלימוד פרטי הלכות איסורי ל"ת לכאורה
ובפרט ברלא שכיחי כלל כמו פרטי הלכות פיגול
וכה"ג.

– בפרטי דיני לא־תעשה שאינם שכיחים כלל שיהיו במעשה, הרי
במילא גם לא שייך שם הענין של "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו
שכר כאילו עשה מצוה", שההימנעות עצמה יהיה בה ענין חיובי,
כמו פרטי הלכות פיגול וכה"ג. – וכדומה, שאינם שכיחים
כלל, מדוע, איפוא, יש להרבות גם בלימוד הלכות אלו יותר מאשר
בלימוד סדר ההשתלשלות המביא לאהבה ויראה?

יום שישי י' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנת, אך עוד זאת... עד עמ' 316, אלקות.

39 אך עוד זאת השנה ככל⁴⁷, – ישנו עוד דבר השווה בלימוד כל
40 ההלכות, גם של מצוות־עשה וגם של מצוות־לא־תעשה, כולל גם
41 כאלו שאינם שכיחות כלל, כי כל דחילו ורחימו – יראה ואהבה,
42 שכללים של המלאכים – הן בחינות נבראים מאין לישי, והן
43 בחינות נפש רוח
44 דבריה־יצירה־עשיה, –
45 לא ענין של "נשמה"⁴⁸
46 ואלקות, כי אם "נפש רוח"⁴⁹
47 שהן נברא. מה שהוא מדייק
48 לומר האהבה ויראה של
49 מלאכים, למרות שברצונו
50 לומר גם על האהבה ויראה
51 של נשמות, שאינן משתוות
52 ללימוד ההלכות – הרי זה
53 מפני שבאהבה ויראה של

קונטרס אחרון

אך עוד זאת השוה בכל כי כל דחילו ורחימו
שכללים של המלאכים הן בחי' נבראים מאין לישי
והן בחי' נפש רוח דבי"ע. אבל פרטי ההלכות הן
המשכות ח"ע דהמאציל ב"ה המלוכשת בגשמיות
והלבשה זו אינה כהלבשת ח"ע בדו"ר שכליים דהתם
הלבוש הוא מעלים ומסתיר לגמרי כהסתר והעלם
הארץ החומרית לגבי ח"ע המלוכשת בה כמ"ש
כולם בחכמה עשית והיינו חיצוניות דחיצוניות דכלים

נשמות, (א) הנשמות עצמן אינן נבראים ממש, כי אם כפי שאלקות
באה בענין של נברא ונשמה, (וב) באהבה ויראה של נשמות ישנו
הרי ענין של מצוה, מה שאין כן באהבה ויראה של מלאכים שאינן
ענין של מצוה, הרי שם מודגש יותר איך אהבה ויראה הן ענין של
נברא בלבד, וזה מביא שגם בנשמות, עצם הענין של אהבה ויראה
הוא ענין של נברא, אך פרטי ההלכות הם ענין של אלקות, אבל
פרטי ההלכות – הענינים השונים של הלכות המצוות, הן
המשכות ח"ע דהמאציל ב"ה העליונה, דהמאציל ב"ה הנימנה

עשה או להישמר מלא־תעשה – ובכל זאת לימוד ההלכה עצמו יש
בו המעלה העליונה ביותר, מה שעל ידי הלימוד נעשה האדם
מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה), שכן, כל פרטי ההלכות הם
המשכות מ"חכמה עילאה" של המאציל ברוך הוא. ובלשון רבנו
הזקן: וכל הנזכר לעיל –
שמעשה המצוה או לימוד
ההלכה של המצוה,
מעוררים למעלה מעלה עד
בשם "ס"ג" שלפני השבירה,
הוא קמצות עשה, אבל
לא בלימוד פרטי הלכות
אפור לא תעשה לכאורה,
ובפרט ברלא שכיחי כלל
– בפרטי דיני לא־תעשה שאינם שכיחים כלל שיהיו במעשה, הרי
במילא גם לא שייך שם הענין של "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו
שכר כאילו עשה מצוה", שההימנעות עצמה יהיה בה ענין חיובי,
כמו פרטי הלכות פיגול וכה"ג. – וכדומה, שאינם שכיחים
כלל, מדוע, איפוא, יש להרבות גם בלימוד הלכות אלו יותר מאשר
בלימוד סדר ההשתלשלות המביא לאהבה ויראה?

המלכשת בגשמיות, – בענינים גשמיים בהם דנה ההלכה, כמו
"המחליף פרה בחמור" וכדומה, והלכשה זו, – מה ש"חכמה
עילאה" (עליונה) מלוכשת בענינים גשמיים של ההלכות, אינה
בהלכשת חכמה עלאה דחילו ורחימו – יראה ובאהבה
שכללים, – שבכל מה
שנברא הרי ישנה מ"חכמה
עילאה", שהרי "כולם
בחכמה עשית", ובמיוחד
באהבה וביראה שכללים
ישנו הרי הענין מה שהן
באות משכל ומחכמה,
ושורש כל עניני החכמה
הוא "חכמה עילאה", ואילו
שם ההלכשה היא אחרת,
דהתם – שם, ב"חכמה
עילאה" המלוכשת באהבה וביראה שכללים, הלבוש הוא מעלים
ומסתיר לגמרי, – על ה"חכמה עילאה", בהסתר והעלם הארץ
החומרית – המסתירה ומעלימה לגמרי, לגבי חכמה עלאה
המלכשת בה, כמו שכתוב⁴⁸: "כלם בחכמה עשית", – שכל
הנבראים נתהוו ב"חכמה", הרי ש"חכמה עילאה" מלוכשת גם בארץ
הגשמית והחומרית, אלא שהארץ מכסה ומסתירה לגמרי על
ה"חכמה עילאה" המלוכשת בה, כך גם מכסות האהבה והיראה
שכללים על "חכמה עילאה", והיינו חיצוניות דחיצוניות דכלים

המסתירים עוד יותר מאשר הכלים והלבושים של "יצירה", ואור זה נעשה יותר בבחינה של "יש", ובכוחו לבוא בהשפעה גשמית של עולם הזה. על כל פנים, כשם שהדבר ביום טוב, שמבלי הבט על ענין ההתלבשות ב"יצירה" ו"עשיה", נחשב האור המאיר ביום טוב

כאור של חסד ד"בריאה",
כך גם בהלכות,
שההתלבשות בהלכות היא רק באופן של "מעבר" והיא נשארת הארה של "חכמה עילאה", ואף שגשמיים עולם הנה ודאי מסתיר לגמרי אפילו – על תחסד ד"עשיה, – ובדאי שהיא מסתירה על הארת ה"חכמה עילאה", כלומר, שהדבר הגשמי אודותו דנה התורה, כפי שיוכר להלן, למשל הפרה והחמור הגשמיים אודותם דנה ההלכה של "המחליף פרה בחמור", הרי הפרה והחמור הגשמיים (של בעל הפרה ובעל החמור הבאים לדין תורה

בגין ענין של "מחליף פרה בחמור") מסתירים בודאי על ענין של חסד ד"עשיה", מכל מקום תחלפה עצמה אינה גשמיים ממש, שהיא – ההלכה והפסק, בחינת רצון הנמשך מחכמה עלאה לתקל או לתחמיר, – שכן מחייבת חכמתו של הקדוש ברוך הוא שיהיה רצונו יתברך ופסק ההלכה להקל או להחמיר, רק ש – הרצון יורד ומאיר בבחינת גילוי בגשמיים, – הרצון העליון מתבטא בהתגלות בענין גשמי, כמים היודרים במקום גבוה בו, – שאותם המים שהיו בתחלה במקום הגבוה נמצאים עתה במקום הנמוך, ותהרר הגשמי עצמו שבו מדברת ההלכה, באמת הוא מסתיר לגמרי, כמו – ההלכה של "המחליף פרה בחמור"⁵¹, ובן – ההלכה של בשר הפגול או לא פגול וקשר. – שהפרה והחמור הגשמיים והבשר הגשמי אודותו דנים אם הוא פיגול או לא – מסתירים באמת לגמרי על הארת ה"חכמה עילאה". מה שהוא אומר שהדבר הגשמי עצמו אודותו דנה ההלכה, מסתיר בודאי לגמרי – למרות שלעיל (קנו, ב) אמר לגבי מצוות שבאחיות האתרוג הגשמי של מצוה, תופסים מהות האלקות ד"אצילות" – הרי זה, מפני שלגבי מצוה, הרי האתרוג הגשמי הוא חלק מן המצוה, לכן אין גשמיים האתרוג מסתירה, אלא זה בטל לגמרי באלקות, ואילו כאן לגבי ההלכה הרי הפרה הגשמית או החמור הגשמי אינם חלק של ההלכה, לכן הם מסתירים, אך השכל הגשמי בו התלבשה ההלכה, כיוון שהוא חלק מן ההלכה, שההלכה התלבשה בשכל גשמי זה – אכן אינו מסתיר, רק תחלפה בעצמה – הפסק עם הטעם הנגלה, – מדוע הפסק הוא כך וכך, היא מבחינת מלכות דבריהא – חלק השכל והטעם

דמלכות דאצילות שב"עשיה, שהיא – "מלכות דאצילות" עם החיצוניות דחיצוניות של הכלים שלה, מסתרת לגמרי ברוח נפש ד"עשיה, – "מלכות דאצילות" כשלעצמה, אפילו החיצוניות דחיצוניות של הכלים שלה, הן ענין של נשמה ואלקות, וזה מוסתר

לגמרי בנפש רוח שהן ענין של נברא, שזה כמו "חכמה עילאה", שהיא בהתכללות, בהתאם לסדר התכללות הספירות ש"חכמה עילאה" באה בהתכללות ב"מלכות דאצילות", ו"מלכות דאצילות" מאירה ב"עשיה" ועשר ספירותיה, שבהן יש הרי ענין ה"חכמה", הרי כל זה מוסתר ונעלם בארץ החומרית, ובן בריאה היא מסתרת לגמרי ברוח נפש, של "בריאה", שהם – רוח ונפש של "בריאה", הן בחינות נבראים – המתהווים ב"חכמה" והעלם הפורא מהנברא, – שהבורא מתעלם ומסתתר

מהנברא, הרי זה ההעלם וההסתר מה ש"חכמה עילאה" מוסתרת באהבה ובריאה שכליים ששרשן בעולם ה"בריאה", עולם ההשגה. מה שאין בן התכלות, הרי הארת החכמה מאירה בתן בגלוי, – הן אינן מעלימות על הארת ה"חכמה" שבהן, ולבוש העשיה – שההלכות הרי באו בענינים של עולם הזה ויש עליהן לבוש מעולם ד"עשיה", אך הלוש של "עשיה", הוא דרך מעבר לבר, – הן רק עוברות דרך לבוש ה"עשיה", אך אין זה אומר שלבוש ה"עשיה" פועל שינוי במהותן, כפי שהדבר בדרך של התלבשות, שהמלביש פועל על המלוש להיות כמו המהות של המלביש. כמו כיום טוב, שחסד דאצילות המלכש לגמרי בחסד דבריהא מתיח עולם הנה הנשמי – ואת – על ידי מעבר חסד דיצירה ועשיה, הנקרא גם בן התלבשות⁵⁰, – שחסד ד"בריאה" מתלבש בחסד ד"יצירה" ובחסד ד"עשיה", למרות שאין זו התלבשות ממש, שאם לא בן לא היה פועל בגשמיים עולם הנה. – הרבי הרש"ב נשמתו עדין, מסביר בקונטרס "ומעין"⁵⁰ דיוק לשון רבנו הזקן כאן, שהכוונה היא שכדי שתהיה פעולה של גשמיים ממש בעולם הזה, לא מספיק ה"יש" של עולם ה"בריאה" הנקרא "יש" לגבי "אצילות" (אך לגבי "יצירה" זה עדיין רוחני), ואף כשאור החסד ד"בריאה" יעבור דרך מעבר" הספירות של "יצירה" ו"עשיה" – לא תהיה עדיין השפעה גשמית ממש, אלא זה צריך להיות על ידי התלבשות בכלים ובלבושים של "יצירה" המסתירים במדה מרובה יותר על האור האלקי של החסד העליון, והוא נעשה על ידי כך בבחינה של מציאות, ולאחר מכן הוא מתלבש בכלים ובלבושים של "עשיה"

1 של הגמרא, ויצירה – חלק פסק ההלכה של המשנה, דבחינת
2 נשמה, שהוא אלקות, תחיה ומהות נפשיות דבריה
3 יצירה עשה, – שנפש רוח הן ענין של נברא, שהן דחילו ורחימו
4 – יראה ואהבה, של המלאכים והנשמות והחכמה בינה דעת
5 שלהם, – ההשגה
6 וההתבוננות בגדלות ה'
7 המביאות לאהבה וליראה.
8 כל זה מתהווה ומקבל חיות
9 מאין ליש. – כפי שכל
10 נברא מתהווה מ"אין" ל"יש",
11 ולכן – ההארה מ"חכמה"
12 הבאה על ידי מלכות
13 ד"בריא" ו"יצירה", שהיא
14 הענין של תורה כפי שהיא
15 ב"בריא" ו"יצירה" לפני שהיא באה למטה בעולם, כמו המים
16 היוורדים ממקום גבוה לנמוך, היא מרנה צמאונם – של המלאכים
17 והנשמות שבעולם ה"בריא" ו"יצירה" קדם שיורה לעולם הזה,
18 כמים היוורדים – ממקום גבוה לנמוך כו⁵², ונח אחר ש – ההארה
19 מ"חכמה עילאה", יורה לעשה, היא למעלה מעלה מבחינת
20 חכמה בינה דעת דעשה, אפילו דבחינת נשמה שהיא אלקות.
21 – שכן, זה אלקות של "עשה", ואילו ההארה של "חכמה עילאה"
22 שבהלכות היא האלקות של "אצילות". למדנו לעיל, שבהלכות
23 ד"בריא" ו"יצירה" של נשמה, מלוכנת מהות "חכמה עילאה"
24 דאצילות, ואור הנשמה של "מלכות דבריא ויצירה" אינו מעלים
25 על אור ה"חכמה עילאה" שבה, שכן (כפי שהרבי רש"ב נ"ע מסביר
26 במאמר דיבור המתחיל "בה אמר ה'" תרס"ז⁵³) בהתלבשות קיים
27 הבדל אם ההתלבשות היא במדרגה שהיא כמו המהות של
28 המדרגה העליונה יותר שהיא מתלבשת בה – או שהיא מהות

קונטרס אחרון

ויצי' דבחי' נשמה שהוא אלקות המחיה ומהות נפש
רוח דבי"ע שהן דחילו ורחימו של המלאכים והנשמות
וחב"ד שלהם מאין ליש ולכן היא מרוה צמאונם קודם
שירדה לעוה"ז כמים היוורדים כו' וגם אחר שירדה
לעשי' היא למעלה מעלה מבחי' חב"ד דעשי' אפי'
דבחי' נשמה שהיא אלקות

29 אחרת מהמדרגה העליונה. כלומר, בשעה שהאור האלקי מתלבש
30 במדרגה שאיננה אלקות, מתעלם ומסתתר האור האלקי
31 בהתלבשות זו, ואילו בשעה שגם המלביש הוא אלקות (אלא
32 במדרגה קטנה יותר) – אין המדרגה העליונה מתעלמת ומסתתרת,
33 אלא המהות ממש של
34 המדרגה העליונה – מאירה
35 במדרגה התחתונה. זה
36 ההפרש בין התלבשות אור
37 הנשמה של בריא ויצירה
38 עשה שהוא אלקות בג'
39 ראשונות (חכמה בינה
40 דעת) של "בי"ע" (בריא ויצירה עשה) שהם נבראים,
41 שאור הנשמה הוא בהעלם
42 והסתר מהם כמו ההעלם וההסתר שבורא מתעלם ומסתתר מנברא,
43 כלומר, שלא מאירה מהות אור הנשמה, כי אם מציאותו בלבד –
44 לבין התלבשות בחינת "חכמה עילאה" (עליונה) באור הנשמה
45 ד"בי"ע" שבהלכות, שכיוון שאור הנשמה הוא הרי גם אלקות לכן
46 מאירה מהות "חכמה עילאה" ממש בגילוי באור הנשמה, ואור
47 הנשמה אינו מסתתר ומתעלם. ולכן, למרות שמה שמאיר בגילוי
48 בהלכות הערוכות לפנינו, הוא בחינת אור הנשמה של "מלכות
49 דבריא ויצירה", אף על פי כן מלוכנת בו (באור הנשמה של
50 "מלכות דבריא ויצירה") מהות "חכמה עילאה דאצילות", שאינה
51 מסתתרת ומתעלמת. כלומר, שאור ה"אצילות" מאיר בגילוי ממש
52 לגבי אור הנשמה, ולכן בהלכות שאנו לומדים, הרי למרות שלא
53 מאירה בגילוי ממש בחינת "חכמה עילאה", אף על פי כן אין זה
54 בבחינת העלם והסתר, כי אם בבחינת מיעוט בלבד, שביכלתה לבוא
55 לבחינה של גילוי ממש.
56

יום שבת קודש י"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 316, והטעם משום דחב"ד... עד עמ' 316, וגמרא.

71 והמדרגה של ההלכות וטעמיהן – שם אין "חב"ד" אלו מקור
72 לנבראים, כי אם – ענין החכמה – שבה, היא בתקון פרצופי
73 האצילות, שבהן – בפרצופים של "אצילות", תלוין כל טעמי
74 המצות, מצות עשה בה'
75 חסדים, – של "ז"א
76 דאצילות", ומצות לא
77 תעשה בה' גבורות. – של
78 "ז"א דאצילות", ומשום
79 הכי – ולכן, נמי, – גם
80 כשיורדו להתלבש
81 בנבראים, – כשטעמי
82 ההלכות, שבעצם הם
83 הפרצופים של "אצילות" –
84 ירדו להיות טעמים של

57 והטעם, – מדוע גם אחרי שהארת "חכמה עילאה" ירדה ב"עשה",
58 היא עדיין למעלה גם מ"חב"ד דעשה" של בחינת הנשמה? – משום
59 דחכמה בינה דעת דעשה דבחינת נשמה הוא מקור תחיות
60 דחכמה בינה דעת דנפש
61 רוח ותולדותיה, – של
62 נפש רוח, ותולדותיה מאין
63 ליש עם תולדותיה, עד
64 סוף העשה, היא הארץ
65 וכל צבאה. – הרי, ש"חב"ד"
66 דעשה" של הנשמה, היא
67 מקור לנבראים. אבל
68 חכמה בינה דעת דהלכות
69 בטעמיהן שבהלכות
70 דבריא ויצירה, – המקום

קונטרס אחרון

והטעם משום דחב"ד
דעשי' דבחי' נשמה הוא מקור תחיות דחב"ד דנפש
רוח ותולדותיה ותולדותיה מאין ליש עם תולדותיה
עד סוף העשה היא הארץ וכל צבאה. אבל חב"ד
דהלכות בטעמיהן שבמל' דבריא ויצירה ענין החכמה
היא בתקון פרצופי האצ' שבהן תלוין כל טעמי
המצות מ"ע בה' חסדים ומל"ת בה"ג ומשו"ה נמי
כשירדו להתלבש בנבראים הן במל' דבריא ויצירה

מתוך הספר "שיעורים בספר התניא" (מוגה) — קונטרס אחרון — יום שבת קודש י"א כסלו לה

יציירה, אינן אלא מטפה הנמשכת מחכמה בינה דעת דנשמה
ל"יסוד ועיר אנפין" וניתן - ונמשך ל"נוקבא", - ל"מלכות",
ומשם יצאו - המלאכים והנשמות, בבחינת "לידה". - שנולדה
מציאות חדשה, הרי שאין זה התפשטות של חב"ד כפי שהדבר הוא
בהלכות, שמהתפשטות כזו
אי אפשר באמת שיהיה
מקור לנבראים, כי אם
באופן של טיפה ולידה, יכול
להיות מחב"ד דבריא
יציירה, אפילו של נשמה,
ענין של נבראים, כי אף
אם תמצי לומר שנבראו
מהארת הפלים דנוקבא -
"מלכות" דאצילות, הרי
הם תיורדים - דבריא
יציירה עשיה, ונעשים
נשמה. - דבריא יציירה
עשיה. אבל עצמות
חכמה בינה דעת דנשמה
מתפשט בו קצוות דיון, ושם הם שיתא - ששה סדרי משנה
ונקרא. - ענין ההלכות של תורה, הרי, שעצמות חב"ד באה דוקא
בהלכות של תורה שהיא אלקות, ותורה באה בבחינת נשמה שהיא
אלקות.

1 הלכות לנבראים, הן במלכות דבריא יציירה בבחינת נשמה
2 דוקא, - שנשמה היא אלקות, שהוא - הנשמה היא מכלים
3 דאצילות, - ל' הכלים של "זו"ן דאצילות" נעשים נשמה ל"ביע",
4 ולא בבחינת נפשיה. - והן לא התלבשו בבחינת רוח ונפש שהן
5 "נברא". ואף דחכמה בינה
6 דעת דבריא יציירה
7 בבחינת נשמה, שנבנה
8 מאד מעלתן על בבחינת
9 מלכות דבריא יציירה
10 דנשמה, - שכן, זו חב"ד,
11 העליונות בספירות עולם זה,
12 וזו מלכות, התחתונה
13 בספירות עולם זה, ואף על
14 פירי - "חב"ד דבריא
15 יציירה", הן מקור לחכמה
16 בינה דעת דבריא יציירה
17 של בחינות נפשיה שהן
18 המלאכים - כיצד, איפוא,
19 אומרים אנו לעיל, שאי
20 אפשר ל"מלכות דבריא יציירה" דנשמה, להיות מקור לנבראים -
21 בשעה ש"חב"ד דבריא יציירה" דנשמה, שהיא למעלה מעלה
22 ממנה, היא מקור לנבראים? לא קשה מיד, - לא קשה כלל,
23 דבאמת המלאכים והנשמות - המתהווים מ"חב"ד דבריא

אגרות קודש

ב"ה, ז' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' פ' וירא, בו כותב אשר נמצא כבר... והתחיל במלאכתו. הרי יה"ר מהשי"ת
שיהי' הכל כשורה ובהצלחה, ובודאי למותר לעוררו על המבואר בשו"ע רבנו הזקן ושו"ת הצמח צדק אשר
שו"ב בזמן הזה צריך להיות ירא שמים ביותר וביותר.

בודאי הראה לו הו"ח אי"א נו"נ מוה'... שי' את המכתב אשר כתבתי לו אודות ההכרח לעשות
בהפצת היהדות בכלל ובהפצת החסידות בפרט במקומם עתה. ובודאי ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נב"מ ז"ע בתוכן הכתוב מד' מצעדי גבר כווננו, ודרכו יחפץ ולפום גמלא שיחנא, וכיון שעל פי
מכתבו שלשה הם במקומם עתה אשר זכו לטעום מתורת חסידות חב"ד, ע"פ שלשה עדים יקום דבר, דבר
התורה הזאת אם רק יעשו בזה במרץ הראוי.

ובהלכות המועד לפני המועד להיכון בעוד מועד, ובאופן המתאים לימי י"ט כסלו וימי חנוכה
הבע"ל, נצחון וגילוי המאור שבתורה זוהי פנימיות התורה כמבואר בדרושי חנוכה בכמה מקומות.

בפ"ש כל הנמצאים אתם ולהתועד כולם יחד ביום הבהיר יום גאולתנו ופדות נפשנו י"ט כסלו
הבע"ל.

יום ראשון	יום חמישי	ה כסלו	ה'תש"ד
תהלים: מפרק כט עד פרק לד	שיעורים. חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: אבל דוקא . . . 312 שם.		
<p>"וְהָיָה סֵלֶם מִצֵּב אֲרֻצָּה" – תפלה היא סלם ההתקשרות של הנשמה באלקות. והגם שהוא "מִצֵּב אֲרֻצָּה", התחלת התפלה היא בהודאה לבד, אבל "וראשו מגיע השמימה", בבחינת בטול עצמי. אבל בא לזה על ידי הקדמת ההשגה וההבנה בפסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וקריאת שמע.</p>			

יום שני	יום שישי	ו כסלו	ה'תש"ד
תהלים: מפרק לה עד פרק לח	שיעורים. חומש: ויצא, ששי עם פירש"י. תהלים: לה-לח. תניא: ועוד זאת . . . קנו לא יראו.		
<p>אאמו"ר אמר: קריאת שמע שעל המטה איז, אין זעיר אנפין, ווי דער ווידוי וואס קודם צאת הנפש מהגוף. נאך יעמאלט גייט מען שוין אינגאנצען אוועק פון יריד, און עס ענדיגט זיך שוין דער מסחר פון היום לעשותם, און אין קשעהמ"ט פון יעדער נאכט האלט מען נאך אין מיטן יריד, און מען קען נאך אויפטאן.</p>			
<p>אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [ה'רש"ב] אָמַר: קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמֶּטֶה הִיא בְּזֵעִיר אֲנָפִין' [=באופן קטן] כְּהוֹדוּי שֶׁבְּטָרֶם צֵאת הַנֶּפֶשׁ מֵהַגּוּף. אֲלֵא שְׂאֵז עוֹזְבִים לְגַמְרֵי אֶת ה'יְרִיד', וּכְבֵּר מִסְתִּים הַמִּסְחָר שֶׁל "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", וּבְקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמֶּטֶה שֶׁל כָּל לַיְלָה, עֲדִין נִמְצָאִים בְּעִיצוֹמוֹ שֶׁל ה'יְרִיד, וְאֶפְשָׁר עֲדִין לַפְּעַל.</p>			

יום שלישי	שבת	ז כסלו	ה'תש"ד
תהלים: מפרק לט עד פרק מג	הפטורה: וְעָמִי – תַלְמִי שְׂדֵי. וַיִּבְרַח יַעֲקֹב – וּבִאשָׁה שָׁמַר. וּבְנִבְיָא הֶעֱלָה – וּבְנִבְיָא גִשְׁמַר. שיעורים. חומש: ויצא, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: ובר מן . . . 314 הלכותיהן.		
<p>שֶׁלֹשׁ חֲכָמוֹת הֵן: חֲכָמַת בְּטוֹל הַחֹמֶר, עַל יְדֵי הוֹרָאת שְׁקוּץ וְתַעוּב כָּל עֲנִינִים הַגּוֹפְנִים וְהַחֲמִרִים – חֲכָמַת הַמּוֹסֵר. חֲכָמַת הַכֶּרֶת מַעֲלַת הַצּוּרָה וְהַרוּחָנִי בַּמִּדּוֹת וּבַמִּשְׁכָּלוֹת וְהוֹרָאת אֶפְנֵי הַקְּרוֹב אֲלֵיהֶם – חֲכָמַת הַחֲקִירָה. חֲכָמַת הַגְּבֵרַת הַצּוּרָה עַל הַחֹמֶר, הוֹרָאָה בַּמַּעֲלַת חֹמֶר מְזַכֵּךְ וּבַמַּעֲלַת הַצּוּרָה כְּשֶׁנִּקְבְּעָה בְּהַחֲמִיר, וְהַתְּפִלּוּתָם יַחַד מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמָּצֵא רֹאשׁ וְסוֹף, לְהִיּוֹת כִּי נַעוּץ תְּחִלָּתוֹ בְּסוֹפוֹ וְסוֹפוֹ בְּתַחֲלָתוֹ, אֵל אֶחָד בְּרָאם, וּלְכֻנָּה אֶחָד לְגִלּוֹת אוֹר קִדְשׁ חֲבִיּוֹן עֲזוֹ יִתְבָּרֵךְ נִבְרָאוּ וּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד דּוֹקָא מְשֻׁלָּמִים אוֹתָהּ הַשְּׁלֵמוֹת, אֲשֶׁר עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ – חֲכָמַת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.</p>			

יום ראשון	ח כסלו	ה'תש"ד
יום רביעי תהלים: מפרק מד עד פרק מח	שיעורים. חומש: וישלח, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: מד-מח. תניא: אך להבין . . . קנח וכה"ג.	א מענש זאל זיך מתבונן זיין, ווי גרויס חסדי הבורא ב"ה זיינען, אז אזא קטן שבקטנים ווי דער מענש איז, קען ער מאכען א נחת רוח גדול צום גדול הגדולים וכמ"ש ולגדולתו אין חקר, דארף דער מענש זיין תמיד באגייסטערט און טאן די עבודה בלב ונפש חפצה.

יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם עַד כַּמָּה גְּדוּלִים חֲסֵדֵי הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, שְׂכֻזָּה קָטָן שֶׁבְּקִטְנִים כְּפִי שֶׁהוּא הָאָדָם, יְכוּל לְגַרֵם נַחַת רוּחַ גְּדוֹל לְגְדוּל הַגְּדוּלִים, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב "וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר". עַל הָאָדָם לְהִיּוֹת תָּמִיד נִלְהָב וּלְבַצֵּעַ אֶת הָעֲבוּדָה בְּלֵב וְנֶפֶשׁ חֹפֶצָה.

יום שני	ט כסלו	ה'תש"ד
יום חמישי תהלים: מפרק מט עד פרק נד	שיעורים. חומש: וישלח, שני עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: אך עוד . . . קנח מהנברא.	יום ה'תש"ד את אדמו"ר האמצעי - תקל"ד - ויום הסתלקותו - תקפ"ח. ומנוחתו כבוד בגי'זשין.
ט' בכסלו תקנ"ד אמר רבנו הזקן מאמר - והוא חלק פרק נ"ג מספר של בינונים (תניא) המדבר על דבר בית ראשון. למחרתו אמר חסידות עוד הפעם - סיום פרק הנ"ל עד גמירא [סופו]. כי המאמרים מראש השנה תק"ן עד י' כסלו תקנ"ד (אשר בהם נכללו לקוטי עצות משנים הקודמות) מהם נסדרו נ"ג פרקי ספר של בינונים.		

יום שלישי	י כסלו	ה'תש"ד
יום שישי תהלים: מפרק נה עד פרק נט	שיעורים. חומש: וישלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: משא"כ ההלכות . . . 316 אלקות.	אדמו"ר האמצעי יצא לחרות - תקפ"ז - ממאסרו בעיר וויטעפסק. בחל המועד סכות נודע אשר הלשינו את אדמו"ר האמצעי. ביום א' פרשת נח כח תשרי נסע בלויית פקידים מלויבאוויטש, בצ'הרים בא לדאבראמיסל, אמר שם דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] "מזם רבים גו'", יום ב' נסע משם עד ליאזנא, אמר שם דא"ח "רשפיה רשפי גו'", יום ג' נסע משם לוויטעפסק, וישב שם תפוס עד יום א' וישלח י' כסלו.

שבת
קודשתהלים:
מפרק ס
עד פרק סה

יום רביעי

יא כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: והטעם . . . 316 וגמרא.

מהגהות אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] על הסדור "סדר התפלה" (עם הדא"ח): חלק א'
דבור המתחיל "ברוך עושה בראשית" (צט. א): "מה שאין כן בחינת רדל"א" [=רישא דלא
אתידע] - נתקן: "ומעתה יוכן פרוש וענין בחינת רדל"א".
חלק ב' דבור המתחיל "עד הגל" (פח, ד): "לרבנן והלכה כר"י שברך" - נתקן: "לרבנן
אם ברך".

שם: "דעת ר"י וכן האמת" - העביר קולמוס על "וכן האמת".
שם (פט. א): "התהו דנקודים" - נתקן: "התהו דעקודים".

אגרות קודש

ב"ה, ה' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

זה לא כבר נתקבל מכתבה מענה על מכתבי שלי. אבל גם במכתבה השני אינני מוצא
מהו היסוד שיש לה להעדר השמחה. ולמה שכותבת אשר פתאום פקע הכל. וכיון שזהו
דבר בלי יסוד הרי אין לו קיום ובין לילה הי' ובין לילה אבד. ובלבד שלא לגרות על עצמה
מחשבות כאלו שהם היפך טבע האדם והיפך הוראת תורתנו חיים הדורשת מכל
אחד ואחת עבודת השי"ת (שלאמיתתה אפשרית וצריכה להיות בכל רגע ורגע מחיי האדם)
בשמחה דוקא.

ובודאי יודעת גם מהנסיון שרואים במוחש אשר אם לפעמים קשה להלחם נגד
מצב רוח מסוים, העצה היעוצה היא היסח הדעת מהמצב, ולא בדרך מלחמה אלא על ידי
עסק בענינים אחרים ובמחשבות אחרות, והסיסמה הכללית בזה היא, האלקים עשה את
האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. וכיון שהענין בא מהמה, הרי ההמה יכולים לבטלו
בנקל...

בבקשתה אזכיר את אלו שכותבת אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ואסיים בעצה, כיון ששואלת לעצתי. להסיח הדעת מכל ענינים של חשבונות הנפש
וללכת לבטח דרכה בחיים כיון שההשגחה פרטית מלווה את כל אחד ואחת מאתנו כולנו על
כל צעד ושעל. ולא רק בענינים הנראים בעינינו גדולי ערך אלא בכל פרט ופרט בחיים, וכידוע
שזהו אחד מיסודי תורת הבעל שם טוב שנתבארה אחר כך בארוכה בתורת חסידות חב"ד.

המחכה לבשו"ט.

יום ראשון ה' כסלו ה'תש"ע

עבירה 'ברשות'

והרי בכל מקרה המוציא לולב לרה"ר כבר יצא ידי חובה משהגביהו, ואם כך, בכל מצב הוצאת הלולב היא שלא 'ברשות'?

ומתרתצ כי יש שני אופנים שבהם תתכן הוצאה בלי הגבהה שיוצאים בה ידי חובה: א. המגביה לולב כשראשו כלפי מטה, "שלא כדרך גדילתן". ב. המוציא לולב בכלי, אין זו נטילה כשרה. והמוציא באופנים אלה עדיין טרוד במצוה בעת ההוצאה, ונחשב מוציא 'ברשות'.

מדוע, אם כן, לא ציין הרמב"ם שהלכה זו אמורה רק באחד משני מקרים אלו?

כי שיטת הרמב"ם היא שמצוות צריכות כוונה (הל' שופר פ"ב ה"ד) והמוציא את הלולב לרשות הרבים אין ככוונתו לקיים את המצוה בהגבהה זו כך שגם אם יוצאו בדרך גידולו לא קיים את המצוה, ונמצא שהוציא 'ברשות'.

(תוספות יום טוב, סוכה פ"ג י"ד)

הלכות שגגות פרק ב, הלכה י: המוציא את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, כדי לצאת בו, והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג – פטור, שחרי ברשות הוציא. ביאור ההלכה:

המוציא את הלולב לרשות הרבים ביום הראשון של סוכות שחל בשבת כדי לקיים בו מצות נטילת לולב (בזמן שביט המקדש היה קיים, מה שאין כן בזמן הזה שאין לולב ניטל בשבת), ושכח שהיום שבת – פטור מקרבן חטאת כי "ברשות הוציא", השגחה נעשתה בהיותו "טרוד במצוה... ומתוך כך טעה ושכח שהיא שבת" (רש"י סוכה מא, ב).

ומבואר בגמרא (שם מב, א) שאם קודם הוצאה זו כבר נטל את הלולב ויצא ידי חובה, נמצא שבעת ההוצאה לא היה טרוד לקיים את המצוה, וההוצאה היא שלא ברשות ולכן חייב חטאת.

שואלת הגמרא:

יום שני ו' כסלו ה'תש"ע

'חזקה' אינה לתמיד

ומוסיף ומבאר ה'נודע ביהודה' (שם):

לכאורה, מדוע מן התורה אין חוששין לוסת, הרי 'חזקה' אורח בזמנו בא' (נדה טז, ב)?

אלא שכנגד חזקה זו יש חזקת טהרה של האשה שעד עתה היתה מוחזקת לטהרה. אמנם, חזקת הטהרה היא רק לשעבר אבל אין לה חזקה שלא תראה, שהרי לא לעולם תהיה טהורה (בדומה לדברי הגמרא (גיטין כח, ב) "שמא מת לא חיישין, שמא ימות חיישין").

וכתב ה'חתם סופר' (י"ד סי' קעט), שאמנם בוסת קבוע החיוב לפרוש סמוך לעונת הוסת הוא מן התורה, אבל בוסת שאינו קבוע חיוב הפרישה הוא מדרבנן.

הלכות שגגות פרק ה, הלכה ו: אכל אם עבר, ובא עליה סמוך לוסתה... וראתה בשעת התשמיש - חייבין בקרבן, שזו שגגה היא.

ושואל הנודע ביהודה (מהדוריק י"ד סי' נ"ה):

לדעת הרמב"ם (הל' איסור פ"ח ה"ד) חיוב פרישה סמוך לוסת הוא מדרבנן. ואם כן, כשם שראיית דם בביאה שלא בשעת הוסת נחשבת לאונס כך צריך להיות גם בביאה סמוך לוסת, כי מן התורה אין חילוק ביניהם, ואין נחייבו חטאת על דבר שאין איסורו מן התורה?

יש מן הראשונים (רא"ה, בדק הבית בית ד' שער ג') שביאר, שאף על פי שוסתות דרבנן, הפרישה סמוך לוסת היא מן התורה, וממילא אינו אנוס אלא שוגג וחייב חטאת.

יום שלישי ז' כסלו ה'תש"ע

"איסור אסור"

אמרו במשנה (ביכורים פ"ב, ט) שאסור לאכול שומן-חלב של כוי [=ספק היה ספק בהמה] כחלב בהמה, אולם אין חייבים על אכילתו כרת. ונשאלת השאלה: הרי כלפי שמיא גליא האם כוי הוא חיה ואין על אכילתו כרת או שהוא בהמה ויש עליו כרת! ומבאר הברטנורא: המשנה באה ללמדנו חיובי קרבן התלוים בכרת.

ובכל אופן, משאלתו מובן שאם אכן כוי הוא בהמה - יש בו חיוב כרת.

ועדיין קשה: איך אפשר לומר שדין "ספיקא דאורייתא לחומרא" הוא מדרבנן, הרי התורה חייבה אשם תלוי על הספק! אלא בהכרח לומר שבאופנים שבהם קיים חיוב של אשם תלוי, אכן לכל הדעות ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא (וכן מבואר ברמב"ם, הלכות טומאת מת פ"ט).

ומה הם אופנים אלו? נחלקו תנאים בדבר (כריתות יח, א)

הלכות שגגות פרק ח, הל' ב: אינו חייב באשם תלוי, עד שיהיה שם אסור קבוע. כיצד?... האוכל חלב הבזי - פטור מאשם תלוי, שאין כאן אסור קבוע.

לדעת רב (יבמות פ, א) מי שהגיע לגיל שלוש עשרה וטרם הביא שערות ואכל איסור ולאחר מכן הביא סימני סריס - הרי הוא גדול למפרע ו"חייב".

וכתב על כך ה'שב שמעתתא' (שמעתתא א פ"ג):

נחלקו הראשונים האם דין "ספיקא דאורייתא לחומרא" הוא מדאורייתא (ראה פ"ח סי' קי כללי ס"ס אות א) או מדרבנן (רמב"ם הל' איסורי ביאה יח, יז). לפי הדעה הראשונה, "חייב" בהלכה האמורה היינו חיוב מלקות ואילו לפי הדעה השניה חייב חטאת.

מזה עולה, שייתכן מצב בו אדם עבר על עבירה בזמן שהיה ספק אם הוא אכן עובר את העבירה ולמרות זאת יש לכך גדר של מזיד. והדבר טמון גם בדברי הברטנורא:

והרמב"ם פוסק כדעת האומרים שאשם תלוי הוא רק ב"איכבע איסורא". כלומר, כאשר יש לפנינו שתי חתיכות וידוע שאחת מהן אסורה. אם כן, לא רק חיוב אשם מותנה ב"איכבע איסורא", אלא

– לדעת הרמב"ם – גם האיסור להכניס עצמו לספק תלוי בכך. בחתיכה אחת – ספיקא לקולא, שהרי אין כאן "איכבע איסורא" אבל בשתי חתיכות – ספיקא לחומרא.

(משעור הגדול' גולדברג)

ילד קטן שהוא 'בר-חיוב' – האומנם?

יום רביעי ח' כסלו ה'תש"ע

ומאחר שהרמב"ם פסק (הל' ברכות פ"ה הט"ו) כי הקטן יכול לברך עבור מי שחייב מדרבנן, נמצא שלשיטתו חובת החינוך חלה גם על הקטן. והטעם: כיון שבעשייתו מתקיימת מצות החינוך שעל האב, יש בה חיוב גם עליו. פסח שני: קטן שנעשה 'בר-מצוה' בין פסח ראשון לשני – חייב להקריב בפסח שני (הל' קרבן פסח פ"ה ה"ז). אבל אם אביו מינה אותו ושחט עבורו כבר בפסח ראשון, בעודו קטן – סבור הרמב"ם כי בכך הוא נפטר מהקריבה בפסח שני.

ואף כאן: היות והשחיטה עבורו הינה משמעותית כלפי האב, שהתורה הדגישה כי ביכולתו לשחוט אף עבור בנו הקטן – הרי היא שחיטה של חיוב אף כלפי הקטן.

(לקוטי שיחות, כרך יז עמ' 232 ואילך)

הלכות שגגות פרק ט, הלכה ג: בן תשע ויום אחר שפא על שפחה חרופה – היא לוקה, והוא מביא קרבן. יש לבאר הלכה זו, שלדעת הרמב"ם, אף שמן התורה אין חיוב על ילד קטן, בכל זאת כאשר על-ידי מעשה הקטן חל חיוב על גדול – חל חיוב גם על הקטן, כי במקרה זה מעשה הקטן נחשב מעשה של חיוב.

עיקרון מסוג זה מופיע במקומות נוספים בחיבורו: ברכת המזון: יש אומרים שמצות חינוך מוטלת רק על האב, ויש אומרים כי מדרבנן אף הקטן עצמו חייב בחינוך. למחלוקת זו יש השלכה הלכתית בשאלה אם קטן יכול להוציא בברכת המזון את מי שחייב בה מדרבנן: אם הקטן עצמו בר-חיוב מדרבנן, הרי שביכולתו להוציא אחרים ידי חובה; ואם לאו – אין הוא יכול להוציא אחרים.

הוראת טעות

יום חמישי ט' כסלו ה'תש"ע

וכן בדיני נפשות, אם לאחר שנגמר הדין ובית הדין פטרו את הנידון, נודע שטעו – אין סותרים את דינו ואין מחזירים את הדין. וזאת, רק אם טעו בדבר שאין הצדוקים מודים בו, אבל אם טעו בדבר שהצדוקים מודים בו, מחזירים את הדין ודנים אותו מחדש, כי טעות בסיסית מעין זו אינה נחשבת לדין.

אכן, יש שסוברים (באר שבע הוריות ד, א לדעת התוס') שיש כאן שני דברים: א) עקירת גוף מצוה בידי בית דין. ב) דבר שהצדוקין מודין בו. ואין תלות בין שני הדינים – הפטור כאשר בית דין עקר את כל המצוה נלמד מפסוקים מיוחדים, ואילו העיקרון של "דבר שהצדוקין מודין בו" הוא סברא.

יש חולקים על זה (קנן אורה הוריות שם) ואומרים שגם העקרון של "דבר שהצדוקין מודין בו" נלמד מהפסוקים בתורה מהם לומדים שבעקירת כל גוף המצוה בית הדין פטורים, כי מפסוקים אלו לומדים שכל דבר המפורש בתורה וביטלוהו, אפילו מקצתו, נקרא "עקירת כל הגוף" של המצוה.

(אנצ'ת, ערך דבר שהצדוקים מודים בו)

הלכות שגגות פרק י"ד, הל' ב: לעולם אין בית דין חבין, עד שיוורו לבטל מקצת ולקנס מקצת, בדרגים שאינם מפרשין ומבאירין בתורה; ואחר כך יהיו בית דין חבין בקרבן, והעושים על פיהם פטורין.

"דבר שהצדוקין מודין בו" הוא דין המפורש בתורה שבכתב או הנדרש מתוכה בפירוש או שהכל יודעים אותו משיקול הדעת. כלומר, דין תורה ברור שאין לגביו שום ספק. ואין הוראה בדבר שהצדוקים מודים בו נחשבת הוראה, ולא הוראה בטעות אם טעו בו. ולכן, למשל, בית דין ששגגו בהוראה והתירו דבר שהצדוקים מודים בו שהוא אסור, אינם חייבים בפר העלם דבר של ציבור, כי אפילו תינוקות של בית רבן יודעים שהדבר אסור, ועל כן מתייחסים להוראה זו כאילו לא הייתה כל הוראה או כלשון הרמב"ם שאין זו 'שגגת הוראה' אלא 'שכחה'. ואפילו אם בית הדין לא הורה לעקור את כל גוף המצוה, אלא רק לבטל מקצתה, הרי אם אותו חלק שבית הדין הורה שלא לקיימו הוא בבחינת דבר שהצדוקין מודין בו, אין הם חייבים.

גדרי ספק בבין השמשות

יום שישי, י' כסלו ה'תש"ע

קרבן, ואינו נאכל.

בסוגיית הגמרא (שבת לז, ב) רש"י מבאר את דברי המשנה במסכת זבים.

במשנה: "ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן". ופירש רש"י (שבת שם ד"ה ספק) שהכוונה לזב שראה כל בין השמשות בשני הימים. והדבר ספק: יתכן שבין השמשות הראשון שייך ליום שלפניו, ואילו בין השמשות השני שייך

הלכות מחוסרי כפרה פרק ב, הלכה י"ד: ראה ראה אחת בין השמשות של שבת, וראה שניה בין השמשות של מוצאי שבת – הרי זה ספק לטומאה, וספק לקרבן: ספק לטומאה – שפא ראה ראשונה היתה בערב שבת, והשניה במוצאי שבת, ויחרי הפסוק שבת ביניהן, ואין כאן ויבות כלל. ויחרי הוא ספק לקרבן – שפא אחת מהן היה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, שהיא חשוכה בשבתם, ויחרי ראה שלש ראיות, שהוא חב בקרבן; ולפיכך, מביא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מא

אמור בעשו מלאכה כל בין השמשות (או שבשני המקרים עשו את המלאכה בתחילת בין השמשות).
ביסודו של דבר, הרמב"ם מפרש את המושג בין השמשות כפירוש רש"י, שכן גם בהלכות מחוסרי כפרה כאן וגם בהלכות שבת (פ"ה ה"ד) אינו מחלק בין כל בין השמשות לבין מקצת בין השמשות.

(שיעורים לזכר אבא מרי, עמ' ק"ב)

ליום שלאחריו. ואם כן יש יום שמפסיק בין שני הימים.
על כך הקשו בתוספות: הרי שנינו בפירוש שהעושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך!
[ולכן מפרש רבינו תם את המשנה, שהראיה לא היתה במשך כל בין השמשות אלא לימין מועט והספק הוא האם זמן זה שיך כולו ליום או כולו ללילה, או שמא היה חציו יום וחציו לילה. ולכן יש ספק לטומאה - כי ישנו ספק האם היה הפסק יום בין שתי הראיות או לא היה, ואילו דין המלאכה בשני בין השמשות

שבת קודש, י"א כסלו ה'תש"ע

תקנת השוטה

ג) "כל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידן אלא מדעתן, חוץ ממחוסרי כפרה שאין צריכים דעת בעלים, שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים אם היו מחוסרי כפרה ומאכילן בזבחים" (לעיל פ"א ה"ה).

על פי האמור מובנים דברי הרמב"ם כאן:
"יראה לי שמביאין עליהן כפרה" – על החרש והשוטה; "כדי להאכילן בקדשים" – שעושים כן לטובתם, כי בלי זה לא תהא להם תקנה לעולם (מהר"י קורקוס); "וחטאתן נאכלת" – כדין קרבן חטאת רגיל; "שהרי הן כקטן שאינו בן דעת" – שאביו יכול להביא עליו קרבן אפילו שלא בידעתו.

הלכות מחוסרי כפרה פרק ג, הל' ו: **הַכֹּל מִתְּמָאִין בְּזִיכָה . . וְחֵרֶשׁ וְשׁוֹטֵה. וְיִרְאָה לִי שְׂמִיכָאִין עֲלֵיהֶן כְּפֶרֶה כְּדִי לְהַאֲכִילָן בְּקִדְשִׁים; וְחַטָּאתָן נֹאכֶלֶת, שֶׁחֲרִי הֵן כְּקָטָן שְׂאִינוּ בֶן דַּעַת.**
להבנת ההלכה יש להקדים מספר פרטים:

א) נתבאר לעיל (פ"א ה"א) שהזב הוא מ'מחוסרי כפרה', כלומר, "אף על פי שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו – עדיין הוא חסר, ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא קרבנו".

ב) קרבן הזב כולל הבאת שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת (לעיל פ"א ה"ג). החטאת נאכלת לכהנים והעולה עולה כליל למזבח.

אגרות קודש

ב"ה, ז' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר אברהם שי' שו"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מא' כסלו. אין להתפעל ממה שלא כל אלו שהבטיחו לבוא לשיעור תורה באים, וכבר ידוע פסק רז"ל (ברכות ה' ע"א) אשר שלשה דברים באים ע"י יסורים ואחד מהם תורה, אבל חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם ובתעמולה המתאימה בודאי יתרבו המשתתפים בשיעורים.

בודאי למותר לעוררו על ההכנה המתאימה ליום הבהיר י"ט כסלו הוא יום גאולתנו ופדות נפשנו, היציאה לחפשי של רבנו הזקן ואתו עמו נצחון תורת החסידות הכללית ותורת חב"ד. וכיון שההשגחה עליונה הביאתו למקום שהוא לע"ע אחד מחסידי חב"ד עליו גם למלאות התפקיד דהפצת המעיינות חוצה. ובודאי נודע לו האמור מהבעש"ט שזהו הכנה וכלי לגאולת כל ישראל גאולה השלימה והאמיתית. ויה"ר שתה"י ההתועדות בהצלחה ובקבלת החלטות טובות מר"ה לחסידות על כל השנה כולה.

בפ"ש כל הנמצאים אתו וביחוד הווי"ח אי"א נו"נ מוה"ר חיים שי' הערמאן שו"ב (אשר שתיקתו בודאי סימן הוא שהכל שלום אצלם).

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ה'י"א כסלו ה'תש"ע

יום ראשון ה' כסלו ה'תש"ע

הלכות בכורות פ"ק ח

א. המכניס צאן לדיר, והתחילו לצאת אחד אחד, והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במנין, וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו 'עשירי', או שקרא לשנים עשר או לשלמטה ממנו 'עשירי' - לא נתקדש; אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר 'עשירי' - נתקדש. ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה רבינו] נשמע, שהטעות מקדשת במעשר שלמטה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפניהן ושלאחריהן. אפלו קרא לתשיעי 'עשירי', ולעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי', בין בטעות בין בכונה - שלשון מקדשין.

ב. והיאף דינם? התשיעי - אינו קרב, אלא נאכל במומו [כשיפול בו מום]; והעשירי, מעשר. והאחד עשר - קרב שלמים, וטעון נסכים בשלמים; ואינו עושה תמורה [אם מחליפו באחר, אינו מתקדש], מפני שהוא עצמו כתמורה. במה דברים אמורים? בשניה המונה הוא בעל הבהמות. אבל העושה שליח לעשר לו, וטעה בין בתשיעי בין באחד עשר - אין מתקדש אלא העשירי הודאי בלבד; שלא עשהו שליח לטעות ולהפסיד, אלא לקדש בראוי. ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש - כשקרא לעשירי 'תשיעי'. אבל אם קרא לעשירי 'עשירי', וקרא אחריו לאחד עשר 'עשירי' - לא נתקדש אחד עשר; שהרי העשירי הודאי, לא עקר שם 'עשירי' מעליו. ואפלו יצא העשירי, ולא קראוהו, לא 'עשירי' ולא 'אחד עשר', אלא שתק, ואחר כך יצא אחד עשר, וקראוהו 'עשירי' - לא נתקדש; שהעשירי, מעצמו נתקדש; ואף על פי שלא קראוהו 'עשירי', הואיל ולא עקר שם 'עשירי' מעליו, אין אחד עשר מקדש.

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד - בין שקרא שניהן 'תשיעי', בין שקראן 'עשירי' - שניהן מקדשין; ויאכלו במומן, ואינן קרבין. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד - אם קראן 'עשירי' - הרי עשירי ואחד עשר מערבין זה בזה, והן כמו מעשר שנתערב בשלמים, שיאכלו במומן, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן 'אחד עשר' - הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה, ויאכלו במומן.

ה. התחיל למנות, ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני - הרי זה מונה הכל זוג זוג, ומקדש זוג עשירי; וכן אם מנן שלשה שלשה בכל פעם ופעם, או חמשה חמשה - מקדש הפת העשירית.

ו. יצאו בתחלה שנים, וקרא אותן 'אחד', וקרא השלישי 'שני', וקראוהו 'שני', וקנה בדרך אחד אחד - הרי התשיעי והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן: התשיעי - מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה;

וזה שקראו 'עשירי' - הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש, כמו שבארנו.

ז. מנין למפרע, כגון שיצא ראשון ואמר 'עשרה', ויצא שני ואמר 'תשעה', עד שיצא העשירי וקנה 'אחד' - הרי זה קדוש; שהעשירי מאליו נתקדש.

ח. קרא לתשיעי 'עשירי', ונשאר העשירי בדיר - התשיעי נאכל במומו, וזה שנשאר בדיר - מעשר, אף על פי שלא יצא ולא ברו [קידוש]; שהעשירי, מאליו מתקדש. מת העשירי בדיר, התשיעי נאכל במומו; וכל השמונה שיצאו ונמנו פטורין, ואף על פי שלא נתקדש עשירי שלהן לקרב אלא מת קדם שיצא - שהמנין הראוי פוטר - שהיו ראויים [להיות פטורים].

ט. הכניס עשרה טלאים לדיר, והיה מונה והולך, ומת אחד מן המניין - מונה ומשלים בדרך ומקדש עשירי, אף על פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה.

י. מת אחד מאלו שבתוף הדיר - אלו שנמנו פטורין, מפני שהמנין הראוי למעשר פוטר, אף על פי שלא הפריש עליהם, כמו שבארנו; ואלו שבתוף הדיר - מניחן לגרן אחר, עד שיצטרפו לאחרים. וכן מי שהיה לו ארבעה עשר טלאים, והכניסן לדיר, ויצאו ארבעה, וקנה אותן בפתח זה, ויצאו ששה וקנה אותן מפתח אחר, ונשארו שם ארבעה בתוף הדיר - אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הששה - נוטל מהם אחד, וכלן פטורין; שאותן הארבעה שיצאו תחלה מפתח ראשון, מנן הראוי פטרן. ואם יצאו אלו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הארבעה תחלה - הרי אותם הארבעה שיצאו בתחלה, ואותם הששה שיצאו אחריהם בפתח שני, פטורין, שכל אחד מהם נמנה מנן הראוי למעשר, שהרי נשארו שם בדיר אחרים להשלים המנין ולעשר; אבל אלו הארבעה שנשארו - אף על פי שיצאו ונמנו מפתח הראשון - אינו מנן הראוי, לפיכך מצטרפין לגרן אחר. יצאו ארבעה מפתח זה, וארבעה מפתח שני, ונשארו שם ששה - אם יצאו הששה מאחד משני הפתחים - נוטל מהם אחד מעשר, וכלן פטורין. ואם יצאו הששה בשני הפתחים - הרי הששה מצטרפין לגרן אחר, והשמונה שיצאו תחלה מכאן ומכאן פטורין; שכל ארבעה מהן נמנו מנן הראוי להשלים עליו עשרה ולעשר, שהרי ששה היו שם נשארים בתוף הדיר.

יא. היו לו תשעה עשר טלאים בתוף הדיר, ויצאו תשעה בפתח זה, ותשעה בפתח שני - נוטל האחד לשם מעשר, וכלן פטורין; שאותם התשעה נמנו מנן הראוי.

יב. היה מונה, והוציא הטלה ראשו ורבו מן הדיר וחזר - הרי הוא כמנוי לכל דבר.

יג. היה מונה, והפסיק המנין מפני חבירו שדבר עמו, או שחשכה לילי שבת - הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר כך.

בַּתָּה, (י) וְהָבָא עַל בַּת בְּנָה, (יא) הָבָא עַל אָחֻתוֹ, (יב) וְהָבָא עַל אָחֻתוֹ שֶׁהִיא בַת אִשְׁתּוֹ אָבִיו, (יג) וְהָבָא עַל אָחֻת אָבִיו, (יד) וְהָבָא עַל אָחֻת אָמּוֹ, (טו) וְהָבָא עַל אָחֻת אִשְׁתּוֹ, (טז) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אָבִיו, (יז) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אָחִי אָבִיו, (יח) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ בְּנוֹ, (יט) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אָחִיו, (כ) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ, (כא) וְהָבָא עַל הַנִּדָּה, (כב) הַשּׁוֹכֵב עִם זָכוֹר, (כג) הָבָא עַל אָבִיו, (כד) הָבָא עַל אָחִי אָבִיו, (כה) הַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה, (כו) הָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ; וְנִמְצְאוּ כָּל כְּרִיתוֹת שְׂבָעֲרִית, שִׁשָּׁה וְעֶשְ�רִים. וּבִשְׁאָר הָעֲבֻרוֹת, שְׂבָעָה עֶשֶׂר; וְאֵלּוּ הֵן: (א) הָעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּמַעֲשֶׂה, (ב) הַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ לַמֶּלֶךְ [אָבִיו מַעֲבִירוֹ בֶּאֱשׁ לֶשֶׁם ע"ז אֲךָ אִינוֹ שׁוֹרְפוֹ], (ג) בַּעַל אוֹב [מִיָּין כִּישׁוּף], (ד) בַּעַל יִדְעוֹנִי בְּמַעֲשֶׂה [מִיָּין כִּישׁוּף], (ה) הַמְּחַלֵּל אֶת הַשִּׁבְתָּה, (ו) הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, (ז) הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, (ח) הָאוֹכֵל חֵמֶץ בְּפֶסַח, (ט) הָאוֹכֵל חֶלֶב, (י) הָאוֹכֵל דָּם, (יא) הָאוֹכֵל נוֹתֵר [קָרְבַּן שֶׁעָבַר זְמַנוּ], (יב) הָאוֹכֵל פְּגוּל [קָרְבַּן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשַׁבַת חוּץ לַזְּמַנוּ], (יג) הַשּׁוֹחֵט קִדְשִׁים חוּץ לַעֲזָרָה, (יד) הַמַּעֲלֶה קֶרֶבֶן חוּץ לַעֲזָרָה, (טו) הַמְּפַשֵּׁם [נְעוּשָׁה] אֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה [עֲבוּרוֹ], (טז) הַמְּפַשֵּׁם אֶת הַקְּטֹרֶת [עֲבוּרוֹ], (יז) הַסֹּף בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה. הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹשׁ וָאַרְבָּעִים עֲבֻרוֹת שֶׁמְבִיאִין עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה. וְזֶה הוּא הַקֶּרֶבֶן שֶׁמְבִיא שְׁגָגָה בְּאֶחָת מֵאֵלּוּ? אִם בְּעֲבוּדָה זָרָה שְׂגָג - מְבִיא עוֹ בַת שְׁנֵתָה לְחֲטָאתָ, וְהִיא הָאִמּוּרָה בְּפָרִשְׁתָּ שְׁלַח לְךָ; בֵּין שֶׁהִיא הַחוּטָא הַדִּיּוּט, אוֹ מֶלֶךְ, אוֹ כֹהֵן מְשִׁיחַ [כֹּהֵן גָּדוֹל, בְּזֶמֶן שֶׁמּוֹנֶה עַל יְדֵי מְשִׁיחַת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה -] - הַכֹּל שׁוֹיֵן בְּשִׁגְגָתָה עֲבוּדָה זָרָה. אָכֵל אִם שְׂגָג בְּאֶחָת מִשְׁאָר הַשְּׂפִתִּים וָאַרְבָּעִים - אִם הִיא הַדִּיּוּט - מְבִיא שְׂעִירַת עִזִּים, אוֹ נֶקֶבָה מִן הַכֹּפְּשִׁים; וְזֶה הִיא חֲטָאת שֶׁל אֶחָד מֵעַם הָאָרֶץ הָאִמּוּרָה בְּפָרִשְׁתָּ 'וַיִּקְרָא'. וְאִם הִמְלִיךָ הוּא שְׂשֻׁנְגָה בְּאֶחָת מֵהֵן - מְבִיא שְׂעִיר עִזִּים לְחֲטָאתָ. וְאִם הִיא כֹהֵן מְשִׁיחַ - הוּא מְבִיא פָר בֶּן בָּקָר לְחֲטָאתָ, וְהוּא נִשְׂרָף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ שָׁם.

ה. אֶחָד יָחִיד שֶׁשְׂגָג בְּאֶחָת מֵאֵלּוּ, אוֹ מִרְבֵּין - שְׁנֵאָמַר: "תּוֹרָה אֶחָת תִּהְיֶה לָכֶם, לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה". בִּיצֵד? אֲנִשִּׁי מְדִינָה שֶׁשְׂגָגוּ וְדָמוֹ שֶׁהִיוּ חַל, וְהָרִי הוּא יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְכָל אֶחָד וְעֶשֶׂר מְלָאכָה - כָּל אֶחָד וָאֶחָד מְבִיא שְׂתִי חֲטָאוֹת, כְּבָשׁוֹת אוֹ שְׂעִירֹת; וְכֵן אִם שְׂגָגוּ כָּל הַיְּהוּדִים לַעֲבוּדָה זָרָה - כָּל אֶחָד וָאֶחָד מִן הָעוֹבְדִים מְבִיא עוֹ בַת שְׁנֵתָה לְחֲטָאתָ.

הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת פָּרָק ב

א. אֵין אָדָם חֵיב חֲטָאת עַל שְׁגָגָתוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹגֵג מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף; אָכֵל אִם שְׂגָג בְּתַחֲלָה וְהִזִּיד בְּסוֹף, אוֹ הִזִּיד בְּתַחֲלָה וְשָׁגַג בְּסוֹף - פְּטוּר מִקְרָבֶן חֲטָאת. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֶפֶץ מִרְשׁוֹת לְרִשְׁוֹת בְּשִׁבְתָּה [כְּגוֹן: מְרֻשּׁוֹת הַיָּחִיד לְרֻשּׁוֹת הָרַבִּים], עֶקֶר [מְרֻשּׁוֹת הַיָּחִיד] בְּזִדּוֹן וְהִנֵּחַ [בְּרֻשּׁוֹת הָרַבִּים] בְּשִׁגְגָה, אוֹ שֶׁעָקַר בְּשִׁגְגָה וְהִנֵּחַ

יָד. הִיא מוֹנֶה הַיּוֹצֵאִין אֶחָד אֶחָד, וּמִקְדָּשׁ עֲשִׂירִי, וְקָפֶץ אֶחָד מִן הַמְּנוּיִין לְתוֹף הַדִּיר, לְתוֹף אֵלּוּ שְׂעִדִּין לֹא נִמְנוּ וְלֹא נִתְעַשְּׂרוּ - נִפְטְרוּ כֹּל; שְׂכָל אֶחָד מֵהֶם סָפַק אִם הוּא הַמְּנוּיִ שְׂקָפֶץ אוֹ אַחֵר, וּכְבֹּר בְּאִרְנוֹ שְׂכָל הַמְּנוּיִין פְּטוּרִין. טו. קָפֶץ אֶחָד מִן הָעֲשִׂירִים לְתוֹף הַדִּיר - כָּלָן יִרְעוּ עַד שִׁפְלָה בִּהֵן מוֹם, וְיִאָּכְלוּ בְּמוֹמָן.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת

יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פָּרָטָן: (א) שִׁיקְרִיב הַיָּחִיד קֶרֶבֶן חֲטָאת קְבוּעָה עַל שְׁגָגָתוֹ; (ב) שִׁיקְרִיב אִשָּׁם מִי שֶׁלֹּא נִדְּעָ לוֹ אִם חֲטָא אִם לֹא חֲטָא, עַד שִׁיָּדַע לוֹ וְיָבִיא חֲטָאוֹ, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אִשָּׁם תְּלוּי'; (ג) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא אִשָּׁם עַל עֲבֻרוֹת יְדוּעוֹת, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אִשָּׁם וְדֹא'; (ד) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא קֶרֶבֶן עַל עֲבֻרוֹת יְדוּעוֹת; אִם הִיא עֲשִׂיר - בְּהֵמָה, וְאִם הִיא עֶזֶי - עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאִיפָה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד'; (ה) שִׁיקְרִיב הַסֶּנְהֶדְרִין קֶרֶבֶן, אִם טַעוּ וְהוֹרִי שֶׁלֹּא בְּהִלָּכָה בְּאֶחָת מִן הַחֲמוּרוֹת. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת פָּרָק א

א. כָּל הָעוֹבֵר בְּשִׁגְגָה עַל אֶחָת מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ בַּה מַעֲשֶׂה שֶׁחֵיבִין עָלֶיהָ כֶּרֶת - הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן חֲטָאת, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיא שִׁיקְרִיב חֲטָאתוֹ עַל שְׁגָגָתוֹ. ב. וְכָל עֲבָרָה שֶׁחֵיבִין עַל וְדוֹנָה כֶּרֶת, חֵיבִין עַל שְׁגָגָתָה חֲטָאת - חוּץ מִשְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת, מִגְדָּף [אֶת ה'] וּמִבְטֵל מִלָּה וּקְרָבֶן פֶּסַח; הַפֶּסַח וְהַמִּלָּה - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאֵין מְבִיאִין חֲטָאת אֵלָּא עַל שְׁגָגָה לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: "אֶחָת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ"; וְהַמְּגִדָּף - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְשֵׁנִי: "לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה", וְזֶה מִגְדָּף, שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה. לְפִיכָךְ, הַמִּקְבֵּל עָלָיו עֲבוּדָה זָרָה בְּאִלּוּהָ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב כֶּרֶת, וְאִם הִיא מִזִּיד נִסְקַל - אִם קָבַל בְּשִׁגְגָה, פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן; לְפִי שֶׁלֹּא עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה, וְשֵׁנִי: "בְּעֲשֵׂתָה אֶחָת וְכו'".

ג. כָּל כְּרִיתוֹת שֶׁבְּתוֹרָה חוּץ מִשְׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת שֶׁבְּאִרְנוֹ - אִם עֹבֵר הַיָּחִיד עַל אֶחָת מֵהֵן בְּשִׁגְגָה, מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה; חוּץ מִטְּמֵא שְׂאֵכֵל קִדָּשׁ, וְטְמֵא שְׁנֹכַס לְמִקְדָּשׁ - שֶׁשְׁנֵיהֶם אֵין מְבִיאִין חֲטָאת קְבוּעָה, אֵלָּא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

ד. חֲטָאת קְבוּעָה, הִיא הַבָּהָה מִן הַבְּהֵמָה בְּלִבָּד. וְקֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד, הוּא הַקֶּרֶבֶן שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ; אֵלָּא אִם הִיא עֲשִׂיר - מְבִיא חֲטָאת בְּהֵמָה, וְאִם הִיא עֶזֶי - מְבִיא עוֹף, אוֹ עֲשִׂירִית הָאִיפָה [- מִנְחָה], כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. נִמְצָאתָ לְמַד, שְׂכָל הָעֲבֻרוֹת שֶׁהַיָּחִיד מְבִיא עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה, שְׁלֹשׁ וָאַרְבָּעִים; וְאֵלּוּ הֵן: (א) הָבָא עַל אָמּוֹ, (ב) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ, (ג) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אָמָה, (ד) וְהָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אָבִיהָ, (ה) הָבָא עַל בְּתוֹ, (ו) וְהָבָא עַל בְּתוֹ בְּתוֹ, (ז) וְהָבָא עַל בְּתוֹ בְּתוֹ, (ח) וְהָבָא עַל בְּתוֹ אִשְׁתּוֹ, (ט) וְהָבָא עַל בְּתוֹ

יבמותו, אינו רגיל בה כדי שישאל לה. וכן מי שהיה לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או אחר השבת, ושכח, ומל שניהם בשבת - פטור מחטאת; שהרי יש לזה רשות למול אחד מהן בשבת, ושבת דחויה היא אצלו, ומצוה עשה; אף על פי שהם שני גופין, הואיל וזמנו בהול, אינו מדקדק. אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת, ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו בשבת - חייב חטאת.

ט. אמן [מוהל מומחה] שביא למול לפנות היום ביום השבת, ואמרו לו: 'לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול, ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת, ונמצאת חובל בשבת ולא עושה מצוה', ואמר: 'רגיל אני וזריו, ובמהרה אמול' - אם לא השלים אלא עד יציאת השבת - הרי זה חייב חטאת, שהרי התרו בו.

י. המוציא [מרשות היחיד לרשות הרבים] את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - [בזמן המקדש, שהיו נוטלין גם בשבת], כדי לצאת בו [חובת המצוה], והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג - פטור, שהרי ברשות הוציא. וכן השוחט את הפסח ביום ארבעה עשר שחל להיות בשבת, ונודע לו אחר כן שמשכו בעצלים את ידיהן [מהשופות בו] או שמתו או נטמאו קדם שחיטה, או שנמצא טרפה בסתר, כגון נקוב מעים או ראה - הרי זה פטור, מפני ששחט ברשות; אבל אם נמצא בעל מום, או שהיתה טרפה גלויה - הרי זה חייב חטאת, מפני שהיה לו לבדק ואחר כך ישחט. וכן כל פיוצא בזה.

יא. שחט את הפסח בשבת שלא לשמו [לשם קרבן אחר] בטעות - פטור, מפני שהזבח פשוט; שעקירת שמו בטעות - אינה עקירה, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין. יב. שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות - אם ראויין הם לקרבן פסח - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות; אם אינם ראויין, כגון שהיתה נקבה או כן שתיים - חייב חטאת, שהרי אינו ראוי למצות הפסח. וכן אם שגג ושחטו בשבת [- לשם] שלא לאוכליו [אנשים שלא יכולים לאכול כגון חולים], או שלא למנוייו [בעליהם], או לערלים, או לטמאים - חייב חטאת. שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו, למנוייו ושלא למנוייו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים - פטור, שהרי הפסח פשוט. וכן כל פיוצא בזה. יג. השוחט בשבת קרבנות הצבור שלא לשמן - הרי זה חייב חטאת, ויקטיר אמורין [האברים] לערב; וכן אם שחט יתר על חובת היום, חייב חטאת על התוספת.

יד. שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת, בשבת בשגגה - חייב חטאת, והבשר מותר בהנאה. ואין זורקין את הדם [על המזבח]; ואם עבר וזרק דמן לשמן, בין בשוגג בין במזיד - עליו לבעלים לשם חובה, ויקטיר אמורין לערב; והבשר יאכל, ויביא השוחט חטאת על שגגתו.

טו. היו לפניו שתי בהמות של צבור, אחת כחושה ואחת שמנה, והיתה חובת היום באחת, בין חטאת בין עולה,

בזדון - פטור; עד שיצק בשגגה ויניח בשגגה. וכן כל פיוצא בזה.

ב. עבר עברה, וידע שהיא בלא תעשה [- אסורה], אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת - הרי זו שגגה, ומביא חטאת; אבל אם ידע שהיא בכרת, ושגג בקרבן, ולא ידע אם חייבין עליה קרבן, אם לאו - הרי זה מזיד; ששגגת קרבן, אינה שגגה בעברות אלו שחייבין עליהן כרת.

ג. מי שלא נודע לו עצמו של [- איזה] חטא שחטא - אף על פי שידע בודאי שעבר על לא תעשה שיש בו כרת, הרי זה פטור מקרבן חטאת, שנאמר: "אשר חטא בה", עד שידע החטא שחטא בו. כיצד? חלב ונוותר [- מן הקרוב אחר זמן אכילתו] לפניו, ואכל את אחד מהן, ואין ידוע איזה אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בבית, ושגג וביא על אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת.

ד. חטא, ונודע לו חטאו, וחתר ושכחו - הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא [- אומר שיהיה עבור איזה חטא שחטא], ותאכל כשאר חטאות הנאכלות.

ה. שגג בשם [איסור] אחד מהן, והן שני גופין - חייב. כיצד? שתי נדות, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא; שתי אחיותיו, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא - חייב חטאת, שהרי ידע עצמו של חטא. למה זה דומה? לשתי נרות דולקות שזכה אחת מהן, ואין ידוע איזו נר היא, או לשני תמחויין [קערות] של חלב שאכל מאחד מהן, ואין ידוע מאיזה תמחוי אכל - שהוא חייב. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל המקריב חטאת קבוצה [רגילה] על שגגתו, ועשה בשגגה, ונודע לו אחר שחטא - אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא, הרי זה חייב חטאת. כיצד? תינוק שנשפה לבין הגוים, וגדל ואינו יודע מה הם ישראל ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת, ואכל חלב ודם וכיוצא בהן - כשיודע לו שהוא ישראל, ומצוה על כל אלו, חייב להביא חטאת על כל עברה ועברה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. השוגג בלא כונה בעריות, או במאכלות אסורות - חייב חטאת; ובשבת, פטור מחטאת. כיצד? היה מתעסק עם אשה, ובעלה בלא כונה לבעילה, והרי היא ערוה עליו; דמה שזה שפיו רק הוא, ובלעו בלא כונה לשם אכילה בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חייב חטאת. נתפנן [בשבת] להגביה את התלוש, וחתך את המקבר בלא כונה לחתיכתו - פטור; מלאכת מחשבת אסרה תורה, כמו שבארנו במקומו.

ח. כל העושה מצוה מן המצוות, ובכלל עשייתה נעשית עברה שחייבין עליה כרת, בשגגה - הרי זה פטור מקרבן חטאת, מפני שעשה ברשות. כיצד? הביא על יבמותו [אשת אחיו שמת בלא בנין], והרי היא נדה, והוא לא ידע - הרי זה פטור מחטאת. אבל אם בא על אשתו, והרי היא נדה - חייב חטאת: מפני שלא שאלה, ואחר כך יבעל; אבל

ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב איזו שיירצה, והשנייה תרצה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.

ו. הביא שתי חטאות על שני חטאים - זו תשחט לשם החטא האחד, והשנייה לשם החטא השני.

ז. כבד בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמשמד לעבודה נזה או לחלל שבתות בפרהסיא [ברבים] - אין מקבלין ממנו קרבן כלל; והמשמד לעברה משאר עברות - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא. כיצד? משמד לאכל חלב, שאכל חלב בשגגה, והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו, עד שיחזור בתשובה. אפלו היה משמד לאכל חלב לתאבון [- לתאוה ולא בשביל להכעיס], ונתחלף לו חלב בשמן, ואכלו, והביא קרבן - אין מקבלין ממנו; שמשאכל בידון, בין להכעיס בין לתאבון - הרי הוא משמד. היה משמד לאכל חלב, ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו שבארנו.

ח. מי ששגג והפריש חטאתו, ואחר כך נשפד וחזר בתשובה, או נשפטה וחזר ונשפטה [נרפא] - אף על פי שנדחה הקרבן בינתים, הרי חזר ונראה [נחיה ראוי להקריבה]; שאין בפעל חיים נדחין, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; לפיכך, יקריבנה עצמה. וכשם שאם נולד בו מום עובר ונתרפא, יחזר לכשרותו - כך אם נדחו הבעלים ויחזרו ונראה, יקרב.

ט. חייב חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הפורים, חייבין להביא לאחר יום הפורים; וחיבי אשמות תלוין [שמסתפקים האם חטאו] פטורין, שגאמר: "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - כך למדו מפי השמועה [נסורת ממש רבינו], שכל חטא שאין מפר בו אלא ה', נתפטר לו. לפיכך, מי שבא על ידו ספק עברה ביום הפורים, אפלו עם חשכה - פטור מאשם תלוי; שכל היום מכפר. נמצאת למד, שאין מביאין על לא הודע [ספק עבירה] של יום הפורים אשם תלוי, אלא אם כן לא כפר לו יום הפורים, כמו שיתבאר.

י. אין יום הפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין, אלא על השבים המאמינים בכפרתן; אבל המבעט בהם, אינם מכפרין לו. כיצד? היה מבעט, והביא חטאתו או אשמו, והוא אומר או מחשב בלבו, שאין אלו מכפרין - אף על פי שקרבו כמצותן, לא נתפטר לו. וכשיחזר בתשובה מבעיטתו, צריך להביא חטאתו ואשמו. וכן המבעט ביום הפורים, אין יום הפורים מכפר עליו. לפיכך, אם נתחייב באשם תלוי, ועבר עליו יום הפורים, והוא מבעט בו - הרי זה לא נתפטר לו; וכשיחזר בתשובה אחר יום הפורים, חייב להביא כל אשם תלוי שהיה חייב בו.

יא. כל אשמות שבתורה, מעכבין את הכפרה - חוץ מאשם נזיר. ספק נזיר, וספק מחסרי כפרה, וספק שוטה - כלן מביאין קרבנותיהן אחר יום הפורים.

יב. מי שהוא מחייב חטאת או אשם, והרי הוא יוצא להרג מבית דין - אם היה זכחו ובוית [שחוט], משהיה אותו עד

ושגג ושחט השתים - אם שחט כחושבה בתחלה, ואחר כך שחט השמנה - פטור מקרבן חטאת; ולא עוד, אלא שאומרים לו: 'הבא שמנה ושחט', לכתחלה. אבל אם שחט השמנה תחלה, ואחר כך כחושבה - חייב חטאת על התוספת. [אם] נמצאת הראשונה השמנה טרפה בבני מעים - אף על פי שלא ידע שהיא טרפה בעת ששחט כחושבה, ולא לזה נתפון - הואיל ונשחטה האחרונה כמצותה, הרי זה פטור מחטאת. וכן הפורס מצודה להעלות דגים מן הים בשגגה, והעלה תינוק עם הדגים - בין ששמע שטבע תינוק, בין שלא שמע - הואיל והעלה תינוק, הרי זה פטור מחטאת, אף על פי שלא היה בנחתו אלא לצוד, מפני שהיה שוגג. וכן כל פיוצא בזה.

טז. מי שהיה לפניו בלילי הפסח צלי של פסח, ונותר מן הקדשים, ונתפון לאכל צלי שהיא מצנה, ושגג ואכל הנותר - הרי זה חייב חטאת, שהרי לא עשה מצוה באכילה זו. וכן כל פיוצא בזה.

יום שני ו' כסלו ה'תש"ע

הלכות שגגות פרק ג

א. מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה [רגילה], ולא התרו בו, אלא אמרו: 'אנו ראינוך שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב', והוא אומר: 'אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה' - אינו חייב חטאת; הואיל ואם יאמר: 'מזיד הייתי', יפטר מן הקרבן, כשאמר להם 'לא אכלתי ולא עשיתי', נעשה כאומר: 'לא אכלתי בשגגה אלא בידון', שהוא פטור מן הקרבן, ולא הכחיש את העדים.

ב. שמתק, ולא הפליג [- לא הכחיש] את העדים - אפלו אמרה לו אשה אחת [- שפסולה לעדות]: 'אכלת חלב', או 'עשית מלאכה בשבת', ושמתק - חייב להביא חטאת. אמר לו עד אחד: 'חלב הוא זה', ושמתק, וחזר ואכלו בשגגה - מביא חטאת; ואם התרו בו - לוקה עליו, אף על פי שעקר העדות בעד אחד.

ג. כבד בארנו בהלכות פסולי המקדשין, שהמפריש חטאתו על החלב שאכל - לא יביאנה על השבת שחלל, או על הדם שאכל, שגאמר: "והביא קרבנו שעיר עזים וגו' על חטאתו אשר חטא" - עד שיהיה קרבנו לשם חטאו, לא שיקריבנה מחטא על חטא. ואם הקריב, פסולה. יתר על זה אמרו: הפריש חטאתו על חלב שאכל אמש - לא יביאנה על חלב שאכל היום; ואם הביא, (לא) כפר. ואין צריך לומר, שאם הפרישה אביו, ומת, והיה הפן מחייב באותו החטא - שלא יביאנה הפן על חטאו, כמו שנתבאר שם.

ד. המביא חטאת על שני חטאים - תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא בדמי חציה לחטא זה, ובדמי חציה לחטא השני. וכן שנים שהביאו חטאת אחת על שני חטאים - תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא זה חטאתו בדמי חציה, ויביא זה חטאתו בדמי חציה.

ישמעאל, נוסף בה אסור ליצקב משום אשת אחי אביו. מת ישמעאל, ונפלה ליבום לפני יצחק, וצבר יצחק ויבמה, אף על פי שהיא שניה לו - מתוך שנאסרה על שאר אחיו, נוסף בה אסור ליצקב משום אשת אביו, ומשום אשת איש; ששני האסורין באין כאחד. אם שגג יצקב ובא על סרח זו כשהיא נדה, בחיי יצחק בעלה ובחיי רחל אשת יצקב - הרי זה חייב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו, ומשום אחות אשתו, ומשום פלתו, ומשום אשת אחיו, ומשום אשת אחי אביו, ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. כל אלו שתאסור זו הערה עליהן באסור מוסיף - צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסור עליהן; ומתוך שתאסור עליהן, יתוסף אסור אחר לזה. אבל אם אינם מצויין, אין אומרים: 'הואיל ואלו היה לזה בנים או אחים, היתה נאסרת עליהם, יתוסף בה אסור לזקן' - [לזה שהיא אסורה לו כבר באיסור אחר]; שגרי אין שם עתה לא בן ולא אח. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מי שהיה נשוי שלש נשים, ובא על אמה של אחת מהן, שהיא אם אמה של שניה, שהיא אם אביה של שלישית - אף על פי שזקנה זו היא חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, ושלשה שמות הם, ואסור בת אחת היא - אינו חייב אלא חטאת אחת, לפי שנאמר באשה ובתה ובת בנה ובת בתה: "שארה הנה, זמה היא" - הכתוב עשה שלשה גופין כגוף אחד, לפיכך יחשבו השלשה שמות כשם אחד. ה. אבל הבא על אחותו, שהיא אחות אביו, שהיא אחות אמו - חייב שלש חטאות, שנאמר: "ערות אחת גלה", לחייב על אחותו בפני עצמה - ואף על פי שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאך תהיה זאת? כגון שבא על אמו, והוליד ממנה שתי בנות, ובעל אחת מבנותיה, והוליד ממנה בן - כשיבוא הממזר הזה על הבת השנית, שהיא אחות אמו הממזרת, שהיא אחותו מאביו, שהיא אחות אביו מאמו - חייב שלש חטאות. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות שגגות פרק ה

א. הבא על צרנה אחת [אשה שאסורה לו] ביאות הרבה בעלם אחד [כולן - בשגגה רצופה אחת] - אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה זמנים הרבה - הואיל ולא נודע לו בינתיים, והרי היא גוף אחד, הרי הפל שגגה אחת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם שגג בה, ואחר כך נודע לו [האיסור], וחזר ושגג בה עצמה, ובעילה - חייב על כל בעילה ובעילה; שהידיעות, מחלקות השגגות.

ב. הבא על הצרנה ביאות הרבה בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה [על האיסור] בין כל ביאה וביאה [ואח"כ שכחה], שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה - הוא מביא חטאת אחת, והיא מביאה חטאת על כל ביאה וביאה; היו לו הוא ידיעות בינתיים, והיא בהעלם אחד - הוא מביא חטאות הרבה, והיא מביאה חטאת אחת.

שיצק הדם, ואחר כך ירג; ואם צדין לא נשחט הזבח, אין משהין אותו עד שיקריבו עליו.

הלכות שגגות פרק ד

א. העושה עברות הרבה בעלם אחד [שלא ידע על איסורם], חייב חטאת על כל אחת ואחת; אפלו עשה השלש וארבעים אלו שמינו בעלם אחד, מביא שלש וארבעים חטאות. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חייב עליו משום שמות הרבה [שכולל כמה איסורים], חייב על כל שם ושם - והוא, שיהיו האסורין בלן באין כאחת, או אסור מוסיף [יבאר], או אסור כולל. כיצד? השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה - חייב שלש חטאות: משום שוחט קדשים בחוץ, ומשום מחלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה - שהרי שלשת האסורין באין כאחד. במה דברים אמורים? באומר: 'בגמר זביחה [שחיתתה] הוא עובד אותה' [לעבודה זרה]. אבל אם לא היתה בונתו לכהן - משישחט בה מעט לשם עבודה זרה, תאסור, ואינו חייב משום שוחט בחוץ עד שישחט שנים [קנה וושט] או רב שנים; ונמצא, כשגמר השחיטה, שחט בהמה האסורה לקרבן, שאינו חייב עליה משום שוחט בחוץ, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. היתה חטאת העוף, והיה חצי הקנה שלה פגום [שחוט], והוסיף בו כל שהוא בשבת לשם עבודה זרה - חייב שלש חטאות, שהרי שלשת האסורין באים כאחת. וכן העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני ששני האסורין באין כאחת. הבא על אשת אחיו, הקים [החיי], כשהיא נדה - מביא שלש חטאות: משום אשת איש, ומשום אשת אח - והם שני אסורין הבאים כאחת; ומשום נדה - שהוא אסור מוסיף [נוסף], שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה, נוסף ליבמה [אח בעלה]. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו, חייב שתיים - משום "ערות אביו" .. לא תגלה, ומשום "ואת זכר לא תשכב". וכן הבא על אחי אביו חייב שתיים - שנאמר: "ערות אחי אביו לא תגלה". הבא על הזכור, והביא זכור עליו, בעלם אחד - אף על פי שהם שני גופין, אינו חייב אלא חטאת אחת, שנאמר: "ואת זכר לא תשכב" - השוכב והנשקב, שם אחד הוא. וכן הבא על הבהמה, והביא בהמה עליו, בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת. עשו השוכב והנשקב בהמה וזכור, כבעילה אחת. ב. יש בועל בעילה אחת, וחייב עליה שמונה חטאות. כיצד? יצקב שהיתה לו בת מזלפה ושמה תמנע; נשא לבן תמנע, והוליד ממנה בת, ושמה סרח, ואין ללכון בת אלא רחל לבה. נמצאת סרח בת בת יצקב, ואחות אשתו מאביה; והם שני אסורין הבאים כאחת. נשאת סרח לראובן, ונאסרה על שאר בני יצקב; נוסף בה אסור ליצקב, והרי היא פלתו. מת ראובן, או גרש, ונשאת סרח זו לאחי יצקב מאמו - מתוך שנאסרה על שאר אחי יצקב, נוסף ליצקב בה אסור אשת אחיו. מת או גרש, ונשאת סרח זו לישמעאל - מתוך שנאסרה על שאר אחי

לפרש מיד, ופרש כשהוא מתקשה - חייב שתי חטאות: אחת על כניסתו, שהרי בעל נדה, ואחת על יציאתו, שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים? בשידע שאסור לבעל בשעת הנוסת, ודמה שתקדם בעילתו לראייתה, ולא ידע שאסור לפרש מיד - שנמצאו לו שתי העלמות בשתי בעילות. אבל אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הנוסת, ולא ידע שאסור לפרש מיד מן הטמאה - אף על פי שפרש מיד והוא מתקשה, אינו חייב אלא חטאת אחת; מפני שכניסתו ויציאתו, שהן בשתי בעילות, בשגגה אחת הן, ובהעלם אחד עשה הכל. והוא הדין בשאר עריות, שאם שגג וקא על הערוה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה, והוא בתוך התשמיש - לא יפרש מיד; שיציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש והוא מתקשה - אינו חייב אלא חטאת אחת; שהכל שגגה אחת היא.

יום שלישי ז' כסלו ה'תש"ע

הלכות שגגות פרכו

א. דין שגגת המאכלות, כדן שגגת הבעילות; לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם [של איסור] אחד בעלם אחד - הכל בשגגה אחת - אף על פי שיש ביניהן ימים רבים, אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד? אכל חלב היום, ואכל חלב למחר, וחלב למחר, בעלם אחד - אף על פי שהן בשלשה תמחויין [קטניות], אינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם אכל כזית חלב, ונודע לו, וחזר ואכל כזית חלב, ונודע לו - חייב על כל אכילה ואכילה; שהדיעות, מחלקות השגגות [כל שכחה שאחר ידיעה מחייבת]. אבל פחצי זית חלב, וחזר ואכל פחצי זית חלב בעלם אחד - אף על פי שהם שני תמחויין, ואף על פי שהפסיק ביניהן - הרי אלו מצטרפין, ומביא חטאת; שאין התמחויין מחלקין. והוא, שלא לשהה ביניהן יותר מכדי [שיעור זמן של] אכילת שלש ביצים, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות; שפשם שמצטרף השעור למזיד למלקות, כף מצטרף השעור לשוגג בקרבן.

ב. אכל נותר - [בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] מתמשה זבחים, כזית מפל זבח, בעלם אחד - אף על פי שאכלן בתמשה תמחויין, אינו חייב אלא חטאת אחת; שפולן שם [איסור] אחד הן, והתמחויין אינן מחלקין. וגופי הזבחים אינן מחלקין - שאחד האוכל בשר מזבחים רבים, או מזבח אחד. וכן השוחט תמשה זבחים בחוץ - [חוץ למקדש] בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; הא למה זה דומה? למשתתף לחמש צורות [של עבודה זרה] בעלם אחד.

ג. הקיז דם לבהמתו, וקבלו בשני כוסות, ושתינן בעלם אחד - אינו מביא אלא חטאת אחת. ד. האוכל מאכלות הרבה, משמות הרבה [מאיסורים שונים], בעלם אחד - חייב על כל שם ושם. כיצד? כגון שאכל חלב ודם ונותר ופגול [קרבן שנפסל], כזית מפל

ג. הבא על עריות הרבה בעלם אחד - אף על פי שכלן משם [סוג איסור] אחד - הואיל והן גופים מחלקין, חייב על כל אחת ואחת. כיצד? הרי שבעל חמש נשים נדות, או שבא על חמש אחיותיו, או על חמש בנותיו, בעלם אחד - חייב על כל גוף וגוף. מכאן אתה למד, שזה שאמרו חכמים: 'הבא על הזכור והביא זכור עליו בעלם אחד' - חייב חטאת אחת, בשקיה אותו הזכור עצמו. אבל אם היה זכור אחר - בין שבא על שניהן, בין שבא על זה והביא זה עליו - חייב על כל גוף וגוף. והוא הדין בקבא על הבהמה והביא בהמה עליו.

ד. האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בעלם אחד - חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה; שהרי הן גופין מחלקין. והרי זו כמי שנבעלה לאנשים הרבה בעלם אחד - שהיא חייבת חטאת על כל איש ואיש.

ה. האשה שהלך בעלה למדינת הים [לחור], ושמעה שמת, או באו עדים שמת, ונשאת בין על פי עצמה [ע"פ עדות ב' עדים] בין על פי בית דין [ע"פ עד אחד], ונודע שבעלה קים - חייבת קרבן אחד; ואם נשאת לאנשים הרבה, או זנות [זנותה] עם אנשים הרבה - חייבת חטאת על כל איש ואיש, מפני שהן גופין מחלקין, ואף על פי שהכל בשגגה אחת. הבא על הנדה בשגגה, וטהרה מנדחה וטבלה, וחזרה וראת דם נדה, וקא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה - חייב על כל פעם ופעם, אף על פי שהוא בעלם אחד והוא גוף אחד; שזמן נדות זה - חוץ מזמן נדות השני, והרי הן כשתי נשים נדות.

ו. הבא על אשתו שלא בשעת וסתה - [לא כשרגילה לראות וסתה], וראתה דם בעת התשמיש - הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה פגום הוא ואינו שוגג; שהשוגג, היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שגגה; ולפי שלא טרח בדרישה וחקירה ואחר כך יעשה, צריך פפרה. אבל זה, מה היה לו לעשות? הרי טהורה היתה, ושלא בשעת וסתה בעל; אין זה אלא אגס. לפיכך, בין שנמצא דם על עד [בגד] שלה, בין שנמצא על עד שלו - פטורין. אבל אם עבר, וקא עליה סמוך לוסתה, ודמה שיבעל ויפרש קדם שתראה דם, וראתה בשעת התשמיש - חייבין בקרבן; שזו שגגה היא. לפיכך, אם נמצא דם על עד שלו - שניהם טמאים, וחייבין בקרבן; נמצא דם על עד שלה - אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל, ולא שהתנה - שניהם טמאים, וחייבין בקרבן. ואם שהתשמיש ידה לתחת הכר, או לתחת הפסת, ותשל עד לבדק בו, ואחר כך קנחה עצמה - שניהם טמאים בספק, ופטורין מקרבן; ואם שהת כדי שתטרד מן המטה ותדיח את פניה, ואחר כך קנחה עצמה ונמצא דם - בעלה טהור.

ז. מי שעבר ובעל סמוך לוסתה, על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש, ואמרה לו: 'נטמאתי' - הרי זה לא יפרש כשהוא מתקשה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה. ואם לא ידע שאסור

ששניהן בעלם אחד; וראשון לא נתקפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי - שלשון מתקפרין, מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי; וכשנודע לו על הראשון ועל השלישי, אינו צריך להביא חטאת אחרת.

יב. מי שאכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, וחזר ואכל חתיכה אחרת משתי חתיכות, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, ואחר כך נודע לו בודאי שחלב אכל בראשונה ובשניה - אינו חייב אלא חטאת אחת; שידיעת ספק היתה לו בינתיים - אף על פי שמחלקת לאשמות ונותחייב בשתי אשם תלויה, אינה מחלקת לחטאות.

הלכות שגגות פרק ז

א. המשתתנה לעבודה זרה ונסף וקטר זבוח, בעלם אחד [כולם בשגגה אחת] - חייב ארבע חטאות; וכן אם פער עצמו [עשה צרכיו] לפעור [שכר עבודתה] וזרק אבן למרקולים [ע"ז שכר עבודתה], בעלם אחד - חייב שתיים. וכן כל פיוצא בזה, והא חייב על כל עבודה ועבודה. במה דברים אמורים? בשחזיר בעבודה זרה, ושגג בעבודות אלו [שלא ידע שהן אסורות]; אבל אם חזיר בעבודות אלו, ושגג בעבודה זרה - אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד? ידע שזו עבודה זרה, ושאסור לעבדה, אבל לא ידע שמהשתתנה והנסוף עבודה, והשתתנה ונסף - חייב שתיים; ידע שאלו עבודות הן, ואסור לעבד בהן לאל אחר, ולא ידע שזו עבודה זרה, לפי שלא היתה של כסף וזהב, ועלה על דעתו שאין קרינה עבודה זרה אלא של כסף וזהב, ועבדה בכל העבודות - אינו חייב אלא חטאת אחת.

ב. כלל גדול אמרו בשבת: כל השוכח עקר [את המושג] שבת, ושכח שנצטוו ישראל על השבת, או שנשבע והוא קטן לבין הגוים, או נתגיר קטן והוא בין הגוים - אף על פי שעשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא חטאת אחת, שהכל שגגה אחת היא. וכן חייב חטאת אחת על כל חלב שאכל, וחייב חטאת אחת על כל דם שאכל; וכן כל פיוצא בעבודות אלו. וכל היודע עקר שבת, אבל שכח שהיום שבת, ודמה שהוא חל - אף על פי שעשה בו מלאכות הרבה, חייב חטאת אחת על כל היום כלו; וכן חטאת, על כל שבת ושבת ששגג בו.

ג. וכל היודע שהיום שבת, ושגג במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות, או שידע שהן אסורות ולא ידע שחייבין עליהן כרת, ועשה מלאכות הרבה - חייב חטאת על כל אב מלאכה ומלאכה; אפלו עשה הארבעים חסר אחת בעלם אחד, מביא תשע ושלישים חטאות.

ד. שכח שהיום שבת, ושגג אף במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות - אינו חייב אלא חטאת אחת.

ה. העושה אב [מלאכה] ותולדותיו [מלאכה שדומה לה] בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; ואין צריך לומר, העושה תולדות הרבה של אב אחד, שאינו חייב אלא חטאת אחת.

אחד ואחד, בעלם אחד - מביא ארבע חטאות; וכן כל פיוצא באלו. וכן האוכל כזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה, בעלם אחד - אם נתקבצו באסור מוסיף [שהאיסור הנוסף הרחוב במשהו את תחומי האיסור], או באסור כולל [כגון חלב ביום כיפור], או באסור [שחלו כולם ב]בת אחת - חייב על כל שם ושם. לפיכך, הטמא שאכל כזית חלב, נותר, ביום הכפורים - מביא ארבע חטאות, ואשם: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, ואחת משום אוכל חלב, ואחת משום אוכל נותר; ואחת משום יום הכפורים - והוא שיצטרף אכל אחר עם כזית זה, עד שישלימו לכפותכת [כתמר - שיעור האיסור ביום כיפור]. ומביא אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה.

ה. האוכל ושותה ביום הכפורים בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; אכילה ושתיה, אחת היא.

ו. העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני שהן שני אסורין הבאין כאחד. **ז.** אכל כחצי זית חלב, וכחצי זית דם, בעלם אחד - אינו חייב קרבן; כלשם שאין האסורין מצטרפין למלקות, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות - כך אין מצטרפין לקרבן.

ח. אכל כחצי זית [מאיסור בשוגג], ונודע לו [שאכל], וחזר ושכח [שזה אסור], ואכל כחצי זית אחר בעלם שני - פטור; שהרי נודע לו בינתיים, ויש ידיעה לחצי שיעור [שהיא מחלקת בין שתי האכילות]. וכן אם כתב אות אחת בשבת בשגגה, ונודע לו, וחזר ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה בעלם שני - פטור מקרבן חטאת. וכן כל פיוצא בזה. וכן המעביר [ברשות הרבים] שתי אמות בשוגג, ושתי אמות במזיד, ושתי אמות בשוגג - אם בזריקה, חייב; לא מפני שאין ידיעה לחצי שיעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה, ולפיכך לא הועילה לו הידיעה שבניתיים. ואם בהעברה, פטור - שיש ידיעה לחצי שיעור, כמו שבארנו.

ט. האוכל כזית חלב וכזית חלב בעלם אחד, ונודע לו על הראשון, וחזר ונודע לו על השני - מביא שתי חטאות; שהידיעות מחלקות [אפילו שאינם בין האכילות], ואף על פי שעדיין לא הפריש הקרבן. אבל אם נודע לו על שניהן כאחת, מביא חטאת אחת. וכן יראה לי שהוא הדין בפעילות.

י. אכל כזית ומחצה בעלם אחד, ונודע לו על כזית, וחזר ואכל חצי זית בהעלמו של שני - אינו חייב אלא חטאת אחת; שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו - שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה.

יא. אכל שני זיתי חלב בעלם אחד, ונודע לו על אחד מהן, וחזר ואכל כזית אחר בהעלמו של שני, והביא חטאת על הראשון - ראשון ושני מתקפרין, אבל שלישי לא נתקפר; אלא כשיודע לו עליו, יביא חטאת אחרת. הביא חטאת על השלישי - שלישי ושני מתקפרין,

ומדליק את התחתונות - אם נתפנו לכבות ולהכביר, חייב שמים. חמה גחלים להתחמם מהן, והכבירו מאליהן - חייב שמים; מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, כמו שבארנו בהלכות שבת. וכשם שחייב על זדוניה פרת, כך חייב על שגגתה קרפף חטאת.

הלכות שגגות פָּרָק ח

א. כל חטא שחייבין על שגגתו חטאת קבועה [רגילה], חייבין על לא הודע שלו אָשֶׁם תְּלוּי. ומה הוא לא הודע? אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג - הרי זה מצוה להקריב אָשֶׁם, שְׁנֵאמֶר: "ולא ידע ואָשֶׁם, ונִשְׁאָ עוֹנוֹ. והביא אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן, בַּעֲרָכָה לְאָשֶׁם". וזה הוא הנקרא 'אָשֶׁם תְּלוּי' - מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה לו, עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה, ונקריב חטאתו.

ב. אינו חייב באָשֶׁם תְּלוּי, עד שיהיה שם אסור קבוע [ברור מוכר ומזוהה, והספק הוא בפעולה]. כיצד? אכל חלב, וספק אם היה פזית או פחות מפזית, או שהיה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שֶׁמֶן, ואכל אחת מהן ואין ידוע איזה מהן אכל, אשתו ואחותו עמו בבית, בעל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום חל, ועשה מלאכה באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן עשה, או שעשה מעשה בשבת, ולא ידע מעין איזו מלאכה עשה - הרי זה מביא אָשֶׁם תְּלוּי. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם היה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא אלה, ואכלה - פטור, שהרי אין כאן אסור קבוע. וכן האוכל חלב הכזי - שהוא ספק חיה או בהמה, וחיה חלבה מותר - פטור מאָשֶׁם תְּלוּי, שאין כאן אסור קבוע. וכן הפא על אשה שהיא ספק נדה, או ספק ערוה של קרוב בשר [קירבה משפחתית] - פטור מאָשֶׁם תְּלוּי. לפיכך, האשה שגמצא דם על עד [מטלית] שלה לאחר זמן, והנזשא יבמתו בתוך שלשה חדשים [מפסירת בעלה], וילדה, ואין ידוע [מיהו אביו:] אם בן תשעה [חודשי עיבור -] לראשון [וא"כ לא היתה צריכה יבום - ואסורה עליו] או בן שבועה לאחרון - הרי אלו פטורין מן הקרבן. וכן כל פיוצא באלו, שהרי אין שם אסור קבוע.

ג. האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: 'זה שאכלת, חלב היה', ועד אחד אומר: 'לא אכלת חלב', אשה אומרת 'אכל', ואשה אומרת 'לא אכל' - הואיל ונקבע האסור, והוא אינו יודע אם חטא או לא חטא - הרי זה מביא אָשֶׁם תְּלוּי. וכן כל הפא על אשת איש, שעד אחד אומר 'מת בעלה', ואחד אומר 'לא מת' - חייבין באָשֶׁם תְּלוּי. והוא הדין לספק מגרשת, שהרי נקבע האסור; אבל ספק מקדשת, לא נקבע האסור.

ד. מי שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שֶׁמֶן, ואכל אחת מהן, ובא גוי או קלב ואכל את השניה, או שאכל גוי או קלב את הראשונה, ובא ישראל ואכל את השניה, או שאכל ראשונה בודון ושניה בשגגה, או שאכל ראשונה בשגגה ושניה בודון - הרי זה חייב באָשֶׁם תְּלוּי, הואיל והיה שם אסור קבוע. אבל שתייהן בודון,

ו. עשה תולדה של אב זה, ותולדה של אב זה, בעלם אחד - יראה לי שהוא חייב שתי חטאות.

ז. עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, כגון שזרע ונטע והכריף [כפף ענף המחובר לעץ והשחילו בקרקע והוציא ראשו לחוץ] והקריב [חיבר ענף עץ בעץ אחר], בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת. וכבר נתבאר בהלכות שבת, האבות והתולדות והמלאכות שהן מעין האבות.

ח. עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, בשבתות הרבה - בין בודון שבת ושגגת מלאכות, בין בשגגת שבת ובודון מלאכות - חייב על כל מלאכה ומלאכה. כיצד? ידע שהיום שבת, וזרע בו מפני שלא ידע שהזריעה מלאכה, וכן בשבת שניה ידע שהוא שבת, ונטע בה מפני שלא ידע שהנטיעה אסורה משום מלאכה, וכן בשבת שלישית הכריף מפני שלא ידע שההכריף מלאכה - חייב על כל אחת ואחת, אף על פי שהיא מעין מלאכה אחת; מפני שהשבתות, כגופין מחלקין - כדון הבא על כמה עריות בשגגה אחת.

ט. שגג שהיום שבת, וזרע בו, והוא יודע שהזריעה מלאכה, וכן בשבת שניה שכח שהוא שבת, ונטע בו, והוא יודע שהנטיעה מלאכה, וכן בשלישית שכח שהוא שבת, והכריף, אף על פי שידע שההכריף מלאכה - הרי זה חייב על כל אחת ואחת; שהימים שבין שבת לשבת, הרי הם כידיעה לחלק - [בין השגגות ולחייב עליהם בנפרד].

י. מי שקצר וטחן כגורגרת - [שיעור כתאנה] בשגגת שבת ובודון מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וחזר וקצר וטחן כגורגרת בודון שבת ושגגת מלאכות, שהוא חייב על כל מלאכה ומלאכה, ונודע לו על קצירה של שגגת שבת ובודון מלאכות - קצירה [של שגגת שבת ובודון מלאכות] גורגרת קצירה [של שגגת מלאכות ובודון שבת], וטחינה גורגרת טחינה, וכאלו עשה ארבעתן בשגגת שבת ובודון מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וקנין שהקריב חטאת זו - נתכפר לו על הכל; וכשידעם אחר כן, אינו צריך להביא חטאת אחרת. אבל אם נודע לו תחלה על קצירה של ודון שבת ושגגת מלאכות, והקריב חטאת - נתכפר לו על זו הקצירה שנודע לו עליה, ועל הקצירה והטחינה של שגגת שבת ובודון מלאכות, מפני ששתייהן כמלאכה אחת, ונגררה קצירה וטחינה עם הקצירה. ותשאר הטחינה של ודון שבת עד שיודע לו עליה, ויביא חטאת שניה. קצר כחצי גורגרת בשגגת שבת ובודון מלאכות, וחזר וקצר כחצי גורגרת בודון שבת ושגגת מלאכות - הרי אלו מצטרפין; קצירה גורגרת קצירה. וכן כל פיוצא בזה בשאר מלאכות.

יא. המתפנו לחתך את התלוש [מן הקרקע], וחתך את המחבר - אף על פי שנתפנו לחתיכה - הואיל ולא עשה מחשבתו, פטור מן החטאת; שזה כמתעסק [כאילו לא נתכוון לעשות כלל], ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת, כמו שבארנו כמה פעמים.

יב. החותה גחלים בשבת, שהוא מכבה את העליונות

שפחה חרופה [נחציה שפחה וחציה בת חורין], ועל הגזל, ועל המעילה, ועל טמאת נזיר, ועל הצרעת כשיטתה ממנה. על שפחה חרופה כיצד? הבא על שפחה חרופה, בין בנדון בין בשגגה - מביא אשם. והוא שתהיה השפחה גדולה, ומזידה, ובכרצונה, ותהיה בעולה - כדי שתלקה, שגאמר: "בקרת תהיה . . . והביא את אשמו", היא לוקה והוא מביא קרבן.

ב. ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבזמן שהיא חייבת מלקות, הוא חייב בקרבן; ובזמן שהיא פטורה מן המלקות, הוא פטור מן הקרבן.

ג. בן תשע ויום אחד שפך על שפחה חרופה - {היא} (הוא) לוקה, והוא מביא קרבן; ויראה לי, שאינו מביא, עד שיגדיל ויהיה בן דעת.

ד. כבר בארנו בהלכות ביאות אסורות, מה היא השפחה החרופה האמורה בתורה, ושאין חייבין עד שיבעל כדרכה ויגמר. לפיכך, אם אמרו לו שנים: 'בעלת שפחה חרופה', והוא אומר: 'לא בעלתי' - נאמן, ואינו מביא קרבן על פיהם; שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו, או לא גמר; וזה שאמר 'לא בעלתי', כלומר: 'לא גמרתי'.

ה. הבא על השפחה ביאות הרבה, אינו חייב אלא אשם אחד. כיצד? הבא על השפחה ביאות הרבה בנדון, או שבא עליה בשגגה, ונודע לו, וחזר וביא עליה בשגגה, ונודע לו, אפלו מאה פעמים במאה העלמות - מקריב אשם אחד, ומתפטר לו על הכל: על הזדונות שבה, ועל השגגות. במה דברים אמורים? בשפחה אחת; אבל הבא על שפחות הרבה, אפלו בעלם אחד - חייב אשם על כל שפחה ושפחה. בעל שפחה והפריש אשמו, וחזר ובעלה אחר שהפריש אשמו - חייב על כל אחת ואחת; שההפריש מחלקת, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל.

ו. וכן אם בעל חמש בעילות בעלם אחד בשפחה אחת, ונודע לו על אחת מהן, והפריש אשמו, ואחר כך נודע על השנייה - מפריש אשם אחר; אף על פי שבעלם אחד היו כלן, הואיל ולא נודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא כבועל אחר שהפריש, שדין השוגג והמזיד בשפחה - אחד הוא.

ז. על הגזל כיצד? כל מי שיש בידו משנה פרוטה ומעלה ממון? ישאל, בין שגזלו, בין שגנבו, בין שהפקידו אצלו, או הלווה, או משום שתפות, או משאר דרכים, וכפר בו [הכחיש שקיבל] ונשבע על שקר, בין בנדון בין בשגגה - הרי זה מביא אשם על תטאתו; וזה הוא הנקרא 'אשם גזלות'. ומפרש בתורה, שאין מתפטר לו באשם זה, עד שישב המון שבידו לבעליו; אבל החמש [נחלקו]. שבנוסף לקרן, אינו מעבב הפפדה. כבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב בשבועה זו שמקריב עליה אשם זה, ואימתי יהיה פטור ממנה, ועל איזו דרך יתחייב אשמות רבות כמנן חיוב השבועות, ועל איזו דרך לא יהיה חייב אלא אשם אחד.

ח. על המעילה כיצד? כל הנהגה בשונה פרוטה מן ההקדש בשגגה - מחזיר מה שנהגה, ויוסיף חמש; ונקריב

פטור מקרבן; אבל שתיקה בשגגה, מביא חטאת; אבל את הראשונה בשגגה, וביא אחר ואכל את השנייה בשגגה - שניהם חייבין באשם תלוי. וכן כל פיוצא בזה.

ה. חלב ונותר - בשר קרבן לאחר זמן אכילתו לפניו, אבל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בבית, ושגג באחת מהן ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים, ועשה מלאכה בין השמשות שביניהן - הרי זה פטור מקרבן, ואינו מביא חטאת, שהרי אינו יודע עצמו של - [מין ה:] חטא כמו שבארנו, ואינו מביא אשם תלוי, שהרי ידע בודאי שחטא.

ו. כל דבר שחייבין על ודאו חטאת קבועה אחת, חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי אחד; וכל דבר שחייבין על ודאו חטאות הרבה, חייבין על לא הודע שלו אשמות תלויות הרבה, כמנן החטאות. כיצד? כשם שאם אכל חלב ודם ונותר ופגול [קרבן פסול] בעלם אחד [בשגגה אחת], חייב ארבע חטאות - כך אם נסתפק לו אם אכל, או לא אכל אלא חתיכות של חמץ שהיו עמהן - מביא ארבעה אשמות תלויות. וכן אם נסתפק לו אם האשה שפך עליה אשתו, או פלונית הערנה שהיתה עמה שחייב עליה שמונה חטאות - הרי זה מביא שמונה אשמות תלויות.

ז. האוכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שמן אכל, ואחר שגולד לו הספק, אבל חתיכה משתי חתיכות אחרות, ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שמן - הרי זה מביא שני אשמות תלויות.

ח. כשם שדיצת ודאי בינתים [כגון שאכל שתי חתיכות חלב ונודע לו על כל אחת בנפרד] מחלקת לחטאות [ונוחב שתיים], כך ידיעת ספק בינתים מחלקת לאשמות. לפיכך, אם אכל חמשה זיתי חלב בעלם אחד, ונודע לו ידיעת ספק על אחד מהן, וחזר ונודע לו ידיעת ספק אחרת על השני, וכן על כל אחד ואחד - חייב אשם תלוי על כל אחד ואחד.

ט. חתיכה של שמן וחתיכה של חלב, אבל אחת מהן ואין ידוע איזו היא, והביא אשם תלוי, וחזר ואכל את השנייה - מביא חטאת. וכן אם אכל אחר את השנייה - מביא האחר אשם תלוי, כמו שבארנו.

י. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר - [שבה שני איסורים], אבל את אחת מהן ואין ידוע איזו היא - מביא חטאת על החלב, ואשם תלוי משום נותר. אבל את השנייה בעלם שני - מביא שלש חטאות; ואם היה בה שנה פרוטה, מביא אשם ודאי משום מעילה. אבל אחד את אחת משתיקה, וביא אחר ואכל את השנייה - זה מביא חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי; וכן כל פיוצא בזה.

יום רביעי ח' כסלו ה'תש"ע

הלכות שגגות פרק ט

א. על חמש עבירות מביאין קרבן אשם, והוא הנקרא 'אשם ודאי', שהרי אינו בא משום ספק; ואילו הן: על

ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, וכבש לאשם.

ד. על שבוועת העדות, ועל שגגת שבוועת בטוי, ועל שגגת טמאת מקדש וטמאת קדשיו [טמא שנכנס למקדש או שאכל קודש] - מביא כשבה או שעירה, כשאר החטאות הקבועות; ואם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת; ואם אין ידו משגת לעוף - מביא עשירית האיפה סלת, והיא הקרויה 'מנחת חוטא', שכתב נפתרשו מעשיה בהלכות מעשה הקרבנות.

ה. כל הקרבנות האלו מפרשין בתורה, ומפרש זה שחייב להביאן, חוץ מטמא שנקנס למקדש או אכל קדש - שכתב כתוב שם: "ונפש כי תחטא, ושמעה קול אלה וגו' או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והיה כי יאשם לאחת מאלה וגו'"; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שחייב כאן קרבן לטמא - כשנכנס למקדש או אכל קדש, והוא לא ידע. אף על פי שהדבר מפי הקבלה, הרי הוא כמפרש, שהרי בפרוש חייבה תורה ברת לטמא שאכל קדש, ולטמא שנקנס למקדש; באוכל נאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה", וטמאתו עליו - ונקרתה, ויבכנס למקדש נאמר: "ונקרתה הנפש ההוא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא". וכיין שחייבה תורה ברת על טמאת מקדש וקדשיו, פרשה הקרבן שמביאין על שגגתו.

ו. כל קרבנות שהאשה חייבת, בעלה מביא על ידיה [עבורה]. אם היה עני, מביא קרבן עני; ואם היה עשיר, מקריב על ידיה קרבן עשיר. ומביא אדם על ידי בנו ועל ידי בתו ועל ידי עבדו ושפחתו קרבן עני, ומאכילן בזבחים.

ז. המלך וכהן משיח [כהן גדול שנמשח בשמן] - מביאין קרבן על שבוועת העדות, או על שבוועת בטוי, או על טמאת מקדש וקדשיו, כשאר ההדיוטות; שלא חלק הפתוב קרבן מלך מקרבן הדיוט ומקרבן כהן משיח, אלא במצוות שחייבין על שגגתן חטאת קבועה, כמו שבארנו; אבל בקרבן עולה ויורד, כלם שוין. כבר בארנו בהלכות שבוועות, אימתי יהיה חייב על שבוועת העדות ועל שגגת שבוועת בטוי, ואימתי יהיה פטור עליהן, ועל איזו דרך יהיה חייב קרבנות הרבה כמנן השבוועות, ועל איזה דרך לא יהיה חייב אלא קרבן אחד. ובהלכות מחסרי פרה אבאר באיזה דרך תתחייב היולדת והמצרע קרבנות הרבה, ובאיזה דרך יתחייב כל אחד מהם קרבן אחד.

ח. כל המביא קרבן על הזדון בשגגה - אם היה אנוס, פטור מן הקרבן; ואין צריך לומר שאר עברות שאינו חייב חטאת אלא על שגגתו - שאם היה אנוס, פטור.

ט. מי שהפריש מעות לכבשה של חטאתו, וצרף [נזקק לה], כגון ששעירה זולה יותר - הרי זה מביא שעירה, ויחלל אותן המעות על השעירה, ויהנה בהן. וכן אם הפריש לשעירה, ולקח כשבה - יהנה בהן.

י. הפריש מעות לבהמה, והעני - יקח שתי תורים או שני בני יונה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. הפריש

אשם, ויתכפר לו. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שהקרבן והקרבן מעבדין הפפרה, ואין החמש מעבב.

ט. האוכל מדבר שמועלין בו, בחמשה תמחויין [תבשילים] בעלם אחד - אף על פי שהוא מזבח אחד - אם יש בכל אכילה ואכילה שנה פרוטה, חייב אשם על כל אחד ואחד; שהתמחויין מחלקין במעילה, והרי הם כמינין הרבה - אף על פי שאין מחלקין בחיוב הכרתות. חמרה יתרה יש במעילה - שהרי עשה בה המנהג כנהנה [נתן לחבירו - הנותן מעל], ומצטרפת לזמן מרבה [חצי שיעור לעוד חצי לאחר זמן רב], ושלח שעשה שליחותו [ובכך מעל] חייב המשלח; מה שאין דברים אלו בשאר האסורין. י. כל המחייב אשם ודאי - צריך שידע לו חטאו תחלה, ואחר כך יקריב אשמו; אבל אם הקריבו קדם שידע לו, ונודע לו אחר שהקריב - אינו עולה לו. וכל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אחד המלך, או כהן משיח [כהן גדול שנמשח בשמן], או שאר עם הארץ - שוין בו.

יא. כל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אם נסתפק לו אם עשה או לא עשה, פטור מכלום; לפיכך, הבא על ידו ספק מעילה - אינו חייב כלום, כמו שבארנו במעילה.

יב. היתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של הקדש, אבל אחת מהן, ואין ידוע איזו היא - פטור. חזר ואכל את השניה, מביא אשם על מעילתו; אבל אחר את השניה, שניהן פטורין.

יג. חתיכה של חלב וחתיכה של הקדש, אבל אחת מהן - מביא אשם תלוי משום חלב. אבל את השניה - מביא חטאת על החלב, ואשם ודאי של מעילה על ההקדש; בא אחר ואכל את השניה, אף השני מביא אשם תלוי. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב הקדש, אבל אחת מהן - מביא חטאת. אבל את השניה אחר שנודע לו על הראשונה - מביא שתי חטאות, ואשם ודאי על מעילתו; בא אחר ואכל את השניה - זה מביא חטאת וזה מביא חטאת, בלבד. כבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, מאיזה טעם נוסף אסור הקדש על אסור חלב; וכן כל פיצא באלו האסורין.

הלכות שגגות פרק י

א. ששה מצוות שיקריבו קרבן עולה ויורד; ואלו הן: המצרע, והיולדת, והנשבע שבוועת העדות ידע עדות ממון ומיאן להעיד ונשבע שאינו יודע מהמעשה [בין בידון בין בשגגה, והנשבע שבוועת בטוי לשקר בשגגה [על דבר שעשה או שיעשה, ולא עשה], והטמא שאכל קדש בשגגה, והטמא שנקנס למקדש בשגגה.

ב. קרבן היולדת - אם היתה עשירה - מביאה כבש בן שנתו לעולה, ובן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת - הרי קרבנה יורד, ומביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת; אפלו היתה ידה משגת לשה, ואינה משגת לנסכו - מביאה קרבן עני.

ג. המצרע כשיטהר - מביא שלש בהמות, מהן שני כבשים, אחד עולה ואחד אשם, וכבשה לחטאת; אם אין

בתחלה, ונאמר: "והוא ידע" - הא למדת, שהוא צריך ידיעה בתחלה וידיעה בסוף, והעולם בינתיים.

ב. נטמא, וידע שננטמא, אבל לא ידע באיזה אב [סוג טומאה] נטמא, ושכח שננטמא, ואחר כך נכנס למקדש או אכל קדש, ונודע לו אחר שנכנס או אחר שאכל באיזה אב נטמא - הרי זה חייב בקרבן, ואף על פי שלא ידע בתחלה באיזה אב נטמא; הואיל וידע שהוא טמא, הרי היתה שם ידיעת טמא בתחלה. אבל אם נעלמו ממנו הלכות טמא - כגון שננטמא בכעדרה מן השרץ, וידע שהשרץ מטמא ולא ידע בשעור, ושכח שנגע בשרץ כלל ונכנס או אכל, ואחר כך נודע לו שנגע בכעדרה מן השרץ - הרי זה ספק אם חייב קרבן, או פטור. וכן מי שלא ראה המקדש מקומו, ולא הביין מקומו - אם נטמא וידע שננטמא, ושכח שננטמא, ונכנס למקדש ולא ידע בתחלה שזה הוא מקומו, שהרי לא ראהו מעולם, ואחר כך זכר הטמא, וידע שזה מקדש - הרי זה ספק אם ידיעה שיש מקדש בעולם ידיעה, או עד שיגיע מקומו תחלה. וראה לי, שאלו החיובין בקרבן מספק - אינן מביאין קרבן, שמה יכניסו חלין לעזרה. ואם תאמר: ויהלא חטאת העוף באה על הספק, ואינה נאכלת? מפני שהמביא אותה [כגון טפק זבה] מחסר כפורים, ואסור לאכל בחדשים עד שיביא כפרתו; אבל מי שאינו מחסר כפורים, אינו מביא קרבן מספק.

ג. מי שננטמא בעזרה - צריך שיידע תחלה שננטמא וישנה מקדש, ואם נעלם ממנו אחרי כן שננטמא והרי הוא זכור שזה מקדש, או שנעלם ממנו שזה מקדש ולא שכח שננטמא, או שנתעלמו ממנו זה וזה - כשיודע לו, יביא קרבן עולה ויורד; והוא שישקה בשעור, כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש.

ד. מי שטמא עצמו במזיד, ולא שקה בשעור - הרי זה ספק אם שעור השתחווה [י שיעור השחיה] לאנוס בלבד, או אף למזיד; ולפיכך, אם נעלם ממנו, ויצא ולא שקה - אינו מביא קרבן. וכן אם תלה עצמו באויר עזרה - הדבר ספק אם אויר עזרה כעזרה, או אינו כעזרה.

ה. מי שנסתפק לו אם נכנס למקדש או אכל קדש בטמא או לא, אינו מביא אשם תלוי - שאין מביאין קרבן על לא הודע, אלא בקרת שחיבין על שגגתו חטאת קבוצה. ו. מי שהיו לפניו שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור - הלך בראשון וחזר והלך בשני, ובעת שהלך בשני שכח שהלך בראשון, ונעלמה ממנו טמא זה, ונכנס למקדש או אכל קדש - חייב, ואף על פי שלא היתה לו בתחלה ידיעה גמורה לטמא, אלא מקצת ידיעה - שהרי לא ידע שהלך בשני שבילין, שבהלך שניהן יחא טמא בודאי; ואף על פי כן חייב חטאת - שמקצת ידיעה, ככל ידיעה. הלך בראשון, ונכנס למקדש או אכל קדש - פטור, מפני שהוא ספק טמא.

ז. הנה שלישי ושיביעי [כטמא מת] וטבל אחר שנכנס למקדש, והלך בשני, וחזר ונכנס למקדש - חייב; שהרי נכנס כשהוא טמא למקדש בודאי, או בפעם ראשונה או

מעות לבני יונה או לתורים, והעני - יביא [מנחה] עשירית האיפה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. וכן אם היה עני, והפריש מעות לעשירית האיפה, והעשיר - יוסיף עליהן, ויביא עוף; הפריש לעוף, והעשיר - יוסיף עליהן, ויביא כשבה או שעירה. אפלו היה מורישו גוסס - הרי זה עני, עד שימות מורישו ויירשנו.

יא. עשיר שהפריש כשבה או שעירה, ונפל בה מום - אם רצה, יביא בדםיה עוף; אבל אם הפריש עוף, ונפסל - לא יביא בדםיו עשירית האיפה, שאין לעוף פדיון.

יב. הפריש עשירית האיפה, והעשיר - אם עד שלא קדשה בכלי [שרת] - הרי היא ככל המנחות, ותפדה ותאכל; ומשקדשה בכלי - תעבר צורתה [תפסל], ותצא לבית השרפה.

יג. עשיר שהפריש קן [עופות] למכר אותה, ולקח בדםיה כשבה או שעירה, והעני - יביא קן זה, אף על פי שהיא קדשת דמים שהיא נדחית [כיון שעני לא ראו להביא קרבן עשיר]. ולמה לא נדחית [בפועל]? מפני שדחוי מעקרו [מלכתחילה] אינו דחוי, והרי נראה קן זה לו עתה. עני שהקריב קרבן עשיר, יצא; ועשיר שהקריב קרבן עני, לא יצא.

הלכות שגגות פרק יא

א. שנוי יש בשגגת טמאת מקדש וקדשיו [טמא שנכנס למקדש או אכל קודש], מה שאין כן בשאר כרתות: שכל הכרתות - בינן ששגג ונודע לו בסוף שחטא - אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחלה, הרי זה חייב חטאת; אבל בטמאת מקדש וקדשיו - אינו מביא קרבן עולה ויורד, עד שתהיה לו ידיעה לטמא וידיעה לקדש או למקדש בתחלה, וידיעה לטמא וידיעה לקדש או למקדש בסוף, והעולם בינתיים. ביצר? נטמא ונכנס למקדש או אכל קדש, ואחר כך נודע לו שננטמא ושהיה טמא בשעה שאכל או שנכנס, ושקדש היה זה שאכלו, או מקדש היה זה שנכנס לו - הרי זה פטור מקרבן; עד שיידע שננטמא וישנה קדש וישנה מקדש, קדם שיכנס או קדם שיאכל. ביצר? נטמא, וידע שננטמא, וידע שזה מקדש וישנה קדש, ואחר כך נעלמה ממנו הטמא ושכח שננטמא, ונכנס למקדש או אכל קדש, והוא ידע שזה מקדש וישנה קדש, או ששגג ושכח שזה מקדש או שזה בשר קדש, והוא יודע שהוא טמא, ונכנס או אכל, או ששגג או שכח שננטמא, ושכח שזה בשר קדש וישנה מקדש ונכנס או אכל, ואחר כך נודע לו דברים אלו שנתעלמו ממנו - הרי זה מביא קרבן עולה ויורד, בכל צד וצד משש מחלקות אלו. ומנין שדין שגגת טמאת מקדש וקדשיו כך הוא? שהרי בשאר שגגות נאמר: "בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם. או הודע אליו חטאתו אשר חטא" - בינן שיידע בסוף, אף על פי שלא ידע בתחלה; ובטמאת מקדש וקדשיו נאמר: "ונעלם ממנו, והוא ידע ואשם". מאחר שנאמר: "ונעלם ממנו", מכלל שהיתה שם ידיעה

שְׁעִירֵי עֲבֹדָה זָרָה. וְאִם בְּשָׂרָהּ הַמְצוּת שֶׁגָּגוּ, מִבִּיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים חֲטָאוֹת; וְהֵן נִשְׂרָפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָן נִכְנָס לִפְנֵים. וְכָל פֶּר מִהֵן נִקְרָא 'פֶּר הָעֵלֶם דְּבָר שֶׁל צִבּוּר', שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל" - כָּל קָהָל וְקָהָל; וְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט קָרוֹי "קָהָל", שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיַּעֲמֵד הָהוּשָׁפֵט בַּקֹּהֵל הַזֶּה". בֵּין שְׁעֵשׂוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁהוּרִי, בֵּין שְׁעֵשׂוֹ רֹב יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שְׁהֵם מַעוֹט מִנֵּן הַשְּׂבָטִים, בֵּין שְׁעֵשׂוֹ רֹב הַשְּׂבָטִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מַעוֹט כָּל יִשְׂרָאֵל - מִבִּיאִין כְּמִנֵּן כָּל הַשְּׂבָטִים פֶּר לְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט, וּבְעֲבֹדָה זָרָה פֶּר וְשְׁעִיר לְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט; שְׂאֵף אֵלּוֹ שֶׁלֹּא חֲטָאוּ, מִבִּיאִין עַל יְדֵי הַחוּטָאִים. אֲפִלּוּ עָשָׂה שֶׁבֶט אֶחָד בַּלְבָּד, וְהוּא רֹב הַקֹּהֵל - הָרִי כָּל הַצִּבּוּר מִבִּיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים, וּבְעֲבֹדָה זָרָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁעִירִים.

ב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לָהֶן אִם שֶׁגָּגוּ בַּהוֹרָאָה, אוֹ לֹא שֶׁגָּגוּ - אֵינָן חִיבִין בְּאֶשֶׁם תְּלוּי, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנִדְּעָה הַחֲטָאוֹת"; עַד שֶׁתִּדְּעוּ וְאַחֲרֵי כֵן יִתְחַיְבוּ בַּקֶּרְבָּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, שְׁבִית דִּין חִיבִין, וְאֵלּוֹ הַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן? בְּשִׁהִי הַמּוֹרִים בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד; וְהִנֵּה רֹאשׁ יְשִׁיבָה [מוֹפְלָא שְׁבַט־נֶהֱדָרִין] עֲמָהֶן בַּהוֹרָאָה; וְהִנֵּה כָּלן רְאוּיִין לַהוֹרָאָה; וְיִטְעוּ כָּלם אוֹ רֶבֶם בְּדָבָר זֶה שֶׁהוּרִי בּוֹ; וְיִוֹרוּ בְּפִרוֹשׁ וְיֹאמְרוּ לָעַם: 'מִתְרִין אַתֶּם לַעֲשׂוֹת', וְכֵן אֵלּוֹ שֶׁשְּׁמַעוּ מִפִּי בֵּית דִּין, אִם אָמְרוּ לְאַחֲרִים: 'מִתְרִין אַתֶּם לַעֲשׂוֹת'; וְיַעֲשׂוּ כָּל הַקֹּהֵל אוֹ רֶבּוּ עַל פִּיהֶם; וּמִדְּמִים שֶׁהִדְבֵּר שֶׁהוּרִי בּוֹ פֶּדֶת הוּרִי; וְיִוֹרוּ לְבִטֵּל מִקְצֵת, לֹא שֶׁיַּעֲקְרוּ כָּל הַגּוֹף [כָּל הַמְצוּחָה]; וְכִשְׁנִידַע לָהֶם, יִדְּעוּ גּוֹפֵה שֶׁל דְּבָר שֶׁהוּרִי בּוֹ בְּשִׁגְגָה. בְּכָל אֵלּוֹ הַמֵּאֲרָעִים - הוּא שִׁיחִי בֵּית דִּין חִיבִין בַּקֶּרְבָּן, וְהַעוֹשָׂה עַל פִּיהֶם פְּטוּר. אֲבָל אִם חָסֵר אֶחָד מִכָּל אֵלּוֹ הַדְּרָכִים - הָרִי בֵּית דִּין פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן, וְכָל מִי שֶׁשֶּׁגָּג וְעָשָׂה מַעֲשֵׂה - מִבִּיא חֲטָאוֹת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ.

הַלְכוֹת שִׁגְגוֹת פֶּרֶק יג

א. פִּיצֵד אִם חָסֵר אֶחָד מִכָּל אֵלּוֹ הַדְּרָכִים שֶׁבִּאֲרָנוּ, יִפְטֹר בֵּית דִּין וְיִתְחַיְבוּ הַעוֹשִׂים? הָרִי שֶׁהוּרִי בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׂבָטִים לָהֶם שֶׁחֲלַב הַקֶּבֶה מִתָּר, וְאָכְלוּ אוֹתוֹ אֲנָשִׁי מִקוֹמָן עַל פִּיהֶן - אוֹתוֹ בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁאָכַל מִבִּיא חֲטָאוֹת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ. וְכֵן אִם הוּרִי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁדָּם הֵלֵב מִתָּר, וְלֹא הָיָה רֹאשׁ יְשִׁיבָה [מוֹפְלָא שְׁבַט־נֶהֱדָרִין] עֲמָהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מִהֵן רְאוּיִין לַהֲיוֹת מִמֶּנָּה בְּסִנְהֶדְרִין, כְּגוֹן שֶׁהָיָה גֵר אוֹ מְזוּר אוֹ זָקֵן שֶׁלֹּא רָאָה בְּנִים [עֲרִירִי] וְכִיזָא בָּהֶן, וְעָשׂוּ הָעַם עַל פִּיהֶם, וְאָכְלוּ דָם הֵלֵב - הָרִי בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁאָכַל מִבִּיא חֲטָאוֹת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ. וּמִנֵּן שְׂאֵין הַכְּתוּב מִדְּבָר אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל? שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְגו'". וּמִנֵּן שֶׁעַד שִׁיחִי כָּלן רְאוּיִין לַהוֹרָאָה? שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם מַעֲיָנִי הָעֵדָה", עַד שִׁיחִי לָהֶם כְּעֵינֵים; וְלִהְיוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה" - מָה הָעֵדָה הִקְרָאִין

בְּשִׁנְיָה; וְאֵף עַל פִּי שֶׁכָּל יְדִיעָה מִהֵן סִפֵּק יְדִיעָה הִיא, שֶׁהָרִי כָּל שְׂבִיל מִהֵן סִפֵּק הוּא - כָּאֵן בְּטִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי, עָשׂוּ סִפֵּק יְדִיעָה פִּדְיָעָה.

ח. הִנֵּה טִמָּא, וְאָמְרוּ לוֹ שְׁנֵים: 'נִכְנָסְתָּ לְמִקְדָּשׁ', וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן: 'לֹא נִכְנָסְתִּי' - נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ מִבִּיא קֶרֶבֶן; שְׂאֵם יִרְצָה, יֹאמֵר: 'מִיִּד הָיִיתִי' [כְּלוּמֹר: כּוּוֹנְנִי הִיתָה 'לֹא נִכְנָסְתִּי בְּשׁוֹגֵג']. אָמְרוּ לוֹ שְׁנֵים: 'טִמָּא הָיִיתָ כְּשֶׁנִּכְנָסְתָּ לְמִקְדָּשׁ, וּכְפִגְנוֹ נְטִמְאָתָה, וְיִדְעָתָה שֶׁאַתָּה טִמָּא' - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה בֵּין טִמְאָה זוֹ שֶׁמַּעֲיִדִין בָּהּ וּבֵין כְּנִיסָתוֹ לְמִקְדָּשׁ יָמִים רַבִּים, שֶׁאֲפָשָׁר לוֹ שִׂיאֵמָר: 'כְּבָר טְבַלְתִּי', הוּאִיל וְהַכְחִישׁ אֶת הָעֵדִים וְאָמַר: 'לֹא נְטִמְאָתִי מֵעוֹלָם', הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִין, וּמִבִּיא קֶרֶבֶן עַל פִּיהֶן; אִם הִבִּיאֻהוּ שְׁנֵים לִידֵי מִיתָה חֲמוּרָה, קָל וְחֹמֶר שִׁיבִיאֻהוּ לִידֵי קֶרֶבֶן הַקָּל - שֶׁהָרִי הַכְחִישָׁן.

ט. טִמְאָת מִקְדָּשׁ אוֹ קִדְשִׁי - שֶׁהָיָה לָהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וְלֹא הָיָה לָהּ יְדִיעָה בְּסוֹף - שְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים וְיוֹם הַכַּפּוּרִים תּוֹלִין [מַגִּינִים מִן הַיִּסּוּרִים], עַד שֶׁיִּדְּעוּ לוֹ וְיִבִּיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיִוֹרֵד. וְשְׂאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בְּסוֹף - שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפְּרִין. וְעַל שְׂאֵין בָּהּ יְדִיעָה, לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוֹף - שְׁעִירֵי הַקֶּרְבָּן וְשְׁעִירֵי רֹאשֵׁי הַיָּדִים מְכַפְּרִין. וְעַל זֶדוֹן טִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי - פֶּר כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, אִם הָיָה הַמִּזִּיד מִן הַכֹּהֲנִים; וְאִם הָיָה מִיִּשְׂרָאֵל, דָּם שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר - שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִפֹּר עַל הַקִּדְשׁ מִטִּמְאָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

יום חמישי ט' כסלו ה'תש"ע

הַלְכוֹת שִׁגְגוֹת פֶּרֶק יב

א. כָּל דְּבָר שֶׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאוֹת קְבוּעָה [וְרִגְלִיחָה] - אִם שֶׁגָּגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בַּהוֹרָאָה, וְהוּרִי לַהֲתִירוֹ, וְשֶׁגָּגוּ הָעַם בַּהוֹרָאָתָן, וְעָשׂוּ הָעַם וְהֵם סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתָן, וְאַחֲרֵי כֵן נִדְּעוּ לְבֵית דִּין שֶׁשְּׁעוּ - הָרִי בֵּית דִּין חִיבִין לְהִבִּיא קֶרֶבֶן חֲטָאוֹת עַל שִׁגְגָתָן בַּהוֹרָאָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשׂוּ הֵן בְּעֶצְמָן מַעֲשֵׂה; שְׂאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל עֲשִׂית בֵּית דִּין כָּלל, בֵּין עָשׂוּ בֵּין לֹא עָשׂוּ - אֶלָּא הוֹרִיתָן בַּלְבָּד. וְשֶׂאֵר הָעַם פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן הַעוֹשִׂין - מִפְּנֵי שֶׁתְּלוּ בְּבֵית דִּין. וּמָה הוּא הַקֶּרְבָּן שֶׁמִּבִּיאִין עַל שִׁגְגָה זוֹ? אִם בְּעֲבֹדָה זָרָה שֶׁגָּגוּ וְהוּרִי - מִבִּיאִין פֶּר לַעוֹלָה וְשְׁעִיר לַחֲטָאוֹת, מִכָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט; וְקֶרֶבֶן זֶה הוּא הָאֱמֹר בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח לֵךְ: "וְהָיָה, אִם מַעֲיָנִי הָעֵדָה נֶעֱשִׂיתָ לַשִּׁגְגָה" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוֹרֶת מִמֹּשֶׁה רַבִּינוּ] לְמוֹדִי, שֶׁבְּשִׁגְגָת עֲבֹדָה זָרָה הוּא מִדְּבָר. וְאִם בְּשָׂרָהּ כְּרִתוֹת שֶׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתָן חֲטָאוֹת קְבוּעָה שֶׁגָּגוּ וְהוּרִי - מִבִּיא כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט פֶּר חֲטָאוֹת; וְזֶה הוּא הָאֱמֹר בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא: "וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ". נִמְצָאֵת לְמוֹד, שְׂאֵם שֶׁגָּגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בַּהוֹרָאָה בְּעֲבֹדָה זָרָה - מִבִּיאִין כָּל הַקֹּהֵל שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים עוֹלוֹת, וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁעִירִים חֲטָאוֹת; וְהֵן נִשְׂרָפוֹת, שֶׁהָרִי דָּמָן נִכְנָס לִפְנֵים [לַהֲזוֹת עַל הַפְּרוּכָת וּמִזְבַּח הַזֶּהָב]; וְהֵן הִקְרָאִין

בדיני נפשות, בלן ראויין להורגה, אף עדה האמורה בשגגה זו, עד שיהיו בלן ראויין להורגה. וכן אם הורו, וידע אחד מהן שטעו, ואמר להן: 'טועים אתם', ורבו עליו המתירים, והתירו - הרי בית דין פטורין, וכל מי שעשה על פיהם חזב להביא חטאת קבוצה על שגגתו, שנאמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו", עד שישגו כל הסנהדרין. ידע אחד מן הסנהדרין או מעוטר שטעו המתירין, ושתקו - הואיל והורו ולא היה שם חולק, ופשטה ההורגה ברב הקהל - הרי בית דין חזבין קרובן, וכל שעשה על פיהם פטור; ואלו ששתקו - אם עשו על פי אלו שהורו - הרי אלו חזבין, מפני שלא תלו בבית דין. וכן אם נשאו ונתנו בדבר, ואמרו: 'דבר זה מתיר הוא', ולא הורו לעם, ולא אמרו להם: 'מתירין אתם לעשות', ושמע השומע מהם בעת שגמרו שהדבר מתיר, והלך ועשה כפי מה ששמע - הרי כל העושה חזב חטאת קבוצה, ובית דין פטורין; שהרי לא הורו להם בפרוש לעשות. וכן אם הורו, ועשו מעוט הקהל על פיהם, ונודעה השגגה - הרי בית דין פטורין; ואלו המעוט שעשו חזבין, וכל אחד ואחד מביא חטאת.

ב. והסנהדרין עצמן שעשו בהורגתן, אינן מצטרפין לרב הקהל; עד שיהיו הרב שעשו, חוץ מן הסנהדרין. עשו רב אנשי ארץ ישראל על פיהם, אף על פי שאלו העושים שבט אחד, וכן אם עשו רב השבטים, אף על פי שהם מעוט הקהל - בית דין חזבין, והעושים פטורין. כיצד? היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד, והיו העושים בהורגת בית דין שלש מאות אלף ואחד, והרי כלם בני יהודה בלבד, או שהיו העושים בני שבועה שבטים כלם, אף על פי שיש בהם מאה אלף - הרי בית דין חזבין, וכל העושים על פיהם פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל; ושבט מנשה ואפרים אינם חשובים בשני שבטים לענן הזה, אלא שניהם שבט אחד.

ג. היו העושים מרבין בשעת החטא, ומעטין בשעת הדיעה, או מעטין בשעת החטא, ומרבין בשעת הדיעה - הכל הולך אחר שעת המעשה.

ד. הורו בית דין בחלב מן החלבים שהוא מתיר, ואכל מעוט הקהל על פיהם, ונודע להם שחטאו וחרזו בהם (בית דין), ואחר כך הורו שעבודה זרה פלונית מתירה, ועבר אותה עבודה זרה מעוט אחר על פיהם, וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיו רב - הרי אלו מצטרפין, אף על פי שהיתה להם ידיעה בינתיים. במה דברים אמורים? בשעה המורה בית דין אחד; ואכל אם מת בית דין שהורה תחלה, ועמד אחר והורה - אין אלו מצטרפין לאלו.

ה. אפלו הורו שני בתי דינים בדבר אחד, כגון חלב וחלב או דם ודם. וכן אם לא היו העושים שוגגין על פי ההוראה - הרי בית דין פטורין, וכל העושים חזבין. כיצד? הורו בית דין לאכל חלב הקבה בלוי, וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקבה אסור, ואכלו מפני הוראתם, שהיה עולה על

ו. הורו בית דין להתיר דבר האסור בנדון, ועשו הקהל על פיהם בשגגה - בית דין פטורין מן הקרבן, מפני שהם מזידין; וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם, חזב קרבן בפני עצמו, מפני שהוא שוגג. הורו בית דין בשגגה, וידעו הקהל שטעו, ושאין ראוי לקבל מהם, ואף על פי כן עשו הקהל על פיהם - אלו ואלו פטורין מן הקרבן: בית דין פטורין, שהרי לא עשו הקהל מפני הוראתם שהטעת אותן; וכל העושים פטורין מן הקרבן, מפני שהן מזידין - שהרי ידעו שטעו, ושאין ראוי לעשות.

הלכות שגגות פרק יד

א. בית דין ששגגו והורו לעקר גוף [מצוח] מגופי תורה, ועשו כל העם על פיהם - בית דין פטורין, וכל אחד ואחד מן העושים חזב חטאת קבוצה [ורגילה], שנאמר: "ונעלם דבר" [- פרט], ולא כל הגוף.

ב. לעולם אין בית דין חזבין, [אלא] עד שיורו לבטל מקצת וילקח מקצת, בדברים שאינם מפרשין ומבאירין בתורה; ואחר כך יהיו בית דין חזבין בקרבן, והעושים על פיהם פטורין. כיצד? שגגו והורו שמתיר להשתחוות לעבודה זרה, או שמתיר להוציא מרשות [היחיד] לרשות הרבים, וכן להפך [בשבת, או שמתיר לבוא על שומרת יום כנגד יום [- הזבה] - הרי אלו כמי שאמרו 'אין שבת בתורה', או 'אין עבודה זרה בתורה', או 'אין נדה בתורה', שעקרו כל הגוף, ואין זו וכיוצא בזה שגגת הוראה, אלא שכחה. לפיכך, פטורין מן הקרבן, וכל העושה על פיהם חזב חטאת בפני עצמו. אבל אם טעו והורו ואמרו: 'המוציא מרשות לרשות הוא שחזב', שנאמר: "אל יצא איש ממקומו", אבל הזרק או המושיט, מתיר, או שעקרו אב מאבות מלאכות, והורו שאינן מלאכה - הרי אלו חזבין. וכן אם טעו ואמרו: 'המשתחוה לעבודה זרה בפשוט ידים ורגלים הוא חזב', שנאמר: "כי לא תשתחוה לאל אחר", אבל הכורע על הארץ ולא פשט

שנאמר: "אם הכהן המשיח יחטא, לאשמת העם", הרי משיח בצבור: מה הצבור שהם בית דין, אינם חייבין בקרבן עד שיהיו חכמים ראויין להוראה, ויטעו בהוראה, ויעשו העושים על פיהם, ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת - כך המשיח, בכל הדרכים האלו.

ב. כיצד? כהן משיח שטעה בהוראה לעצמו, ודמה שהזניק מרשות [היחיד] לרשות [הרבים, וכן להפך] בשבת מותר, וזרק מרשות לרשות, והוא תולה בהוראתו לעצמו - כשידע לו חטאו, יביא פר לחטאת. אבל אם לא תלה בהוראתו, אלא שגג וזרק בשגגה, או שתלה בהוראתו, ולא היה חכם מפלא, או ששקר כל הגוף [המצוה] בהוראתו לעצמו, או ששגג בהוראתו לבטל מקצת [מפרטי המצוה], ולא עשה והוא סומך על הוראתו, אלא עשה בשגגה אחרת, או שהיה מזיד בהוראה ושגג במעשה - הרי זה פטור מקרבן כלל; שדינו להוראת עצמו, כדין הקהל להוראת בית דין לכל דבר. הורה לעצמו, ושכח מאיזה טעם הורה, ובשעת מעשה אמר: 'הריני עושה על דעת הוראתי' - הרי זה מביא פר חטאת.

ג. הורה לעצמו לבטל מקצת ולקיים מקצת בעבודה זרה, ועשה כפי הוראתו - הרי זה מביא שעירה כהדייט; והוא, שישגג בהוראה כמו שבארנו - שאין הכהן המשיח חייב קרבן, אלא בהעלם דבר בהוראה, עם שגגת המעשה בצבור; אבל אם שגג במעשה בלבד בלא הוראה - בין בעבודה זרה, בין בשאר מצוות - אינו מביא קרבן כלל. **ד.** הורה הכהן המשיח עם בית דין, ושגג הוא והם בהוראה - אף על פי שעשו [הוא והציבור] על פי ההוראה הזאת שטעו בה, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה, אלא על הוראתו עם הוראת בית דין - הרי זה פטור. ואין צריך בפרה בפני עצמו; אלא אם היה בית דין מביאין קרבן, מתפטר לו בכלל הצבור. ואם היו העושים הם המביאים קרבן - אינו מביא קרבן, שהרי אין צריך בפרה בפני עצמו.

ה. הורה עם בית דין בשגגה, ושגגו הם בדם והוא בחלב - אינו מתפטר לו עם הצבור, אלא מביא פר לעצמו. **ו.** כהן משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו שהיא שגגת הוראה עם המעשה, או לא שגג אותה - אינו מביא אשם תלוי [מספק], מפני שהוא בה צבור, שאינם מביאין אשם תלוי על לא הודע [90-91] של שגגת הוראה. אבל הנשיא - אם נסתפק לו אם חטא או לא חטא - מביא אשם תלוי כשאר ההדייטות, מפני שאין שגגתו תלויה בהוראתו. אי זה הוא נשיא האמור בתורה? זה מלך שאין עליו רשות מאדם מישראל, ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלהיו - בין שהיה מבית דוד, או משאר שבטי ישראל. ואם היו מלכים רבים, ואין אחד מהם עובד את חברו - כל אחד ואחד מהם מביא שעיר עזים על שגגתו. ואי זה הוא כהן משיח? זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, לא המרבה בכגדים [- שהתמנה ע"י לבישת ח' בגדים]. **ז.** כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, ועבר מעבודתו מפני

ידיו ורגליו, הרי הוא מותר - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו: 'הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא חייב, שנאמר: "כל ימי זוכה", אבל ראת בלילה, מותר לבוא עליה', וכן אם הורו ואמרו שמי שפרשה אשתו נדה בשעת תמיש, מותר לפרש ממנה לשעתו כשהוא מתקשה - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו שהאוכל דם שיצא בשעת שחיטה, הוא החייב, אבל האוכל דם הלב, מותר - הרי אלו חייבין. וכן כל פיוצא בטעיות אלו, אם הורו בהן ועשו רב הקהל על פיהן - בית דין מביאין קרבן על שגגתו, וכל העושים על פיהן פטורין.

ג. הורו בית דין שיצא השבת לפי שנקסית החמה, ודמו ששקעה, ולבסוף זרחה החמה - אין זו הוראה, אלא טעות; וכל שעשה מלאכה חייב, אבל בית דין פטורין. וכן אם התירו אשת איש להנשא לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה, ואחר כך בא בעלה - אין זו הוראה, אלא טעות; והאשה ובעלה האחרון, חייבין חטאת על שגגתן. וכן כל פיוצא כזה.

ד. בית דין שהורו בשגגה, ושכחו עצמו של חטא שהורו בו - אף על פי שהם יודעים בודאי שחטאו בשגגה, ואף על פי שהעם מודיעין אותם ואומרים להם: 'בכך וכך הוריתם לנו' - פטורין, והעושים על פיהם חייבין בפני עצמם, שנאמר: "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", לא שידעו אותו החוטאים. כיצד? שגגו והתירו חלב הקבה, ואכלו אותו רב העם, ואחר שידעו ששגגו בהוראה, ושהתירו דבר שחייבים על ודונו כרת ועל שגגתו חטאת קבוצה, ונסתפק להם אם מקצת החלבים התירו, או מקצת הדמים התירו - הרי אלו פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבוצה.

ה. בית דין שהורו בשגגה, ונודעה להם שגגתם - בין שהביאו בפרתן, בין שלא הביאו בפרתן - כל העושה כפי הוראתו שפשטה ברב הצבור מאחר שידעו, הרי זה מביא אשם תלוי; הואיל והיה לו לשאל בכל צת על דברים שנתחדשו בבית דין, ולא שאל - הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא. במה דברים אמורים? במי שהוא עם בית דין במדינה. אבל מי שראה ההוראה, והלך למדינה אחרת - אף על פי שעשה אחר שידעו, פטור; מפני שתלה בהן, והרי אי אפשר לו לשאל. ולא עוד, אלא הנבקהל [ממחר] לצאת - אף על פי שצדין לא יצא לדבר, ועשה על פיהן מאחר שידעו - הרי זה פטור.

יום שישי י' כסלו ה'תש"ע

הלכות שגגות פרק טו

א. כבר בארנו, שכל שגגה שהדייט מביא עליה חטאת הקבוצה, כשבה או שעירה - אם שגג בה הנשיא, מביא שעיר; ואם שגג בה כהן [גדול] משיח [- שנמשח בשמן הממחה], מביא פר. במה דברים אמורים שכהן משיח מביא קרבן על שגגתו? בשטעה בהוראת עצמו, ועשה מעשה בשגגת הוראתו לבדה - והוא, שיהיה חכם מפלא,

בן יונה] בַּשְּׁחִירָתָא, אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים [אע"פ שחייב להביא שניים]; וְלַעֲרֹב [לקראת ערב, בין הערביים -] יָבִיא פְּרִידָה שְׁנִיָּה - שֶׁקָּרְבָנוּ שֶׁל גֵּר עוֹלָת בְּהֶמָה, או שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה או שְׁתֵּי תוֹרִים, וּשְׁנֵיהֶן עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת. ג. הַזֵּב וְהַזֵּבָה - קָרְבֵּן כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי תוֹרִים או שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת. וְהַיּוֹלֵדֶת - קָרְבָּנָהּ כֶּכֶשׁ עוֹלָה, וְכֵן יוֹנָה או תוֹר חֲטָאָת; וְאִם אֵין יָדָה מְשֻׁנָּה - מִבִּיאָה שְׁתֵּי תוֹרִים או שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת. וְהַמְצָרֶע, קָרְבָנוּ שְׁלֹשָׁה כֶּכֶשִׁים - אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם, וְכִשְׁבָּה לְחֲטָאָת; וְאִם אֵין יָדוּ מְשֻׁנָּה - מִבִּיא קָן [- שְׁתֵּי תוֹרִים או בְּנֵי יוֹנָה], אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת, וְכֶכֶשׁ לְאֶשֶׁם.

ד. הַזֵּב, וְהַזֵּבָה, וְהַמְצָרֶע - מִבִּיא כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁתָן כְּפָרְתוֹ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן סוֹפֵר שְׁבַעַת יְמֵי טַהֲרָה, וְטוֹבֵל בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, וּמַצְרִיב שְׁמֻשׁ [נטהר בשקיעת השמש], וּמִקָּרִיב קָרְבָּנוֹתָיו בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי. ה. הַיּוֹלֵדֶת - אֵינָה מִבִּיאָה קָרְבָּנָהּ בְּיוֹם אַרְבָּעִים לְזָכָר, או בְּיוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָּהּ; אֲלָא מַצְרֶכֶת שְׁמֻשָּׁה, וּמִבִּיאָה קָרְבָּנָהּ לְמַחֲרָה, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד וְאַרְבָּעִים לְזָכָר וְיוֹם אֶחָד וּשְׁמוֹנִים לְנִקְבָּהּ, וְהוּא הַיּוֹם שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ: "וּבִמְלֹאֶת יְמֵי טַהֲרָהּ, לְבֵן או לְבַת, תָּבִיא וְגו'". וְאִם הִבִּיאָה קָרְבָּנָהּ בְּתוֹךְ יְמֵי מִלֹּאֶת [בתוך הארבעים], לֹא יֵצֵאת. אֲפִלּוּ הִבִּיאָה עַל וְלָדוֹת הָרֵאשׁוֹנִים [שנולדו לפני זמן רב] בְּתוֹךְ יְמֵי מִלֹּאֶת שֶׁל וְלָד זֶה, לֹא יֵצֵאת. עֲבָרָה יָמִים אֵלּוּ, וְלֹא הִבִּיאָה כְּפָרְתָן - הָרִי אֵלּוּ מִקָּרִיבִין כְּפָרְתָן לְאַחֵר זָמָן. וְכָל זָמָן שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ חֲטָאָתָם, אֲסוּרִים לֵאכֹל בִּקְדָּשִׁים; אֲבָל הַעוֹלָה וְהָאֶשֶׁם, אֵינָן מַעֲבָרִין. כְּכֹר בִּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁכָּל מַחֲבִיב קָרְבָּן, אֵין מִקָּרִיבִין עַל יָדָם אֲלָא מִדַּעֲתָם - חוּץ מִמְּחֻסְרֵי כְּפָרָה, שֶׁאֵין צָרִיכִין דַּעַת בְּעָלִים; שֶׁהָרִי אָדָם מִבִּיא קָרְבָּן עַל בָּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקָּטָנִים, אִם הָיָה מִחֻסְרֵי כְּפָרָה, וּמֵאֲכִילָם בְּזִבְחֵיהֶם.

ו. אֵיזוֹ הִיא זִבְהָ? זוֹ שְׁזָב דָּמָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, בְּלֹא עֵת נִדְתָּה [שלא בימים המוגדרים כ"מימי נידה"]; וְזוֹ הִיא זִבְה גְּדוּלָּה, שֶׁצָּרִיכָה סְפִירַת שְׁבַעָה [ימים נקיים] וְחִיבָתָהּ בְּקָרְבָּן. וְכֵכֶר בִּאֲרָנוּ בְּעֶנְיֵן הַנִּדְהָ, אֵימָתִי תִהְיֶה הָאִשָּׁה זִבְה בְּדָמִים שֶׁתִּרְאָהּ, וְאֵימָתִי לֹא תִהְיֶה זִבְה אֲלָא נִדָּה או טְהוֹרָה, וְיָמֵי תִהְיֶה סָפֵק זִבְה. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁהִיא זִבְה וְסוֹפְרָתָהּ שְׁבַעָה - הָרִי הִיא חִיבָתָהּ לְהִבִּיאַת קָרְבָּן, וְחֲטָאָתָהּ נֶאֱכָלֶת. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁהִיא סָפֵק זִבְה - הָרִי זוֹ מִבִּיאָה קָרְבָּן, וְאֵין חֲטָאָתָהּ נֶאֱכָלֶת; שֶׁכֵּכֶר בִּאֲרָנוּ, שֶׁחֲטָאָתָהּ הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק, תִּשְׂרָף. וְשֵׁם בִּאֲרָנוּ מֵהַ תֵּלֵד הָאִשָּׁה או תִּפְלִי, וְתִהְיֶה טְמֵאָה לָדָה, וְמֵהַ תֵּלֵד או תִּפְלִי, וְלֹא תִהְיֶה טְמֵאָה לָדָה. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁהִיא טְמֵאָה לָדָה - הָרִי זוֹ מִבִּיאָה קָרְבָּן, וְחֲטָאָתָהּ נֶאֱכָלֶת; וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁאֵינָה טְמֵאָה לָדָה, הָרִי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַקָּרְבָּן.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִחֲזִיקָה עֲבָרָה, וְהַפִּילָה וְלֹא יָדְעָה מֵהַ פִּילָהּ, אִם גָּפֵל שֶׁחִיבָתָהּ עָלֶיהָ קָרְבָּן [כגון שיש לו צורת אדם], או דָּבָר שֶׁאֵינָה חִיבָתָהּ עָלֶיהָ - הָרִי זוֹ סָפֵק יוֹלֵדֶת,

מוֹם או זָקָנָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן, וְחֲטָא בְּשִׁנְגָּה זוֹ - מִבִּיא פֶּר עַל שִׁנְגָּתוֹ; לְפִי שֶׁאֵין בֵּין כֵּהֶן מְשִׁיחַ הַמְשַׁמֵּשׁ לְכֵהֶן מְשִׁיחַ שְׁעֵבֶר, אֲלָא פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים וְעֲשִׂירִית הָאִיפָה שֶׁל כָּל יוֹם - שֶׁאֵין מִקָּרִיב אוֹתָם, אֲלָא כֵּהֶן הַמְשַׁמֵּשׁ בְּכִהְנָה גְּדוּלָּה; אֲבָל פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמַּצּוֹת, שׁוּיִם הֵם בּוֹ. ח. נָשִׂיא שְׁעֵשָׂה עִם הַעַבְדּוֹ בַּהוֹרָאָת בֵּית דִּין, הָרִי זֶה מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הָעֵם - שֶׁאִם הָיָה בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִקְרִיבוּ עַל שִׁנְגָּתָם, כָּל הָעֵם וְהַמֶּלֶךְ פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְאִם הָיָה הָעוֹשִׂים עַל פִּי בֵּית דִּין הֵם שֶׁחֲבִין בְּקָרְבָּן, וְהָיָה הַמֶּלֶךְ מִן הָעוֹשִׂים - הָרִי זֶה מִבִּיא שְׁעִיר, שְׁשֻׁעִיר נָשִׂיא בְּמִקְוֶה כִּשְׁבָּה או שְׁעִירָה שֶׁל הִדְיוּט הוּא עוֹמֵד.

ט. נָשִׂיא שֶׁנִּצְטָרַע, עֲבֵר מִנְשִׂיאָתוֹ; וְנָשִׂיא שְׁעֵבֶר מִנְשִׂיאָתוֹ, הָרִי הוּא כִּהְדִּיּוּט. חֲטָא כְּשֶׁהִיָּה נָשִׂיא, וְעֵבֶר מִגְדֻלָּתוֹ - הָרִי זֶה מִבִּיא שְׁעִיר, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַל חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא", כְּשֶׁעָתָה חֲטָאָתוֹ הוּא מִבִּיא.

י. כֵּהֶן מְשִׁיחַ או מֶלֶךְ שֶׁחֲטָאוּ עַד שֶׁלֹּא נִתְּמָנוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִודַע לָהֶם אֲלָא אַחֵר שֶׁנִּתְּמָנוּ, הָרִי אֵלּוּ כִּהְדִּיּוּט, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא", "אִם הִכֵּהן הַמְשִׁיחַ יִחְטָא" - עַד שֶׁיִּחְטָא כְּשֶׁהוּא נָשִׂיא וְכִשְׁהוּא מְשִׁיחַ. לְפִיכָךְ, אִם אֲכָל סָפֵק חֲלָב כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט, וְנִודַע לוֹ עַל סָפֵקוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְּמָנָה כֵּהֶן גְּדוּל - הָרִי זֶה מִבִּיא אֶשֶׁם תְּלוּי. אֲבָל חֲצִי זֵית חֲלָב כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט וְחֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא נָשִׂיא, בְּעָלָם אֶחָד, או שֶׁאֲכָל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא נָשִׂיא וְחֲצִי זֵית אַחֵר שְׁעֵבֶר - אֵינּוּ מַצְטָרֵף, וּפְטוּר. אֲבָל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט, וְנִתְּמָנָה וְעֵבֶר, וְאֲכָל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט - הָרִי זֶה סָפֵק אִם מַצְטָרֵף, או כְּכֹר הַפְּסִיקָה הַנִּשְׁאִיאוֹת.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִינְעַן

הַלְכוֹת מַחֲסָרֵי כְּפָרָה

יֵשׁ בְּכָלֵלָן אַרְבַּע מַצּוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פָּרִטָן: (א) שֶׁתִּקְרִיב הַזֵּבָה כְּשֶׁתִּשְׁטַח קָרְבָּן; (ב) שֶׁתִּקְרִיב הַיּוֹלֵדֶת כְּשֶׁתִּשְׁטַח קָרְבָּן; (ג) שֶׁתִּקְרִיב הַזֵּב כְּשֶׁיִּשְׁטַח קָרְבָּן; (ד) שֶׁתִּקְרִיב הַמְצָרֶע כְּשֶׁיִּשְׁטַח קָרְבָּן. וְאַחֵר שֶׁתִּקְרִיבוּ קָרְבָּנוֹתֵיהֶן, תִּגְמָר טַהֲרָתָן. וּבִאֲוִיר מַצּוֹת אֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

הַלְכוֹת מַחֲסָרֵי כְּפָרָה פָּרָק א

א. אַרְבַּעָה הֵם הַנִּקְרָאִין 'מַחֲסָרֵי כְּפָרָה' - הַזֵּבָה, וְהַיּוֹלֵדֶת, וְהַזֵּב, וְהַמְצָרֶע. וְלָמָּה נִקְרָאוּ 'מַחֲסָרֵי כְּפָרָה'? שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁטַּחַר מִטְמְאָתוֹ, וְטָבֵל, וְהִעָרִיב שְׁמֻשׁוֹ [שקעה השמש] - עֲדִין הוּא חָסֵר, וְלֹא גָמַר טַהֲרָתוֹ כְּדִי לֵאכֹל בִּקְדָּשִׁים עַד שֶׁיִּבִּיא קָרְבָּנוֹ; וְקִדְּשׁ שֶׁיִּבִּיא כְּפָרְתוֹ, אֲסוּר הוּא לֵאכֹל בִּקְדָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. ב. גֵּר שֶׁמֶל וְטָבֵל, וְעֲדִין לֹא הִבִּיא קָרְבָּנוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר לֵאכֹל בִּקְדָּשִׁים עַד שֶׁיִּבִּיא קָרְבָּנוֹ, אֵינּוּ מִמַּחֲסָרֵי כְּפָרָה; שֶׁקָּרְבָּנוֹ עֲכָבוּ לְהִיּוֹת גֵּר גָּמוּר, וְלִהְיוֹת כְּכֹל כְּשָׂרִי יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינּוּ אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים, שֶׁעֲדִין לֹא נַעֲשֶׂה כְּכָשָׁרִי יִשְׂרָאֵל. וְכֵיּוֹן שֶׁיִּבִּיא קָרְבָּנוֹ, וְיַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כְּשָׂר - אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים. הִבִּיא פְּרִידָה אַחַת [תוֹר או

שבשופר, ויקריבו כנגדן קנים, כמו שבארנו בשקלים ובהלכות כלי המקדש והעובדין בו.

יג. האשה שהביאה חטאתה, ומתה - יביאו היו"שים עולתה; אף על פי שלא הפרשה אותה מחיים, כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן, והשעבוד - דין תורה הוא.

הלכות מחסרי פפרה פרק ב

א. הזב הממור בתורה, היא שכבת זרע הבאה מחלי החללים [המקומות החלולים בגוף] שהיא מתקבצת בהם. וכשיצא הזוב, אינו יוצא בקשוי כשכבת זרע, ואין ביציאתו תאנה ולא הנזה; אלא נגזר ויורד כמו בצק של שעורים, דיהה כלבן ביצה המיוזרת [שלא נולדה מזכר]. אבל שכבת זרע - לבנה, קשורה בלבן ביצה שאינה מיוזרת.

ב. הרואה ראיות הזוב הגורמות לו להיות זב - ראה שניה, מחמת חלי [הגוף] או אנס וכיצא בהן - אינו זב, שגאמר: "זב מבשרו" - מחמת בשרו [מפני חולשת אברי הזרע] היא שיהיה טמא, לא מחמת דבר אחר. מכאן אמרו, בשבצה דרכים בודקין את הזב - במאכל, ובמשתה, במשא, ובקפיצה, בחלי, ובמראה, ובהרהור. כיצד? אבל אכילה גסה [מרובה], או שתה הרבה, או שאכל או שתה אוכלין או משקין המביאין לידי שכבת זרע, או שנשא משוי כבד, או שקפץ ממקום למקום, ובכלל דבר זה אם הפה על גבו, או שהיה חולה, או שראה אשה והתאנה שכיבתה, או שהרהר בעסקי בעילה, אף על פי שלא הרהר בבעילת אשה שהוא מפירה - אם קדם אחד מכל אלו, וראה ראיה של זוב - תולין בו, ואינו טמא.

ג. הרואה קרי - אינו מטמא בזוב מצת לעת, שראיה זו של זוב מחמת שכבת זרע [- הקרי] היא; וכן למראה ולהרהור, תולין בהן מצת לעת. אבל למאכל ולמשתה ולמשא ולקפיצה, תולין בהן כל זמן שמצטער [נחשט עדיין חולשה מהן].

ד. מי שמל, ואחר כך ראה זוב, בין גוי בין ישראל - תולין לו במילה כל זמן שמצטער. גוי שראה קרי, ונתגזר - מטמא בזיבה מיד, ואין תולין לו מצת לעת. קטן - אין תולין לו לא במראה ולא בהרהור, שאין לקטן מראה ובהרהור המביא לידי זוב; לפיכך, בודקין אותו בהמשח דרכים בלבד. וכשם שתולין לקטן בחליו, כך תולין לו בחלי אמו - אם היה יונק ממנה, או צריך לאמו.

ה. כמה דברים אמורים, שבודקין את הזב בדרכים אלו? בראה שניה של זוב, שבה יעשה זב, כמו שיתבאר; אבל ראיה ראשונה, אפלו ראה אותה באנס, וראה השניה מחמת בשרו [מחולשת אברי הזרע] - הרי זה טמא טמאת זיבות. ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה, כדי למנות בה שלש ראיות לחיבו לקרבן. ראיה שלישית - אין בודקין אותו בה, אלא אפלו ראה אותה מחמת אנס, הואיל ונזקק לטמאה, שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו היה; ולפיכך יתחייב בקרבן.

ו. הרואה ראיה אחת של זוב, הרי הוא כבעל קרי. ראה

ומביאה קרבן; ואין חטאתה נאכלת. וכן שתי נשים שהפילו שני נפלים, נפל אחד ראוי להקריב עליו, והנפל האחר פטורה עליו, ואין אחת מהן מפירה נפלה - כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק; ואין חטאת אחת משתיהן נאכלת - שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת, שמה אינה חזקה, ונמצאת חטאת זו חלין שנשחטו בעזרה, שהן אסורין בהנזה כמו שבארנו בהלכות שחיטה.

ח. אחת היולדת ואחת המפלת, ולד אחד או ולדות הרבה - הרי היא מביאה קרבן אחד לכלן. והוא, שפלד בלן בתוך ימי מלאת; אבל אם הפילה אחר ימי מלאת, מביאה אף על השני. כיצד? ילדה נקבה - כל נפלים שתפיל מיום הלדה עד סוף יום שמונים - הרי הן נחשבים עם הנולד הראשון, וכאלו ילדה תאומים זה אחר זה; ואינה מביאה אלא קרבן אחד. הפילה נפל בליל אחד ושמונים, ומיום אחד ושמונים והלאה - אם היה ראוי [הנפל שתתחייב] לקרבן, הרי זו מביאה עליו בפני עצמו. ילדה נקבה, ולאחר ששים יום או שבועים יום הפילה נקבה שניה - כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השניה, פטורה עליו. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים או שבועים של נקבה שניה - הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה שלישית, פטורה עליו; מפני שהוא חשוב עם הנפל השלישי, והנפל השלישי חשוב עם השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו, והשני חשוב עם הראשונה; ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הכל.

ט. היולדת טמטום [סתום ואין מינו ניכר] או אנדרוגינס [יש בו סימני זכר ונקבה], והפילה נפל אחר ארבעים מיום לדתו - הרי זו מביאה קרבן על נפל זה, שמה זכר הוא הראשון, והרי הפילה אחר מלאת; ואין חטאתה נאכלת, שמה נקבה היא הראשונה, ובתוך מלאת הפילה, שהיא פטורה מקרבן שני.

י. האשה שיש עליה ספק חמש לדות, או ספק חמש זיבות - מביאה קרבן אחד, ואוכלת בזבחים; ואין השאָר עליה חובה. היו עליה חמש לדות ודאיות, וחמש זיבות ודאיות - מביאה קרבן אחד, ואוכלת בזבחים; והשאָר עליה חובה. וכן הדין בזב. היו עליה חמש לדות ודאיות, וחמש לדות ספק, או חמש לדות ודאיות, וחמש זיבות ספק - מביאה שני קרבנות: אחד על הודאי ונאכל, ושאר הודאיות עליה חובה; ואחד על הספק ואינו נאכל, ואין השאָר עליה חובה. ואוכלת בזבחים.

יא. האשה שנתגיגרה, ואין ידוע אם עד שלא נתגיגרה ילדה, או משנתגיגרה ילדה - הרי זו מביאה קרבן מספק, ואין חטאתה נאכלת. כבר בארנו בהלכות שנגזות, שכל מחסרי פפרה מספק שעבר עליהם יום הפפורים - חייבין להביא אחר יום הפפורים; שקרבן זה, מכשירן לאכל בקדשים. יב. האשה שיש עליה לדה או זיבה - מביאה מעות הקנים [- שתי תורים], ונותנת בשופר [קופה], ואוכלת בקדשים לערב; חזקה - שאין בית דין של כהנים עומדין משם [יורדים מהמזבח], עד שיכלו כל המעות

יום שבת קודש י"א כסלו ה'תש"ע

הלכות מחסרי כפרה פרק ג

א. כל הימים שהזב רואה בהם זיבות, הרי הוא טמא. וכשפסק הזיבות, מונה שבעת ימי נקיים כזבה, וטובל בשביעי, ומעריב שמשו [נותר כשתשקע השמש]; ובשמיני מביא קרבנו, אם הנה בעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה של זוב, אפלו בסוף יום שביעי אחר שטבל – סותר הכל, ומתחיל למנות שבעת ימי נקיים מאחר יום ראיה האחרונה.

ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה – אינו סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבעת ימים ומביא קרבנו. כיצד? ראה קרי ביום החמישי – סופר אחריו שלשה ימים, וטובל בשלישי, ומביא קרבנו ברביעי.

ג. זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה, ומצא טהור, ולא בדק כל שבועה, וביום השביעי בדק ומצא טהור – הרי זה בחזקת טהור. אפלו בדק ביום השמאה עצמו [לאחר שננטח], ומצא טהור, ופסק הזוב, ולא בדק למחר בתחלת ימי הספירה, ובדק בשביעי או בשמיני, ומצא טהור – עלו לו ימי הספירה, והרי זה בחזקת טהור.

ד. כל ראיה שהיא סותרת, אינה מביאה לידי קרבן. כיצד? ראה שתי ראיות בלבד, והפסיק יום או ימים, והרי הוא מונה שבעת ימי נקיים, ובתוך השבועה ראה ראיה של זוב – אינה מצטרפת לשמים, אלא סותרת; ומתחיל למנות, כמו שבאנו. אפלו ראה בתוך ימי הספירה שלש ראיות זו אחר זו, אפלו ראה אותן ביום אחד, אפלו ראה שלש ראיות בסוף יום שביעי של שבועת ימי נקיים – אינו מביא קרבן; שראיות אלו, לסתיקה הן. ראה שלש ראיות בליל שמיני – מביא קרבן, שאין ראיות אלו סותרין. כמה דברים אמורים? בזב בעל שתי ראיות. אבל זב בעל שלש שראה שלש ראיות בליל שמיני שאחר שבועת ימי נקיים – אינו מביא קרבן שני על שלש ראיות אלו, אלא קרבן אחד על השלש הראשונות; שאף על פי שאין שלש אחרונות סותרות, הרי לא יצא לזמן שראוי לקרבן; והלילה מחסר זמן הוא לכל – חוץ מילדת שהפילה בליל אחד ושמונים, שהיא מביאה קרבן שני, כמו שבאנו. ודבר זה, מפי הקבלה [מסורת ביד החכמים].

ה. ראה ראיה אחת בליל שמיני, ושתי ראיות ביום שמיני – הרי אלו מצטרפין, ומביא קרבן שני על זיבות זו האחרונה; שהרי ראיה ראשונה של כל זב, כשכבת זרע היא חשוכה, ואם ראה אחריה שמים, מצטרפת עמה לקרבן. אבל אם ראה שמים בליל שמיני, ואחת ביום שמיני – אין מצטרפות, ואינו מביא קרבן על זיבות זו האחרונה. ו. הכל מתמאין בזיבה – אפלו קטן בן יומו, והגרים, והעבדים, וחרש ושוטה. ויראה לי שמביאין עליהן כפרה כדי להאכילן בקדשים; וחסאתן נאכלת, שהרי הן קטן שאינו בן דעת. וסריס [שנסתרס ע"י] אדם וסריס חמה [מלידה], מתמאין בזיבה ככל האנשים.

שמים – הרי זה זב, צריך ספירת שבועה, וביאת מים חיים [טבילה במעיין דווקא]; ואינו חייב בקרבן. ראה שלש ראיות – הרי זה זב גמור, וחייב בקרבן. ואין בין זב שראה שתי ראיות לרואה שלש, אלא קרבן בלבד. ודברים אלו, כלן דברי קבלה מפי משה רבנו מסיני.

ז. אחד הרואה שתי הראיות או שלש, בשעה אחת זו אחר זו, או שראה ראיה בכל יום, זה אחר זה – הרי זה זב; לפי שתלה הכתוב את הזבה בימים, שנאמר: "כי יזוב זה דמה ימים רבים"; והזב, לא תלה אותו בימים.

ח. ואם הפסיק הזב בין ראיה לראיה יום גמור – אין מצטרפות. כיצד? ראה ראיה בשבת, וראה שניה בשני בשבת – אין מצטרפות, ואינו זב. וכן אם ראה ראיה שניה באחד בשבת, וראה ראיה שלישית בשלישי בשבת – אינו חייב בקרבן; שאין זו מצטרפת לשמים, שהרי הפסיק ביניהן יום אחד. אבל אם ראה אחת היום, ואחת בלילה שלאחריו – הרי אלו מצטרפות; ואין צריך לומר, שאם ראה אחת בלילה, ושניה ביום – שהן מצטרפות. וכן אם ראה שלש ראיות בשלש לילות, זה אחר זה – הרי אלו מצטרפות.

ט. ראית הזוב – אין לה שעור, אלא הרואה כל שהוא טמא, שנאמר: "החתים בשרו" – כל שהוא נכר בבשרו, מטמא.

י. היה הזוב נגרר ויוצא, ולא פסק – אם יש מתחלת הראיה עד סופה, כדי טבילה וספוג [ניגוב] או יתר – הרי זה נחשבת כשתי ראיות, הואיל והיא ארבה בשמים; ואם לא הארבה כשעור הזה – אפלו פסק הזוב ביניהם, הרי זה ראיה אחת. וכן אם היתה ראיה אחת ארבה כשלש ראיות, שנמצא מתחלתה ועד סופה כשתי טבילות ושני ספוגין – הרי זה נחשבת כשלש ראיות, ויביא קרבן.

יא. ראה ראיה אחת, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה שמים, או אחת ארבה בשמים; או שראה שמים או אחת מרבה בשמים, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה אחת – הרי זה זב גמור.

יב. ראה ראיה אחת, מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחלת הלילה – אף על פי שאינה ארבה בשמים – הרי אלו שתי ראיות, שהימים מחלקין הראיה. לפיכך, הרואה ראיה אחת בין השמשות, שהוא ספק מן היום ומן הלילה – הרי זה ספק לטמאה.

יג. ראה ראיה אחת ביום, ואחת בין השמשות – הרי זה זב ודאי לטמאה, וספק לקרבן; ומביא קרבן, ואינו נאכל. יד. ראה ראיה אחת בין השמשות של שבת, וראה שניה בין השמשות של מוצאי שבת – הרי זה ספק לטמאה, וספק לקרבן; ספק לטמאה – שמה ראיה ראשונה היתה בערב שבת, והשניה במוצאי שבת, והרי הפסיק שבת ביניהן, ואין כאן זיבות כלל. והרי הוא ספק לקרבן – שמה אחת מהן היה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, שהיא חשוכה בשמים, והרי ראה שלש ראיות, שהוא חייב בקרבן; ולפיכך, מביא קרבן, ואינו נאכל.

בשרות. ואחר כך יבוא אצל המצרע, ויתן מן השמן על מקום דם האשם, בתנוף און ובהן יד ובהן רגל; ויהנוח מן השמן שבכפו, ויתנונו על ראש המטהר. ואם לא נתן, לא כפר. וישאר הלג, מתחלק לכהנים.

ג. שני הלג – אינו נאכל אלא בצורה לזכרי כהנה, כשאר קדשי קדשים; שהרי הקש לאשם. ואסור לאכל מלג השמן, עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות; ואם אכל – לוקה, באוכל קדשים קדם וריקה.

הלכות בכורות פרק ה

א. איזה הוא תנוף און? זה גדר האמצעי [הבשר הקשה שבפנים האזון]. נתן על צדי הבהונות [בצידי הציפורן], כשר; נתן על צדי צדיהן [בצד שכנגד הציפורן], פסול. בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה [כשר, ואין הדם חוצץ], בין שנתן בצד הדם – אפלו נתקנת הדם קדם שיתן השמן – נותן השמן על הבהונות, שגאמר: "על מקום דם האשם". אין לו בהן יד? מינית, או בהן רגל? מינית, או שאין לו און? מינית – אין לו טהרה עולמית.

ב. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו [כגון לשם עולה], או שלא נתן מדמו על גבי הבהונות – הרי זה עולה למזבח, וטעון נסכים כנסכי אשם מצרע; וצריך המצרע אשם אחר להכשירו.

ג. הקדים [שחיתת] חטאתו לאשמו – לא יהיה אחד ממרס [מערבב] בדמה [שלא ייקרש, ובינתיים ישחטו האשם], אלא תעבר צורתה [תתעפש או תיפסל בלינה], ותמצא לבית השרפה.

ד. יש לאדם להביא אשמו היום, ולגלו [לגו השמן] אחר עשרה ימים; ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר – משנה, אף על פי שקדש בכלי. חסר הלג עד שלא יצק [לכף הכהן], ימלאנו; חסר מאחר שיצק, יביא אחר בתחלה.

ה. יצק מן השמן לכפו, והתחיל להזות, ונשפף הלג – אם עד שלא גמר מתן שבע [הזיות] נשפף הלג – יביא אחר, ויתחיל במתן שבע; גמר מתן שבע ונשפף הלג – יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות; התחיל בבהונות, ונשפף הלג קדם שיגמר – יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות. גמר בבהונות, ואחר כך נשפף הלג, קדם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש המטהר – אינו צריך להביא לג אחר; שמתנת הראש אינה מעכבת – שגאמר: "ויהנוח בשרו", "ומיתר השמן".

ו. הקדים מתן השמן למתן הדם – ימלא הלג שמן, ויתור ויתן השמן אחר הדם; הקדים מתן השמן על הבהונות למתן שבע [ההזיות כנגד קודש הקדשים] – ימלא הלג, ויתור ויתן על הבהונות אחר מתן שבע, שגאמר: "זאת תהיה תורת המצרע", שתהיה כל תורתו על הסדר.

ז. נתן שבע המתנות שלא לשמן [לא לשם מצורע זה] – לא הרצה, והקשר המצרע.

ח. מצרע שנתנוע אחר שהביא אשמו, צריך קרן אחר

ז. השטמים [סתום ואין מינו ניכר] והאנדורגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה] – נותנין עליהן חמרי האיש וחמרי האשה: מתטמאין בדם כנשים, ובלבן פאנשים; וטמאתן בספק. לפיכך, אם היה אחד מהן וב על שלש ראיות, או זכה שראת דם שלשה ימים זה אחר זה – מביאין קרן, ואינו נאכל. היה מונה שבעת ימי נקיים ללבן, וראה אדם, או לאדם, וראה לבן – הרי זה אינו סותר.

הלכות מחסרי כפרה פרק ד

א. כשיתרפא הצרע מצרעתו, אחר שמתהרין אותו בעין ארו ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים, ומגלחין את כל בשרו, ומטבילין אותו – אחר כל זאת, יכנס לירושלם, ומונה שבעת ימים, וביום השביעי מגלח תגלחת שניה בתגלחת הראשונה, וטובל; והרי הוא טביל יום, ומצריב שמשו [נטהר כשתשקע השמש]. ולמחר בשמיני טובל פעם שניה, ואחר כך מקריבין קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני, אחר שטבל מאמש? מפני שהיה רגיל [לגעת] בטמא בימי חלו [בידודו כמצורע], ואינו נזהר משום טמא, ושקמא נטמא אחר שטבל, לפיכך טובל בשמיני בצורת הנשים בלשכת המצרעים ששם, אף על פי שלא הסיח דעתו [ונזהר מטומאה].

ב. נתאחר ולא גלח בשביעי, וגלח בשמיני או אחר כמה ימים – ביום שיגלח יטבל ויצריב שמשו, ולמחר יביא קרבנותיו אחר שיתטבל פעם שניה, כמו שבארנו. כיצד עושין לו? המצרע עומד חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח מזרחי, ופניו למערב; ושם עומדין כל מחסרי כפרה בעת שמתהרין אותם, ושם משקין את השוטות. והכהן לוקח האשם של מצרע כשהוא חי, ומניף אותו עם לג השמן במזרח, כדרך כל התנופות; ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו – יצא. ואחר כך מביא את האשם למצרע עד הפתח, ומכניס [המצורע] שתי ידי לעזרה, וסומך עליו, ויוחטין אותו מיד. ומקבלין שני כהנים את דמו – אחד מקבל בכלי, ולוקחו על גבי המזבח, ואחד בידו המינית, ומערה לידו השמאלית, ומזה [על המצורע] באצבעו הימנית; ואם שנה וקבל בשמאל תחלה, פסול. הכהן שקבל מקצת הדם בכלי – מוליכו, וזורקו על המזבח תחלה. ואחר כך יבוא הכהן שקבל הדם בכפו אצל המצרע, הכהן מבפנים והמצרע מבחוץ; ומכניס המצרע ראשו [לתוך החלל הפנימי], ונותן הכהן מן הדם שבכפו על תנוף און הימנית [הבשר הקשה שבתוך האזון], ואחר כך יכניס ידו הימנית, ויתן על בהן ידו, ואחר כך יכניס רגלו הימנית, ויתן על בהן רגלו. ואם נתן על השמאל, לא יצא. ואחר כך מקריב חטאתו ועולתו. ואחר שיתן הדם על הבהונות, נוטל הכהן מלג השמן, ויוצק לתוך כפו של חברו השמאלית; ואם יצק לתוך כפו עצמו, יצא. וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו, ומזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים – על כל הזיה, טבילת אצבע בשמן; ואם הזיה, ולא כגון כנגד בית קדש הקדשים –

יא. עשיר שָׁאָמֶר: 'קָרְבָּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלַי, וְהָיָה הַמִּצְרַע עָנִי - הָרִי זֶה מְבִיא עַל יָדוֹ קָרְבָּנוֹת עֶשְׂרִי, שֶׁהָיָה יָד הַנּוֹדֵר מְשֻׁגָּת. וְעַנִּי שָׁאָמֶר: 'קָרְבָּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלַי, וְהָיָה הַמִּצְרַע עֶשְׂרִי - הָרִי זֶה מְבִיא עַל יָדוֹ קָרְבָּנוֹת עֶשְׂרִי, שֶׁהָיָה זֶה {הַנּוֹדֵר} חֵיב בְּקָרְבָּנוֹת עֶשְׂרִי.

לצרעת שניה; וכן אם הביא אשמו, ונתננע, והביא אשמו, ונתננע - צריך קרבן על כל אחת ואחת. אבל אם נתננע, ונתרפא, והביא צפרים, וקזר ונתננע, ונתרפא, והביא צפרים - קרבן אחד לכלן.

ט. מִצָּרַע שֶׁהֵבִיא קֶרֶפֶן עֲנִי, וְהֶעֱשִׂיר, או עֲשִׂיר וְהֶעֱנִי, קָדָם שֶׁיֵּאָרִיב קֶרֶפֶנוּתוֹ - הֲכֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הָאָשֶׁם: אִם הָיָה בִּשְׂעֵת שֶׁחִטַּת הָאָשֶׁם עֲשִׂיר, יִשְׁלִים קֶרֶפֶן עֲשִׂיר; וְאִם הָיָה עֲנִי, יִשְׁלִים קֶרֶפֶן עֲנִי.

י. שני מצרעין שנחשבו קרפנותיהן, ונורק דם אחת משתי החטאות שלהן, ואחר כך מת אחד מן המצרעים - ביצד עושה זה המצרע החי? להביא חטאת בהמה, אינו

יום ראשון ה' כסלו ה'תש"ע

הלכות קדוש החדש פרק ח

א. חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה - תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמִחֲדָשָׁה וְחֻלְקִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שְׂרָאשׁ הַחֲדָשָׁה יִהְיֶה בְּמִקְצֵת הַיּוֹם, עַד שִׁיְהִיָּה מִקְצֵת הַיּוֹם מִחֲדָשׁ שֶׁעֶבֶר וּמִקְצָתוֹ מִהֶבֶא, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַד חֲדָשׁ זָמִים" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוֹ, שִׁזְמִים אֶתָּה מִחֲשָׁב לְחֲדָשׁ, וְאִי אֶתָּה מִחֲשָׁב שְׁעוֹת. ב. לִפְיָן עוֹשִׂין חֲדָשֵׁי הַלְבָנָה, מֵהֶם חֲדָשׁ חֹסֵר תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּלִבְדוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה יָתֵר עַל זֶה בְּשְׁעוֹת, וְחֲדָשׁ מְלֵא מִשְׁלֵשִׁים יוֹם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה פָּחוֹת מִזֶּה בְּשְׁעוֹת - כִּדִּי שְׂאֵל לְחֲשָׁב בְּחֲדָשׁ שְׁעוֹת, אֵלֹא יָמִים שְׁלָמִים.

ג. אלו הֵיָה חֲדָשָׁה שֶׁל לִבָּנָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם
וּמִחֲצָה בְּלִבָּד, הֵיָה כֹל הַשָּׁנִים חֲדָשׁ מְלֵא וְחֲדָשׁ חֲסָר,
וְהֵיָה יָמֵי שְׁנַת הַלִּבָּנָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים יוֹם,
שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים חֲסָרִים וְשִׁשָּׁה מְלֵאִים; אֲבָל מִפְּנֵי הַחֲלָקִים
שֵׁשׁ בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ יוֹתֵר עַל חֲצֵי הַיּוֹם, יִתְקַבֵּץ מֵהֶם
שְׁעוֹת וְיָמִים, עַד שִׁיְהִיּוּ מִקְצַת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים חֲסָרִים
יוֹתֵר עַל הַמְּלֵאִים, וּבְמִקְצַת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים מְלֵאִים יוֹתֵר
עַל הַחֲסָרִים.

ד. יום שלשים, לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה: אם היה החדש שעבר חסר, יהיה יום שלשים ראש החדש הבא. ואם היה החדש שעבר מלא, יהיה יום שלשים ראש חדש, הואיל ומקצתו ראש חדש, ויהיה תשלום החדש המלא שעבר; ויהיה יום אחד ושלשים ראש החדש הבא, וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה. ולפיכך עושין ראשי חודשים בחשבון זה, חדש אחד יום אחד בלבד, וחדש אחד שני ימים.

ה. סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה, כף הוא: תשרי, לעולם מלא; וחדש טבת, לעולם חסר; ומשבת ואילך, חדש אחד מלא ואחד חסר על הסדר.

פִּיזִיד? טַבַּת חֶסֶד, שְׁבֹט מְלָא, אֲדָר חֶסֶד, נִסָּן מְלָא, אִיֶּר חֶסֶד, סִינֹן מְלָא, תַּמּוּז חֶסֶד, אָב מְלָא, אֱלֹוֹל חֶסֶד. וּבִשְׁנֵה הַמַּעֲבָרָה, אֲדָר רֵאשֹׁן מְלָא, וְאֲדָר שֵׁנִי חֶסֶד.

ו. נִשְׁאָרוּ שְׁנֵי הַחֲדָשִׁים, שֶׁהֵם מִרְחֶשֶׁן וְכִסְלוֹ - פְּעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים, וּפְעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם חֲסָרִים, וּפְעָמִים יִהְיֶה מִרְחֶשֶׁן חֲסָר וְכִסְלוֹ שָׁלֵם. וְשָׁנָה שִׁיחִיו בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֱלֹי מְלֵאִים, הִיא שֶׁנִּקְרָאוּ חֲדָשִׁיה 'שְׁלֵמִים'; וְשָׁנָה שִׁיחִיו בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֱלֹי חֲסָרִים, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁיה 'חֲסָרִי'; וְשָׁנָה שִׁיחִיה בָּהּ מִרְחֶשֶׁן חֲסָר וְכִסְלוֹ מְלֵא, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁיה 'כְּסֻדָּן'.

ז. דרך ידיעת השנה, אם תדשיה מלאים, או חסרים, או כסדרן לפי חשבון זה - כך הוא: תדע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה שתתקף לידע סדור תדשיה, כמו שבארנו בפ'ק שביעי; ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה, ותחשב מנין הימים שביניהן חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו. אם תמצא ביניהם שני ימים, יהיו תדשי השנה חסרים; ואם תמצא ביניהם שלשה ימים, יהיו כסדרם; ואם תמצא ביניהם ארבעה ימים, יהיו שלמים.

ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּשְּׁהִיתָה הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוּר חֲדָשִׁיהָ פֶּשׁוּטָה. אָבֵל אִם הִיתָה מַעֲבֶרֶת - אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קְבִיעָתָהּ וּבֵין יוֹם קְבִיעֵת שָׁנָה שְׁלֹאֲחֶרְיָה אֲרַבְעָה יָמִים, יִהְיוּ חֲדָשֵׁי אוֹתָהּ שָׁנָה הַמַּעֲבֶרֶת חֲסֵרִים; וְאִם תִּמְצָא בִּנְיָהֶם חֲמִשָּׁה, יִהְיוּ כְּסֻדָּרִים; וְאִם תִּמְצָא בִּנְיָהֶם שֵׁשָׁה, יִהְיוּ שְׁלֵמִים.

ט. פִּיצוּד? הָרִי שְׁרָצִינוּ לִידַע סְדוּר חֲדָשִׁי שָׁנָה זוֹ, וְהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּחֲמִישִׁי וְהִיא פְּשוּטָה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשָׁנִי בְּשֶׁבֶת; נִמְצָא בִּנְיָהוּן שְׁלֹשָׁה יָמִים, יִדְעֻנוּ שֶׁשָּׁנָה זוֹ חֲדָשִׁיהָ כְּסֻדְרָם. וְאִלּוּ הִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשִׁלְשִׁי, הָיָה חֲדָשִׁי שָׁנָה זוֹ שְׁלֵמִים; וְאִלּוּ הִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה זוֹ בְּשֶׁבֶת, וּבִשְׁנֵה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשִׁלְשִׁי בְּשֶׁבֶת,

ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה; וקבץ הכל, ותגדע ממנו שבוע ימים ותשע שעות ושש מאות שנים וארבעים חלקים, והשאר תשליכם חדשי לבנה תשעה ועשרים יום ושתיים עשרה שעות ושבע מאות שלש ותשעים חלקים. והנשאר פחות מחדש לבנה, תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה, ותדע זמן תקופת ניסן של אותה השנה, בכמה יום בחדש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה, אינה לעולם אלא או בתחלת הלילה, או בחצי הלילה, או בתחלת היום, או בחצי היום; ותקופת תמוז, לעולם אינה אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת ומחצה, בין ביום, בין בלילה; ותקופת תשרי, לעולם אינה אלא או בתשע שעות, או בשלש שעות, בין ביום, בין בלילה; ותקופת טבת, לעולם אינה אלא או בעשר שעות ומחצה, או בארבע שעות ומחצה, בין ביום, בין בלילה. אם תרצה לידע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו שעה תהיה התקופה – קח שנים גמורות שיעברו משנת היצירה עד שנה שתמצא, והשלף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים; והנשאר פחות משמונה ועשרים, קח לכל שנה ושנה יום אחד ושש שעות, וקבץ הכל, והוסיף עליו שלשה, והשלף הכל שבועה שבועה; והנשאר מן הימים ומן השעות, תתחיל למנותו מתחלת ליל אחד בשבת. ולאשר יגיע החשבון, בו תהיה תקופת ניסן. ולמה מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת היצירה היתה בתחלת ליל רביעי.

ה. ביצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה – כשתשליף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, תשאר שנה אחת; תקח לה יום אחד ושש שעות, ותוסיף עליו שלשה, נמצאת תקופת ניסן, בליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה מליל ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל דרך זו, עד סוף העולם, תקופה אחר תקופה. ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של שנה זו – תדע תחלה באיזה יום מימי השבוע תהיה, ובאיזה יום יקבע ניסן של שנה זו, וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור; ותקח לכל שנה אחד עשר, ותוסיף על סכום הימים שבועה ימים בזמנים אלו, והשלף הכל שלשים שלשים; והנשאר פחות משלשים, תתחיל למנותו מראש חדש ניסן. אם יגיע ליום התקופה, מוטב; ואם לאו, הוסיף יום או שני ימים או שלשה ימים על המנין, עד שיגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה מעברת, תתחיל למנות מראש חדש אדר שני; וליום שיגיע החשבון, באותו היום מן החדש תהיה התקופה.

היו חדשי שנה זו חסרין. ועל דרך זו תחשב לשנה המעברת, כמו שבארנו.

י. יש שם סימנין שתסמך עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סדור חדשי השנה, והן בנויין על עקרי זה החשבון והקביעות והדחיות שבארנו בפרק; ואלו הן: כל שנה שיהיה ראש השנה בה בשלישי, תהיה לעולם כסדרם לפי חשבון זה, בין פשוטה, בין מעברת; ואם יהיה ראש השנה בשבת או בשני, לא תהיה כסדרם לעולם, בין בפשוטה, בין במעברת; ואם יהיה ראש השנה בחמישי – אם פשוטה היא, אי אפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה, ואם מעברת היא, אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרם לפי חשבון זה.

יום שני ו' כסלו ה'תש"ע

הלכות קדוש החדש פרק ט

א. שנת החמה – יש מחכמי ישראל שהוא אומר, שהיא שלש מאות חמשה ושלשים יום ורביע יום, שהוא שש שעות; ויש מהם שהוא אומר, שהיא פחות מרביע היום. וכן חכמי גון ופרס, יש ביניהם מחלקת בדרך זה.

ב. מי שהוא אומר שהיא שלש מאות וחמשה ושלשים יום ורביע יום, ישאר מכל מחזור של תשע עשרה שנה, שעה אחת וארבע מאות וחמשה ושלשים חלקים, כמו שאמרנו. ויהיה בין תקופה לתקופה, אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה; ומשם תדע תקופה אחת באיזה יום ואיזו שעה היא, תתחיל למנות ממנה לתקופה השניה שאחריה, ומן השניה לשלישית, עד סוף העולם.

ג. תקופת ניסן, היא השעה והחלק שתפנס בו השמש לתחלת מזל טלה; ותקופת תמוז, היות השמש בתחלת מזל סרטן; ותקופת תשרי, היות השמש בראש מזל מאזנים; ותקופת טבת, היות השמש בראש מזל גדי. ותקופת ניסן היתה בשנה הראשונה של יצירה לפי חשבון זה, קדם מולד ניסן בשבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים – סימנה ז' ט' תרמ"ב.

ד. דרך חשבון התקופה, כך הוא: תדע תחלה כמה מחזורין שלמים משנת היצירה עד מחזור שתמצא, וקח לכל מחזור מהם שעה אחת וארבע מאות וחמשה ושלשים חלקים; וקבץ כל החלקים שעות, וכל השעות ימים, ותגדע מן הכל שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים; והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור, יצא לך באיזו שעה ובכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של אותה השנה הראשונה באותו מחזור. וממנה תתחיל למנות אחד ותשעים יום ושבע שעות ומחצה, לכל תקופה ותקופה. ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו שהיא שנת כך וכך במחזור שאתה עומד בו, קח לכל המחזורין השלמים שעה וארבע מאות וחמשה ושלשים חלקים לכל מחזור; ולכל השנים הגמורות ששלמו מן המחזור, עשרה ימים

ז. וְחֶשְׁבוֹן שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת הָאֵלוּ שֶׁבָּאֲנֵנו דִּרְכָם, הַכֹּל בְּקֶרֶב הוּא, וּבְמַהֲלָךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמֻצָּעִי, לֹא בְּמִקוּמָה אֶחָד; אֲבָל בְּמָקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי - תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסָּן בְּמִנּוּטֵים אֵלּוּ, בְּכֶמוֹ שְׁנֵי יָמִים קֹדֶם שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת שְׂוִיָּעָאין בְּחֶשְׁבוֹן זֶה, בֵּין בְּחֶשְׁבוֹן מִי שֶׁמַּחֲשֵׁב רַבִּיעַ יוֹם גָּמוּר, בֵּין לְמִי שֶׁמַּחֲשֵׁב לַפְּחוֹת מְרַבֵּיעַ יוֹם.

הלכות קדוש החדש פרק יא

ד. ואל יהיו דרכים אלו קלים בעיניך, מפני שאין אנו צריכין להם בזמן הזה; שאלו הדרכים, דרכים רחוקים ועמקים הם, והוא סוד העבור שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו, ואינן מוסרין אותו לכל אדם אלא לסמוכים ובונים. אבל זה החשבון בזמן שאין בית דין לקבץ על הראיה שאנו מחשבים בו היום, אפלו תינוקות של בית רבן מגיעין עד סופו, בשלשה ארבעה ימים.

ח. זה שֶׁאִמְרָנוּ 'תּוֹסִיף יוֹם אַחֵר יוֹם עַד שֶׁתִּגְעַע לְיוֹם הַתְּקוּפָה', לְעוֹלָם לֹא תִהְיֶה צְרִיף לְהוֹסִיף אֶלָּא יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה; וּפְלֵא גָדוֹל הוּא, שֶׁתִּהְיֶה צְרִיף לְהוֹסִיף אַרְבָּעָה. וְאִם מִצְוַת שְׁמִיטָה צְרִיף לְהוֹסִיף יָתֵר עַל זֶה, תִּדַּע שֶׁשְּׁמִיטָה בַּחֲשׁוֹן, וּתְחִיזוֹר וּתְחַשְׁבֵּה בְּדַקְדִּיק.

הלכות קדוש החדש פרק י

ה. אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן לפי חשבון זה, תדע תחלה שנים גמורות שעברו מן המחזור, ותקח

תוסיף על המאָה שלש מאות וששים, יהיו המעלות ארבע מאות וששים; ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא לגרע ארבעים משלשים, אי אפשר; תרים חלק אחד מן העשרים החלקים, ותעשה אותה ששים שניות, ותוסיף על השלשים, ונמצאו השניות תשעים; תגרע מהם הארבעים, ישאר חמשים שניות. ותחזור לגרע חמשים חלקים מתשעה עשר חלקים, שפכר הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות - ואי אפשר לגרע חמשים מתשעה עשר; לפיכך, תרים מעלה אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים, ותוסיף על התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה ושבעים; תגרע מהן החמשים, ישאר תשעה ועשרים חלקים. ותחזור לגרע המאתים מעלות מן ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות, שפכר הרימות מעלה אחת ועשיתו חלקים; ישאר מאתים ותשע וחמשים מעלות. ונמצא השאר, סימנו רנ"ט כ"ט נ'. ועל דרך זו, בכל גרעון וגרעון. השמש והירח,

(יג). וכן שאר השבעה כוכבים - מהלך כל אחד ואחד מהן בגלגל שלו, מהלך שנה: אין בו לא קלות, ולא כבדות - אלא כמהלכו היום, כמו מהלכו אמש, כמו מהלכו למחר, כמו מהלכו בכל יום ויום. וגלגלו של כל אחד מהם, אף על פי שהוא מקיף את העולם, אין הארץ באמצעו.

יד. לפיכך, אם תערך [תשווה ביחס לגלגל המזלות] מהלך כל אחד מהם לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו, שהוא גלגל המזלות - ישתנה הלוכו, ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר.

טו. המהלך השנה שמהלך הפוכב או השמש או הירח בגלגלו, הוא הנקרא 'אמצע המהלך'; והמהלך שיהיה בגלגל המזלות שהוא פעמים יותר ופעמים חסר - הוא המהלך האמתי, ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמתי.

טז. כבר אמרנו, שאלו הדרכים שאנו מבארים בהלכות אלו, אינן אלא לחשבון ראית הירח בלבד; לפיכך, עשינו העקר [תאריך מתקופת הרמב"ם שממנו יתחיל החשבון] שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה, מתחלת ליל חמישי שיומו יום שלישי לחודש ניסן משנה זו - שהיא שנת שבע עשרה מפתזר מאתים וששים, שהיא שנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה, שהיא שנת תשע ושמונים וארבע מאות וארבע לשטרות, שהיא שנת תשע ומאה וארבע לחרפן בית שני. וזו היא השנה שאנו קוראים אותה 'שנת העקר' בחשבון זה.

יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו שבארנו, עשינו כל דרכי חשבון זה בנויים על עיר ירושלים, ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה שבעה ימים - שבהם רואין את הירח תמיד, ובאים ומעידים בבית דין. ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו השנה המסבב באמצע העולם כנגד רוח צפונית, בכמו

ה. שמה יתבונן חכם מחכמי האמות, או מחכמי ישראל שלמדו חכמת נון, בדרכים אלו שאני מחשב בהן לראית הירח - ויראה קרוב מעט במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו דבר זה ולא ידענו שיש באותה הדרך קרוב. אל יעלה זה על דעתו - אלא כל דבר שלא דקדקנו בו, מפני שידענו בעקרי הגימטריה [החשבונות] בראיות ברורות, שאין דבר זה מפסיד בדיעת הראיה, ואין חוששין לו; לפיכך לא דקדקנו בו.

ו. וכן כשיראה בדרך מן הדרכים חסרון מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך - בכונה עשינו זה; לפי שיש כנגדו יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארץ - כדי שלא יבהל האדם שאינו רגיל בדברים אלו, ברב החשבונות שאין מועילין בראית הירח.

ז. העקרים שצריך אדם לידע אותם תחלה לכל חשבונות האסטרונומיה, בין לדרכי חשבון הראיה, בין לשאר דברים - אלו הם: הגלגל, מחלק בשלש מאות וששים מעלות; כל מזל ומזל שלשים מעלות, וההתחלה מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה, ששים חלקים; וכל חלק וחלק, ששים שניות; וכל שניה ושניה, ששים שלישיות. וכן תדקדק החשבון, ותחלק כל זמן שתצא.

ח. לפיכך, אם יצא לך בחשבון שפוכב פלוני מקומו בגלגל בשבעים מעלות ושלשים חלקים וארבעים שניות, תדע שפוכב זה הוא במזל תאומים בחצי מעלת אחת עשרה ממזל זה - לפי שמזל טלה שלשים מעלות, ומזל שור שלשים, נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים, וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים מעלות, תדע שפוכב זה במזל דלי בעשרים מעלה בו. ועל דרך זו, בכל המנגנונות. וסדר המזלות, כך הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

י. בכל החשבונות כלם, כשתקבץ שארית לשארית או כשתוסיף מנגן על מנגן - תקבץ כל מין עם מינו: השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים, והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן השניות ששים, תשים חלק אחד על החלקים; ותוסיף אותה על המעלות; וכשתקבץ המעלות, תשליך אותן שלש מאות וששים שלש מאות וששים, והנשאר משלש מאות וששים ולמטה, הוא שתופסין לחשבון.

יא. וכל החשבונות כלם, כשתצא לגרע מנגן ממנגן - אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו אפלו בחלק אחד - תוסיף על זה שגורעין ממנו שלש מאות וששים מעלות, כדי שיהא אפשר לגרע זה המנגן ממנו. יב. כיצד? הרי שהצריך החשבון לגרע מאתים מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות, סימן ר' נ' מ', ממאה מעלות ועשרים חלקים ושלשים שניות, סימן ק' כ' ל' -

יום, חמש עשרה שניות, ומהלכו באלף יום, שני חלקים ושלשים שניות; ומהלכו בעשרת אלפים יום, חמשה ועשרים חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום, ארבע שניות; ומהלכו בשנה סדורה, שלש וחמשים שניות. כבר אמרנו, שהעקר שממנו ההתחלה בחשבון זה, הוא מתחלת ליל חמישי שיומו שלישי לחדש ניסן משנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים לזכירה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה בעקר הזה, בשבע מצלות ושלשה חלקים ושתים ושלשים שניות ממזל טלה - סימן ז' ג' ל"ב; ומקום גבה השמש היה בעקר זה, בשש ועשרים מצלות וחמשה וארבעים חלקים ושמונה שניות ממזל תאומים - סימן כ"ו מ"ה ח'. כשתרצה לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן שתראה, תקח מנין הימים שמתחלת יום העקר עד היום שתראה, ותוציא מהלכה האמצעי באותן הימים מן הסימנים שהודענו; ותוסיף הכל על העקר, ותקבץ כל מין עם מינו. והיציא, הוא מקום השמש במהלכה האמצעי לאותו היום. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום השמש האמצעי בתחלת ליל השבת שיומו ארבעה עשר יום לחדש תמוז משנה זו, שהיא שנת העקר - מצינו מנין הימים מיום העקר עד תחלת יום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש בו, מאה יום; לקחנו אמצע מהלכה למאה יום, שהוא צ"ח ל"ג נ"ג, והוספנו על העקר, שהוא ז' ג' ל"ב. יצא מן החשבון, מאה וחמש מצלות ושבעה ושלשים חלקים וחמש ועשרים שניות - סימן ק"ה ל"ז כ"ה; ונמצא מקומה במהלך אמצעי בתחלת ליל זה, במזל סרטן בחמש עשרה מצלות בו ושבעה ושלשים חלקים ומעלת שש עשרה. והאמצע שיצא בחשבון זה, פעמים יהיה בתחלת הלילה בשנה, או קדם שקיעת החמה בשעה, או אחר שקיעת החמה בשעה; ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבון הראיה, שהרי אנו משלימים קרוב זה 'מעטגלים' בחשבון כשנחשב לאמצע היום. ועל הדרך הזאת תעשה תמיד לכל עת שתראה, ואפלו אחר אלף שנים - שתקבץ כל השארית ותוסיף על העקר, יצא לך המקום האמצעי; וכן תעשה באמצע היום, ובאמצע כל כוכב וכוכב - מאחר שתדע מהלכו ביום אחד כמה הוא, ותדע העקר שממנו תתחיל, ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים שתראה ותוסיף על העקר, ויצא לך מקומו במהלך אמצעי. וכן תעשה בגבה השמש - תוסיף מהלכו באותם הימים או השנים על העקר, יצא לך מקום גבה השמש לאותו היום שתראה. וכן אם תראה לעשות לך עקר אחר שתתחיל ממנו חוץ מעקר זה שהתחלנו ממנו בשנה זו, כדי שיהיה אותו עקר בתחלת שנת מחזור ידוע, או בתחלת מאה מן המאות - הרשות בך. ואם תראה להיות העקר שתתחיל ממנו משנים שעברו קדם עקר זה, או לאחר כמה שנים מעקר זה - הדרך ידועה. כיצד היא הדרך? כבר ידעת מהלך השמש לשנה סדורה, ומהלכה לתשעה ועשרים יום, ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע,

שמים ושלשים מצלות - עד חמש ושלשים, ועד תשע ועשרים; וכן הוא נוטה מאמצע הישוב כנגד רוח מערב, בכמו ארבע ועשרים מצלות - עד שבע ועשרים, ועד אחת ועשרים.

יום חמישי ט' כסלו ה'תש"ע

הלכות קדוש החדש פרק יב

א. מהלך השמש האמצעי ביום אחד, שהוא ארבע ועשרים שעות, תשעה וחמשים חלקים ושמונה שניות - סימן נט"ח. נמצא מהלכה בעשרה ימים, תשע מצלות ואחד וחמשים חלקים ושלש ועשרים שניות - סימן כ"ג. ונמצא מהלכה במאה יום, שמונה ותשעים מצלות ושלשה ושלשים חלקים ושלש וחמשים שניות - סימן צ"ח ל"ג נ"ג. ונמצא שארית מהלכה באלף יום, אחר שתשליף כל שלש מאות וששים מצלות כמו שבארנו, מאתים וחמש וששים מצלות ושמונה ושלשים חלקים וחמשים שניות - סימן רס"ה ל"ח נ'. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום, מאה שש ושלשים מצלות ושמונה ועשרים חלקים ועשרים שניות - סימן קל"ו כ"ח כ'. ועל הדרך הזה, תכפל ותוציא מהלכה לכל מנין שתראה; וכן אם תראה לעשות סימנים ידועים אצלך למהלכה לשני ימים, ולשלשה, ולארבעה, עד עשרה - תעשה. וכן אם תראה להיות לך סימנים ידועים מוכנים למהלכה לעשרים יום, ולשלשים, ולארבעים, עד מאה - תעשה; ודבר גלוי הוא וידוע, מאחר שידעת מהלך יום אחד. וראוי הוא להיות מוכן וידוע אצלך, מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים יום, ולשלש מאות וארבעה וחמשים יום, שהם ימי שנת הלכנה בזמן שחדשיה כסדרם - והיא הנקראת 'שנה סדורה'; שבזמן שיהיו לך אמצעיות אלו מוכנים, יהיה החשבון קל עליך לראות היח, לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מליל הראיה עד ליל הראיה של חדר הבא; וכן בכל חדר וחדש אין פחות מתשעה ועשרים יום ולא יותר, שאין חפצנו בכל אלו החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד. וכן מליל הראיה של חדר זה עד ליל הראיה לאותו החדש לשנה הבאה, שנה סדורה או שנה יום אחד; וכן בכל שנה ושנה. ומהלך השמש האמצעי לתשעה ועשרים יום, שמונה ועשרים מצלות וחמשה ושלשים חלקים ושניה אחת - סימן כ"ח ל"ה א'; ומהלכה לשנה סדורה, שלש מאות ושמונה וארבעים מצלות וחמשה וחמשים חלקים וחמש עשרה שניות - סימן שמ"ח נ"ה ט"ו.

ב. נקדה אחת יש בגלגל השמש, וכן בשאר גלגלי השבועה פוכבים, בעת שיהיה הפוכב בה, יהיה גבוה מעל הארץ כל מאד; ואותה הנקדה של גלגל השמש ושאר הפוכבים חוץ מן היח, סובבת בשנה, ומהלכה בכל שבועים שנה בקרוב, מעלה אחת. ונקדה זו, היא הנקראת 'גבה'. גבה השמש - מהלכה בכל עשרה ימים, שניה אחת וחצי שנה, שהיא שלשים ושלשים שניות; נמצא מהלכו במאה

ה. הִיָּה הַמַּסְלֹל יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹש מֵאוֹת וְשָׁשִׁים מַעְלֹת, וְתִדַּע מִנְתּוֹ. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיָּה הַמַּסְלֹל מֵאַתִּים מַעְלֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹש מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, וְשָׂאָר מֵאָה וְשָׁשִׁים מַעְלֹת; וּכְכָר הַזֹּדְעָנוּ, שִׁמְנַת מֵאָה וְשָׁשִׁים מַעְלֹת, שְׁנַיִם וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים - וְכֵן מִנֵּת הַמֵּאוֹתִים, שְׁנַיִם וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

ו. וכן אם היה המסלול שלש מאות מעלות - תגרע
 אותו משלש מאות וששים, ישאר ששים; וכבר ידעת,
 שמנת ששים מעלות, מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים
 - וכן היא מנת השלש מאות מעלות. ועל דרך זו, בכל
 מנין ומנין.

ז. הרי שֶהִיָּה הַמַּסְלֹל חָמֵשׁ וְשָׁשִׁים מַעֲלוֹת - וַיִּכְבֹּר יִדְעָתָ שְׁמֹנֶת הַשָּׁשִׁים, הִיא מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֲלָק, וּמִנֵּת הַשְּׁבָעִים, הִיא מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; נִמְצָא בֵּין שְׁתֵּי הַמִּנּוֹת עֲשָׂרָה חֲלָקִים, וּלְפִי חֲשָׁבוֹן הַמַּעֲלוֹת יִהְיֶה לְכָל מַעֲלָה חֲלָק אֶחָד - וַיִּהְיֶה מִנֵּת הַמַּסְלֹל שֶׁהוּא חָמֵשׁ וְשָׁשִׁים, מַעֲלָה אַחַת וְשֹׁשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

ח. וְכֵן אֵלּוּ הֵיָה הַמַּסְלֹל שֶׁבַע וְשָׁשִׁים, הִקְטָה מִנּוֹת מַעֲלָה אַחַת וְשְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים חֲלָק. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תַּעֲשֶׂה בְּכָל מַסְלֹל שֶׁיִּהְיֶה בְּמִנְיָנוֹ אַחָדִים עִם הָעֲשָׂרוֹת, בֵּין בְּחֲשָׁבוֹן הַשָּׁמֶשׁ בֵּין בְּחֲשָׁבוֹן הַיָּרֵחַ.

ט. ביצד? הרי שרצינו לירע מקום השמש האמתי בתחלת ליל השבת ארבעה עשר יום להדש תמוז משנה זו - תוציא אמצע השמש תחלה לעת הזאת, וסימנו ק"ה ל"ז כ"ה כמו שבארנו; ותוציא מקום גבה השמש לעת הזאת, יצא לך סימנו פ"ו מ"ה כ". ותגרע מקום הגבה מן האמצעי, יצא לך המסלול שמונה עשרה מעלות ושנים וחמשים חלקים ושתי שניות - סימנם י"ח נ"ב ב'. ואל תקפיד בכל מסלול על החלקים, אלא אם יהיו פחות משלשים אל תפנה אליהם; ואם היו שלשים או יותר, תחשב אותם מעלה אחת, ותוסיף אותה על מנן מעלות המסלול. לפיכך, יהיה מסלול זה תשע עשרה מעלות, ותהיה מנתו על הדרך שבארנו שמונה ושלשים חלקים.

ו. ולפי שהפסלול הזה היה פחות ממאה ושמונים, תגרע המנה שהיא שמונה ושלשים חלקים מממצע השמש, ישאר מאה וארבע מעלות ותשעה וחמשים חלקים וחמש ופעשים שניות - סינקנס ק"ד ג"ט כ"ה. ונמצא מקום השמש האמתי בתחלת ליל זה, במזל סרטן בחמש עשרה מעלות בו, פחות שניות. ואל תפנה אל השניות כלל, לא

שֶׁהִשָּׁנָה שְׁחֻדְשִׁיהָ שְׁלָמִים, הִיא יִתְּרָה עַל הַסְּדוּרָה יוֹם אֶחָד; וְהִשָּׁנָה שְׁחֻדְשִׁיהָ חֲסָרִין, הִיא חֲסֵרָה מִן הַסְּדוּרָה יוֹם אֶחָד. וְהִשָּׁנָה הַמְּעַבְרָת, אִם יִהְיֶה חֻדְשִׁיהָ כְּסָדְרָן, תִּהְיֶה יִתְּרָה עַל הִשָּׁנָה הַסְּדוּרָה שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם הִי חֻדְשִׁיהָ שְׁלָמִים, הִיא יִתְּרָה עַל הַסְּדוּרָה אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם הִי חֻדְשִׁיהָ חֲסָרִין, הִיא יִתְּרָה עַל הַסְּדוּרָה תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וּמֵאַחֵר שְׁכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ יִדְּוּעִים, תּוֹצִיא מִהֶלֶךְ אֲמֻצֶּה הַשָּׁמֶשׁ לְכָל הַשָּׁנִים וְהַיָּמִים שֶׁתִּרְצֶה, וְתוֹסִיף עַל הָעֶקֶר שֶׁעָשִׂינוּ - יֵצֵא לָּהּ אֲמֻצֶּעָה לַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִשָּׁנִים הַבָּאוֹת, וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַיּוֹם עֶקֶר; אוֹ תִּגְרַע הָאֲמֻצֶּעָה שֶׁהוֹצֵאת מִן הָעֶקֶר שֶׁעָשִׂינוּ, וְיֵצֵא לָּהּ הָעֶקֶר לַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ, וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אֲמֻצֶּעָה עֶקֶר. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּאֲמֻצֶּעַ הַיָּרֵחַ וּשְׂאָר הַכּוֹכָבִים, אִם יִהְיֶה יִדְּוּעִים לָּהּ. וּכְבָר נִתְּבָאָר לָּהּ מְכַלֵּל דְּבָרֵינוּ, שֶׁכָּשֶׁם שֶׁתִּדְעַ אֲמֻצֶּעַ הַשָּׁמֶשׁ לְכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִיָּמִים הַבָּאִים, כֵּן תִּדְעַ אֲמֻצֶּעָה לְכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִיָּמִים שֶׁעָבְרוּ.

הלכות קדוש החדש פרק יג

א. אם תרצה לידע מקום השמש האמיתי בכל יום שתרצה, תוכלה מקומה האמיתי לאותו היום על הדרך שבארנו, ותוציא מקום גבה השמש, ותגרע מקום גבה השמש ממקום השמש האמיתי. והנשאר, הוא הנקרא 'מסלול השמש'.

ב. וְתִרְאֶה כִּמָּה מַעֲלוֹת הוּא מְסֻלֵּל הַשָּׁמַיִם: אִם יִהְיֶה הַמְסֻלֵּל פְּחוֹת מִמָּאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת, תִּגְרַע מִנֵּת הַמְסֻלֵּל מִמְּקוֹם הַשָּׁמַיִם הָאֲמֻצְעִי; וְאִם יִהְיֶה הַמְסֻלֵּל יוֹתֵר עַל מָאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים, תוֹסִיף מִנֵּת הַמְסֻלֵּל עַל מְקוֹם הַשָּׁמַיִם הָאֲמֻצְעִי. וְיֵמָּה שִׁיְהִי אַחֵר שֶׁתוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ, הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמִתִּי.

ג. וְדַע, שֶׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלּוֹל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשׁוּה, או שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים - אֵין לוֹ מִנָּה, אֲלֵא יִהְיֶה הַמָּקוֹם הָאֲמֻצִּי הוּא הַמָּקוֹם הָאֲמִתִּי.

ד. וכמה היא מִנַּת הַמַּסְלֹל? אם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל עֶשֶׂר מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ עֶשְׂרִים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבָּעִים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְ�מוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה שִׁשִּׁים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה שִׁבְעִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה שְ�מוֹנִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה תִּשְׁעִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְתִשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאָה, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשְ�מוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשֶׂר, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה

סימנם רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו באלף יום, מאה וארבע מעלות ושמונה וחמשים חלקים וחמשים שניות - סימנם ק"ד נ"ח נ'. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום, שלש מאות ותשע ועשרים מעלות ושמונה וארבעים חלקים ועשרים שניות - סימנם שכ"ט מ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו לתשעה ועשרים יום, שמונה עשרה מעלות ושלשה וחמשים חלקים וארבע שניות - סימנם י"ח נ"ג ד'.

ד. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה, שלש מאות וחמש מעלות ושלש עשרה שניות בלא חלקים - סימנם ש"ה י"ג. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל שור מעלה אחת וארבעה עשר חלקים ארבעים ושלש שניות - סימנם א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעקר זה, ארבע ושמונים מעלות ושמונה ועשרים חלקים ושתים וארבעים שניות - סימנם פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח, והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום אמצע הירח בכל עת שתמצא, על דרך שעשית באמצע השמש; ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתמצא - התבונן בשמש, ודע באי זה מזל הוא.

ה. אם היה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, תניח אמצע הירח כמות שהוא; ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים, תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה, תוסיף על אמצע הירח שלשים חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה, תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזנים, הנח אמצע הירח כמות שהוא; ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזנים עד תחלת מזל קשת, תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד חצי מזל דגים, תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים.

ו. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו, או תגרע ממנו, או תניח אותו כמות שהוא - הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמו שליש שעה באותו הזמן שתוציא האמצע לו, וזה הוא הנקרא 'אמצע הירח לשעת הראיה'.

במקום השמש, ולא במקום הירח, ולא בשאר חשבונות הראיה - אלא חקר על החלקים בלבד; ואם יהיו השניות קרוב לשלשים, עשה אותם חלק והוסיפו על החלקים. יא. ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתמצא, תדע יום התקופה האמתי כל תקופה שתמצא, בין תקופות הבאות אחר עקר זה שממנו התחלנו, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות.

יום שבת קודש י"א כסלו ה'תש"ע

הלכות קדוש החדש פרק יד

א. הירח, שני מהלכים אמצעיים יש לו - הירח עצמו מסבב בגלגל קטן שאינו מקיף את העולם, ומהלכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא 'אמצע המסלול'; והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל גדול המקיף את העולם, ומהלך אמצעי זה של גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול המקיף את העולם, הוא הנקרא 'אמצע הירח'. מהלך אמצע הירח ביום אחד, שלש עשרה מעלות ועשרה חלקים וחמש ושלשים שניות - סימנם י"ג י' ל"ה.

ב. נמצא מהלכו בעשרה ימים, מאה ואחת ושלשים מעלות וחמשה וארבעים חלקים וחמשים שניות - סימנם קל"א מ"ה נ'. ונמצא שארית מהלכו במאה יום, מאתים ושבוע ושלשים מעלות ושמונה ושלשים חלקים ושלש ועשרים שניות - סימנם רל"ז ל"ח כ"ג. ונמצא שארית מהלכו באלף יום, מאתים ויש עשרה מעלות ושלשה ועשרים חלקים וחמשים שניות - סימנם רי"ו כ"ג נ'. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום, שלש מעלות ושמונה וחמשים חלקים ועשרים שניות - סימנם ג' נ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום, שתים ועשרים מעלות ושלשה חלקים ויש וחמשים שניות - סימנם כ"ב ו' נ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה, שלש מאות וארבע וארבעים מעלות ושלשה ועשרים חלקים ושלש וארבעים שניות - סימן להם, שמ"ד כ"ו מ"ג. ועל דרך זו, תכפל לכל מנין ימים או שנים שתמצא. ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד, שלש עשרה מעלות ושלשה חלקים וארבע וחמשים שניות - סימנם י"ג ג' נ"ד. ונמצא מהלכו בעשרה ימים, מאה ושלשים מעלות ותשעה ושלשים חלקים בלא שניות - סימנם ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום, מאתים ויש ועשרים מעלות ותשעה ועשרים חלקים ושלש וחמשים שניות -

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה'י"א כסלו ה'תש"ע

יום ראשון ה' כסלו ה'תש"ע

מצות לא תעשה קט.

מצות עשה סט.

המצוה הק"ט — האזהרה שהזהרנו מלמכור מעשר בהמה באיזה אופן שיהיה, והוא אמרו יתעלה במעשר בהמה: "לא יגאל" (ויקרא כז, לג). ולשון ספרא (שם): "במעשר הוא אומר: "לא יגאל" — ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תמים ולא בעל מום". וכבר נתבארו דיני מצוה זו עם שלפניה במסכת בכורות (לא): ובריש מסכת מעשר שני (פרק א משנה ב).

המצוה הס"ט — הצווי שנוצטוינו שיקריב כל-מי ששגג בחטא מן-החטאים הגדולים הידועים קרבן חטאת אמרו יתעלה: "ואם-נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ" (שם ד, כז). וזו היא חטאת קבועה, כלומר שהיא לעולם חטאת בהמה. וכבר בארנו, שהעברות שחייבים על שגגתן חטאת זו, הן שחייבים על זדוןן כרת, בתנאי שתהיה מצות לא-תעשה ויהיה בה מעשה (פעולה פיזית), כמו שנתבאר בתחלת כרתות. הלכות מצוה זו פלה כבר נתבארו במסכת הוריות (ח). וכרתות (יט). ובכמה מקומות בשבת (סט. קב). ושבועות (כד). וזבחים.

יום שני ו' כסלו ה'תש"ע

יום שלישי ז' כסלו ה'תש"ע

מצות עשה ע.

המצוה המשלימה שבעים — הוא הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן מסים אם יארע לנו ספק באחת מאותן העברות הגדולות שחייבים על זדוןן כרת ועל שגגתן חטאת קבועה — וקרבן זה נקרא 'אשם תלוי' ואפן הספק הזה אשר אם יארע חייבים עליו אשם תלוי, הוא: כגון שיש לפננו שתי חתיכות חלב, אחת מהן חלב הפליות (שהוא אסור) והאחרת חלב חלב (שהוא מותר). ואכל אחת מהן ואכל אחר את-השניה או שאבדה, ונסתפק ונתעורר אצלו חשש אם החתיכה שאכל היתה המתרת או האסורה — והי שמקריב קרבן על הספק המתעורר הנה כדי

להתפטר בו, וזה נקרא 'אשם תלוי' (שדינו עדיין תלוי ועומד עד שהספק יתברר). אם נתברר אחר-כך, שמה שאכל הוא חלב הפליות — הרי נתאמת שזו שגגה ויקריב חטאת קבועה. והכתוב האמור בקרבן זה הוא אמרו בפירשת ויקרא: "ואם-נפש פי תחטא ועשתה אחת מכל-מצות ה' אשר לא תעשינה ולא-ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים מן-הצאן בערפך לאשם אל-הפלחן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא-ידע" (ויקרא ה, יז-יח) — כלומר: על מה שלא ידע אם שגג או לא שגג. וענין זה קוראים לו חכמים 'לא הודע', וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת כרתות (יז).

יום רביעי ח' כסלו ה'תש"ע

מצות עשה עא.

המצוה הע"א — הצווי שנוצטוינו שמי שעבר עברות מסימות יקריב קרבן אשם ויתפטר לו — וזהו אשם ודאי. העברות שחייבים עליהן קרבן זה הן: מעילה וגזלה וביאת שפחה חרופה (חציה שפחה וחציה בת חורין. כגון שאחד השותפים בה שחררה) ושקר בשבועת פקדון (השומר על פקדון חבירו ונשבע לשקר על אחת הטענות הפטרות אותו להחזיר הפקדון): כל-המועל בשגגה, והוא שיהנה בשונה פרוטה מן-ההקדש — בין הקדש בידן הפית ובין הקדש מזבח — או הגזל חבירו שזה פרוטה ולמעלה ונשבע; או הבא על שפחה חרופה או הכופר בפקדון ונשבע — (וכל אלו) בין בשוגג בין במזיד — הרי זה חייב להקריב קרבן על חטאתו, ואינו קרבן חטאת אלא קרבן אשם; וקרבן זה נקרא 'אשם ודאי' (כי ודאי שגג). אמר יתעלה במעילה: "וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את-אשמו לה' איל תמים" (ויקרא ה, טו); ואמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וגו' ונשבע על-שקר וגו' ואת-אשמו יביא לה' איל תמים" (שם, כא-כב). ואמר: "ואיש כי-ישכב את-אשה שכבת-זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וגו' והביא את-אשמו לה' וגו'" (שם יט, כ-כא). וכבר נתבארו דיני מצות אלו במסכת כרתות (ט).

יום חמישי ט' כסלו ה'תש"ע

מצות עשה עב.

המצוה הע"ב — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן עולה ויורד על עברות מסמכות. העברות שחייבים עליהן קרבן זה הן: טמאת מקדש וטמאת קדשיו ושבועת בטוי ושבועת העדות. מי שנטמא באב מאבות הטמאות, כמו שקבענו בהקדמת סדר טהרות, ונכנס למקדש בשגגה — זוהי טמאת מקדש; או שאכל בשר קדש בשגגה — זוהי טמאת קדשיו; או שנושבע שבועת בטוי (נשבע לעשות או שלא לעשות דבר מה, ולא קיים) ולא קימה בשגגה; או נשבע שבועת העדות (נשבע כאילו אינו יודע עדות לחברו) לשקר — בין בשוגג בין במזיד — הרי זה מקריב על אחד המעשים האלה שיעשה קרבן הנקרא: "קרבן עולה ויורד". והוא אמרו יתעלה: "ונפש כי-תחטא ושמעה קול אלה וגו' או נפש אשר תגע בכל-דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו' והוא ידע ואשם או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' ונעלם ממנו וגו' והיה כי-יאשם וגו' והביא את-אשמו וגו' ואם-לא תגיע ידו וגו' ואם-לא תשיג ידו וגו'" (ויקרא ה, א-יא). ולכן נקרא 'עולה ויורד' — לפי שאינו קבוע במין, אלא פעם יובא ממין זה ופעם ממין אחר, כפי אשר תשיג יד החוטא החייב בקרבן. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת פרתות (י) ובמסכת שבועות (ז).

יום שישי י' כסלו ה'תש"ע

מצות עשה סח. עה. עו.

המצוה הס"ח — הצווי שנוצטוינו שיקריב בית דין קרבן, אם שגגו והורו שלא כהלכה, וזהו אמרו יתעלה: "ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל" (ויקרא ד, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו והתנאים שבה בשלמות במסכת הוריות ובכמה מקומות ממסכת זבחים.

המצוה הע"ה — הצווי שנוצטוינו שכל-אשה זבה, אם נתרפאה מן-הזיבות, תקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים או שני בני יונה" — וזהו קרבן זבה, והיא מחסרת כפרה עד שתביאנו. ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: כיון שקרבן הזב בקרבן

הזבה, וקרי אפה מונה (במנין המצוות) את-מין הקרבן — יהיה החיוב בו מי שיהיה — כמו שעשית בקרבן חטאת וקרבן אשם ודאי וקרבן אשם תלוי וקרבן עולה ויורד, שמנית כל-אחד מצוה בפני עצמה, ולא חששת לרבות החטאים (למנות כל חטא בפני עצמו, מפני) שעל כל-אחד מהם חייבים אותו הקרבן — כך גם כאן אל תחוש למספר האנשים, שכל-אחד מהם נתחייב קרבן העוף?! ידע (המקשה) שקרבן זב וזבה אינו בא על חטאים, אלא הוא קרבן חובה במצב מסוים. אלו היה מצב הזב באיש ובאשה דבר אחד — כמו שהם בשם, שהשם של זה "זב" ושל זו "זבה" — כי אז היה צריך למנותם אחד; אבל אין הדבר כן, כי הגרת שכבת זרע מן-האיש היא שחייב עליה קרבן, אך אם נגר פעין שכבת זרע מן-האשה אינה זבה, אלא זוב הדם מן-האשה הוא שחייבת עליו קרבן; ואם זב הדם מן-האיש אינו חייב עליו קרבן. ומלת 'זיבות' אין ענינה אלא הנזילה, ואין כל-הנזלים אותו הדבר עצמו. ובפרוש אמרו (נדה לב): "האיש מטמא בלחן והאשה באדם", ואין דין זב וזבה כדין מצרע ומצרעת. והראיה הברורה לזה אמרם בכרתות (ח): "ארבעה מחסרי כפרה (שקרבן חטאת) שלהם (וכל הביטויים של חטאת) ו"כפרה" המופיעים בהקשר לזב וזבה אינם במובנם המצוי אלא במובנם המעשי של "חסרון" ו"השלמה" מעכבן מלאכול בקדשים), ואלו הם: הזב והזבה והיולדת והמצרע". הנך רואה, איך מונים זב וזבה בשנים ומונים מצרע כאחד — בין שהוא איש או אשה — לפי שזיבות האיש אינה כזיבות האשה. והפסוק הנאמר על קרבנה: "ואם-טהרה מזוכה וגו' וביום השמיני תקח-לה שתי תרים וגו'" (שם טו, כח-כט).

המצוה הע"ו — הצווי שנוצטוינו שכל-יולדת תקריב קרבן, והוא: כבש בן-שנתו לעולה וכן-יונה או תר לחטאת. ואם היא עניה, מקריבה שתי תורים או שני בני יונה אחד עלה ואחד חטאת. וגם היא מחסרת כפרה עד שתקריב, כמו שאמר יתעלה: "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו וגו'" (שם יב, ו).

יום שבת קודש י"א כסלו ה'תש"ע

מצות עשה עד. עז.

המצוה הע"ד — הצווי שנוצטוינו שפֿל־איש זב אם נרפא מזיבותו יקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים או שני בני יונה אחד חטאת והאחד עלה" — וזהו קרבן הנזב, והוא מחסר כפֿרה עד שיִקריבנו (אף שטבל והעריב היום). והוא אִמרו יתעלה: "וכי־יטהר הנזב מזובו וגו' וביום השמיני יקח־לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג־טו).

המצוה הע"ז — הצווי שנוצטוינו שפֿל־מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנגעו, והן שלש בהמות: עולה וחסאת ואִשם ולוג שִׁמֶן. ואם הוא עִנִי — מקריב כֶּבֶשׂ לֶאֱשֶׁם ושתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי ממחסרי כפֿרה. והוא אִמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני־כֶּבֶשִׁים תמימים וכבֶּשֶׂה אחת" (שם יד, י). ואם יאמר אדם: מדוע אינך מונה קרבן מחסרי כפֿרה כִּלְמִם כְּמִצְוֵה אַחַת פִּינֵן שִׁישׁ לָהֶם עֲנִין אֶחָד הַכּוֹלֵלָם, והוא חסור הכפֿרה, ואז זה היה מין ממניי הטהרה מן־הטמאה והיית אומר: המצוה הפלִגִּית — הוא הצווי שנוצטוינו שלא תשלם טהרת מקצת הטמאים, והם

זב וזבה ויולדת ומצרע, עד שיִקריבו קרבן, שִׁהְרִי כֵּן אִתָּה מוֹנֶה טְהוֹרָה בְּמִקְנֶה (מצות עשה קט) מִצְוֵה אַחַת — יִתְחַיֵּב בָּהּ אִיזָה טָמֵא שִׁיְהִיָּה, ואִינִךְ חוֹשֵׁשׁ לְמִין הַטָּמֵאָה שְׁנִטְמֵא בָּהּ — כִּף הִיִּית זָכוֹל לְמִנּוֹת קֶרֶבֶן מְחֻסְרֵי כְּפֶרֶה כְּמִצְוֵה אַחַת, וְלֹא תַחֲוֹשׁ לְמִין טָמֵאָתוֹ? ! הַשֵּׁם יוֹדֵעַ וְעַד שֶׁכִּף הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּהַחֲלֵט, אֵלּוּ הָיָה קֶרֶבֶן כְּל־אֶחָד מֵאַרְבַּעַת מְחֻסְרֵי כְּפֶרֶה אֵלּוּ קֶרֶבֶן אֶחָד שָׂאִין בּוֹ שְׁנוּי, כְּמוֹ טְהוֹרָה בְּיָמִים (במקוה) שֶׁהִיא מִין טְהוֹרָה וְחוֹבָה עַל כָּל־טָמֵא; אֲבָל מִפְּינֵן שְׁנִשְׁתַּנּוּ קֶרֶבֶנוּתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאַתָּה רוֹאֶה, צָרִיךְ לְמִנּוֹת כָּל־קֶרֶבֶן לְבִדּוֹ בְּהַכְרִיחַ, כִּי הַדָּבָר שָׁבוּ נְשַׁלְמַת טְהוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה אִינוֹ הַדָּבָר שָׁבוּ נְשַׁלְמַת טְהוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ מִי נָדָה (מִי הַזֶּה שֶׁבָּהֶם הִיוּ מֵעֲרָבִים אֶת אִפְרָה) וְכִי מִקְנֶה וְאַרְבַּעַת מִיָּנִין שֶׁבְּמִצְרַע (בָּהֶם מִשְׁתַּמְשִׁים לְטַהֲרָתוֹ: צִפְרִים, עֵץ אֲרִז וכו') שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת, אֶף־עַל־פִּי שֶׁכֵּלֶן לְטְהוֹרַת טָמֵאִים כְּמוֹ שֶׁאַבְרָא (מצות עשה קי). וְאַרְבַּעַת מְחֻסְרֵי כְּפֶרֶה אֵלּוּ כְּבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵיהֶם וְדִינֵי קֶרֶבֶנוּתֵיהֶם בְּכָלִלוֹת וּפְרָטוֹת בְּפֶרֶק ח' מִנְזִירוֹת וְסוֹף נִגְעִים וּמִסְכַּת קִנִּים וּבְמִקְוֹמוֹת רַבִּים הַמְּפָנִיִּים בְּתַלְמוּד, אֲלֹא שֶׁרַבָּם כְּכִלְמִם בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁהִעִירוּ עֲלֵיהֶם.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ה מ"ח, ולפלא שנתארך כ"כ דרך הילוכו. ובמה שכותב שמכמה סיבות יש קס"ד שלא תהי' חתונתם בחדש כסלו, לדעתי אינו נכון כלל. וכדאי להשתדל כפי האפשרי שתהי' החתונה בחדש גאולתנו ופדות נפשנו ירחא תליתאי מתחלת השנה. וכשהוא ובי"ג תחי' ירצו באמת בודאי ימצאו אופן המתאים אשר בדרכי שלום ובדרכי נועם יבוא זה אל הפועל.

בענין אופן עריכת החתונה אם להרבות מספר הקרואים וכו', שאז קשור זה עם כניסה בחובות גדולים ע"פ מכתבו, הרי לדעתי אין כדאי הדבר. וכבר ידוע פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות דיעות פ"ג אשר הדרך המיוצג הוא הדרך הישר והנכון. והוא מובן עפ"י ביאור תורת החסידות אשר דוקא קו האמצעי הוא בריח התיכון ועולה למעלה מעלה.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל בהקדם האפשרי.

שמואל-א ב כ-כ

ב וּבִרְךְ עָלַי אֶת־אֱלֹקֶיךָ וְאֶת־אִשְׁתִּי וְאָמַר יֵשׁם יְהוָה לְךָ זֶרַע מִן־הָאִשָּׁה
הַזֹּאת תַּחַת הַשָּׂאֵלָה אֲשֶׁר שָׁאֵל לַיהוָה וְהָלַכְוּ לְמִקְוָמוֹ: כֹּא כִּי־פָקַד יְהוָה
אֶת־חֲנָה וַתֵּהָר וַתֵּלֶד שְׁלֹשֶׁה־בָּנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת וַיִּגְדַּל הַנָּעַר שְׁמוּאֵל
עִם־יְהוָה: כג וְעָלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֶת פֶּלֶאֲשֶׁר יַעֲשֹׂן בָּנוֹ לְכָל־יִשְׂרָאֵל
וְאֵת אֲשֶׁר־יִשְׁכַּבּוּן אֶת־הַנָּשִׁים הַצְּבָאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כד וַיֹּאמֶר לָהֶם
לָמָּה תַעֲשֹׂן בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ אֶת־דְּבָרֵיכֶם רָעִים מֵאֵת
כָּל־הָעָם אֵלֶּה: כה אֵל בָּנִי כִי לֹא־טוֹבָה הַשְּׁמָעָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ מֵעֲבָרִים
עִם־יְהוָה: כו אִם־יִחַטֵּא אִישׁ לְאִישׁ וּפָלְלוּ אֱלֹהִים וְאִם לַיהוָה יִחַטֵּא־אִישׁ מִי
יִתְפַּלֵּל־לוֹ וְלֹא יִשְׁמָעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם כִּי־חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתָם:

רש"י

מעבירים עם ה'. שמועה שעם ה' מעבירים
עליכם, לשון: ויעבירו קול במחנה (שמות לו ו),
מוציאים עליכם קול שמועה לא טובה:
(כה) ופללו. לשון משפט, כמו (שם כא כב):
ונתן בפלילים: אלהים. דין: כי חפץ ה'
להמיתם. שכבר נחתם גזר דין, אבל קודם
שנחתם גזר דין, נאמר (יחזקאל יח לב): כי לא
אחפוז במות המת:

מצודת ציון

(כא) פקד. ענין זכרון והשגחה: (כב) ישכבן. רצה לומר
משכיבין: הצובאות. מלשון צבא, ורצה לומר, הרבה
כאחת: (כד) מעבירים. ענין הוצאות קול, כמו (שמות לו
ו): ויעבירו קול במחנה: (כה) ופללו, יתפללו. ענין
משפט, כמו (שם כא כב): ונתן בפלילים:

מצודת דוד

(כ) וברך עלי. בראותו את שמואל הולך וגדל בעבודת
ה', ברך את אלקנה אביו ואת אשתו, שישם ה' לו עוד
זרע ממנה, ויהיה כשמואל: תחת. בעבור זכות השאלה
אשר כל אחד מכם שאלו לה', כמו שכתוב למעלה (א כח):
הוא שאול לה', בשכר זה יהיה לכם עוד זרע: והלכו
למקומו. מיד אחר ברכת עלי, ולא שהו שם עוד, שלא

לבטל מפריה ורביה, כי אכסניא אסור בתשמיש המטה, ובטוחים היו בברכת עלי שיהיה להם עוד זרע: (כא) כי פקד
ה'. רוצה לומר: וכאשר ברך כן היה, כי פקד ה' וכו': ויגדל הנער שמואל. רוצה לומר: אולם לבד שמואל היה הלך
וגדל עם ה' ובביתו, ולא כן אחיו, כי גדלו עם אביהם ולא הגיעו למעלת שמואל: (כב) ועלי זקן מאד. אמר זה,
להצדיק מעט את עלי על מה שלא היה מייסר את בניו, כי בעבור שהזקין ותש כחו, לא היה יכול לייסרם מעתה:
לכל ישראל. לקחת מבשר הזבח בחזקה: ואת אשר ישכבון וכו'. רוצה לומר היו מתעצלים בהקרבת קני הילדות
והזבות הבאות בצבא רב אל אהל מועד, והיו ממתנות על הקרבתן, ולא חזרו לשמש את ביתם, ושכבו במקום בואן,
אם כן הם היו משכיבין אותן במקום בואן, ולחטא יחשב להם, על שבטלו בעליהן מפריה ורביה: (כג) את דבריכם.
מה שמדברים עליכם דברים רעים: מאת כל העם. מוסב למעלה, לומר: אשר אנכי שומע מאת כל העם אלה, והם
הבאים לזבח: (כד) אל בני. אל תעשו מעתה כדברים האלה: כי לא טובה וכו'. השמועה שאני שומע מה שעם ה'
מוציאים עליכם קול, הנה לא טובה היא, ולחטא יחשב, ולזה מנעו עצמכם מלעשותם עוד: (כה) אם יחטא וכו'.
ורוצה לומר: ומה כשהאדם חוטא לחבירו, שקובל הוא לפני השופט ועושה משפט, ולא היה אם כן נספה בלא משפט,
ועם כל זאת שופטו גם אלהים, אם הטעה את השופט ויצא המשפט מעוקל: ואם לה'. רוצה לומר: ומכל שכן
כשהאדם חוטא לה', וכי מי הוא אשר ישפוט את החוטא, הלא בודאי הוא בעצמו שופט משפטו, ואיך לא תיראו
מפניו אם הוא הבעל דין והדיין: כי חפץ ה' להמיתם. על כי הרבו לפשוע, ולזה חיזק לבבם:

דברי הימים ב כא י"ז

י ויפֿשע אָדום מִתַּחַת יַד־יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אִזּוּ תִפְשַׁע לִבָּנָה בָּעֵת הַהִיא
 מִתַּחַת יָדוֹ כִּי עֹזֵב אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו: יא גַם־הוּא עָשָׂה בָמוֹת בַּהָרִי
 יְהוּדָה וַיֵּזֶן אֶת־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וַיִּדַּח אֶת־יְהוּדָה: יב וַיָּבֹא אֵלָיו מִכְתָּב מֵאֵלֶיהוּ
 הַנָּבִיא לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי דָוִיד אָבִיךָ תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־הִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי
 יְהוֹשֻׁפָט אָבִיךָ וּבְדַרְכֵי אֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: יג וַתֵּלֶךְ בְּדַרְךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַתִּזְנֶה
 אֶת־יְהוּדָה וְאֶת־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם בְּהִזְנוֹת בַּיִת אַחָאֵב וְגַם אֶת־אֲחִיזָּה בֵּית־אָבִיךָ
 הַטּוֹבִים מִמֶּךָ הִרְגִּיתָ: יד הִנֵּה יְהוָה נֹגֵף מִגִּפָּה גְדוֹלָה בְּעַמֶּךָ וּבְכַנְיָךָ וּבְנָשֶׁיךָ
 וּבְכָל־רִכְוֹשְׁךָ: טו וְאַתָּה בַּחֲלָיִים רַבִּים בְּמַחֲלָה מַעֲיָךְ עַד־יֵצְאוּ מֵעֶיךָ
 מִן־הַחַיִּי יָמִים עַל־יָמִים: טז וַיַּעַר יְהוָה עַל־יְהוֹרָם אֶת רוּחַ הַפְּלִשְׁתִּים
 וְהָעַרְבִים אֲשֶׁר עַל־יָד כּוֹשִׁים: יז וַיַּעֲלוּ בִיהוּדָה וַיִּבְקְעוּהָ וַיֵּשְׁבוּ אֶת
 כָּל־הָרְכוּשׁ הַנִּמְצָא לְבֵית־הַמֶּלֶךְ וְגַם־בָּנוּ וּנְשָׁיו וְלֹא נִשְׁאֲרוּ לָן כִּי
 אִם־יְהוֹאָחָז קָטָן בָּנוּ:

רש"י

(י) ויפשע אדום. והלא כבר נאמר למעלה בימיו פשע אדום אלא כן דרך הפסוק לפי שהפסיק בנתיים פסוק אחד ורוצה לומר אז תפשע לבנה לכך סידרן מתחילה ואומר ויפשע אדום אז תפשע לבנה של יהודה היתה והיתה עומדת על גבול אדום כדכתיב בספר יהושע ויהי הערים מקצה למטה בני יהודה אל גבול אדום וכשראו שמרדו אדומיים מרדו אף הם בעת ההיא שיושבים על גבול אדום ועזרו לאדום וזהו אז תפשע לבנה: כי עזב את ה' אלהי אבותיו. מגיד מה גרם לו שמרדו בימיו

יז ויערו. מל' התעוררות: רוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב יט):

מצודת ציון

(טז) ויער. מל' התעוררות: רוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב יט):

מצודת דוד

(י) אז. בעת ההיא פשעה גם לבנה וידמה שהיתה מארץ יהודה סמוכה לאדום ופשעה גם היא במלך יהודה: כי עזב את ה'. ובא עליו מצד העונש: (יא) עשה במוות.

לע"ג: ויזן. הסיתם לזנות אחר הע"ג: וידח. הדיחם מעבודת ה': (יב) מכתב. אגרת כתובה ועם שהיתה אחר שעלה בסערה השמים כי נגלה לאחד מהנביאים ושם הדברים האלה בפיו וצוהו לכתבו בספר ולהביא אליו: לאמר. ובזה נאמר בה כה אמר ה' וכו': (יג) כהזנות וכו'. כמו שזנו הם אחר הע"ג: (טז) ואתה בחליים. ואתה תהיה בחליים רבים: ימים על ימים. בכל יום ויום: (טז) על יד. הסמוכים לארץ כוש: ויבקעו. בקעו חומת העיר ועלו בה: יהואחז. הוא אחזיהו בהפוך אותיות:

1 **מאי טעמא** – מהו הטעם שהגיעו ואין חסרונות אלו סיבה לביטול המקח,
2 **לאו** – האם אין הטעם **משום דרובא קבי איתנהו** – שרוב העבדים יש בהם
3 חסרונות אלו, ומן הסתם אף עבד זה הוא מהרוב, וכיון שכן, נחשב כמי
4 שקיבל הלוקח על עצמו ליקח את העבד אף כאשר ימצאו בו חסרונות אלו,
5 ויש להוכיח מכאן שהולכים בממון אחר הרוב וכדברי רב, וקשה על
6 שמואל. משיבה הגמרא: **לא** – לדברי שמואל אין הטעם משום שכן הם
7 רוב העבדים, אלא **בוליהו קבי איתנהו** – כל העבדים הם כאלו, ולפיכך
8 נחשב כאילו אמר לו המוכר במפורש שעבד זה גנב, שהרי בודאי ידע מכך
9 הלוקח.

10 הגמרא מביאה ראייה לשיטת שמואל: **תא שמע**, שנינו במשנה (ב"ק מו.),
11 **שור תם שנגח את הפרה שהיתה מעוברת, ונמצא** – לאחר הנגיחה
12 **שעוקרה מוטל מת בצורה, ואינו ידע אם עד שלא** – האם לפני השור
13 **נגחה ילדה** את העובר ולא מחמת הנגיחה מת ובעל השור פטור על נזקי,
14 **או אם משנגחה** – שמא לאחר שנגחה ילדה, ומחמת הנגיחה הפילה את
15 הולד, ואם כן בעל השור חייב בנזקיו. בעל השור **משלם חצי נזק** כדין שור
16 תם, **לפרה** – על נזקי הפרה שאותה ודאי גנח, **ורביע נזק לולד** – ועל נזקי
17 הולד משלם רק רבע מהנזק, שכאמור ספק בידינו אם מת מחמת הנגיחה,
18 ומשנתנו היא כשיטת סומכוס הסובר שממון המוטל בספק חולקים, ונטל
19 התובע מחציתו ומפסיד מחציתו. ולדעת רב הסובר שהולכים בממון אחר
20 הרוב, יש להקשות, **ואמאי** – מדוע נחשב הדבר ספק אם מת הולד מחמת
21 הנגיחה אם לא, **לימא** ו-אמורו הלף **אחר רוב פרות, ורוב פרות**
22 **מתעברות ויולדות ולד חי, והא** – ואם כן זו שהיא מן הרוב יש לנו לומר
23 שלא מעצמה הפילתו אלא **ודאי מקמת נגיחה הפילה את הולד**, וישלם
24 חצי נזק גם על הולד, ומדוע שנינו שמשלם עליו רק רבע, והרי שאין
25 הולכים בממון אחר הרוב וכשיטת שמואל, וקשה על רב.

26 מתרצת הגמרא: **התם** בשור שנגח, אפילו אם נלך אחר הרוב, עדיין נחשב
27 הממון מוטל בספק, **משום דמספקא לן** – שיש להסתפק כיצד אירעה
28 הנגיחה, **דאיכא למימר** – יש צד לומר שכאשר בא השור לנגוחה, **מקמה**
29 **אתא** – בא ממולה, **ומכירתותא הפילה** – ומפחד הנגיחה הפילה, ואם אכן
30 כך אירע פטור על הולד, שגרמא בנזקין הוא. **ואיכא למימר** – ומצד שני
31 יתכן לומר, **מאחוריה אתא, ומינגח נגחה והפילה** – שמאחוריה בא
32 לנגוחה, וכלל לא ראתה אותו קודם לנגיחה כדי שתפחד ממנו, ובמקרה
33 כזה מחמת הנגיחה הפילה, ומכיון שאין ידוע כיצד היתה הנגיחה, **הוי** –
34 הרי שחייב חצי נזק זה הוא **קמון המוטל בספק, וכל קמון המוטל בספק**
35 **חולקין**, כאמור לעיל שמשנתנו סוברת כסומכוס.

36 הגמרא דנה האם גם התנאים נחלקו במחלוקת רב ושמואל: **לימא בתנאי**,
37 שנינו בברייתא, **שור שנגח רועה, ונמצא שור מוטל חרוג בצדו של השור**
38 **הרועה, אף על פי שנה הרועה מניגח** – נראה שנגיחה גרמה למותו, וזה –
39 השור שהיה רועה, **מועד ליגח**, שכבר הועד בבית דין על שלשה נגיחות.
40 או שהיה זה הרועה **מנושף** – נראה שמחמת שנגשך מת, וזה – השור
41 הרועה, **מועד לישוף, אין אומרים שנלך אחר אומדן הדעת ונאמר בידוע**
42 – חזקה היא לנו שכן היה המעשה **שנה השור הרועה נגחו, וזה נשכו**
43 **חייב**. אין אומרים כן, שאין מחייבים ממון על סמך אומדן דעת אלא על
44 סמך עדים שמעידים על המעשה.

45 עוד שנינו דעה החולקת: **רבי אחא אומר, נמל האוחר** – שהיה עוסק
46 בתשמיש, **בין הנמלים**, שהיו באותה שעה גמלים נוספים בסביבתו, ונמצא

47 **נמל חרוג בצדו, בידוע שנה האוחר הרגו, וחייב, שחזקה היא לנו שכן**
48 **היה, שכן דרכם של הגמלים להכות כל זר שנמצא סביבם באותה שעה.**
49 **סבריה בני הישיבה לומר, דרובא וחזקה כי תרדי נגחו** – ששני דינים
50 הללו, האחד שיש לילך אחר רוב, כגון רוב המתעברות ויולדות ולד חי,
51 והאחר שהולכים אחר חזקה, כגון להחזיק שהשור המועד הוא זה שנגח,
52 דין אחד להם וכחם שזה, והסובר שמוציאין ממון מחזקתו באומדן דעת
53 שעל סמך חזקה, סובר גם שמוציאין ממון על ידי אומדן דעת שעל סמך רוב.
54 וכיון שכן, **לימא, רב דאמר** שמוציאין ממון על סמך רוב, סובר הוא **כרבי**
55 **אחא** שאמר שמוציאין על סמך חזקה, ו**שמואל דאמר** אין הולכים בממון
56 אחר הרוב, סובר הוא **קמא** שלעולם חזקת ממון עדיפה ואין
57 מוציאים על סמך אומדן דעת.

58 דוחה הגמרא: **אמר לך רב, אמא דאמרי** – את דברי אני אומר **אפילו**
59 **לתנא קמא**, שאין להוכיח מדבריו שאין מוציאין ממון על סמך אומדן דעת,
60 שכן **עד כאן לא קאמר תנא קמא התם לפטור בשור שהיה רועה, אלא**
61 **זאת בלבד, דלא אולין בתר חזקה** – שאין הולכים אחר החזקה, ואף זאת
62 רק בשור המועד ליגח שאף מתנגד לו רוב שוורים שבעולם, ויש לנו לומר
63 שמהם היה השור הנוגח, וכיון שרוב עדיף מחזקה תולים בהם את הנגיחה
64 ולא בשור שהחזק נגחו, **אכל בתר רובא אולין** – אבל באומדן דעת שעל
65 סמך רוב גם תנא קמא סובר כדברי שמוציאין ממון על פיו.

66 **ושמואל אמר לה, אמא דאמרי אפילו לרבי אחא** – שאין הוא חולק על
67 דברי, שכן **עד כאן לא קאמר רבי אחא התם שמחייב בגמל האוחר, אלא**
68 **דאולין בתר** – שהולכים אחר חזקה, וגם זה דווקא במקרה ההוא, וטעם
69 מיוחד יש בו, **דהוא גופיה מוזקין** – שטבעו של הגמל כך הוא להכות
70 באותה שעה, וכיון שהגמל ההרוג מוטל מת בצידי של ההורג נמצא
71 שהאומדן דעת נעשה על סמך חזקה הנמצאת לפנינו לפיכך הולכים אחר
72 אומדנא זה, **אכל בתר רובא לא אולין** – אבל אחר אומדן דעת שעל סמך
73 רוב שאינו נמצא לפנינו, כגון רוב שוורים נקנים לחרישה, גם רב אחא סובר
74 כדברי שאין מוציאין ממון על פיו.

75 הגמרא מביאה ראייה לשיטת שמואל ממשנתנו: **תא שמע, המוכר פירות**
76 **לחברו, בלא שפירש אם לזריעה מכרן או לאכילה בלבד, וזרען** הלוקח
77 **ולא צמחו, ואפילו היה הפרי שמכר לו זרע פשתן, אינו חייב באחריותו.**
78 מוקדקת הגמרא בדברי המשנה: **מאי אפילו זרע פשתן**, שמשמע
79 שנתחדש בורע פשתן יותר משאר פירות, **לאו** – האם לא נקטה לשון זו
80 אלא כדי להשמיענו ש**אפילו זרע פשתן דרובא לזריעה זכני** – שרובו
81 נקנה לצורך זריעה ומיעוטו לאכילה, **ואפילו קבי** אם נמצא שלא היו
82 ראויים להצמיח מבואר הדין במשנה שאין כאן מקח טעות, ובהכרח הטעם
83 משום שלא **אולין בתר רובא** – שאין הולכים בממון אחר הרוב, ולכן יכול
84 המוכר לומר אני לאכילה מכרתים, וכדברי שמואל וקשה על רב.

85 מסקנת הגמרא שאכן נחלקו תנאים במחלוקת רב ושמואל: **תנאי היא,**
86 **דתנאי בברייתא, המוכר פירות לחברו וזרען הלוקח ולא צמחו, אם היו**
87 **פירות הללו זרעוני גינה, כגון זרעי כרוב וקפלוט שאין נאכלין כלל, המוכר**
88 **חייב באחריותו, ועליו להחזיר ללוקח כל דמיו, מאחר שודאי הדבר שקנאו**
89 **הלוקח רק לזריעה.** אבל מכר לו **זרע פשתן** – שמיעוטו נאכל, וזרען ולא
90 צמחו, **אינו חייב באחריותו**, שיכול המוכר לומר אני לאכילה מכרתים,
91 וכאמור לעיל שאין הולכים בממון אחר הרוב. **רבי יוסי אומר,**

אית ליה — וכיון דלא יצא הקול מילתא דלא שכיחא היא, ולא חישינן להכי. והא
דאמר ב"המגרש" (גיטין פ, א): אתקין רב יהודה בשטרא דעביד: "עבדא דנן מוצדק ופטור
ועטיר מכל עירורי מלאכ ומלכתא". כלומר, אינו מוכתב למלכות — אפילו לא כתב הוי
מקח טעות, כדאמר הכא. אלא אתקין רב יהודה משום שופרא דשטרא. רבינו תם.

איכא

למימר מקמה אתא דמביעתותא
הפילה — וסמוך מיעטא דמפילות
למיעט דמביעתותא הפילה, ואיתרע לה רובא
דרוב מתעברות וילדות והא מחמת נגיחה
הפילה, והוה מחצה על מחצה.

רבי

אתא אמר גמל האורח בין הגמלים —
הא דנקט גמל ולא נקט שור דאמרי ביה
תנא קמא — רבותא אשמעינן, דאפילו גמל
שצנעו בתשמישו תלינן ביה, כיון שבוטע בשעה
שאורח. והא דאמר בפרק "כיצד הרגל" (בבא
קמא כד, ב): והיכי מיעדי ליה — דאמרי ליה
תורא נחנא אית לך בבקר, איבעי לך לנטורי
כולי בבקר. וכשיצא רביעית הוי מועד, דתלינן
ביה כל הנגיחות אומר רבינו יצחק: דהיינו כרבי
אחא. אי נמי, אפילו כרבנן, ומיירי שבנגיחה
רביעית נודע הדבר על ידי עדים, שאותו עצמו
היה שנגח שלש נגיחות. והא דתנן ב"המניח"
(שם לה, ב): זה אומר מועד הויק, וזה אומר תם
הויק כו' — מודה רבי אחא שיש לחלות בהם
כמו במועד, כיון שגם התם רודף, ואמרין
המוציא מחבירו עליו הראיה.

מאן

רב: אגא דאמרי אפילו לתנא קמא: עד כאן לא קאמר תנא קמא התם — אלא דלא אולין
בית חזקה, אבל בית רובא אולין. ושמאלא אמר לך: אגא דאמרי אפילו לרבי אחא: עד כאן
לא קאמר רבי אחא התם — אלא דאולין בית חזקה, דהוא גופיה מוחזק, אבל בית רובא
לא אולין. תא שמע: המוכר פירות לחברו וזרעו ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן — אינו
חייב באחריותו; מאי "אפילו"? לאו אפילו זרע פשתן דרובא לזרעה זבני, ואפילו הכי לא
אולין בית רובא? — תנאי היא; דתנאי: המוכר פירות לחברו וזרעו ולא צמחו; וזרעו
גינה שאין נאכלין — חייב באחריותו, זרע פשתן — אינו חייב באחריותו. רבי יוסי אומר:

נותן

רישא מאי טעמא — הגיעו? והלא אין לך מום גדול מגנב או קוביוסטוס, ואפילו הכי
קנה לוקח, ואף על גב דלא קבל עליו מומין בפירושו. לאו משום דרובא — עבדי הכי
איתגוהו, גנבים או קוביוסטוסין, ולדעת כן קנאו חלוקה, וכמי שקבל עליו דמי. אלמא,
בממונא אולין בית רובא. וקשיא לשמואל, דכיון דלא איל בתר רובא — כפלגא
ופלגא דמי, ואם כן אמאי הגיעו? הרי לא היה

יודע חלוקה שזיה בו מום זה, וסתם לוקח
אעבד שפירא ירב זוזי, כדאמר נמי לקמן:
אפירי שפירא ירב זוזי. ומום מבטל כל מקח
וממכר, היכא דלא נודע ללוקח. ומשני: לא
כולהו הכי איתגוהו — גנבים, ובמאן דאמר
ליה מוכר בהדיא דמי, שהרי יודע לוקח
שהוא גנב. ונמצא עוברה בצדה — ואין ידוע
לכית דין ולא עדים יודעין, אבל הם יודעין,
דלא קתני "ואינו יודע". והכי אמרינן ב"שנים
אוחזין" (בבא מציעא ב, ב): ולרבה בר רב
הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו'.
אם עד שלא נגחה — השור, ילדה, ופטור
בעל השור. משלם — בעל השור. חצי נוק
לפרה — דשור תם משלם חצי נוק. ורביע נוק
לזולד — משום דחצי נוק דולד הוי ממון
המוטל בספק, וחולקין. ואליבא דסומכוס
מוקמינן לה התם. ולרב קפירי: ואמאי חשיב
ליה ממון המוטל בספק, אליבא דרב דאזיל
בממונא בית רובא? לימא: הלך אחר רוב
פרות שילדות כן קיימא ואינו מפילות, ופרה
זו מן הרובא היתה, וזהו לה לילד כן קיימא
כרוב פרות דעלמא. והלכך, ודאי השור נגחה
בעודה מעוברת, ומתוך כך הפילה, וליחייב
בעל השור חצי נוק לזולד אלא ודאי רובא
בממונא לאו כלום הוא, אלא כי פלגא ופלגא
דמי, והלכך קאמר סומכוס חולקין, דהוי ממון
המוטל בספק. ומיהו, בדשמאל מודי סומכוס
דאמרין המוציא מחבירו עליו הראיה, שהרי
לא נולד ספק במעשה כי הכא, כדפרישית
לעיל, שהרי הדבר ידוע היאך היה המכר,
ולא הוי ממון המוטל בספק אלא כשנולד
ספק בדבר שאין ידוע היאך היה המעשה.

ומשני: התם משום דמספקא לן בו' — כלומר, דאמרי למימר מקמה כנגד פניה אתא השור ונגחה, ומחמת ביעתותא קודם נגיחה הפילה, שכן דרך להפיל מחמת פחד כמו מחמת
נגיחה ממש. וקיימא לן (בבא קמא נו, א): המבעית חבירו פטור מדיני אדם, וכל שכן בהמתו המבעית לבהמת חבירו, דגרמא בניזקין פטור. מאחורה — ליכא ביעתותא, דהא
לא חזיא, ועד דנגח לה אינה מפלת. והלכך, איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי — הוי ממון המוטל בספק, וחולקין. שור שהיה רועה ונמצא שור בו' — ולא גרסינן "על
גב הנהר". ובתוספתא לא גרסינן ליה, ופירוש תינותה היה. והאי דנקט "שהיה רועה" — משום דדרך שוורים הרבה להיות לשם, ואיכא לספקוי בשוורים טובא. שוה — המת
מנוגה. אין אומרים בו' — דרבנן לא אזלי בתר אומדנא, ואפילו ממון המוטל בספק לא הוי לשלומי פלגא. דמאן לימא לן שוה נגחה? והאיל ואיכא שוורים אחרים. ולא דמי
לשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין אנו יודעין אם נגח את הולד אם לאו, ואפילו הכי מחייבין ליה פלגא — דהתם היינו טעמא: שהרי רואין שנגח את הפרה,
והעמד פרה על חזקה, והשתא הוא דילדה בשעה שאנו מוצאין עוברה בצדה. ורבי אחא אומר בו' — בתר אומדנא אזיל בדיני ממונות. והכי אמרינן בסנהדרין, בפרק
"אחד דיני ממונות". גמל האורח — עוסק בתשמיש רביעה. דאמרין בבכורות (ח, א) לגבי תשמיש גמל: אחר כנגד אחר. וסתם בהמות בשעת תשמיש משתגעות,
ומכין זכרים זה את זה (כך שמעתיא מרבינו זקני מנחתו כבוד). ואיכא דאמרי: אחר — כמו נוח, ולא נהירא. בידוע שוה חרגו — דמוחזק הוא בשעת רביעה להכות.
וכל שכן בשור המועד ליגה, שנגח כבר שלש פעמים, ורבותא נקט גמל אחר — אף על פי שמעולם לא נגח ונשך. וחזקה — דהאי שור המוחזק ליגה. כי הדרי גיגהו
— דמאן דאזיל בממונא בית חזקה אזיל נמי בית רובא. בית רובא אולין — דרובא עדיף מחזקה, ואיכא למימר דרוב שוורים שבעולם נגחהו, ולכך פטור. דהוא
גופיה מוחזק — וכיון דהוא עומד בצדו אולין בתר אומדנא. אבל בית רובא דליתיה קמן — לא אולין, תא שמע — ממתניתין: המוכר פירות לחבירו בו', ומשום
דאינטרין לשנויה תנאי היא, אקדמיה דהאי "לימא תנאי" דלעיל מקמי האי "תא שמע". מאי לאו האי? — דקתני "אפילו" — היינו רבותיה: דאף על גב דרוב פשתן
הנלקח בשוק לזרעה קונין אותו, ואפילו הכי לא אולין בתר רובא, וקשיא לרב. וליכא לתרציה דהאי תנא בתר רובא דאינשי אויל כולקמן, ולא בתר רוב זרעיה,
שרוב בני אדם לוקחין פשתן לדברים אחרים למאכל ולרפואה, והלכך אינו חייב באחריותו, דאולין בתר רוב לוקחין, והכי קתני: אפילו זרע פשתן, דסלקא דעתך אמינא
ניזיל בתר רובא דזרעיה וניחייב באחריותו, אפילו הכי אינו חייב, דאולין בתר רובא דאינשי, ולא תקשי לרב — ליכא למימר הכי, דאם איתא דרובא דאינשי חשוב
רוב, ורובא דזרעיה כמאן דליתיה — לא הוי ליה למיתני "אפילו", דממאי תיסק אדעתך למיזיל בתר רובא דזרעיה טפי מרובא דאינשי, דליתני "אפילו"? אלא ודאי הכי
קתני: אפילו זרע פשתן, שהיה לנו לחייבו מן הדין משום דרובא דזרעיה שהוא רוב גמור — אפילו הכי אינו חייב, דבממונא לא אולין בתר רובא. ומיהו, אם לא מפני
שמציא תנאים דפליגי בדרב ושמאל — גמרא הוה ליה לשנוי על ידי הדחק: תנא דמתניתין אזיל בתר רובא דאינשי, אבל כיון דאשכח תנאי — ניהא ליה טפי לאוקומה
כתנאי. המוכר פירות לחבירו ולא צמחו — כגון זרעוני גינה כו'. ולי נראה דלא גרסינן כלל בהך ברייתא "המוכר פירות לחבירו ולא צמחו". ויש ברייתא דרומא
בתוספתא (ריש פרק ששי) דקתני: המוכר לחבירו זרעוני גינה שאין נאכלין כו', זרע גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותו, אבל זרע פשתן דנאכל קצת — לעולם אינו

חייב, כשמאלא.

נותן

1 מאן יש אומרים רבן שמעון בן גמליאל — אף על גב דקיימא לן ד"ש אומרים" היינו
2 רבי נתן, כדאמר בסוף הוריות (יג, ב) דאסיקו ליה לרבי נתן "יש אומרים" — הכא
3 קבלה היתה בידן דהאי "יש אומרים" רבן שמעון בן גמליאל. וכן בפרק "חזקת הבתים"
4 (בבא בתרא לו, ב) גבי ניר, דקאמר: מאן "יש אומרים" — רבי אחא, ובפרק קמא (שם
5 טו, ב) פליגי "יש אומרים" ורבי נתן, גבי איוב.

6 **חייב** מפני שהוא בנושא שכן — ב"הגוזל שכן — (בבא קמא צט, ב) מגיה, וקאמר:
7 אימא מפני שהוא נושא שכן. דפרך מינה לרבי
8 יוחנן, דאמר התם: טבח אומן שקלקל — פטור,
9 כיון דעביד בחנם. ואם תאמר: ומעיקרא.
10 דסלקא דעתך דמיירי חך ברייתא בחנם, למה
11 היה לו להיות בנושא שכר? ויש לומר: משום
12 דמרבית מ"פצע תחת פצע" לחייב אדם המזיק
13 על אונס כרצון. אף על גב דלא בכל אונס
14 חייב, כדאמר ב"המניח" (שם כו, ב) דבאפלה
15 ובקרבן זוית פטור, משום דאונס הוא. ואמר נמי:
16 טבחה ואכלה — משלמין דמי בשר בזול. וגבי
17 בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון תנן
18 ב"המניח" (שם לב, א) דאם עמד פטור.
19 ובירושלמי נמי מוקי הא דאדם מועד לעולם בין
20 ער בין ישן — כשקדמו כלים, אבל קדם הוא
21 וישן, ואחר כך העמידו כלים אצלו, ושכרן —
22 פטור. וטבח אומן נמי שקלקל, קאמר רבי יוחנן
23 שפטור. מכל מקום אונס שקרוב לפשיעה כעין
24 אבידה חייב ליה ב"השואל" (בבא מציעא צד,
25 ב) קרוב לפשיעה, ואדם המזיק חייב, והיה
26 סלקא דעתך טבח אומן שקלקל הוי כעין
27 אבידה, וחייב כמו נושא שכן. ומשני: אימא
28 מפני שהוא נושא שכן. אבל בחנם — פטור,
29 והוי כעין גניבה שקרובה לאונס, ופטור בה אדם
30 המזיק, דאף על גב דשומר שכר חייב. והכי נמי
31 אמר בפרק "ושוכרו את האומן" (שם פב, ב)
32 דתנן: המעביד חבית ממקום למקום ונתקל
33 ושבר, שומר חנם — ישבע, ונושא שכן —
34 ישלם. אלמא אף על גב דבשכר חייב — בחנם
35 פטור, אף על גב דהוי אדם המזיק. והיינו משום
36 דבאונס שהוא כעין גניבה — פטור.
37 נתן

1 **נותן לו דמי זרע, אָמרו לו: הרבה לוקחין אותו**
2 **לדברים אחרים. מאן תנא? אילימא רבי יוסי וְאָמרו**
3 **לו" - תרוייהו בְּתַר רוּבָא אֲזִיל, מִרְ אֲזִיל בְּתַר רוּבָא**
4 **דְּאִינְשִׁי, וּמִרְ אֲזִיל בְּתַר רוּבָא דְּזִרְעָה אֲלָא, אִי תִנָּא**
5 **קָמָא וְרַבִּי יוֹסִי, אִי תִנָּא קָמָא וְ"אָמרו לו". תִּנּוּ רַבְּנִין:**
6 **מַהוּ נִתָּן לוֹ? דְּמִי זֶרַע וְלֹא הוּצָאָה, וְיֵשׁ אֲמוּרִים: אִף**
7 **הוּצָאָה. מָאן "יֵשׁ אֲמוּרִים"? אָמַר רַב חֲסֵדָא: רַבֵּן שְׁמַעוֹן**
8 **בֶּן גַּמְלִיאֵל הוּא. - הִי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? אִילִימָא**
9 **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּמִתְנִיתִין, דְּתִנּוּ: הַמוֹכֵר פִּירוֹת**
10 **לְחִבְרֵי וְזֶרַע וְלֹא צִמְחָה, וְאִפְּלוּ זֶרַע פֶּשֶׁתָּן - אִינוּ**
11 **חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן, הָא זֶרַעוֹנִי גִינָה שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין - חֵיב**
12 **בְּאַחֲרֵייתָן, אִימָא סִיפָא, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר:**
13 **זֶרַעוֹנִי גִינָה שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין - חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן, תִּנָּא קָמָא**
14 **נָמִי חֵכִי קָאָמַר: זֶרַע פֶּשֶׁתָּן הוּא דְּאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן,**
15 **הָא זֶרַעוֹנִי גִינָה שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין - חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן אֲלָא**
16 **לֹא הוּצָאָה אִיפָּא בִּינְיֵהוּ, מִרְ סָבַר: דְּמִי זֶרַע, וּמִרְ סָבַר:**
17 **אִף הוּצָאָה; מָמָא? דְּלָמָא אִיפָּכָא - הָא לֹא קִשְׁיָא,**
18 **כֹּל תִּנָּא בְּתֵרָא לְמַפְּוִי מִיִּלְתָּא קָא אֲתִי. - וְדִלְמָא**
19 **פּוֹלָה רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הוּא, וְחִסּוּרִי מַחֲסָרָא וְהָכִי**
20 **קִתְּנִי: הַמוֹכֵר פִּירוֹת לְחִבְרֵי וְזֶרַע וְלֹא צִמְחָה, אִפְּלוּ**
21 **זֶרַע פֶּשֶׁתָּן - אִינוּ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן, הָא זֶרַעוֹנִי גִינָה**
22 **שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין - חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן, דְּבִרִּי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן**
23 **גַּמְלִיאֵל, שְׂרָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: זֶרַע פֶּשֶׁתָּן**
24 **הוּא דְּאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן, הָא זֶרַעוֹנִי גִינָה שְׂאִינָן**
25 **נֶאֱכָלִין - חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן אֲלָא הָא רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן**
26 **גַּמְלִיאֵל, דְּתִנָּא: הַמּוֹלִיד חֲפִיץ לְטָחוֹן, וְלֹא לְתִתָּן,**
27 **וְעֲשָׂאן סוּבִין אוּ מוֹרְסִין. קָמָה לְנַחְתוֹם, וְאִפְּאָ פִת**

1 **נִפּוּלִין. בְּהִמָּה לְטָבָה, וְנִפְלָה - חֵיב, מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּנוּשָׁא שֹׁכֵר; רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**
2 **אָמַר: נִתָּן לוֹ דְּמִי בִּשְׁתּוֹ וְדְמִי בִּשְׁתּוֹ אוֹרְחִיו. וְכֵן הָיָה רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר:**
3 **מִנְהָ גְדוֹל הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, הַמוֹסֵר סְעוּדָה לְחִבְרֵי וְקִלְקֵלָה - נִתָּן לוֹ דְּמִי בִּשְׁתּוֹ וְדְמִי**
4 **בִּשְׁתּוֹ אוֹרְחִיו. עוֹד מִנְהָ גְדוֹל הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, מִפָּה פְּרוּסָה עַל גְּבִי הַתֶּחָת, כֹּל זָמַן**
5 **שְׂמִפָּה פְּרוּסָה - אוֹרְחִין נִכְנְסִין, נִסְתַּלְקָה הַמִּפָּה - אִין הָאוֹרְחִין נִכְנְסִין. מִשְׁנָה הַמוֹכֵר**
6 **פִּירוֹת לְחִבְרֵי - הָרִי זֶה מְקַבֵּל עָלָיו רוּבֵעַ טַנּוּפָת לְסָאָה; תֹּאנִים - מְקַבֵּל עָלָיו עֶשֶׂר**
7 **מְתוּלָּעוֹת לְמָאָה; מִרְתָּף שֶׁל יֵין - מְקַבֵּל עָלָיו עֶשֶׂר קוֹסָסוֹת לְמָאָה; קִנְיָנִים בִּשְׂרֹן - מְקַבֵּל**
8 **עָלָיו עֶשֶׂר פִּיטָסוֹת לְמָאָה. גִּמְרָא תֹאנִי רַב קִטְיָא: רוּבֵעַ קִטְנִית לְסָאָה. - וְעַפְרֹרִית**
9 **לֹא? וְהָאָמַר רַבָּה בַּר חִיָּא קְטוּסָפָּה מְשֻׁמִּיה דְּרִבְה: בּוֹרֵר צְרוּר מְגִרְנָו שֶׁל חִבְרֵי**
10 **נִתָּן**

1 נותן לו דמי זרע — שרוב פשתן שבעולם נזרע. אמרו לו — אינו חייב באחריותו.
2 שהרבה בני אדם לוקחין לדברים אחרים: למאכל ולרפואה, ובגד אדם אחד שקנה
3 עשר סאין לזריעה יש מאה בני אדם ששקנן מידה סאה אחת למאכל ולרפואה,
4 ובתר רוב לוקחין אזלינן. ורבי יוסי בתר רובא דזריעה אזיל, שהיחיד הקונה לזריעה
5 קונה יותר ממאה הקונן למאכל ולרפואה.
6 ומיהו, יתא קמא דרבי יוסי היינו טעמיה:
7 דודאי בתר רובא דזריעה הוה לן למיזל כרבי
8 יוסי, ולחייבו, אלא שאין הולכין בממון אחר
9 הרוב. דאי לא תימא הכי, אלא אזיל נמי בתר
10 רובא דאינשי — אם כן מאי איכא בין תנא
11 קמא ל"אמרו לו"? אילימא רבי יוסי ואמרו
12 לו — דרבי יוסי מחייב, כרב דאזיל בתר
13 רובא, ו"אמרו לו" פטרי, כשמואל דלא חייש
14 לרובא. הא תרוייהו בתר רובא אזיל —
15 דאפילו תנא ד"אמרו לו" סבירא ליה כרב,
16 והאי דפטרי — היינו טעמא: דאזיל בתר רובא
17 דאינשי, כדמפרש טעמא: הרבה לוקחין אותו
18 כו'. הכי גרסינן: אלא אי תנא קמא ורבי
19 יוסי אי תנא קמא ואמרו לו. מהו נותן לו
20 — המוכר זרעוני גינה שאין נאכלין, דאמרין
21 חייב באחריותו, מה ישלם מוכר ללוקח? דמי
22 זרע — ולא דמי יציאה, דגרמא בעלמא הוא.
23 ופטור. אף הוצאה — יציאת חרישה ושכר
24 פועלים. ונראה בעיני דקנסא הוא. ומר סבר
25 אף הוצאה — והכי קתני, ששמעון בן
26 גמליאל אומר: זרעוני גינה שאין נאכלין חייב
27 בכל אחריותו, אפילו יציאה. דלמא איפכא
28 — דרבן שמעון בן גמליאל לא מחייב אלא
29 דמי זרע. ומנלן דהא רבן שמעון בן גמליאל
30 היא? אימא רבנן היא, ותנא קמא דבריייתא
31 היינו רבן שמעון בן גמליאל הא לא קשיא
32 — אם אין קושיא אחרת — זו אינה קושיא.
33 וכל היכא דאיכא פירכא אחריתי קאמר
34 גמרא: הא לא קשיא. וחפורי מחסרא כו' —
35 אין זה תירוץ דחוק כו', דטוב לנו לחסרה
36 מעט בדרך משנה שמדברת בקצרה, ולא
37 נימא יציאה איכא בינייהו — דהא לא משמע
38 ממתניתין מידי אלא על ידי דחוק, דמשמע
39 דרבן שמעון בן גמליאל היינו תנא קמא.
40 והלכך טוב לפרש דכולה רבן שמעון היא,
41 כדמשמע מתניתין דרבן שמעון בן גמליאל
42 היינו תנא קמא. ונראה בעיני דהכי גרסינן:
43 ודלמא כולה רבן שמעון בן גמליאל היא,
44 והכי קאמר: המוכר פירות לחבירו ולא צמחו
45 אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותו, שרבן
46 שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גינה שאין
47 נאכלין חייב באחריותו, הא נאכלין — אין
48 חייב באחריותו. אלא הא רבי שמעון בן
49 גמליאל, דתניא כו'. לתת — במים. מורסן
50 — היא הקליפה העליונה שמוציאין מחטין
51 הכתושין במכתשת. סובין — כשחוחנין גסין
52 ולא דחק, נשאר בנפה, והוא סובין. נִפּוּלִין —
53 שנופל פתיתין. מפני שהוא בנושא שכן. אבל בחנם — פטור אם אומן הוא, כדאמרין התם: זיל אייתי ראיא דמומחית
54 לתרגולי ואיפטרך. וכן הלכה, דאומן בשכר — חייב, בחנם — פטור. כדאמר רבי יוחנן התם. דמי בשתו — שזימן אורחים ואין לו מה יאכלם. וכל שכן יציאה, דחסריה
55 ממונא. ומיהו, לית להכחא אלא כרבנן דפטרי ממשע, דגרמא הוא. והא ליכא למימר דמדמהשת נוקי מתניתין דביציאה פליגי כי היכי דמפליגי בדרך ברייתא, וליהוי הלכה
56 כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו — הא לא אמרין דרבי שסתם המשנה לא בעי לאוקומי מתניתין כרבן שמעון בן גמליאל ביציאה, דלא סבירא ליה כרבן שמעון בן גמליאל.
57 אלא כולה מתניתין רבן שמעון בן גמליאל היא כדאמר לעיל, וביציאה לא איירי מידי. כן נראה בעיני, דמהיכא תיתי דביציאה פליגי במתניתין, וניהוי הלכה ביציאה כיש
58 אומרים, מאחר דאיכא לאוקומי כולה כרבן שמעון בן גמליאל? אלא איירי ביציאה כלל. אורחין נכנסין — ותקנה טובה היא לקבלת אורחין שידעו כי שם יאכלו, ושכלם
59 לאכול. משנה המוכר פירות — תבואה. חרי זה — הלוקח. מקבל עליו רובע — הקב של טנופת לכל סאה. דסתם תבואה דרכה להיות בה רובע טנופת. אבל יותר מרובע
60 — לא, כדמפרש טעמא בגמרא, אי משום דינא אי משום קנסא. מתולעות — דאורחיהו בהכי, והוא דחקי אחת לעשר. מרתף של יין — ויש בו חביות הרבה. קוססות — יין
61 רע, כלומר, עשר חביות של יין רע. דסתם מאה חביות אורחיהו בעשר קוססות, ומחיל אינשי. ובגמרא מוקי לה כדאמר ליה "מרתף זה של יין אני מוכר לך". קוססות —
62 נראה לי כמו "פריה יקוטס ויבש" דיוחזקאל (יז). קננינים — כדים. בשרון — באותו המלכות. פישסות — כדים רעים, ובגמרא מפרש לה. גמרא תני רב קטינא — הא "רובע
63 טנופת" דמתניתין — לאו בעפרורית מיירי. דעפרורית רובע לא מחיל אינשי, אלא רובע קטנית לסאה של תבואה. ועפרורית לא — בתמינה. צרור — היינו עפרורית.
נותן

המשנה, וכך צריך לומר, המוכר פירות לחבירו וזרעו ולא צמחו, ואפילו
זרע פשתן, אינו חייב באחריותו, שיכול לומר ללוקח לאכילה מכרתים
לך, (הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותו) אלו דברי רבן
שמעון בן גמליאל, שרבן שמעון בן גמליאל אומר (זרע פשתן הוא
דאינו חייב באחריותו) (הא) שדווקא כאשר מכר לו זרעוני גינה שאינן
נאכלין אלא כולן לזריעה חייב באחריותו, אך שאר מיני פירות כולל זרע
פשתן, כיון שיש מהם שנאכלים אינו חייב באחריותו. וכיון שאפשר לפרש
שהמשנה כולה היא מדברי רבן שמעון בן גמליאל, אין הוכחה מה דעת רבן
שמעון בן גמליאל האם לדבריו משלם אף את ההוצאה.
מביאה הגמרא ראייה אחרת: הלא הא – מממרא זו של רבן שמעון בן
גמליאל מוכח שסובר שמשלם אף את ההוצאה. דתניא בברייתא, המוליד
חפץ לאומן לחפץ לו בריחים, ומדרך האומן ללנות ו-להשרות החטים
במים ולכתשם במכתשת קודם הטחינה להסיר מהם הקליפה החיצונה
שעל גביהם כדי שתהא סולת נקיה, ולא לתת האומן כראוי, ועשאו סובין
– ויצא הקמח רע כמו סובין או שיצא כמו מורסן. או נתן קמח לנחתום,
ואפוא פת גיפולין – שנשברת או מתפוררת כשאוחזים בה. וכן הנותן
בהמה למכח שישחטנה, וניבילה בכך ששחטה שלא כהלכתה, בכל אחד
מאופנים אלו, חייב האומן לשלם על מה שקלקל, מפני שהוא בנושא שבר
– שנטול שבר על פעולתו. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא זו בלבד
משלם לו מה שקלקל, אלא נותן לו גם דמי בושטו – שהתבייש בכך
שהזמין אורחים ואין לו במה להאכילם, ודמי בושט אורחיו – שאף הם
התביישו שלא היה מזומן להם האוכל. ומכך שמחייב רבן שמעון בן
גמליאל לשלם על צער הבושת שאין בו הפסד ממון, כל שכן שמחייב
לשלם בזרעוני גינה על הפסד דמי ההוצאה וזהו דעת היש אומרים.
מסיימת הגמרא ומביאה תקנה דומה לזו שתיקן רבן שמעון בן גמליאל: וכן
היה רבן שמעון בן גמליאל אומר, מנהג גדול היה בירושלים, המוכר
סעודה לחבירו שיכין לו עובר האורחים, וקלקלה – כגון שהיה האוכל תפל
או שהקדיח התבשיל, נותן לו דמי בישתו ודמי בושט אורחיו.
הגמרא מביאה את סיום הברייתא: עוד מנהג גדול היה בירושלים, שהיה
בו משום תקנה טובה בהכנסת אורחים, מפני פרוסה היתה על גבי הפתח,
כדי שידעו האורחים היכן יכולים לאכול. כל זמן שפופה פרוסה, אורחין
נכנסין, שהיה להם ענין זה לסימן שכך רצון בעל הבית. נסתלקה הפופה,
אין האורחין נכנסין – שסימן הוא שאין רצון בעל הבית שיכנסו.

משנה

משנה זו באה לבאר מקרים של טעויות במכירה שעל הלוקח לקבל על
עצמו את ההפסד:
המוכר פירות לחבירו, חרי זה מקבל עליו ליקח את הפירות עם גירעון
של רובע הקב מנופת המעורבת בה, לכל סאה. שבסתם תבואה בכמות
של סאה הדרך להתקבץ בה רובע קב של טנפות.
מכר לו תאנים, מקבל עליו עשר מתולעות – שאכלו בהם התולעים
למאה – לכל מאה תאנים, שדרך התאנים להיות מתולעות בשיעור זה.
מכר לו מרתף של יין שיש בו הרבה חביות, מקבל עליו עשר חביות של
קוססות – יין רע למאה – לכל מאה חביות. מכר לו נקנקנים – כדים ריקים,
בשרין – שם מקום, מקבל עליו עשר פישוסות – כדים שנתרועעו במקצת
ותיקנם אך אינם יכולים להתקיים זמן רב כמו השלמים, למאה – לכל מאה
כדים.

נמרא

הגמרא דנה בדין הראשון שבמשנה ומבארת איזה טנופת שנתעברה
הלוקח מקבל עליה: תנאי היה שונה רב קמינא ברייתא המבארת את דברי
המשנה, וכך מבואר בה, גירעון רובע של הלוקח מקבל, הוא כשנתבואה
שקנה נתערב רובע הקב קמינית לכל סאה. מקשה הגמרא: האם דווקא
בטינופת של קטנית מקבל עליו גירעון, ועפרורית ו-עפרן לא מקבל,
והאמר רבה בר רביא שהיה ממקום הנקרא קטוספאה, משמיה דרבה,
הפורר צרור – עפרורית, מנינו – מתבואתו של חבירו העומדת למכירה,

נותן לו – מחזיר המוכר ללוקח את דמי זרע ששילם, אף בזרע פשתן,
שרובו עומד לזריעה, כיון שהולכים בממון אחר הרוב. אמרו לו – השיבו
חכמים לרבי יוסי, הרי תרבה בני אדם לוקחין אותו לדברים אחרים כגון
לאכילה או לרפואה, וכנגד אחד הקונה עשרה סאין לזריעה, ישנם מאה
קונים ממנו מעט למאכל ורפואה, ולכן אף שבין המאה יחד נקנתה רק סאה,
מכל מקום יש ללכת אחר רוב קונים, ולא אחר הכמות הנמכרת.

מבררת הגמרא: מאן תנא? בברייתא שנחלקו האם הולכים בממון אחר
הרוב, אילימא רבי יוסי הסובר כרב שהולכים אחר הרוב, ואמרו לו –
והחכמים שהשיבו על דבריו סוברים כשמואל שאין חוששים לרוב. אין
לומר כן, שהרי תרנויהו ברת רובא אילי – לדעת שניהם הולכים אחר
הרוב, וההבדל ביניהם אינו אלא דבר – ההכנסה שהשיב לרבי יוסי איל ברת
רובא דאינשי – הולך אחר רוב הקונים שאינם קונים לזריעה, ולפיכך סובר
הוא שהמוכר פטור, ובר – ורבי יוסי איל ברת רובא דזריעה – הולך
אחר רוב זרע הפשתן שבעולם שעומד לצורך זריעה, ומשום כך חייב
המוכר באחריות.

מסקנת הגמרא: אלא התנאים שנחלקו הם, אי – או תנא קמא ורבי יוסי,
שלדעת תנא קמא אין הולכים כלל אחר הרוב, ושמואל סובר כמותו, ולרבי
יוסי, הולכים אחר רוב הנזרע, ורב סובר כמותו, אי – או תנא קמא ואמרו
לו – ושמואל כתנא קמא, ורב כדעת אמרו לו, שהולכים אחר רוב הקונים.
הגמרא דנה האם המוכר משלם ללוקח על כל ההפסדים שנגרמו לו: תנו
רבנן, מהו נותן לו – המוכר לחבירו זרעוני גינה וזרען ולא צמחו שחייב
באחריותם, כאשר משלם ללוקח את דמיו, מה משלם לו. משיבה הברייתא:
דמי זרע ששילם, ולא על ההוצאה של החרישה ושכר הפועלים שהיו
לבטלה. שכן הפסד זה נעשה על ידי גרמא, וגרמא בנוקין פטור. דעה אחרת:
ויש אומרים אף הוצאה משלם לו.

הגמרא מבררת: מאן – מי הוא היש אומרים. מבארת הגמרא: אמר רב
חסדא, רבן שמעון בן גמליאל היא. ממשכה הגמרא ומבררת: הי –
מאיזה מיימרא של רבן שמעון בן גמליאל למדו שסובר כך, אילימא מדברי
רבן שמעון בן גמליאל דמתניתין (לעיל צב), דתנן ברישא של המשנה,
המוכר פירות לחבירו, וזרעו ולא צמחו משום שהיו מקולקלים, ואפילו
היה אותו המין זרע פשתן שרק מיעוטו נקנה לאכילה ורובו לזריעה, המוכר
אינו חייב באחריותו, שיכול לומר לו לאכילה מכרתים לך ולא לזריעה.
(הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותו). אימא סיפא – ועל כך
נאמר בסיפא של המשנה, רבן שמעון בן גמליאל אומר, זרעוני גינה כזרעי
כרוב וקפלוט שאינן נאכלין, וזרען ולא צמחו, חייב באחריותו, שכיון
שעומדים רק לזריעה, מקח טעות הוא ובטל.

הגמרא מדקדקת בדברי תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל כדי להוכיח
שהיש אומרים הוא רבן שמעון בן גמליאל. מבררת הגמרא: מה מוסיף רבן
שמעון בן גמליאל על דברי תנא קמא, הרי תנא קמא נמי הכי קאמר
שזרעונים שאינם נאכלים חייב, כפי שמוכח מדבריו שאמר 'אפילו זרע
פשתן', משמע שדווקא בזרע פשתן שמיעוטו נאכל, הדין הוא דאינו חייב
באחריותו, הא – אבל זרעוני גינה שאינן נאכלין אפילו מיעוטן, חייב
באחריותו, וזהו ממש דברי רבן שמעון בן גמליאל. אלא לא – האם לא
בהכרח לומר הוצאה אימא בינייהו – שההבדל ביניהם הוא לענין תשלום
הוצאות החרישה ופועלים שהפסיד ללוקח, מר – תנא קמא סבר שאין
משלם אלא דמי זרע בלבד, ובר – רבן שמעון בן גמליאל סבר שעליו
לשלם אף הוצאה.

שואלת הגמרא: מאי – ומנין לך לומר שתנא קמא הוא זה שסובר
שמשלם רק את דמי זרע, ורבן שמעון בן גמליאל סובר אף ההוצאה, דלמא
איפקא, שתנא קמא הוא סובר אף ההוצאה, ורבן שמעון בן גמליאל הוא
הסובר דמי הזרע. מיישבת הגמרא: הא לא קשיא, שכן כך הכלל, כל תנא
בתנא מילפניי מילתא קא אתי – כל תנא הבא אחר חבירו, להוסיף על
דברי הראשון הוא בא. ובהכרח שרבן שמעון בן גמליאל המובא אחר דברי
תנא קמא בא להוסיף על דבריו ולחייב אף על ההוצאה.

הגמרא דוחה דקדוק זה מדברי רבן שמעון בן גמליאל במשנה. שואלת
הגמרא: ודלמא בוקלה של המשנה מתחילתה ועד סופה, הכל מדברי רבן
שמעון בן גמליאל היא, וחסורי מחסרה והכי קתני – וחסר מקצת בלשון

1 נותן לו – חייב הבורר לשלם לבעל הגורן דמי חטין כמדת הצרור שברר,
2 לפי שאם לא היה בורר היה הלוקח משלם עבור צרור זה כאילו היה חלק
3 מהתבואה, הרי נמצא שהזיק לבעל הגורן. ומכל מקום מוכח שענין גירעון
4 שמקבל הלוקח על עצמו קיים גם בטנופת עפר, ושלא כדברי רב קטינא.
5 מתרצת הגמרא: אכן אף בעפר קיים ענין גירעון, אלא שביאר רב קטינא את
6 חילוק המדות בגירעון, שדווקא בטנופת קמנית השיעור הוא רובע, מה
7 שאין כן בטנופת עפרורית, השיעור הוא פחות מרובע.

8 חזרת הגמרא ומקשה: וכי כאשר שיעור העפרורית רובע, האם לא מקבל
9 עליו הלוקח, והא תניא בברייתא, המוכר פירות לחברו, אם חטין מכר לו,
10 מקבל עליו הלוקח רובע קמנית לסאה. מכר לו שעורים, מקבל עליו
11 רובע של נישובת – קש לסאה. ואם מכר לו עדשים, מקבל עליו רובע
12 עפרורית לסאה. וסבורה הגמרא שמה שנקטה הברייתא עפרורית
13 בעדשים, הוא משום שכן הרגילות, להמצא קטנית בתבואה, ונישובת
14 בשעורים, ועפרורית בעדשים. ולפיכך מדקדקת הגמרא שכשם שבעדשים
15 מקבל עפרורית בשיעור של רובע, מאי לאו – האם לא כך הוא הדין
16 להחטים ולשעורים, שמקבל עליו הלוקח רובע עפרורית, ומוכח מכאן שלא
17 כדברי רב קטינא.

18 דוחה הגמרא: שאני עדשים שדווקא בהם שיעור העפרורית הוא רובע, כיון
19 דמיצקן עקרי להו – שנעקרים מן הקרקע עם שורשיהם שדבוק בהם עפר,
20 אך לא כן חטים ושעורים שנקצרים ושורשיהם נשאר בקרקע.
21 מדייקת הגמרא לפי תירוץ זה: אלא מעמא דעדשים שהעפרורית בהם הוא
22 רובע, לפי דמיצקן עקרי להו בשרשיהם, אבל חטין ושעורים שאינו עוקר
23 אלא קוצר לא מצוי בהם כל כך עפר, אם כן תפשוט מינה – הרי שיש לך
24 להוכיח מכאן את מה שתרצת בדעת רב קטינא שבחטין ושעורים והטנופת
25 דעפרורית, הלוקח לא מקבל עליו גירעון של רובע אלא פחות. שאם גם
26 במינים הללו מקבל עליו עפרורית רובע, היה לו לתנא לנקוט עפרורית
27 בטנופת של חטים, ואף שאין מצוי בהם עפר, ומעצמנו נדע שכל שכן
28 בעדשים.

29 דוחה הגמרא: לעולם יתכן שהתנא סובר שגם בחטין ושעורים מקבל
30 עפרורית רובע, ואין להקשות מדוע לא נקט התנא שיעור זה בחטים
31 ושעורים, שכן עדשים איצטריקא ליה להשמיענו דבר חידוש, דסלקא
32 דעתך אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר, כיון דמיצקן עקרי להו,
33 ועפר מצוי בהם, אזי אף עפר בכמות של יותר מרובע הקב נמי לקבל, קא
34 משמע לן שגם בעדשים מקבל רק רובע ולא יותר.

35 הגמרא מבארת כיצד הדין כאשר נמצא בסאה יותר מרובע הקב טנופת:
36 אמר רב הונא, אם בא הלוקח להקפיד על הטנופת, והחל לנפות את
37 הטנופת, ואכן מצא שיש יותר מרובע הקב, מנפה מהתבואה את בולו,
38 והמוכר יחזיר לו כנגדה חטים או מעות, ואינו יכול לומר ללוקח כבר מחלת
39 לי רובע ורק את המותר על רובע אחזיר לך. ונחלקו בגדר הלכה זו, יש
40 אמרי לה דינא – שכן הוא מעיקר הדין, ואמרי לה קנסא.

41 מבארת הגמרא: אמרי לה דינא, טעמם הוא, שכל מאן דיהיב זוני, אפירי
42 שפירי יהיב – מי שנותן מעות בעד פירות, מקפיד הוא ובדעתו לקבל פירות

43 יפים ללא טנופת כל שהיא, ורובע – ומכל מקום עד רובע הקב לכל סאה,
44 לא מרח אגיש – אין אדם עשוי לטרוח בשעת הקניה לנפות כזו כמות
45 מועטה, וכיון שאינו חפץ בטירחה מוחל על המצאות הטנופת. אבל היתה
46 הטנופת יותר מרובע לסאה, מרח אגיש – אדם טורח לנפותה גם בשעת
47 הקניה, וכיון דמרח לעסוק בנפוי, מרח כבוליה להסיר את הטנופת כולה,
48 שדבר קל הוא לגמור הניפוי שכבר החל בו, ולפיכך אף על המקצת אינו
49 מוחל, שכן כאמור הטעם שהיה מוכן למחול על המקצת הוא משום שרצה
50 לחסוך מעצמו את טרחת הנפוי, אבל עכשיו שכבר הוצרך לטרוח, מה טעם
51 ימחול על הקפדתו לקבל פירות יפים ללא כל טנופת, ולכן מעיקר הדין
52 רשאי לנפות את כולו.

53 ואמרי לה קנסא, טעמם הוא, שכמות של רובע טנופת שכיח – מצוי
54 שמתקבץ בתבואה מעצמו, ומלכתחילה יודע מזה הלוקח ומוחל, ואם היה
55 יודע שגם מה שיותר מרובע נתקבץ מעצמו, היה מוחל, אך טנופת יותר
56 מרובע לא שכיח שיתקבץ מעצמו, ואיהו הוא דעריב – ומן הסתם המוכר
57 הוא זה שעירב בתוך הפירות מה שיתר על רובע, וכיון שתולים דעריב –
58 שעירב המוכר את היותר מרובע, קנסוהו רבנן כבוליה – לתלות ולומר
59 שאת כל הטנופת אף את המועטת מרובע הוא זה שעירב, ולכן עליו
60 להחזיר ללוקח את הגירעון כולו.

61 (סימן. כל, תרי, שטרי, דראבין בר רב נחמן, אונאה, וקבלנותא).
62 הגמרא מקשה ללישנא קמא שדברי רב הונא שמנפה את כולו הם מעיקר
63 הדין: מיתבי, שנינו במסכת כלאים (פ"ב מ"א), כל סאה תבואה ממין מסוים
64 שיש מעורב בה רובע הקב תבואה ממין אחר, כגון סאה חטים שמעורב
65 בתוכה רובע קב שעורים, אזי מספיק שקודם הזריעה או אפילו לאחריה
66 קודם ההשרשה ימעט מכמות השעורים עד שיהיה פחות מרובע, ודי בכך
67 שלא תאסר התבואה משום כלאים. סבריה בני הישיבה, דרובע דכלאים
68 – שומדת 'רובע' האוסרת בכלאים, שיעור זה חשיבותו היא מן התורה והוא
69 כיותר מרובע דהקא – האמור כאן לענין מקח, כלומר, שכמו שמצינו
70 לענין מקח שמשום החשיבות שיש ליותר מרובע אין הטנופת בטלה בסאה
71 והמוכר מחויב לנפותה, כן בכלאים אף בפחות מכך, כמות של 'רובע' בלבד
72 יש לה חשיבות שמשום כך אינה בטלה ואוסרת את התערובת מן התורה,
73 וקא תני – ומכל מקום בענין כלאים שונה התנא שאין צריך לנפות את
74 כולה, אלא די אם ימעט מהכמות האסורה ויעמידה על פחות מרובע ובטל
75 מחשיבותו ובטל האיסור, ואם כן קשה מדוע בדינו של רב הונא לענין מקח
76 אין די שימעטנו עד רובע ובכך יבטלו מחשיבותו.

77 דוחה הגמרא: לא, מעיקר הדין רובע דכלאים כי רובע דהקא דמי,
78 שבשניהם אין 'הרובע' אוסר, ולכן די בכלאים מה שממעטו לפחות מרובע.
79 מקשה הגמרא על הדחיה: אי תבי שגם בכלאים רובע מותר, אמאי אמרו
80 חכמים שיכל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט, הרי אין בכך כמות זו
81 לאסור. מתרצת הגמרא: הטעם שעליו למעט, הוא משום חומרא דכלאים,
82 שאסור אף בהנאה.

83 חזרת הגמרא ומקשה: אי תבי שרק משום חומרא הוא ממעט ולא מעיקר
84 הדין,

בבא בתרא. פרק שישי - המוכר פירות דף צד עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) עז רשב"ם

נותן לו דמי חטין — שהרי הפחיתו במודה, דאיהו הוה מזבין ליה עם החטין, דעפרורית מקבל לוקח. אבל לחזור ולערב — אינו יכול, דהשתא עושה עולה בידים, ובתבי (ויקרא יט) "לא תעשו עול", וגם לוקח לא מחיל אלא מה שנתערב מעצמו עם התבואה בעל כרחו של מוכר. וכשבורר הצרור ומשליך חוץ — היזק בידים הוא, שאותן צרורות היו לו שוין כמו חטין. ואי נמי

לא חשבי ליה היזק גמור, ומכל מקום הן גופן אינן שוין כלום — ליחייב מיהא משום דינא דגרמי, כגון השורף שטרותיו של חבירו, והמקדש בכרם, והזורע כלאים בשדה חבירו, דבהדיא שעתא קגול ליה מיד ממונו, אף על פי שאינו ניכר, דהא פסקין הלכתא בבבא קמא (ק, א) ו"כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי, ואמרינן נמי התם: הוה עובדא וכפיה רפם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לצלמי. וגרמא בנוקד דקיימא לן דפטור — היינו כגון שולח את העברה ביד חרש שטוח וקטן, שההיזק ניכר אבל אינו עושה אותו בידים, אלא גורם בעשיו שיבא היזק ממילא לאחר זמן. אבל דינא דגרמי — בידים הוא מויק, אלא שאין להיזק ניכר. ומשני: קטנית מקבל עליו רובע — כדתיב רב קטינא. אבל עפרורית — פחות מרובע משוה הוא דמקבל. אבל רובע בעפרורית, כיתר מרובע בקטנית — לא מקבל. חטין מקבל עליו כו' — כלומר, אם חטין מוכר לו — מקבל עליו לוקח כו'. קטנית אורחיה לגדל בחטין, ונישבות בשעורים, ועפרורית בעדשים. נישבות = קש שניזרה בנישבו. מאי לאו הוא הדין לחטין ושעורין — דמקבל עליו רובע עפרורית. והאי דקתני לה גבי עדשים — אורחא דמילתא קתני, שמיני טנפת הללו מצוין זה בכה וזה בכה. דמיעקר עקרי להו — ולא קוצרין, הלכך שכיח בהו עפרורית טפי, אלא טעמא כו' — כלומר, כיון דאמרת דמיעקר עקרי להו והלכך שכיח בהו עפרורית טובא, אם כן דוקא נקט בעדשים רובע עפרורית משום דשכיח בהו, אבל חטי ושערי אין לומר רובע עפרורית, דהא לא שכיח כל כך — תפשות מזהא סיוע לדברך, שהיית מתרץ עפרורית פחות מרובע, דאם איתא דהוא הדין לחטי ושערי — ליחתי רובע עפרורית בחטין, ואנא אמינא כל שכן בעדשים.

לעולם — אימא לך: חטי ושערי מקבל רובע עפרורית, ודקשיא לך ליתנינא גבי חטין וכל שכן עדשים — בעדשים איצטריכא ליה כו'. אמר רב הונא אם בא — לוקח להקפיד בטנפת, דנראה בעיניו שיש בו טנפת יותר מרובע, ובא לוקח לנפוחו לדעת אם יש שם יותר מרובע, ונמצא בו יותר. מנפה את בולן — ויחזיר לו המוכר חטין כנגדן או מעות, ולא יאמרו: רובע כבר מחלת, והמותר אשלם לך. אפירי שפירי יחיב — דלא מחיל טנפת כלל, אלא מפני שטורח הוא לנפוחו בשביל דבר מועט, והלכך, כי ליכא אלא רובע לא טרח לוקח לנפוחו. דכי אמר ליה מוכר ללוקח: אני אומר שפירות יפין הן, ואם תאמר אינן יפין — או טרח ונפה אותם, או אייתי ראיה כמה יש טנפת ואשלם לך. ובשביל רובע לא טרח, דיצא שכרו בהפסד טרחו. אבל כי איכא יותר מרובע — טרח לוקח לנפוחו, וכיון דחתחיל לטרוח — טורח ומנפה את כולו, דדבר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שחתחיל, והלכך לא מחיל. ומיהו, היכא דליכא אלא רובע, אם בא לנפות — הרי בטלה דעתו, ופטור מוכר. ואמרי לה קנסא — דמן הדין אפילו טפי מרובע מחיל אינש, ואפירי דלאו שפירי מכל וכל יחייב לוקח זוזי, שיועז הוא דדרך תבואה להיות בה טנפת, ומחיל. הלכך, רובע לא קניס — דהא שכיח, וליכא למימר דערובי עריב בידים. אבל יתר מרובע — לא שכיח בתבואה, ואיכא למימר דאיהו, המוכר, הוא דעריב בידים. וכיון דעריב — קנסוהו רבנן בבוליה, דאיכא למימר כוליה עירב. ונפקא מינה, דאי ידעין ביה דלא עריב — אפילו טפי מרובע הוי מחילה, וקנה לוקח. והיינו דאיכא בין דינא לקנסא. מיתבי — אלישנא קמא, דאמרי ליה דינא, קפריך, ולא אקנסא. כל סאה — תבואה, שיש בה רובע הקב ממין אחר — ימעט, דלא ליהוי רובע, ואחר כך יורענו. וכן פירש רבינו חננאל. אי נמי, נזרעו אלא שלא נשרשו עדיין — ימעט. אבל אם נשרשו — אין להם עוד תקנה. שכבר נאסרו בהשרשה, כדנפסח לן בפסחים בפרק "כל שעה" (כה, א) מ"המלאה והזרע", וזרע מעיקרו — בהשרשה. ובספרי נמי תניא לה בהדיא: התבואה משתשרש. סבריה דרובע דכלאים — האוסר התבואה משום כלאים — חשוב הוא מן התורה, ולא בטיל, כי היכי דחשיב יותר מרובע טנפת לגבי מכירה, דלא בטיל, והוא הדין דפחות מרובע דכלאים בטל, כרובע טנפת. וקתני ימעט — ויעמידנו על שיעור הבטל, והיינו פחות מרובע. ואף על גב דאיסור כלאים חמור הוא, שאין בית דין יכולין להפקיע איסור, אפילו הכי לא מחמירין ביה למימר דכיון דטרח לטרוח בבוליה לנפוחו כולו — כל שכן גבי מכירה דקיל, שהרי בית דין יכולין להפקיע ממון של זה לחבירו, דהוה להו למימר ימעט ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו רובע. ואף על גב דאפירי שפירי יחייב אינש זוזי, ובטפי מרובע עביד דטרח בבוליה ולא מחיל — אפילו הכי, כיון דרובע מחיל אינש, בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע ולא ינפה את כולו. וקשיא לרב הונא, דאמר מנפה את כולו. ומיהו, הוה מצי לתרוצי דלא דמי טעם דטנפת לטעם דכלאים כל כך; דהתם במחילה תליא מילתא, דרובע מחיל אינש משום טרחא, אבל יותר מרובע — לא מחיל אינש אפילו פחות מרובע שבו, דנקל לו לטרוח בבולו מאחר שמתחיל. אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה. כרובע דהכא דמי — דשניהן בטלן מן הדין. והלכך, די במיעוט, דהא אפילו מיעוט לא הוה צריך, דהא בטיל, אלא חומרא בעלמא הוא כדמפרש ואזיל. אבל יותר מרובע דכלאים — אימא לך שאם בא למעט ממעט את כולו. אי הכי — דמשום חומרא דכלאים ממעט, ולא מן הדין.

נותן לו דמי חטין - קטנית - רובע, עפרורית - פחות מרובע. - ועפרורית רובע לא? והא תנא: המוכר פירות לחבירו, חטין - מקבל עליו רובע קטנית לסאה, שעורים - מקבל עליו רובע נישבות לסאה, עדשים - מקבל עליו רובע עפרורית לסאה; מאי לאו הוא הדין לחטים ולשעורין? - שאני עדשים, דמיעקר עקרי להו. - אלא טעמא דעדשים דמיעקר עקרי להו, אבל חטי ושערי לא, תפשוט מינה: חטי ושערי דעפרורית לא מקבל - לעולם חטי ושערי מקבל עפרורית, עדשים איצטריכא ליה; דסלקא דעתך אמינא: כיון דמיעקר עקרי להו - יותר מרובע נמי לקבל, קא משמע לן. אמר רב הונא: אם בא לנפות - מנפה את כולו. אמרי לה: דינא, ואמרי לה: קנסא. אמרי לה דינא: מאן דיהיב זוזי - אפירי שפירי יחיב, ורובע לא טרח אינש, יותר מרובע טרח אינש, וכיון דטרח - טרח בבוליה, ואמרי לה קנסא: רובע שכיח, יותר לא שכיח, ואיהו הוא דעריב, וכיון דעריב - קנסוהו רבנן בבוליה. (סימן: כל תרי שטרי דראבין בר רב נחמן אונאה וקבלנותא). מיתבי: כל סאה שיש בה רובע ממין אחר - ימעט; סבריה דרובע דכלאים פחות מרובע דהכא, וקא תני: ימעט - לא, רובע דכלאים פי רובע דהכא דמי. - אי הכי, אמאי ימעט? - משום חומרא דכלאים. - אי הכי, אימא

דקנסא מיושב טפי. והוי מצי לשנוי דסבר רבינו יוסי דאמר יבור, אלא רוצה להעמיד דבריו

הכל.

אמא

נותן לו דמי חטין — פירש רבינו יצחק בן מרדכי: דהיינו כרבי שמעון דאמר (בבא קמא צה, ב) דבר הגורם לממון — כממון דמי, דמחייב בגול חמץ ועבר עליו הפסח וזבא אחר ושרפו. ולרבינו יצחק נראה דאחי אפילו כרבנן. דהתם ודאי לאו כממון דמי, שאינו שוה לשום אדם כלום, אלא לגוילה ליפטר בו. אבל הכא — הוי כאילו גול חטין עצמן, שהוא מוכר צרורות לכל אדם כמו חטין. ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו, דהתם ינייא בעלמא הוא דקלא ליה, ולא את החוב. סאה שיש בה רובע ימעט — פירש רבינו שמואל: ימעט, ואחר כך יורענו. אי נמי, אם נזרעו ולא נשרשו עדיין — ימעט. אבל אם נשרשו — אין להם תקנה, שכבר נשרשו ונאסרו בהשרשה. ואין נראה, דלשון "ימעט" משמע שכבר נשרשו. ורבי יוסי נמי דקאמר יבור — משום דמיוחזק במקיים כלאים, וקודם שנזרעו לא מיוחזק במקיים כלאים. ועוד: דבפרק קמא דמועד קטן (ו, א) מיייתי לה בהדיא על זרעים המחוברים. אלא דנראה דמייירי הכא במחוברים לקרקע. ומה שפירש דאם נשרשו אין להם תקנה — אגב חורפיה לא עיין, דלא אמר הכי פרק "כל שעה" (פסחים כה, א) אלא גבי כלאי הכרם, אבל כלאי זרעים — מותרין הן באכילה ובהנאה, כדמשמע פרק "כל הבשר" (חולין קטו, א). דפרקי: אלא מעתה כלאי זרעים ליתסרו, דהא כל שתיבעת לך הוה ומשני: מה בהמתך היוצא ממנה מותר, אף שוך כן. ואלישנא דקנסא פריך, דקתני: ימעט, ולא קנסינן פחות מרובע אטו רובע. אבל אלישנא דדינא לא מצי פריך, דלא דמי, דהתם משום דטפי מרובע לא מחיל כו', כדפירש רבינו שמואל גופיה דהוה מצי לשנוי הכי, ומיהו, יש ליישב דפרקי נמי אלישנא דדינא שפיר, דכל שורך בני אדם להסיר — כלאים הוי אם לא הסירם, ולכן, הואיל ודרך בני אדם כשבאין לנפות מנפין הכל — בכלאים נמי ליהוי כלאים עד שיסיר הכל. מכל מקום, אלישנא

הכל.

אימא

אימא סיפא – ולא גרסינן "תא שמע", דלמאי שדחה דחומרא בעלמא הוא – אין סברא שיקנסו רבי יוסי. ולא מסתבר ליה למימר דפליגי, דרבי יוסי דרובע לא שכיחא ורבנן סברי דשכיחא, דלא מסתבר לפלוגיניהו בהכי. **התם** – ודאי מנה למר – והוה מצי לשנוי: התם ודאי איכא חד דלא הוי רמאי, הכא מי יימר דליכא רמאי? אימור ערובי עריב. אלא דמשני שפיר טפי.

קונסין – אותו ואינו גובה לא קרן ולא רבית – נראה לרבינו יצחק: דרבי מאיר קונס לגמרי להפסיד החוב, אפילו בהודאה או בעדות אחרת. כדמשמע לישנא ד"אינו גובה לא את הקרן" – משמע דאינו גובה כלל. ועוד, משמע דומיא דרבית. וכן משמע נמי מדמדימה לה ב"המניח" (בבא קמא ל, ב) גבי המוציא תבטו וקשה, דקנסו גופן משום שבחן, שמפסיד גוף הממונן. ואין להקשות, דבפרק "איהו נשך" (בבא מציעא עב, ב) מדמה הך דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין, ומוקי ההיא דשטר חוב כרבי מאיר. והיכי מדמה? דהכא מפסיד גוף המלוה, והתם אינו מפסיד המלוה, אלא הדשטר פסול דהתם – לפי שלא נעשית עבירה בגוף המלוה אלא בשטר, אבל רבית – יש עבירה בהלוואה, אפילו בלא שטר. אף על גב דקאמר דמשעת כתיבה עבד לה שומא – מכל מקום בלא שטר נמי איכא איסורא בהלוואה. והקשה רבינו יצחק בן מורד: דאם יפסיד כל חובי יפסיד לגמרי, אם כן מציעו ליה חוטא נשכר ואומר רבינו יצחק: דלא קשה, כי המלוה שמרית – קנסו בגוף אטו שבת, ומותר כן יוחר, אבל הלוה – אין במה לקנס כדי שיוחר, שמתחלה על מנת לפרועה הוא לווה.

הבי השתא התם משעת כתיבה עבד ליה שומא הכא מי יימר דעריב – קשה לרבינו שמשון בן אברהם: דאמאי לא מייית ההוא דשטרי חוב המוקדמין, דקנסו התם בכליה מזמן ראשון ומזמן שני, אף על גב דאיכא למימר נמי: מי יימר דגבי ממשעבדי? דשמא לא יבא לגבות ממשעבדי לעולם וכן יש להקשות בסוגיא ד"המניח את הכד" (בבא קמא ל, ב) ואמר רבינו יצחק: דכי היכי דהכא משעת כתיבה הוא דעבר ליה שומא, התם נמי – משעת כתיבה הוא דעבר ליה על "מדבר שקר תרחק".

וחכמים – אומרים גובה את הקרן – משמע שגובה על פי השטר, ואפילו ממשעבדי. וקשה לרבינו יצחק: דלמה השטר כשר? כיון שהעדים עוברין על "לא תשימונ", כדתנן ב"איהו נשך" (בבא מציעא עה, ב). ואף על גב דאין עדי חסם, שאין מריחין כלום – הא קיימא לן באביי (סנהדרין כז, א) דעברין אוכל נבלות להכעיס פסול ודא דלא תני ב"זה בורר" (שם כז, ב) – הכי נמי לא תנא לזה, אלא בכלל מלוה הוא. כדמפרש התם (כז, א) בגמרא: מלוה ברבית – מלוה בהא (לו) ברבית. ואין לומר דמיייר כגון שאין ניכר הרבית בשטר, אלא כתב סתם "פלוגי ליה מפלוגי מנה", והעדים היו סבורים שהיה הכל קרן, ואחר כך נודע שהיה בו רבית. דהא בפרק "איהו נשך" (בבא מציעא עב, א) משני רבי יוחנן אהדיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין: אפילו תימא רבנן, גורה שמא יגבה מזמן ראשון. ואם אין ניכר הרבית – בשטר שיש בו רבית נמי נגזור, שמא יגבה גם הרבית בתורת קרן ואין לומר דלכך כשרין – שלא עשו שומא. כיון שניכר הרבית מתוך השטר – לא יבא לגבות הרבית על ידי שטר זה. והא דתנן ב"איהו נשך" (שם עה, ב) שהעדים עוברים בלא תעשה – היינו כשאין הרבית בשטר ניכר. דהא אמר בשמעתין, ובה"מניח" (בבא קמא ל, ב) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא. אם כן בשטר זה עוברין בלא תעשה ויש לומר: ד"לא תשימונ" לאינשי במלוה ולוה וערב משמע ליה, ולא עדים. ולהכי לא מיפסלי, כדאמרין (בבא מציעא עה, ב) "לא תחמוד" לאינשי בלא דמי משמע ליה. אי נמי: כגון שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות. וכן יש לומר בשטרי חוב המוקדמין, דאית דמוקי לה כרבי מאיר. אבל לרבנן כשרין. ואפילו רבי מאיר אינו פוסל אלא מטעם קנס, ואמאי? והלא עדים פסולים הן, שחתמו על השטר מוקדם אלא יש לומר שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות. אי נמי, יש לומר: דהתם כגון שאומרים: טעינו בשנות המלך. ואומר רבינו יצחק: דהלכה כרבנן. דאף על גב דקיימא לן כרבי מאיר בגיוריותיו (עירובין מז, א) – דוקא בגיוריותיו, אבל לא בקנסותיו. וכן פסקו הלכות גדולות מטעם זה כרבנן דרבי מאיר (יבמות לו, א) במעוברת חבירו ומינקת חבירו. **דלתי** – רבין בר רב נחמן לא את המותר בו – הא דלא אייתי מתניתין דהתם, דמפרשי לה נמי הכי: לא את המותר בלבד הוא מחזיר בו – משום דלא מתרצא אלא על ידי ברייתא דרבין בר רב נחמן, וללישנא דרינא אסורא – לא מצי מייתי מהכא. דלא שייך הכא קנסא. דאם לקח הלוקח יותר ממה שהיה לו ליקח – אין לקנסו בכך, כי מה היה לו לידע כמה שם? ולא גרסינן מה שהיה כתוב במקצת ספרים בשינוי: הכא מי יימר דעריב עריב. דאם כן הוה משמע דללישנא דקנסא מייית. **התם**

אימא סיפא רבי יוסי אומר יבור – יבור את הכל. אי אמרת בשלמא – דרובע כדלאים כיתר מרובע טנופת דמי, והאי ימעט מן הדין הוא – היינו דאמא רבי יוסי למימר יבור את הכל, וסבירא ליה כרב הונא דאמר: אם בא לנפות – מנפה את כולן. אבל כיון דאוקמת דמן התורה אפילו מעיטו אינו צריך, אלא חומרא הוא –

אמא אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו, ולמימר יבור: ואיכא ספרים דכתבו בהו "תא שמע מסיפא", ולסיעי לרב הונא קאתי. משום דמחזיר מפקדים בלאים – מאחר שמתחיל למעט, ומניח מקצתן, ומחזיר כאילו מטיל אותן בידי חורען במתכוין. ואי כבר נודע בקרקע, ויביר קצת ושייר קצת – נראה כמקיים בקרקע בלאים. ונפקא לך מקרא במועד קטן ובתורת כהנים ללוקח. שנים שהפקידו – אלישנא דקנסא פריך: שמע מינה לא קנסין אמותר, והכא נמי אמאי קנסוהו רבנן בבוליה? אלא במותר רובע. מי יימר דלאו בוליה בו – דכיון דרגלים לדבר דעריב בו בידיה, דהאיכא יותר מרובע – איכא למימר דבוליה עריב. מה הפסיד הרמאי – לא יבא להודות, דהא לא מפסיד מידי. ולסיעיה קאתי. מי יימר דעריב עריב – כלל שיש בו רבית – פלוגי ליה מפלוגי מנה במאתים עד זמן פלוגי. התם משעת כתיבה – קעבר המלוה א"ל תשימונ עליו נשך", דהכא נפקא לן בפרק "איהו נשך". תא שמע דתני רבין בו – לקמן בפרק "בית כור" תנן: "בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל" כו', ואם אמר לו "חן חסר חן יתר" – אפילו פיתה רובע לסאה, או הוסיף רובע לסאה – הגיעה להדין שלשים רבעים לביית כור, דהוי שלשים סאין. יתר מיכן – עשה חשבון ויחזיר לו, כיון דאיכא מותר מרובע. ותני רבין בגמרא: לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר לבדו, אלא את כל

הרבעים כולן, כל שלשים רבעים של בית כור ומותרותיהם, הכל מחזיר, דהייכא דבא לשלם – משלם את כולו. ולעיל נמי, היכא דבא לנפות – מנפה את כולו, ומסייעא לרב הונא. ואלישנא קמא דאמרי לה דינא. קמסיעי, דהכא והתם חד טעם הוא, דרובע מחיל אינשי, אבל כי איכא טפי מרובע – הוי דבר חשוב, ולא מחיל מידי. הכי השתא – התם גבי "בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך" – בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים, דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מידי בייתור על מדה החבל אלא משום דאמר ליה בהדיא "חן חסר חן יתר", אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפילו כל שהוא. הלכך, כיון דאיכא דבר גדול כל כך, יתר מרובע לסאה – לא הוה מחילה כלל, דקרקע חשוב הוא בפני עצמו, דלהכי אחיני מאי דאמר לו "בית כור". והאי דקאמר ליה "חן חסר חן יתר" מיהו להכי אחיני – דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע הוא מחיל ליה, אבל יתר מרובע – לא הוה מחילה כלל, והדר. והוא הדין לחסרון דרובע נמי הוי מחילה, יתר מרובע לא הוי מחילה, והדר ללוקח. אבל גבי רובע טנופת, דאף על גב דלא אמר ליה "חן חסר חן יתר" הוה מחילה מסתמא, דהא שכיח טנופת רובע, ולעולם אימא לך כי איכא נמי יתר מרובע הוה רובע מחילה, ויחזיר המותר. דאם בא לנפות אינו מנפה את כולו.

ולמאי – לומר: ד"לא תחמוד" לאינשי בלא דמי משמע ליה. אי נמי: כגון שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות. וכן יש לומר בשטרי חוב המוקדמין, דאית דמוקי לה כרבי מאיר. ואפילו רבי מאיר אינו פוסל אלא מטעם קנס, ואמאי? והלא עדים פסולים הן, שחתמו על השטר מוקדם אלא יש לומר שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות. אי נמי, יש לומר: דהתם כגון שאומרים: טעינו בשנות המלך. ואומר רבינו יצחק: דהלכה כרבנן. דאף על גב דקיימא לן כרבי מאיר בגיוריותיו (עירובין מז, א) – דוקא בגיוריותיו, אבל לא בקנסותיו. וכן פסקו הלכות גדולות מטעם זה כרבנן דרבי מאיר (יבמות לו, א) במעוברת חבירו ומינקת חבירו. **דלתי** – רבין בר רב נחמן לא את המותר בו – הא דלא אייתי מתניתין דהתם, דמפרשי לה נמי הכי: לא את המותר בלבד הוא מחזיר בו – משום דלא מתרצא אלא על ידי ברייתא דרבין בר רב נחמן, וללישנא דרינא אסורא – לא מצי מייתי מהכא. דלא שייך הכא קנסא. דאם לקח הלוקח יותר ממה שהיה לו ליקח – אין לקנסו בכך, כי מה היה לו לידע כמה שם? ולא גרסינן מה שהיה כתוב במקצת ספרים בשינוי: הכא מי יימר דעריב עריב. דאם כן הוה משמע דללישנא דקנסא מייית. **התם**

בבא בתרא דף צד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) עט

47 את הרמאי כדי שיוודה, וכאמור לעיל, מה שאין כן **הָכָא** בענין טנופת, **מִי**
48 **יִימָר דְּעָרוּבֵי עָרִיב** – מי יכול להגיד בודאות שהמוכר עירב את הטנופת,
49 אולי אף היותר מרובע נתערב מעצמו, וכיון שאין ודאות, אין קונסים.
50 הגמרא מביאה ראייה נוספת לדעה שהוא משום קנס: **תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ**
51 **בְּתוּסַפְתָּא** (ב"מ פ"ה ה"ט) המבארת ענייני רבית, **שְׁמַר שֵׁישׁ בּו רַבִּית** –
52 שכתוב בשטר שלולני לזה מפלוני מאה זוז על מנת להחזיר לו מאתים עד
53 זמן פלוני. **קֻנְסִין אוֹתוֹ** – את המלוה, **וְאִינוּ גֹזְכָּה לֹא אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת**
54 **הַרְבִּית, דְּכֵרִי רַבִּי מֵאִיר**. והרי לנו ראייה שאף שמן הדין אין מקום להפקיע
55 את הקרן, קונסים את המותר משום האסור.
56 דוחה הגמרא: **הָכִי הִשְׁתָּא, הָתָם** בשטר שיש בו ריבית, כבר **מִשְׁעֵת כְּתִיבָה**
57 של השטר **הוּא דְּעָכְר לִיה שׁוּמָא** – נעשתה שומת הריבית וכבר עבר על
58 האיסור, לפיכך קונסים אותו גם על הקרן, מה שאין כן **הָכָא** בענין טנופת
59 שבתבואה, **מִי יִימָר דְּעָרוּבֵי עָרִיב** – מי יכול לומר בודאות שבעל התבואה
60 עירב את כל הטנופת בידיו, וכיון שאין ודאות שאכן כך, אין קונסים.
61 הגמרא סבורה שניתן להוכיח מסיפא של אותה ברייתא שלא כדברי
62 האומר משום קנס: **תָּא שְׁמַע, מְסִיפָא** של דברי התוספתא, **וְחֻכְמִים**
63 **אוֹמְרִים** – חולקים על דברי רבי מאיר האומר שאינו גובה לא את הקרן ולא
64 את הרבית וסוברים ששטר שכתוב בו רבית **גֹּזְכָּה אֶת הַקֶּרֶן וְאִינוּ גֹזְכָּה**
65 **אֶת הַרְבִּית**, והרי שאין קונסים את המותר משום האסור.
66 דוחה הגמרא: **הָכִי הִשְׁתָּא, הָתָם** בשטר שיש בו ריבית **וְדֹא יִקְרָא דְּהִתֵּירָא**
67 **הוּא** – קרן ההלוואה של היתר הוא, שודאי הוא כספו של המלוה, **הָכָא**
68 לענין טנופת המעורבת בתבואה, ההיתר עצמו בספק, כי **מִי יִימָר דְּכֻלָּהּ**
69 **לֹא עָרוּבֵי עָרִיב** – מי יכול לומר בודאות שלא בעל השדה עצמו עירב את
70 הטנופת בידיו, שהואיל ויש כאן יותר מהכמות המצויה ורגלים לדבר
71 שבידיים עירבה, שמא היתה תבואה זו ללא טנופת כלל וכל הנמצא הוא
72 עירב, וכיון שיש ספק על ההיתר עצמו, קנסו שינפה את כולו.
73 להלן (q) מבואר שהמוכר שדה בית כור בלא לדקדק במדתו, אפילו נמצא
74 שפיחת או הותיר עד רובע קב לכל בית סאה, נתקיים המקח. שכל אחד
75 מוחל לחבירו על תוספת או גירעון עד שיעור זה. לפי זה בקרקע שגודלה
76 בית כור שהוא שלושים סאה, שיעור המחילה הוא עד שלושים רובעי הקב,
77 שהם שבעה קבין ומחצה לכור. הדין החסרון או התוספת יתר על רובע, אין
78 כאן מחילה ויעשו ביניהם חשבון. כפי שמבואר בברייתא המובאת להלן.
79 הגמרא סבורה שמהברייתא להלן המבארת חשבון זה, ניתן להוכיח כלשון
80 ראשון שמעיקר הדין עליו להחזיר הכל: **תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּי רַבִּין בַּר רַב נַחֲמָן**
81 **ברִייתא המבארת את הדין המובא במשנה להלן (q),** האומר לחבירו בית
82 כור עפר אני מוכר לך, הן חסר הן יתר, פיחת רובע לסאה או הותיר רובע
83 לסאה, מקבל זאת עליו, יותר מכאן יעשה חשבון. וכיצד עשיית החשבון,
84 מבארת הברייתא, **לֹא אֶת הַמּוֹתֵר מֵעַל רֹבֵעַ לְבֵית סָאָה בְּלָבָד הוּא**
85 **מְחִיר, אֲלָא מְחִיר לֹא אֶת בָּל הַרְבֵּעִין בּוֹלָן**, היינו את כל התוספת או
86 הגירעון מבית כור, מכיון שבין כולם יש קרקע חשובה, אינם מוחלים זה
87 לזה, **אֲלָמָא** יש ללמוד מכאן **דְּהִיכָא דְּכָעִי אֲהֲדוּרִי בּוֹלָה מְתֵיר** –
88 שבמקרה שאין מחילה וצריך להחזיר הטעות, מן הדין עליו להחזיר הכל,
89 ואינו קנס.
90 דוחה הגמרא: **הָכִי הִשְׁתָּא, הֵלֵא** שונה טעם המחילה בטנופת מזה שבבית
91 כור ואין דמיון בין שני המקרים,

1 **אִימָא סִיפָא** – אמור את סופה של המשנה בכלאים, ולפי דבריו כיצד
2 תבאר אותה. ששנינו בסופה, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר** – חולק הוא על דברי חכמים,
3 וסובר שרובע קב שנתערב במין אחר **יָבוֹר** – ינפה את כל המין שהתערב,
4 ואין די במה שממעטו ומעמידו על פחות מרובע. ולפי דבריו יש לשאול
5 מאיזה טעם חולק רבי יוסי ומצריך לנפות הכל, **אִי אֲמַרְת בְּשִׁלְמָא** ששיעור
6 'רובע' בכלאים הוא **כְּיוֹתֵר מְרֹבֵעַ מְנוּפֶת דְּמִי**, ונמצא לפי זה ש'רובע'
7 אסור מעיקר הדין, אם כן **כָּהֵא קָא מִיפְלִגִי** – מובן במה נחלקו התנאים
8 ומדוע רבי יוסי מחמיר, **שְׁתַּנָּא קָמָא סָבָר, לֹא קֻנְסִין הִתֵּירָא אֲמַטוּ אִיסוּרָא**
9 – אין קונסים אותו להוציא מן התבואה גם את ה'פחות מרובע' המותר
10 משום שיעור 'רובע' האסור, ודי בכך שימעט מהמין האחר ויוציא עד
11 הכמות המותרת. **וְרַבִּי יוֹסֵי סָבָר**, כיון שיש בתבואה כמות האסורה מן
12 הדין, **קֻנְסִין** לאסור את התבואה עד שיוציא את כל המין האחר, **אֲלָא אִי**
13 **אֲמַרְת** שרובע לענין כלאים **כְּרֹבֵעַ דְּמִי** – דומה הוא לרובע שלענין טנופת,
14 שמעיקר הדין הוא מותר והסיבה שעליו למעט אינו אלא חומרא בלבד,
15 קשה, **אֲמַאי יָבוֹר** – למה מוסיף רבי יוסי חומרא נוספת ברובע לנפות את
16 כולו בשעה שמעיקר הדין הוא מותר לגמרי.
17 מתרצת הגמרא: **הָתָם הֵיינו מְעַמָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי** – טעמו שמצריך בכלאים
18 לברור את כל הרובע, הוא **מִשּׁוּם דְּמִיתוּי בִּי מְקַיִים בְּלֵאִים** – שבכך
19 שבורר המקצת ומקיים את השאר, נראה הדבר כרוצה בעתורבות, וכאילו
20 מקיים הכלאים בידיים, שהוא דבר האסור מן התורה.
21 הגמרא מקשה ללשון השניה, שמנפה את הפחות מרובע המותר משום
22 קנס: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במשנה (ב"מ לו), **שְׁנִים שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְל אֶחָד מֵעוּת,**
23 **וְהָ – אחד מהם הפקיד אצלו מִנָּה – מאה זוז, וְהָ – וחבירו הפקיד אצלו**
24 **מֵאֲתִים זוז, ולאחר זמן כשבאו לטול את פקדונם, וְהָ אוֹמֵר מֵאֲתִים שְׁלִי,**
25 **וְהָ אוֹמֵר מֵאֲתִים שְׁלִי, נִתְּנָן לְזוֹה מִנָּה וְלְזוֹה מִנָּה, שהרי מנה אחד ודאי**
26 **שייך לכל אחד מהם, וְהַשְּׁאָר – המנה השלישי המסופק של מי הוא, וְהָא**
27 **מִינָּה עַד שְׁבִיבָא אֲלִיָּהוּ** ויברר של מי הוא, או עד שיתפשרו, או יודה אחד
28 מהם. והרי שאין קונסים את המותר משום האסור, ומדוע במקח קנסו רבנן
29 משום היותר מרובע שינפה גם את הנותר שפחות מרובע.
30 תמחה הגמרא על שאלה זו: **הָכִי הִשְׁתָּא** – וכי האם ניתן להשוות פקדון
31 לטנופת, הלא הָתָם במקרה של פקדון, **וְדֹא מִנָּה לְמַר וּמִנָּה לְמַר** – ודאי
32 לכל אחד מהם יש מנה, וכיון שההיתר הוא ודאי, לא קנסו בו, מה שאין כן
33 **הָכָא** לענין טנופת, ההיתר עצמו בספק, כי **מִי יִימָר דְּלֹא בּוֹלָה עָרוּבֵי**
34 **עָרִיב** – מי יכול לומר בודאות שלא המוכר עירב את כל הטנופת הנמצאת,
35 שהואיל ויש כאן טנופת יותר מהמצוי רגלים לדבר שהוא עירב, ושמא את
36 הכל הוא עירב אפילו את הרובע, וכיון שיש ספק על ההיתר עצמו, קנסוהו
37 וינפה גם את כולו.
38 הגמרא רוצה להביא ראייה מהסיפא של אותה משנה לדעה שהוא משום
39 קנס: **תָּא שְׁמַע, מְסִיפָא** של משנה זו, **אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם בֵּן כְּדַרְבֵּי חֲכָמִים**
40 **שְׁנוֹת לֹזֶה מִנָּה וְלֹזֶה מִנָּה, מִה הַפְסִיד הִרְמָאנִי, הֵלֵא לַעוֹלָם לֹא יוּדָה עַל**
41 **הָאִמְתָּ, שהרי קיבל את שלו, אֲלָא חֵבֵל יְהֵא מִינָּה עַד שְׁבִיבָא אֲלִיָּהוּ,** כדי
42 שאף הרמאי יפסיד ושמא מתוך כך יבוא להודות, והרי שקונסים את המותר
43 משום האסור.
44 תמחה הגמרא: **הָכִי הִשְׁתָּא** – וכי יש להשוות בין פקדון לטנופת, הלא הָתָם
45 במקרה של שנים שהפקידו, **וְדֹא אִיכָא דְּמֵאִי** – ודאי אחד מהם מרמה,
46 שהרי רק אחד מהם הפקיד מאתים, ולפיכך סובר רבי יוסי שיש מקום לקנסו

הָתָם – במוכר בית כור, הָן הָסר ממדת בית כור או הָן יָתִיר על מדה זו
אָמַר לֵיהּ המוכר ללוקח בשעת המכירה, להורות שימחול על מדה שאינה
מדויקת, ואם לא שאמר לו כך, היה צריך להחזיר כל תוספת או גירעון
מועטים ככל שיהיו, שעל הקנאת בית כור עפר נדברו ביניהם, ומה שיותר
מזה לא נכלל בקנין. מִיָּהוּ מחילה זו לא נאמרה רק כאשר ההפרש ביתרון
או החסרון הוא עד רִבְעִיעַ לכל סאה, דְּלֹא חֲשִׁיב – שהיא כמות שאין לה
חשיבות, אבל כשההפרש יָתֵר מִרְבִּיעִיעַ לכל סאה, כמות כזו חֲשִׁיב, ולא
דבר שימחול על כמות זו, דְּכֵינָן דְּחָזִי לֵיהּ – מאחר שראויין כל הרובעין
לְאַצְטְרוּפֵי פְתִישָׁעַת קִבְּיָן – להצטרף ולהיות יחד בין כולם תשעה קבין
הוּא לֵה אֲרָעָא חֲשִׁיבָתָא בְּאַפִּי נַפְשָׁא – הרי היא כקרקע החשובה
העומדת בפני עצמה ושתשעה קבין הוא שיעור המועט בשדהו וְהִתְדָּא –
לפיכך כשעושה חשבון חזרנו לעיקר הדין ומחזיר גם את הרובעין עצמן.
אבל בפירות כיון שמצוי ורגיל שיהיה בהם טנופת עד רובע, יתכן
שמלכתחילה אינו תובע הכמות שעד רובע, ואם אירע שנמצאה טנופת יתר
על רובע די בכך שינפה לו רק המותר.

נאמר (ויקרא כה יד), 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו
איש את אחיו'. ומכאן שאסור למוכר או לקונה להונו את האחד את חברו
ולרמותו. ומבחינת הבהלות הונאה שמביאה הגמרא היא רוצה להוכיח
כלשון הראשון שמעיקר הדין מחזיר את כולה: תָּא שְׁמַע, הֲאֵוֹנָאָה
[התרמית] כששיעורה פְּחֻזָּת מִשְׁתּוֹת [משישית] משווי המקח, נִקְנָה
המקח מיד ולא צריך להחזיר האונאה. וכשהאונאה יִתֵּר מִשְׁתּוֹת, כְּמֵל
מִקָּח – ושניהם יכולים לחזור מהמכירה. וכשהיא שְׁתּוֹת, קִנָּה – נקנה
המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו, וּמִחְזִיר הַמֵּאנָה את כל הַמֵּאנָה.
וקשה בשתות או אפילו יותר משתות אֲמַאי יחזיר כל האונאה או יבטל
המקח, לִיתְדָר – יחזיר רק חלק מהאונאה עַד שתעמוד זו על פְּחֻזָּת מִשְׁתּוֹת
המותר, ויתקיים המקח, ובהכרח שְׁמַע מִקָּח מהברייתא כלשון ראשון,
שָׁכַל הִיבִי דְּבַעֵי לְאַתְהוֹרִי, בּוֹלָה מִתְדָר – שכל שצריך להחזיר, מעיקר
הדין עליו להחזיר הכל.

דוחה הגמרא: הִכִּי הִשְׁתָּא – וכי ניתן לדמות המחילה באונאה למחילת
טנופת, והלא הָתָם – באונאה, מְעִיקָא – בעת המכירה שָׁוָה פְּשׁוּה –
סכום הדמים שניתן שוה לערך החפץ במדויק, כך אָמַר לֵיהּ המוכר ללוקח
ולכן התרצה וקנה חפץ זה, ולפיכך מעיקר הדין גם בפחות משתות היה
צריך להחזיר את האונאה, מִיָּהוּ שיעור של פְּחֻזָּת מִשְׁתּוֹת, לֹא יִדְעָה
בְּמִנָּה – אינו ניכר במקח ודומה ל'שוה בשוה' שהתנו, וּמִחְזִיל אִינִישׁ – ודרך
אדם למחול על אונאה זו, וכשהאונאה שְׁתּוֹת, יִדְעָה – היא ניכרת במקח
וְלֹא מִחְזִיל אִינִישׁ – ואין אדם מוחל על אונאה הניכרת, וכשהיא יִתֵּר
מִשְׁתּוֹת שהשינוי מ'שוה בשוה' גדול כל כך, מִקָּח מְעוֹת הוּא וּכְמֵל מִקָּח,
אבל טנופת מצויה בפירות עד רובע, ויתכן לומר שתמיד מלכתחילה
נמחלת הכמות שעד רובע, ואם אירע שנמצאה טנופת יתר על רובע די בכך
שינפה לו רק המותר.

עוד ראייה ללשון ראשון: תָּא שְׁמַע, פועל המְקַבֵּל שָׁדָה מִחְבְּרִי בשכר,
לִימַע בכולה אילנות, הֲרִי זֶה – בעל השדה מְקַבֵּל עָלָיו גירעון של עֶשְׂרִי
בּוֹרִיזִית – נטיעות שאינם עושים פירות, לְמֵאָה – לכל מאה שננטעו, ואין
הפועל צריך לנטוע אחרים במקומם, שבעל השדה מוחל, שכן דרך
האילנות שיהא בהן בוריות בשיעור זה. הִיוּ יוֹתֵר מִכָּאֵן – יותר מעשרה
בוריות, מְגַלְגִּלִין עָלָיו אֶת הַבֵּל – שיחליף את כל הבוריות, ואין די שיחליף
את היותר על עשרה. והרי ראייה ללשון ראשון, שכל שצריך להחזיר, מן
הדין עליו להחזיר הכל.

דוחה הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻעַ, אין להוכיח מנטיעות, שכן
כָּל יִתֵּר מִכָּאֵן – כל שצריך לחזור ולנטע אפילו מחמת אחד שיתיר על

עשרה, כָּכָא לִימַע מִתְחַלָּה דְּמִי – דומה הוא לפועל העומד בתחילת
עבודתו בשדה שודאי עליו לנטוע את כולה. שהרי מתנאי הקבלנות שיטע
את כל השדה, וקרקע שאפשר ליטע בה אחד עשר נטיעות ראויה היא
להיקרא שדה, וכאילו הוא עדיין בתחלת המלאכה, וכיצד יטע אילן אחד
וישאיר רוב שדה שאינו נטוע, ולפיכך חייב לחזור ליטע את כל הבוריות.
אבל עד רובע טנופת הוא דבר המצוי ורגיל בסאה וכאילו התנה על כך,
ויתכן שתמיד מלכתחילה נמחלת הכמות שעד רובע, ובהחזר היתר על
רובע קיים תנאו ליתן לו סאה ודיו.

שינוי במשנה: המוכר מִרְתָּה שָׁל יוֹן וְכוּ', מקבל עליו הלוקח עשר קוסטות
למאה. הגמרא דנה בדברי המשנה ומפרשת מתי מקבל מהקוסטות. מקשה
הגמרא: הִיבִי דְּמִי – איזה לשון אמר המוכר לקונה בשעת המכירה שלכן
מקבל 'עשר' קוסטות, אִי דְּאָמַר לֵיהּ, מִרְתָּה שָׁל יוֹן אני מוכר לך, סָתָם –
בלי לציין מרתה מסוים שממנו יספך לו את היין, קָשָׁא – קשה להעמיד את
המשנה באופן זה, שבברייתא בהמשך הגמרא שינוי שבמקרה כזה נותן לו
הכל מיין יפה בלא קוסטות. וְאִי דְּאָמַר לֵיהּ מִרְתָּה 'זֶה' שָׁל יוֹן – שציין לו
המרתה שממנו מוכר את היין, גם להעמיד כך את המשנה כְּשֵׁינָא, שמן הדין
באופן זה הלוקח מקבלן אפילו היו כל החביות קוסטות. וְאִי דְּאָמַר לֵיהּ
'מִרְתָּה 'זֶה' – בלא לציין שהמרתה שמוכר לו הוא של יין, גם כן כְּשֵׁינָא, שכן
באופן זה אפילו היו החביות חומץ גמור על הלוקח לקבלן, כמבואר
בברייתא כדלהלן.

דְּתִנָּא, האומר לחבירו מִרְתָּה שָׁל יוֹן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, ולא ציין מרתה מסוים,
נִתֵּן לוֹ יוֹן שְׂכּוּלִי יָפָה בלי קוסטות. אמר לו מִרְתָּה 'זֶה' שָׁל יוֹן אֲנִי מוֹכֵר
לָךְ, נִתֵּן לוֹ את היין הנמצא במרתה זה אפילו היה כולו קוסט כְּיוֹן הַנִּמְכָּר
בְּהִנָּנוֹת שבשוק לפועלים ועובדי דרכים, שאינם מדקדקים באיכות היין.
אמר לו מִרְתָּה זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ ולא הזכיר בדבריו שהוא של יין, אֲפִילוּ
בּוֹלִי חוֹמֶץ הִנֵּיעוּ – המקח קיים. ואם כן על מה נאמר במשנה שנותן לו
עשר קוסטות.

מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם – באמת במשנה מדובר דְּאָמַר לֵיהּ מִרְתָּה שָׁל יוֹן
אני מוכר לך סָתָם – בלי לציין מרתה מסוים, ואין להקשות מהנוכר ברישא
של הברייתא שבמקרה כזה נותן לו יין שכולו יפה, וְתִנֵּי בְּרִישָׁא דְּבְרִיתָא
שִׁישׁ להוסיף בדברי הרישא, וכך לשנות בה, נותן לו יין יפה וּמִקְבֵּל עָלָיו
עֶשְׂרִי קוֹסְטוֹת לְמֵאָה, וכפי שאמרנו במשנה.
הגמרא מקשה על תירוץ זה: וּבְסָתָם – כשלא ציין לו מרתה מסוים, מִי –
האם במקרה כזה הלוקח מְקַבֵּל עליו עשר קוסטות, וְהָא תִּנֵּי רַבִּי חִינָא
בתוספתא (פ' א), הַמוֹכֵר חֲבִית יוֹן לְחִבְרִי – שאמר לו חבית יין אני מוכר
לך, בלא לציין חבית מסוימת, נִתֵּן לוֹ יוֹן שְׂכּוּלִי יָפָה, וקשה שאם במכר
מרתה סתם מקבל קוסטות, מדוע המוכר חבית לחבירו לא יהיה רשאי לתת
לו חבית של יין קוסט. מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי – שונה הדין במוכר חֲבִית
אחת, דְּבּוֹלָא חֲדָה מִרְתָּה הוּא – שכל היין הנמצא בה הוא מין אחד, שאם
החל לקסוס הולך וקוסט כולו, ומכיון שמשמעות יין סתם הוא יין יפה, לכך
עליו ליתן לו יין שכולו יפה. אבל במרתה המתחלק לחביות רשאי ליתן גם
מקוסטות.

לעיל תירצה הגמרא שכן יש לשנות ברישא של הברייתא, 'מרתה של יין
אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוסטות למאה'.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: וְהָא תִנֵּי רַבִּי זְבִיד – היה שונה את זו הברייתא
בְּרַבִּי רַבִּי אוֹשְׁעִיא – בבית מדרשו של רבי אושעיא, וכך נאמר בה, האומר
לחבירו מִרְתָּה שָׁל יוֹן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ ולא ציין לו מרתה מסוים, נִתֵּן לוֹ יוֹן
שְׂכּוּלִי יָפָה – מבלי קוסטות. ואם אמר לו מִרְתָּה 'זֶה' שָׁל יוֹן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
נִתֵּן לוֹ יוֹן שְׂכּוּלִי יָפָה וּמִקְבֵּל עָלָיו עֶשְׂרִי קוֹסְטוֹת לְמֵאָה,

קשיא זה אוה — ברייתא דלעיל רוב זביד קשין אהרדי, דלעיל קתני ב"מרתה זה של יין דנותן לו יין הנמכר בחנות, והכא בדבר זביד קתני שכולו יפה, וקיבל קוסטות. הא דאמר ליה למקפה — ברייתא דרב זביד — שאמר: יין לצורך להטעים מאכל וליתן לתוך התבשיל אני מוכר לך, דהיינו יין טוב ומתקיים הרבה, שמעט מעט מסתפקין ממנו. והלכך אהני מאי דאמר ליה למקפה — ליתן יין טוב, ואהני "זה" — לקבל עשר קוסטות למאה. והא — קמייטא, דקתני: נותן לו יין הנמכר בחנות — דלא אמר ליה למקפה. הלכך כיון דקאמר "זה" — נותן לו יין הנמכר בחנות, והאי דקאמר "של יין" — למעוטי חומץ. אבל רישא דהדיא ברייתא קמייטא, דקתני: "מרתה של יין" סתמא אני מוכר לך, נותן לו יין שכולו יפה — פלוגתא לקמן אי

מיידי נמי כמזעזעא בדלא אמר ליה למקפה, או בדאמר ליה. הלכך מרתה של יין בו' — מילתיה דרב זביד קמפרש. מרתה זה של יין ולא אמר ליה בו' — אברייתא דלעיל קא, ורישא דידה פליגי בה לקמן. ומיהו, סיפא דקתני: "מרתה זה אני מוכר לך", אפילו כולו חומץ הגיעו — בדלא אמר ליה למקפה מיידי. דאילו אמר ליה "מרתה זה למקפה אני מוכר לך" — צריך ליתן לו יין שכולו יפה, ומקבל עשר קוסטות למאה, כדתני רב זביד גבי "מרתה זה של יין", ואוקימנא דאמר ליה למקפה. דלא שנא "מרתה זה אני מוכר לך" מ"מרתה זה של יין אני מוכר לך" דהכא דאמר ליה למקפה, דלמקפה משמע מין טוב, דלא היו רגילין למקפה כי אם בין טוב. ואם היו רגילין נמי לתת חומץ במקפה — אפילו הכי אין לומר "מרתה למקפה אני מוכר לך" בשביל חומץ, דכל חומץ מתקיים הוא ומחמיץ יותר ויותר, ו"מרתה חומץ" היה לו לומר. והכי מוכחא מילתא כדפרישית. דמשום הכי לא קתני בדבר זביד דין "מרתה זה אני מוכר לך" כדקתני בברייתא קמייטא. דכיון דבדאמר ליה למקפה מיידי רב זביד — תנא "מרתה זה של יין אני מוכר לך", והוא הדין ל"מרתה זה אני מוכר לך" דהיינו דף. והאי דנקט של יין — רבותא הוא, דאף על גב דאמר ליה "של יין" ואמר ליה נמי למקפה — אפילו הכי מקבל עשר קוסטות למאה. מרתה של יין — סתם, דלא אמר ליה "זה", ולא אמר ליה למקפה נמי. מאי —

וזהו אוצר ששנו חכמים במשנתנו אלא מתניתין נמי דאמר ליה "זה". - קשיא "זה" א"זה" - לא קשיא: הא דאמר ליה למקפה, הא דלא אמר ליה למקפה; דרב זביד - דאמר ליה למקפה, ברייתא - דלא אמר ליה למקפה. הלכך: "מרתה של יין" ואמר ליה למקפה - נותן לו יין שכולו יפה; "מרתה זה של יין" ואמר ליה למקפה - נותן לו יין שכולו יפה, ומקבל עליו עשר קוסטות למאה; "מרתה זה של יין" ולא אמר ליה למקפה - נותן לו יין הנמכר בחנות. איבעיא להו: "מרתה של יין" ולא אמר ליה למקפה, מאי? פליגי בה רב אחא ורבנא, חד אמר: מקבל וחד אמר: לא מקבל. מאן דאמר מקבל דייק מדרב זביד, דקתני: "מרתה של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה, ואוקימנא דאמר ליה למקפה; טעמא דאמר ליה למקפה, הא לא אמר ליה למקפה - מקבל. ומאן דאמר לא מקבל דייק מברייתא, דקתני: "מרתה של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה, ואוקימנא דלא אמר ליה למקפה. ולמאן דדייק מדרב זביד, קשיא ברייתא - חסורי מחסרא והכי קתני: כמה דברים אמורים - דאמר ליה למקפה, הא לא אמר ליה למקפה - מקבל. ו"מרתה זה של יין" ולא אמר ליה למקפה - נותן לו יין הנמכר בחנות. ולמאן דדייק מברייתא, קשיא דרב זביד, דאוקימנא דאמר ליה למקפה, הא לא אמר ליה למקפה - מקבל - הוא הדין דאף על גב דלא אמר ליה למקפה לא מקבל, והאי דאוקימנא דאמר ליה למקפה - משום דקשיא "זה" א"זה". אמר רב יהודה: יין הנמכר בחנות - מברכין עליו "בורא פרי הגפן", ורב חסדא אמר: גבי חמרא דאקרים למה לי מיתיבי: על הפת שעפשה, ועל תיני שהקרים, ועל תבשיל שעברה צורתו - אומר "שהכל נהיה בדברו" אמר רב זביד: מודה רב יהודה בפירצא דמיוזבן אקנותא. אמר ליה אביי לרב יוסף: הא רב יהודה, הא רב חסדא, מר במאן סבירא ליה? אמר ליה: מתניתא דיענא, דתניא:

ומשום דאיכא חדא לטיבותא וחדא לרעותא קבעי לה: מי מדמי לה ל"מרתה זה של יין" ואמר ליה למקפה. דקתני בדבר זביד דנותן לו יין יפה ומקבל עשר קוסטות. רבי חיבי דהתם איכא חדא לרעותא דקאמר "מרתה זה", וחדא לטיבותא דאמר ליה "למקפה" — הכא נמי איכא חדא לטיבותא דאמר "מרתה של יין" ולא אמר "זה", וחדא לרעותא דלא אמר ליה "למקפה". או דלמא נותן לו כולו יין יפה, הואיל ולא אמר "זה", ואף על גב דלא אמר ליה למקפה. דמאן דובין חמרא — מסתמא מקבל בעי ליה, ולא למכור בחנות, וגם שלא יהיו בו קוסטות. ולא דמי לתאנים מתלעות ולא לטונפת שבתבואה, משום דכל חבית של יין דבר חשוב הוא. ומספיד עליו. והשואל הזה יודע ליה שיש לדקדק מברייתא דלעיל דנותן לו יין כולו יפה, ומדרב זביד יש לדקדק דמקבל עליו קוסטות כדמפרש לקמיה, והכי קבעי גמרא: מי דייקא מברייתא דאינו מקבל, ומשום האי טעמא דפרישית, ודרב זביד תריצי לה כדלקמן. או דלמא דייקין מדרב זביד דמקבל, ומשום טעמא דפרישית. וברייתא מתרצינן לה כדלקמן. כן שיטת גמרא. חד אמר מקבל — דסבירא ליה טעמא כדפרישית. וחד אמר לא מקבל — אלא כולו יין יפה נותן לו. וטעמא כדפרישית, ומסתמא קפריה אחיבות קוסטות טפי ממחלעות בתאנים וטונפת בתבואה. דייק מדרב זביד — כלומר, משום דסבירא ליה דמקבל, מפרש להא דרב זביד דוקא, ואידך ברייתא מתרץ לה דלא תקשי ליה כדלקמן. דאף על גב דאיכא למידק מברייתא שפיר דאינו מקבל, ומצי לתרצי דלרב זביד כדלקמן — אפילו הכי לא ניחא ליה למימר הכי, שאחר סברתו הולך, ומתרץ הברייתות לפי דעתו. ואוקימנא — לסיפא דקתני "זה" — כדאמר ליה למקפה, והוא הדין לרישא. ודייקין מינה: טעמא דנותן לו שכולו יפה — דאמר ליה למקפה. הא לא אמר ליה למקפה — מקבל. והא דלא קמפלגי ותני בדידה ב"מרתה של יין" סתמא, וניפלוג בין אמר ליה למקפה ללא אמר ליה — היינו טעמא, דכולה כדאמר ליה למקפה קמפלגי, והיינו נמי בדידה. ואוקימנא — למציעתא דברייתא דלא אמר ליה למקפה, והוא הדין לרישא. חסורי מחסרא והכי קתני כמה דברים אמורים בו' — והאי דלא קמיידי כולה בדאמר ליה למקפה — דשלשה דינין אתא לאורויי ביין, ולמימרא דוימנין דנותן לו יין שכולו יפה, ווימנין דנותן לו יין רע הנמכר בחנות, ווימנין דאפילו כולו חומץ הגיעו. הוא הדין דאף על גב דלא אמר ליה בו' — וחכי קתני הא דרב זביד: "מרתה של יין אני מוכר לך" אין בו חילוק בין אמר ליה למקפה ללא אמר ליה, אלא נותן לו יין שכולו יפה. אבל אם אמר ליה "מרתה זה של יין אני מוכר לך" — אז יש חילוק בדבר, דוימנין דנותן לו יין שכולו יפה אלא שמקבל עליו עשר קוסטות, ובגון דאמר ליה למקפה. אבל אי לא אמר ליה למקפה — נותן לו יין הנמכר בחנות. והאי דלא תני ליה בדידה האי חילוק דין חילוק בין יפה בעא לאורויי לן ידנא. משום דקשיא "זה אוה — ומיהו, ורישא בדלא אמר ליה למקפה נמי מיידי. יין הנמכר בחנות — כלומר, יין רע מכל ינות הנמכרים בחנות. מברכין בו' — דחשיב פירי, ולא מברכין עליו "שהכל נהיה בדברו", אף על גב דתנן: ועל כולן אם בירך "שהכל נהיה בדברו" — יצא. דאקרים = *איגרא בלעז, היינו יין קוסט. למה לי? — לברך עליו, אלא "שהכל נהיה בדברו", והאי יין הנמכר בחנות הוא יין רע, שריחו חומץ וטעמו יין עריץ, כדלקמן. שעברה צורתו — שהחמיץ, שקורין *טורנייר. אומר שהכל נהיה בדברו — ולמעוטי אתא, דלא יברך על הפת ברכת "המוציא" דהא לאו לחם הוא, ועל הדין לא יברך "בורא פרי הגפן". ועל התבשיל, אם הוא מתחמשה המינים כגון דייסא, לא יברך "בורא מיני מנותות". בפירצא — יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות, שאינו נמכר אלא בקרנות העיר בפרשת דרכים, שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה. ובפירוש רבינו חננאל גרס: בפירצא רע שנשתנה מראיתו ופירצו, מתוך שהוא רע הרבה. הא רב יהודה הא רב חסדא — דפליגי. מר במאן סבירא ליה — מברכין או אין מברכין? אמר ליה מתניתא דיענא — דקתני בה: שלשה ימים ודאי. ומתחם שמעינן אי מברכין או אין מברכין, כדמפרש לקמיה דאפליגו בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי. ומפרשין לקמן במאן מנייהו פשט ליה רב יוסף לאביי, כלומר, כמי משניהם הוה משמע ליה ברייתא, דנדע היאך אהדר ליה לאביי. ומיהו, רב יוסף לא קאמר ליה לאביי פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע, דאם כן הוה לן למימר לקמן הכי: ואמרין מאי קאמר, ואמר רבי יוחנן בו'. אלא לאו שמע מינה: גמרא קאמר לה, לפרושי דף ברייתא. ורב יוסף לא אמר לאביי יותר, אלא: מתניתא דיענא דתניא בו'. ומפרשנא לה הכי, דמהכא שמעת לה לבעיא שלך. כן נראה בעיני.

1 דְּתִנְיָא בתוספתא (תרומות פ"ד ה"ח), בענין מי שהיו לו חביות של יין טבל
2 ורצה ליחד אחת להפריש ממנה תרומותיו לפטור השאר. הַבּוֹדֵק אֵת
3 הַחֲבִית – הטועם מיינה כדי לדעת שלא החמיץ היין, לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עָלֶיהָ
4 תְּרומָה, וְהוֹלֵךְ – ומבדקה זו ואילך בכל פעם יוכל לסמוך על חבית זו
5 בהפרשת תרומותיו. כגון בא למכור מאה לוגין אומר הרי שני לוגין
6 שבאותה חבית יהיו תרומה על מאה לוגין הללו. וְאַחֲרֵי כֵן – לאחר חודש
7 ויותר מהבדיקה, נִמְצְאָת חוּמֵץ – חוזר ובדק ומצא שהחמיץ היין שבחבית,
8 ואין ידוע האם מיד לאחר הבדיקה הראשונה החמיץ, או אך זה עתה
9 כשמצאה חומץ החמיץ. אִיזִי כָּל שְׁלִשָּׁה (יּוֹם) [יָמִים] משעת הבדיקה
10 וְדַאי, מִכָּאֵן – משלשה ימים וְאַיִלָּךְ, סָפֵק – מתי החמיצה, וממילא ספק
11 אם היתה ההפרשה כהלכתה.

12 שואלת הגמרא: מֵאֵי קְאָמֵר – כיצד מתפרשת הברייתא, איזה ימים הם
13 ודאי ואיזה הם ספק, שכן ניתן לפרש הברייתא בכמה אופנים, כדלהלן.
14 אופן ראשון בביאור הברייתא: אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲכִי קְאָמֵר – כך כוונתו,
15 מה שהיה בחבית כָּל שְׁלִשָּׁה יָמִים תְּרַאשׁוּנִים – הסמוכים לבדיקה
16 ראשונה, וְדַאי היה יוֹן, מִכָּאֵן וְאַיִלָּךְ – משעברו שלשה ימים עד שעה
17 שנמצאת חומץ, סָפֵק האם עתה שמצאה החמיצה, או שמא מיד לאחר
18 הבדיקה התחיל להחמיץ ואם כך כעבור שלשה ימים נגמר ונעשה חומץ.
19 הגמרא מבארת דברי רבי יוחנן: מֵאֵי מַעְמָא בשלשה ראשונים ודאי יין
20 ובשלשה אחרונים ספק חומץ. שטורב חֲמֵרָא מַעֲלִיא עֵקֶר – יין כאשר
21 מתחיל להחמיץ, תחילה נעקר טעם היין שבשפת החבית למעלה, וְהָאִי
22 מַעֲמִיָּה וְלֹא עֵקֶר – וזה הרי טעם משפת החבית, ולא נעקר ממנו טעם יין
23 שהיה לו, אִם תִּמְצָא לֹמֵר בְּתֵר דְּמַעֲמִיָּה עֵקֶר – מיד לאחר שטעם הימנו
24 החל בהחמיצה, גם במצב כזה עדיין לא השתנו הלכותיו, שעד שעברו
25 שלשה ימים תְּהֵא רִיחָא חֲלָא – רק ריחו נדיה כשל חומץ וְמַעֲמִיָּה חֲמֵרָא
26 – ועדיין טעמו יין, וְכָל רִיחִיהָ חֲלָא וְמַעֲמִיָּה חֲמֵרָא – וכל שריחו חומץ
27 וטעמו יין, דִּין חֲמֵרָא –יין) יש לו, ולפיכך בשלשה ימים הסמוכים לבדיקה
28 ודאי יין, והספק הוא מכאן ואילך.

29 אופן שני בביאור הברייתא: וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי אָמֵר – חולק על רבי יוחנן
30 ומפרש שכן כוונת הברייתא, כָּל שְׁלִשָּׁה יָמִים הַתְּרַאשׁוּנִים – שקדמו לזמן
31 שנמצאת חומץ, וְדַאי שמאז כבר היה חוּמֵץ, מִכָּאֵן וְלֹחֵלֵן – ומה שקדם
32 לשלשה ימים אלו דהיינו משעת בדיקה ראשונה עד שלשה הללו, סָפֵק –
33 יש לך להסתפק האם כבר החמיץ באותו זמן.

34 הגמרא מבארת דברי רבי יהושע בן לוי: מֵאֵי מַעְמָא מיד משעת בדיקה
35 ואילך מתחיל הספק ובשלשה ימים האחרונים ודאי חומץ. שטורב, חֲמֵרָא
36 מְתַתֵּי עֵקֶר – כאשר יין מחמיץ, ראשית נעקר טעם היין הנמצא בתחתית
37 החבית, וְאִמּוֹר עֵקֶר וְלֹא אֲדַעֲתִיהָ – ואם כן יש מקום לומר שעוד קודם
38 שבדק כבר נעקר טעם היין שבתחתית, והוא שטעם משפת החבית לא
39 הרגיש בזה, וְאִם תִּמְצָא לֹמֵר – ואפילו אם תרצה לומר מַעֲלִיא עֵקֶר –
40 שהיין הנמצא בשפת החבית נעקר תחילה, וְהָאִי מַעֲמִיָּה וְלֹא עֵקֶר – וזה
41 הרי טעמו יודע בודאות שלא נעקר ממנו טעם היין, מכל מקום דְּלִמָּא בְּתֵר
42 דְּמַעֲמִיָּה עֵקֶר – שמא תיכף ומיד לאחר שטעמו החל ליעקר ממנו טעם
43 היין, ובמצב כזה הרי תְּהֵא רִיחִיהָ חֲלָא וְמַעֲמִיָּה חֲמֵרָא – כבר נעשה ריחו
44 חומץ ורק טעמו יין, וְרִיחִיהָ חֲלָא וְמַעֲמִיָּה חֲמֵרָא – וכל שריחו חומץ וטעמו
45 יין, יש לו דִּין חֲלָא ו–חומץ), לפיכך הספק מתחיל מיד בגמר הבדיקה
46 הראשונה.

47 אופן נוסף בביאור הברייתא: דְּרִימָא – החכמים בני הדרום, מְתִנּוּ מַשְׂמִיָּה

48 – היו שונים משמו דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי באופן אחר, כל שלשה ימים
49 רִאשׁוֹנִים שמשעת הבדיקה הראשונה, וְדַאי היה יוֹן, וגם בשלשה ימים
50 אַחֲרֵוֹנִים שקדמו לבדיקה האחרונה, וְדַאי כבר היה חוּמֵץ, וימים אֲמַצְעִיִּים
51 – שבין הראשונים לאחרונים, סָפֵק מתי באחד מהימים הללו השתנה
52 המצב וכאמור לעיל.

53 מקשה הגמרא על שיטת חכמי הדרום: הָא גִּזְפָּא קִשְׁיָא – הרי לשיטתם רבי
54 יהושע בן לוי מוקשה שסותר דברי עצמו, תחילה אָמֵרָת בשמו שימים
55 רִאשׁוֹנִים וְדַאי יוֹן, ואף שיש לחשוש שמיד לאחר הבדיקה החלה
56 ההחמצה, אָלֵכָא – והרי נראה מכך שטורב רִיחִיהָ חֲלָא וְמַעֲמִיָּה חֲמֵרָא
57 – שבמצב שריחו חומץ וטעמו יין, לא השתנו הלכותיו ויש לו דִּין חֲמֵרָא,
58 שאם יש לו דִּין חומץ, כיצד בשלשה ראשונים ודאי יין, הלא ימים אלו
59 נמצאים בחשש שהשתנה הריח, וְהֵרָר אָמֵרָת – ושוב חזרת ואמרת בשמו
60 שבשלשה אַחֲרֵוֹנִים – שקדמו לבדיקה אחרונה וְדַאי חוּמֵץ, ואף שיתכן
61 שרק סמוך לבדיקה זו נשתנה טעמו לחומץ, אָלֵכָא – והרי נראה מכך
62 שדעתו הדיפר, רִיחִיהָ חֲלָא וְמַעֲמִיָּה חֲמֵרָא – שכל שקיבל ריח חומץ אף
63 שטעמו עדיין יין השתנו הלכותיו ודין חֲלָא – חומץ יש לו, שאם לא כן
64 מדוע הימים האחרונים עומדים בחזקת ודאי חומץ, הלא יתכן שרק הריח
65 השתנה ולא הטעם.

66 מתרצת הגמרא: שחכמי הדרום סוברים לדעת רבי יהושע בן לוי שהמדובר
67 בברייתא זו בְּגִזְוֵן דְּאִשְׁתַּכַּח – שהחומץ שנמצא בבדיקה האחרונה היה חֲלָא
68 סִיפְתָּקָא – חומץ חזק בחריפותו, דַּאי לֹא דְּעֵקֶר תִּלְתָּא יוֹמֵי לֹא תְּהֵא
69 מִשְׁתַּכַּח חֲלָא סִיפְתָּקָא – שאם לא שכבר החמיץ שלשה ימים קודם
70 לבדיקה זו לא היה יכול להמצא בו חריפות חזקה. כלומר שגם לדעת רבי
71 יהושע בן לוי ריחו חומץ וטעמו יין דינו כיון, ולפיכך בשלשה ימים
72 הראשונים ודאי יין אף אם החל להחמיץ וריחו חומץ, אך בברייתא זו
73 שהחומץ שנמצא הוא בעל חריפות חזקה, ודאי שהחמיץ שלשה ימים קודם
74 לבדיקה שניה.

75 לעיל (צה) שאל אבבי את רב יוסף איזה ברכה יש לברך על טעמו יין וריחו
76 חומץ דהיינו יין הנמכר בחנות, 'הגפן' או 'שהכל'. והשיב לו רב יוסף
77 שמברייתא זו שלפנינו ניתן להוכיח דבר זה. ומאחר שניתן לפרש כרבי יוחנן
78 שמצב כזה דינו כיון, ואם כן ברכתו 'הגפן', וכמו כן ניתן לפרש כרבי יהושע
79 בן לוי שדינו כחומץ וברכתו 'שהכל', מבררת הגמרא בְּמֵאֵן פְּשֻט לִיהָ –
80 כמי משניהם פשט רב יוסף לאבבי. משיבה הגמרא: פְּלִיגִי בָּהּ – נחלקו בדבר
81 זה רַב כְּרִי וְרַב זְבִיד, חֵד אָמֵר שכונת רב יוסף היתה לפשוט בְּרַבִּי יוֹחָנָן
82 שברכתו 'הגפן', וְחֵד אָמֵר שכונתו היתה לפשוט בְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי
83 שברכתו 'שהכל'.

84 דין מקח טעות במכר לחבירו חבית יין והחמיצה: אִיתְמַר, תְּמוּכֵר חֲבִית יוֹן
85 לְחִבְרָא, ונטל הקונה את היין בחבית של המוכר וכך העבירו לביתו,
86 וְהַחֲמִיצָה בבית הקונה. אָמֵר רַב, כָּל שֶׁנַּעֲשֶׂתָה הַחֲמִיצָה בְּתוֹךְ שְׁלִשָּׁה
87 יָמִים תְּרַאשׁוּנִים משעת המכירה, בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר – החבית נמצאת
88 באחריות המוכר וההפסד שלו, שידוע שאין יין מחמיץ בפחות משלשה
89 ימים, וזו שהחמיצה תוך שלשה סימן הוא שכבר אצל המוכר התחילה
90 להחמיץ, וכיון שסופה להיעשות חומץ הרי זה כלוקח יין ונמצא חומץ,
91 שהוא מקח טעות כדלעיל (אב), ועל המוכר להחזיר ללוקח את מעותיו. ואם
92 נעשתה ההחמצה מִכָּאֵן וְאַיִלָּךְ – לאחר שלשה ימים משעת המכירה,
93 בְּרִשׁוֹת לֹזְקָה – החבית תחת אחריות הלוקח וההפסד הוא שלו, ואפילו
94 עדיין לא שילם עבור היין חייב לשלם.

הבדוק את החבית - נטל הימנה מעט והפריש ממנו תרומה ומעשר, ושתה הימנה, לידע אם היין הנותר בחבית טוב וישתה או ימכור משאר חביותיו מדי יום יום ויפריש מזו החבית לתרומה ולמעשרות ותחתיו, היום מפריש מעט לפי מה שימכור משאר חביותיו ולמחר מעט, ואומר: הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה באותה חבית. ולפיכך בודק, דאין מפרישין

מן החומץ על היין, דשני מינין הן אליבא דרבי בפרק "המוכר את הספינה" אבל לרבנן, לכתחלה - אין מפרישין, ואם עשה - עשוי. להיות מפריש - משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית. כלומר, שפריש ממנה לצורך שאר חביות. ואחר כך - לסוף חודש אין שני חדשים. כל שלשה ימים בו - לקמיה מפריש. מאי קאמר - לפי שיש לפרשה בשני ענינין בדלקמן, קבעי לה. כל שלשה ימים הראשונים - סמוך לבדיקה - ודאי יין היה, דבפחות משלשה ימים אין היין נעשה חומץ, ויפה תרם מה שתרם באותן שלשה ימים, ואין צריך הלוקח מזה באותן שלשה ימים לחזור ולהפריש. דאפילו אם התחיל להחמיץ עם סילוק ידיו - אין שמו חומץ עד שלשה ימים, ואף על פי שכבר יש לו ריח חומץ, כדמפרש ואזיל. דרך היין המחמיץ להריח מתחלה ריח חומץ, והולך ומריח יותר ויותר, עד שנהפך אפילו טעמו לחומץ. וקיים להו לרבנן, דמשהתחיל להחמיץ היה ריחו כל שלשה ימים חומץ וטעמו יין, אבל משלשה ואילך - יכול להיות חומץ גמור. מכאן ואילך ספק - דשמא לא התחיל להחמיץ עד שלשה ימים קודם שנמצא חומץ, והשתא בשעת מציאה הוא דנעשה חומץ. הלכך היה תרומה מספק, ויחזור ויתורם. מאי טעמא - הוי כל שלשה ימים ראשונים ודאי יין, ושלשה ימים האחרונים ספק חומץ. חמרא מעילאי עקר - כמו עקר, נעקר טעם יין ממנו, ומתחיל להחמיץ מלמעלה בפי החבית, ומעט מעט מתחמץ ויורד כל שלשה, עד דבסוף שלשה נעשה כולו חומץ. וכל זמן שלא החמיץ כולו - לא החמיץ, והלכך, אפילו אם תמציל לומר דמיד בטר דטעימיה התחיל להחמיץ - הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא. והאי חמרא הוא. והיינו יין הנמכר בחנות, דלרבי יוחנן הוי יין. ומהאי טעמא גופיה הוי ספק אפילו כל שלשה ימים האחרונים ולא ודאי חומץ, דאיכא למימר: זה שלשה ימים האחרונים שהתחיל להחמיץ, והוי טעימיה חמרא עד עכשיו שנגמר חמוצו. שלשה ימים האחרונים ודאי חומץ - והוי טבל גמור. דרבי יהושע אזיל בטר ריח, כדמפרש ואזיל. וכיון דעתה נמצא חומץ - ודאי התחיל להריח ריח חומץ זה שלשה ימים, דבפחות משלשה ימים לא נעשה חומץ גמור. ואפילו שלשה ימים הראשונים ספק, דאמרין: שמא עם סילוק ידי הבדוק התחיל להריח, ובתר ריחא אזלינן. והלכך, יין הנמכר בחנות - לאו חמרא הוא. מאי טעמא חמרא מתתאי עקר - רבותא נקט, לאשמועינן דאיכא למימר דאפילו בשעת בדיקה כבר היה חומץ. ומיהו, אינו צריך לכל זה, דאפילו סבירא ליה נמי כדכרי יוחנן דמעילאי עקר - איכא לאוקומי שפיר, כדמפרש ואזיל. דרומאי משמיה דרבי יהושע - אמרין: דהאי דקתני בברייתא שלשה ימים ודאי - בין אשלשה ימים ראשונים בין אשלשה ימים אחרונים קאי. והכי קאמר: שלשה ימים הראשונים - ודאי יין, דאפילו עם סילוק ידיו התחיל להחמיץ - הוי ריחיה חלא וטעימיה חמרא עד שלשה ימים, והלכך הוי חמרא. דקם ליה רבי יהושע בן לוי בשיטתיה דרבי יוחנן, דריחיה חלא וטעימיה חמרא - חמרא הוא. אחרונים ודאי חומץ - כדמפרש טעמא לקמן, כגון שנמצא חומץ חזק מאד, ודאי כבר עברו שלשה ימים שנעשה חומץ גמור, הואיל ונתחזק כל כך, דבבציר משלשה ימים משהחמיץ - אינו נעשה סיפתקא. ומיהו, רבי יוחנן לא מוקי לה בסיפתקא. אי נמי, לית ליה חך סברא, דלא שנה סיפתקא ולא שנה חומץ - כל שלשה ימים אחרונים נמי ספק. הא גופא קשיא ראשונים ודאי יין אלמא בו' - דאי סלקא דעתך ריחיה וטעימיה חמרא - חלא הוא, אם כן אמאי ודאי יין? האיכא למימר דעם סילוק ידיו התחיל להריח ריח חומץ מעט, ומיהאיה שעתא הוה ליה חומץ כגון ראשונה בו' - לעולם ריחיה חלא וטעמא חמרא - חמרא הוא, כדמכחכ רישא. וסיפא דקתני: אחרונים ודאי חומץ - הינו טעמא, דמייירי כגון דמשחבתי חומץ חזק יותר מדאי, שדוברים ידוע שזה ששה ימים שהתחיל להחמיץ, ולסוף שלשה נעשה חומץ, ובשלשה האחרונים נתחזק ונתחזק מאד, ונעשה סיפתקא חזק. כמאן פשט ליה - רב יוסף לאביי? כמי משניחן היה מפרש הברייתא, דקתני: שלשה ימים ודאי, דנשמע מינה אי אזלינן בטר ריחא או בטר טעמא? חד אמר כרבי יוחנן בו' - ונראה לי להלכתא כרבי יוחנן, דהא דרומאי משמיה דרבי יהושע בן לוי קיימי כוותיה. המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה - בתוך אותה חבית של מוכר בבית לוקח. אמר רב כל שלשה ימים הראשונים הרי הוא ברשות מוכר - שדוברים ידוע שאין היין ממיץ בפחות משלשה ימים משהתחיל להריח ריח חומץ. וגו' נמי דריחיה חלא וטעימיה חמרא חמרא הוא, אפילו הכי באחריות מוכר הוא, שהרי נתקלקל כבר ברשותו, וכמי שמכר לו חומץ דמי, דדאי משהתחיל להריח חומץ - סופו להעשות חומץ, ודמי למוכר יין ונמצא חומץ, דתני ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פג, ב) דהוא מקח טעות. ואף על פי ששתה הימנה לוקח ולא טעם בו ריח חומץ כשלקחו, אפילו הכי, כיון דהחמיץ תוך שלשה הדבר ידוע דבשעת מכירה הוי ריחיה חלא. והא דתני לקמן בפירקין (צו, ב) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו - רב מוקי לה לאתר שלשה, אבל תוך שלשה - לא קרינן המוכר יין לחבירו והחמיץ, אלא המוכר יין לחבירו ונמצא חומץ. אי נמי, מוקי לה בקנקנים דלוקח, כרבי יוסי בר רבי חנינא, דאיכא למימר קנקן גרם להחמיץ מהרה. והא דנקט חבית של יין - רבותא היא, דסלקא דעתך אמנאי: לשתיה לאלתר קובין ליה ולא הוה ליה לשוויי, וליפטר מוכר - קא משמע לן.

הבדוק את החבית להיות מפריש בו' - רבינו שמואל דחק לפרש דלקח ממנו משהו, ומפריש ממנו תרומה, ואחר כך טעמו. ובחנם דחק, שהרי יכול לטעמו בריח, אי הוי ריחא חמרא - ודאי חמרא הוא, דאיכא ודאי חמרא דריחיה חלא, אבל חלא לעולם לא הוי ריחיה חמרא. והא דקאמר לקמן "הא טעימיה ולא עקר" חזוקין לפרש כן, דלא משמע ליה דטעמו בריח.

מאי טעמא האי מעילאי עקר - לא מצי למימר דלרבי יוחנן מתתאי עקר - דאם כן מנא ליה דכל שלשה ימים הראשונים היה ודאי יין? דלמא בשעה שטעמו כבר נעקר טעמו מתחתיו שני ימים. אבל אין לומר שכבר נעקר טעמו מתחתיו שלשה ימים - דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה, ולמעלה הוה ריחיה (חלא) וטעמא חמרא.

מאי טעמא האי חמרא מתתאי עקר - תימיה דמנא ליה לגמרא ליפלוגינהו בהכי, כיון דמצי למימר לבולי עלמא מעילאי? וצריך לומר דנקט הכי לפי שסובר שכן הוא אמת, דמתתאי עקר. וליכא למימר דאי טעמא דמתתאי עקר לחוד ולעולם דקסבר ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא - דאם כן שלשה ימים האחרונים אמאי הוי ודאי חומץ? דלמא כל שלשה ימים הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא, והשתא הוא דנגמר חמוצו דרומאי מתנו - פירש רבינו שמואל דהלכה כרבי יוחנן, דקיימי דרומאי כוותיה.

וכן נראה, דרבא נמי קאי כוותיה בפרק בתרא דעבודה זרה (ב, סו), ב שהבאתי לעיל.

כל שלשה ימים הראשונים ברשות מוכר - ואפילו נתן לו הלוקח מעות - יחזיר, דכיון דריחא חומץ גמור תוך שלשה שבמכר - בידוע שכבר בשעת מכירה ריחיה חלא, ואחאי חמרא לא יחייב אינשי דמי. ואף על פי שטעמו הוה ריחיה חמרא - ודאי

לא

ושמואל

ושמואל

לא טעימיה שפיר, כיון דאחמיץ בתוך שלש. מכאן ואילך ברשות לוקח ואפילו לא נתן מעות חייב ליתן. ומיהו, נראה דהיכא דלא טעימיה בשעת לקיחה דה"א — המוציא מחבירו עליו הראיה, דספיקא הוא. והא דנתן (בבא בתרא צו, ב:) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו — מיידי לאחר שלשה, אי נמי בקנקנים דלוקח כרבי יוסי בר חנינא דלקמן, כן פירש הקונטרס. וצריך לומר דמיידי הכא

ידיענין שהקנקן דהמוכר הוא טוב, דאי לא — אמאי חייב באחריותו? לימא ליה המוכר: היין היה טוב, והקנקן גרם לו תוך שלשה להתקלקל, ולא איבעי לשהויי אלא לשותותו או להריקו בכלי אחר, כמו שהוא אמור לו כשהוא בקנקנים דלוקח. אבל דוחק לומר דמיידי כגון שמוכר שמורו בזה הקנקן זמן גדול, ואם הקנקן גרם — כבר היה מחמיץ מקודם. ויותר מתיישב לומר דהכא תוך שלשה, ואפילו בקנקן דלוקח, דאין קנקן גורם להחמיץ תוך שלשה, אלא ודאי לא טעימיה שפיר. והתם — לאחר שלשה, ואמר ליה למפקה.

ושמואל אמר חמרא אכתפיה דגברא שוואר — פירש רבינו שמואל: דחמרא — מזליה דגברא גרים, דסבירא ליה כרבי חייא בר יוסף דלקמן, ולכן אינו ברשות מוכר. ואין נראה, חדא: דהוה ליה למינטק האי לישנא דלקמן, דחמרא מזליה דגברא גרים. ועוד, כי אמר לקמן: ופליגא דרבי חייא בר יוסף — הוה ליה למימר: ופליגא דשמואל. ועוד: דאין סברא שיגרום מזליה דגברא שימרו להחמיץ תוך שלשה, דלעולם אין היין מחמיץ אלא לאחר שלשה. ועוד הקשה רבינו יצחק: דרבי יוחנן קאמר לעיל

שלשה ימים הראשונים ודאי יין, ודלמא מזליה דגברא גרים והחמיץ מיד? ונראה לפרש לרבינו תם: חמרא אכתפיה דגברא שוואר — כלומר, היין כיון שנשאו בכתפיהם נתקלקל על ידי שניענע, ומיהו להחמיץ. ואם תאמר: ורבי יוסי בר חנינא דאמר לקמן דבקנקנים דמוכר מצי אמר ליה "הא תמורק הוא קנקן", ודחי מצי אמר ליה הכי? דלמא נתקלקל על ידי שניענע, ולמא ישלם המוכר? ויש לומר: דלקמן מוקי לה בדאמר ליה למפקה, דכיון דאמר ליה הכי — יש לו להתקיים אפילו כשנענעו, ואפילו אחר שלשה. אי נמי, יש לומר: דלקמן, כיון שהוא לאור שלשה — יותר יש לנו לתלות שנחמץ בדרכו, ממה שהנענעו גרם. אבל תוך שלשה — יש לנו לומר שהנענעו גרם, מניימא ליה לא טעימיה שפיר. אבל קצת קשה: אמאי לא הוי ברשות מוכר? דהא אדעתא דהכי זבן לוקח מיניה, להוציא משם ולטלטלו ולפירשו רבינו שמואל קשה, דבשיכרא עבד עובדא כוותיה דרב, והא לא קאמר שמואל אלא כיון דמוליה דגברא גרם, ולא שייך אלא בין, כדכתיב "היין בוגד" וגו'.

אחד שבר תמרים כו' מברך שהכל — לאו דוקא שכר תמרים, אלא אפילו דבש תמרים מברך עליו "שהכל". מאי טעמא — כדאמר ב"כיצד מברכין" (ברכות א, א) אמר מר בר רב אשי: האי דובשא דתמרי מברך עליו "שהכל", מאי טעמא — זיעה בעלמא הוא. והוציא מן הפירות קרי זיעה. ולא כמו שפירש בהלכות גדולות דהיינו דוקא התם דתרו לה במיא, אבל דייב מן תמרי — מברך עליו "בורא פרי העץ". דהא קאמר מר בר רב אשי דזיעה בעלמא הוא. והוציא מן הפירות קרי זיעה, ואפילו הוציא מן הזיתים וענבים הוי זיעה בעלמא. אי לא דמפיק ב"העור והרועב" (חולין קכ, ב) שסופג את הארבעים על הציצא מהן. ועוד, דמייית עלה ברייתא דתרומה, דקאמר: כמאן — כי האי תנא, דתנאי: דבש תמרים, ויין תפוחים כו' — חייב קרן וחומש, דברי רבי אליעזר, ורבי יהושע פטר. וטעמא יש לומר — דלא אישתני לעילויא כשנעשה דבש. **ואחד** שכר שעורים — דלא אישתני לעילויא, דאית ליה עילויא אחרינא בפת. ועוד: דמי דשערי עיקר, דלמא מיא עיקר? **אין** הלכה כאחרים — אומר רבינו תם: דאותו יין שעושין מן החרצנים, אפילו אית ביה טעם יין, כיון דלא רמא תלתא ואתא ארבעה — מברכין עליו "שהכל". וליכא למימר דפורצי עדיף משל שמרים, דהא אמר בריש "אלו עוברין" (פסחים מב, ב:) ותמד לאו בר עשורי הוא? והתנן: התמנד ונתן מים במדה ומצא עליו כדי מדתו — פטור, ורבי יהודה מחייב ומשני: הא בדרווק, הא בפורצי. פירוש: ההיא דפורצי גרע מדרווק, דהיינו של שמרים הוא חשוב ובר עשורי הוא. דאין לפרש איפכא, דפורצי חשוב, וההיא דהתמנד איירי בפורצי — דאם כן מאי פריך לקמן. וביותר מכדי מדתו מי פליגי? והתנן: התמנד ומאי קושיא? שאני תמד דפורצי דחשיב אלא ודאי של שמרים חשיב יותר, ואפילו הכי מברכים עליו "שהכל" כיון דלא רמא תלתא ואייתו ארבע, כל שכן דפורצי. **כל** חמרא דלא דארי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא — והכי אמר בריש "המוציא יין" (שבת עו, ב:) כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית, כדי שימוגנו ויעמוד על רביעית. וקשה: דאמר דברך "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לו, א) אל יחסר המוג' שאם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרין קטנה — ויזא: אטו אחד מן שהוצרך לצאת, משמע דמימז' דריש, דהוי שני חלקים מים ואחד יין, והכא אמר דהוי שלשה חלקים מים ואומר רבינו יצחק: דחתא דמדה סנהדרין לאו דין השורין, ודיג ליה בשני חלקי מים, כדאמר ב"המוציא יין" (שבת עו, א:) שאני יין השרוני דרפי. דבשאר יינות לא מצי למימר, דרביע דסנהדרין לא חוו לדיני ונפשותו, דנפקא לן (סנהדרין ב, א) מקרא דבעי עשרים ושלשה. ורבינו מנחם פירש דריש "אל יחסר המוג' — מוג' בגימטריא חמשים, וקאמר: אל יחסר המוג' משבעים ואחד דסנהדרין חמשים, אבל ארבעים ותשעה יחסרו, וישארו עשרים ושנים, ואין בית דין שקול — מוסיפין עליון עוד אחד, הרי עשרים ושלשה. ומיהו, בירושלמי ובפסיקתא דריש לה בהדיא ממוג דין, ויש מפרשים: ד"אל יחסר המוג' — דהיינו מוג יין דהוי לשלשה חלקים מים, דהיינו מוג (כ"ג) ו'ג'כ"ל על חד תלת. **וביותר** מכדי מדתו מי פליגי — פירש רבינו שמואל: דלא מצי לאקשו: בכדי מדתו מי לא פליגי? והא רבי יהודה מחייב דמצי לשנוי דרבי יהודה אינו אלא חומרא לענין טבל. וקשה מהא דנתן בסוף פרק קמא דחולין (כה, ב:) התמד, עד שלא החמיץ — אינו ניקח בכסף מעשר, ופוסל את המקוה. משהחמיץ — ניקח בכסף מעשר, ואינו פוסל את המקוה. ואמר בגמרא: מניי? לא רבי יהודה ולא רבנן. דנתן: התמד, כו'. ומאי קושיא? נימא דלעולם רבי יהודה דמעשר, ואפילו לא החמיץ — חומרא בעלמא הוא ויש לומר: דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אינו אלא מי אם מחמיץ עליו רבי יהודה לנשע, אם כן ספיקא הוא אם נחשבו יין, והיז ליה ללפסול את המקוה, כמו בספק מים שאובין, דכשר. ויש מפרשים: דלא פריך "ובכדי מדתו מי לא פליגי", דאין זה קושיא כל כך אי הוה רבנן ואחרים כרבנן דרבי יהודה. אבל אי ביתר מכדי מדתו פטרי — מאן ניהו? לא רבי יהודה ולא רבנן.

ושמואל אמר — אינו חייב באחריותו, אף על פי שהחמיץ בתוך חבית של מוכר, משום דחמרא אנבא דגברא שוור — על כתף האדם מדלג. כלומר, מזלו גורם, חטא של בעל היין, כדנפקא לן לקמן (צח, א) מדכתיב "אף כי היין בוגד". והלכך פטור מוכר, דאמר ליה מוכר ללוקח: תלתא דידך קגרים. (כך שמעתי מרבינו זקני בבבא מציעא קק, וכן מצאתי בתשובות הגאונים, וכן עיקר.)

עובדא — ודן (דינא) כוותיה דשמואל, דמוכח סתם מתניתין לקמן בפרקין כוותיה דשמואל. **שמרי יין** — הוא תמד, שנותנין מים על גבי שמרים ומתמדין אותן, ושותנין אותן. **שהכל נהיה בדיבור** — אבל לא "בורא פרי העץ" בשכר תמרים, ולא "בורא פרי האדמה" ו"בורא מיני ממונות" על שכר שעורים, דלא חשיבי, ולא "בורא פרי הגפן" בשמרי יין. **אחרים אומרים** — אשמרי יין קאי. רמא תלתא — כוסות מים, ואייתו נמי תלתא ולא יותר, אף על פי שיש בו טעם יין — דכולי עלמא לא פליגי ולא כלום. כלומר, אפילו אחרים מודו דאינו יין חשוב לברך עליו "בורא פרי הגפן". דאף על גב דאשכחין פלוגתא בשליה "הכל שחושין" (חולין כה, ב) בין רבי יהודה ורבנן בהתמנד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו, דרבי יהודה מחייב, ולקמן נמי מייית לה — הני מילי גבי מעשר, ומשום חומרא דמעשר, דאפילו רבי יהודה מודו דאין מפרישין ממנו על יין גמור. אבל לגבי ברכת היין שהיא חובה — לא יברך אלא "שהכל", שהרי על כולן אם אמר "שהכל נהיה בדיבור" יצא, והלכך לכתחלה

שפיר דמי. **תלתא עול** — במים, ואותן תלתא נפיק, ופליגא — חמרא. **בשיתא פליגי** — דמייא, לאו כלום הוא. **ואחרים סברי תלתא** — מים עול, ותרי ופליגא מים נפיק, דאין דרך לצאת כל הנכנס. אלא מן המים נשאר, והוציאו היין, דפירא קפי למעיל. **פש להו** — חד כוס שלם של יין בתרי ופליגא של מים, וכל שכן דחמרא ופירא מעליא הוי, מדליכא על חד תלתא מיא. אבל לעיל, דרמא תלתא ואפיק תלתא — אין לומר שמן המים נשאר, והיין יצא. דאין רגלים לדבר, הואיל ולא מצא יותר מכדי מדתו כי הכא. ואי נמי, נפיק מן היין — פליגא הוא דנפק, וחד פליגא בחמשה פליגי מיא — לאו כלום הוא. **וביתר מכדי מדתו מי פליגי כו'** — אבל לא פריך: ובכדי מדתו לא פליגי? בתמיה. כדפרישית טעמא, דנהי דגבי מעשר פליגי משום חומרא דמעשר — גבי ברכת היין מודו להו רבי יהודה לרבנן דמברך "שהכל".

הגמרא: **רָבָא** הסובר שבאופן הנזכר לדברי הכל יין לפניך, **לְמַעְמִיחָא** – אמר
דבר זה לשיטתו בהלכות יין מוזג במים, **דְּאָמַר רָבָא, כָּל הַמֵּרָא דִּלְאָ דְּרִי**
– כל יין חי, שלא נמוג על חד – כנגד כוס אחת יין תִּלְתָּ מֵיָא – שלש כוסות
מים, כדי להחליש חזקו ויהא ראוי לשתייה, **לֹא הַמֵּרָא הוּא** – ואינו ראוי
להנתן בכוס של ברכה. על כן גם בשמרים באופן שכנגד השלש של מים
התוספת מהבלוע אחת של היין, זהו שיעור המזיגה ביין שגם לדעת חכמים
ברכתו 'בורא פרי הגפן'.
ממשיך רבא ומבאר: שכמו כן באופן שהנותן **רָבָא** – הטיל לתוך השמרים
תִּלְתָּא – שלש כוסות מים, **וְאִתָּא תִּלְתָּא** – וכשהוציא השמרים מתוכם
מצא שלש כוסות כבתחילה, אף על פי שקבלו המים מטעם היין, כיון שלא
נחוסף בכמות, **וְלֹא כָּלִים הוּא** – אין זה יין אלא מים ולדברי הכל הברכה
עליהם היא 'שהכל'.
כִּי פְּלִיגִי – במה נחלקו התנאים, במקרה **דְּרָבָא** – שהטיל לתוך השמרים
תִּלְתָּא – שלש כוסות של מים, **וְאִתָּא תִּלְתָּא וּפְלִגָּא** – וכעבור זמן נמצאו
שם שלש כוסות ומחצה, **דְּרַבְּנָן סְבָרִי, תִּלְתָּא עָיִל** – שלש של מים הכניס
תִּלְתָּא נָפִיק – ושלש אלו חזרו ויצאו, **פֶּשֶׁ לִיה פְּלִגָּא** – נשאר לו יותר על
מה שהטיל, חצי כוס, שהגיע מהיין שהיה בלוע בשמרים ויצא, **וּפְלִגָּא**
כְּשִׁיתָא פְּלִגִי מֵיָא – ומזיגה בשיעור חצי כוס יין כנגד ששה חצאי כוסות
מים, **וְלֹא כָּלִים הוּא** – אין זה יין אלא מים, ולכן ברכתו שהכל. **וְאִתְּרִים**
שחולקים על חכמים סְבָרִי, **תִּלְתָּא עוֹל** – שלש כוסות של מים נכנסו, תָּרִין
וּפְלִגָּא נָפִיק – מהם יצאו חזרה רק שנים ומחצה, ומחצית כוס מים
השלישית נשארה ספוגה בשמרים, **פֶּשֶׁ לִיה** – נשאר לו תוספת של **כּוּזָא**
– כוס, שהיא מהיין שהיה עד כה בלוע בשמרים, **וּכְוִנָא בְּתֵרִי וּפְלִגָּא** –
וכוס של יין המזוגה בשנים ומחצה של מים **הַמֵּרָא מְעֵלָא** – יין מעולה
הוא, וברכתו 'הגפן'.
הגמרא דנה באופן השלישי, שלרבא בו נחלקו ולרבנן גם בנתקבל שלש
ומחצה הרי הם מים. מקשה הגמרא: **וּבִיּוֹתֵר מִכְּרִי מְרִיתוּ מִי פְּלִיגִי** – האם
קיימת מחלוקת תנאים במקרה שנמצא יותר מהמדה שניתנה ולדעת רבנן
הם מים, **וְהָא תַנְן** – והרי שנינו במשנה (מעשרות פ"ה מ"ז),

וְשִׁמוּאֵל אָמַר – חולק על דברי רב וסובר שגם בהחמיצה בתוך שלשה ימים
ראשונים למכירה אין היין תחת אחריות המוכר אלא באחריות הלוקח.
והטעם **הַמֵּרָא אִתְּתָא דְּמֵאֲרִיָּה שְׁנוּאֵר** – יין על כתף בעליו מדלג, כלומר
חטא הבעלים גורם ליין להיעשות חומץ, וכן בענינו הלוקח קנאו מהמוכר
כשהוא טוב וממלו שלו גרם יין שמיחד להחמיץ, ולכן אפילו כשהחמיץ
בתוך שלשה ימים ההפסד שלו, והמוכר פטור מלהחזיר לו מעותיו.
הכרעת הדין במחלוקת זו: **עָבֵד רַב יוֹסֵף עוֹבְדָא** – דן רב יוסף ופסק הלכה
למעשה **כְּוִנְתִּיה דְּרַב** – כשיטת רב **כְּשִׁיבָא** – באחד שמכר שיכר לחבירו
ונתקלקל בבית הקונה, ופסק רב יוסף כרב שעל המוכר להחזיר לקונה
מעותיו. **וּכְוִנְתִּיה דְּשִׁמוּאֵל** – וכשיטת שמואל פסק הלכה למעשה **כְּהַמְרָא**
– ביין שהחמיץ בבית הקונה בתוך שלשה ימים מהמכירה, דהיינו שההפסד
של הלוקח והמוכר פטור מלהחזיר לו מעותיו. ומסיימת הגמרא: **וְהִלְכְתָּא**
כְּוִנְתִּיה דְּשִׁמוּאֵל – הלכה כדברי שמואל שההפסד הוא של הלוקח.
תָּנּוּ רַבְּנֵי בְּרִייתָא, אָחֵד שְׂכָר תְּמָרִים – שהשרה תמרים במים ונעשו
המים שיכר, **וְאָחֵד שְׂכָר שְׁעוּרִים** – שהשרה שעורים במים ונעשו המים
שיכר, **וְאָחֵד שְׂמִירֵי יִין** – שהשרה שמרים במים וקבלו המים טעם של יין,
כל אלו **מְכַרְבִּין עֲלֵיהֶם שְׁהַכֵּל נִתְּהָ בְּרַבְרָא**, ולא 'בורא פרי העץ' על
שיכר התמרים. ולא 'בורא פרי האדמה' או 'מיני מזונות' על שיכר
השעורים. ולא 'בורא פרי הגפן' על היין שנעשה מן השמרים, וזאת משום
שאין בכל אלו חשיבות הפרי לכך אין ברכתם כברכת הפרי. **אֲחֵרִים**
אוֹמְרִים – חולקים על דברי תנא קמא וסוברים, **שְׂמִירִים** שהושרו במים **שִׁישׁ**
כְּהֶם – שמורגש במים **טַעַם יִין**, **מְכַרְבִּין עֲלֵיהֶן בְּרַכַּת בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן**, שיו
גמור הוא. **רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תַרְוִיחָא, אֵין הִלְכָּה כְּאֲחֵרִים** האומרים
לברך על יין שמרים בורא פרי הגפן.
הגמרא מבארת את מחלוקת התנאים: **אָמַר רָבָא, דְּבוּלִי עֲלָמָא** – לא
נחלקו התנאים באופן שהנותן **רָבָא תִּלְתָּא** – הטיל לתוך השמרים שלש
כוסות מים, **וְאִתָּא אֲרַבְעָא** – וכעבור זמן כשיסנן והוציא את השמרים מצא
ארבע כוסות, שהכוס התוספת היא מהיין שהיה בלוע בשמרים ועכשיו יצא
לחוץ ונתערב במים, במקרה כזה בין חכמים ובין אחרים מודים שכל
הארבע כוסות שלפנינו **הַמֵּרָא** – יין מעולה הוא, וברכתו 'הגפן'. מבארת

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שישי עמ' ב

שני מקראות הסותרים זה את זה. במקרא אחד **בְּרִיתִי** (מלכים א' ו') **וְהִנֵּיתִי**
אֲשֶׁר בְּנֵה הַמִּלֶּךְ שְׁלֹמֹה לַח', שְׁשִׁים אֲמָה אֲרָבֹו וְעֶשְׂרִים רַחְבּוֹ וְשִׁלְשִׁים
אֲמָה קוֹמָתוֹ, דהיינו, ששיעור אורכו של ההיכל מן הפתח במזרח, ועד סוף
קודש הקדשים במערב הוא ששים אמה, שמתוכם ארבעים אמה משמשים
להיכל ועשרים לקודש הקדשים, ורוחב הבית עשרים אמה, וגובהו
שלושים אמה. נמצא, שההיכל היה אורכו עשרים רוחבו עשרים וגובהו
שלושים, וקודש הקדשים היה אורכו עשרים רוחבו עשרים וגובהו שלושים.
וּבְרִיתִי (שם כ') בפסוק המתאר את מידותיו של קודש הקדשים, **וְלִפְנֵי הַדְּבִיר**
עֶשְׂרִים אֲמָה אֲרָבֹו וְעֶשְׂרִים אֲמָה רַחֵב וְעֶשְׂרִים אֲמָה קוֹמָתוֹ, דהיינו,
שקודש הקדשים היה אורכו עשרים רוחבו עשרים וגובהו עשרים, ונמצא
שיש סתירה בין המקראות האם גובהו של קודש הקדשים עשרים אמה או
שלושים.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אין זו סתירה, אלא אכן גובהו של קודש הקדשים הוא
שלושים אמה, **וּכִי קָא חֲשִׁיב מִשְׁפַּת בְּרִיבִים וְלִמְעָלָה** – ומה שנאמר
בכתוב שאין גובהו אלא עשרים אמה, היינו מראשי הכרובים ועד התקרה,
שהכרובים שעשה שלמה היו עומדים על הקרקע, ולא על הכפורת, והיה
גובהם עשר אמות, ונמצא שמראשי הכרובים ועד תקרת בית קודש
הקדשים היה גובה עשרים אמה.
שואלת הגמרא: **מָא קָא מִשְׁמַע לָן**, כלומר, מדוע מנה הכתוב את גובהו
של קודש הקדשים מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה, ולא מנה את
גובהו שלושים אמה מן הקרקע.

ההיכל, שהיה גדול ומפואר ביותר, ודאי אין הדבר כן, ואף שההיכל היה
גובהו כחצי אורכו וחצי רוחבו, אין צריך לעשות כן בשאר בתים.
הגמרא מביאה שיעור נוספת בשיעור גובהם של בתים: **תַּנְיָא בְּרִייתָא,**
אֲחֵרִים אוֹמְרִים, רֹוּם שֶׁ בֵּית כְּקוֹדֻשְׁתִּי, דהיינו כשיעור אורך הקירות
העומדות לרוחבו של הבית ומחזיקות את התקרה, דהיינו, ששיעור גובהו
של בית הוא כשיעור רוחבו.
שואלת הגמרא: **וְלִמָּא רֹוּמוֹ כְּרַחְבּוֹ** – שיאמר התנא במפורש ששיעור
גובהו של בית כשיעור רוחבו, ומדוע נקט בלשון 'כקירותיו'.
מתרצת הגמרא בשני אופנים: **אִיבְעִיתִי אִימָא בִּיתָא מְעִילָא רֹוּחַ** – אם
תרצה לומר, ניתן ליישב שלפיכך לא נקט התנא 'רֹומו כרוחבו', משום
שקירות בתיים היו רחבים מלמטה וצרים למעלה, ונמצא שהבית היה
רחב סמוך לתקרתו יותר משיעור רוחבו סמוך לקרקע, ולכן נקט התנא
'כקירותיו', לומר שיש לעשות את גובהו של הבית כשיעור רוחב הבית
סמוך לתקרתו, ולא די שיעשה כשיעור רוחבו למטה.
וְאִיבְעִיתִי אִימָא מִשּׁוּם דְּעִישָׁא כְּשִׁיעוֹר רוחבו למטה.
באופן אחר, שלפיכך לא נקט התנא 'רֹומו כרוחבו', משום שהקירות
התומכות את התקרה היו נכנסות בקירות שמשני צידי הבית לאורכו, והיו
מונחות בעיקן חלונות שבתוך הקירות, ונמצא ששיעור הקירות היה רחב
משיעור החלל של רוחב הבית, ולפיכך השמיענו התנא שיש לעשות את
גובהו של הבית בשיעור זה, ולא די שיעשה כשיעור רוחב הבית מבפנים.
הגמרא מבררת את שיעור גובהו של קודש הקדשים: **רַבִּי חֲנִינָא נִפְקַ**
לְקַרְיָתָא – יצא לעיירות, **רָמּוּ לִיה קְרָא אֲתֵרִי** – הקשו לו בני העיירות

הוא הדין אפילו ביתר מכדי מדתו נמי פליגי — והא דתנן בסיפא דמסכת מעשרות (פרק חמישי משנה ו'): היתר מכדי מדתו מפרשי עליו ממקום אחר, ולא פליגי עליה רבנן — היינו ברמא תלתא ואתא ארבעה. מקשה רבינו יצחק: היכי פטיר רבנן ברמא תלתא ואתא תלתא ופולגא, כיון דאית ביה בנותן טעם? וקימא לן בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (עג, ב) דמין בשאניו מינו בנותן טעם גבי טבל ויש

לומר: דאניו אלא קיוהא בעלמא, ואין כאן ויש טעם, וכעפרא בעלמא דמי. וכן נראה מתוך פירוש רבינו שמואל. **מי** סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא — מכאן הורה רבינו תם: בדיעבד, אם רחץ גוי תבית של שמרי יין — דשרי, דלאו חמרא הוא, אלא קיוהא בעלמא הוא.

שמרים של מעשר בר — תימה: במאי מיירי הך ברייתא? אי בכדי מדתו, או אפילו רמא תלתא ואתא תלתא ופולגא — לרבנן אפילו ראשון יהא מותר, ואי ברמא תלתא ואתא ארבעה — אפילו רביעי של מעשר יהא אסור ויש לומר: דמיירי שאין בהן טעם יין כלל, אלא קיוהא בעלמא. ומכל מקום בהקדש החמורי לאסור עד שלשיש. ומיירי שלא הקדש שמרים, דאי הקדש — לעולם יהא אסור.

לא צריכא שתמדו במי גשמים — תימה: דהבא משמע שיש חילוק בין גשמים לשאר משקין, ואיזה חילוק יכול להיות בניהון? ומה שפירש רבינו שמואל דבמים בעינן דניחא ליה, ולא בשאר משקין, כגון יין, אפילו לא נחתא ליה מכשר, דבמים כתיב "וכי יותן מים על דרע", ואין נראה לרבינו שמשון בן אברהם, דלא אשכח בשום דוכתא שיהא חשיבות ביין מבמים לענין הכשר, ומ"אשר יבא עליו מים" מפניין הכשר לכל משקין. ובפרק קמא דפסחים (יה, א) איכא דלא מוקי "וכל משקין אשר ישלח בכל כלי" לענין הכשר, ואם כן מנא ליה דלא בעינן דניחא ליה: ונראה לרבינו יצחק: דבגשמים בעינן תרתין, שחשיב אותו מתחלה שיהו משקין, ואחר כך בעינן דניחא ליה. אבל שאר משקין, כגון מים ויין ושמן, כיון דניחא — ממילא הן מכשרין, אפילו לא יחשיב אותן להיות משקה. אבל קשה מאת דתנן במסכת מבשרין (פרק שיש משנה מא) ומייתי לה בפרק קמא דחולין (יג, א): הבעלה פירותיו לג מפני הכנימה, וירד עליהם הטל — אינן ביבי יותין, ואם לכך נתבון — הרי הן ביבי יותין, אף על פי שלא החשיב אותן מתחלה להיות משקה ושמא טל חשוב טפי להיות משקה ממים גשמים.

ונתמד — נראה דהשתא איירי שפיר אפילו במים יפקן, שאינן מי גשמים. דכיון שנתעברו בשמרים — אין ארואם להכשיר. והא דלא קאמר "אלא" — לפי שלא נזכר אמורא למעלה.

אילימא למעוטי יין מגתו בר — אין להוכיח מכאן דין מבושל כשר לקידוש ומברכין עליו "בורא פרי הגפן", מדלא קאמר למעוטי יין מבושל. דלאו ראיא היא, דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי למימור למעוטי יין מבושל — דאם כן הוה ליה למימר אין מברכין עליו בורא פרי הגפן. אבל יש להביא ראיה מירושלמי דשקלים ד"עריב פסחים" דין גמור הוא, דאמר התם: ארבע כוסות שאמרו — וינאיים ביין מבושל. אלמא, מקדשין איין מבושל, ודלא כפירוש רש"י דהרב רבינו שמואל שכתבו דין מבושל מברכין עליו "שהכל", דאישתני לגרעוהא. ואין להאריך כאן.

מודים

ולא **בפרה** ששותה ראשון ראשון — והלכך, בשלישי ליכא שום מחשבה, ולא שלישי. **אין** אומר קידוש היום בר — משום "הקריבנהו נא לפחתך" (מלאכי א) כדלקמן. ובין הראוי לברך עליו "בורא פרי הגפן" קאמר, דאף על גב דמברכין עליו "בורא פרי הגפן" — לקידוש היום מיהא לא חשיב. ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט. יין מגתו — תירושו. **לא יביא** — משום דכתיב "חסך נסך שכר" (במדבר כח) מידי דמשכר. **ואם הביא כשר** — דליכא עיובא. ואין נמי "הסך נסך" — מכל מקום. וכיון דלנסכים כשר בדיעבד — לגבי קידוש חשיב לכתחלה, דלא חמיר קידוש כניסוך.

הבי

המתמד — מים בשמרים, פטור ממעשר. אבל יותר מכדי מדתו — פורתא, לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה, אלא מחייבין במעשר. והוא הדין לברכת היין, דהא רבנן חומרא לית להו גבי מעשר, דהא בכדי מדתו לא מחייב, אלא משום דחשיבי ליה יין הוא דמחייב ביותר מכדי מדתו, והלכך לגבי "בורא פרי הגפן" נמי חשיב. להודיעך

כחו דרבי יהודה — דמחייב. ולהודיעך כחו דרבנן לא איצטריך למיחני יותר מכדי מדתו, דמילתא דפשיטא הוא דפטור, דפורתא חמרא במאי טובא בטיל, וליכא חידוש כלל לאשמועינן דפטיר רבנן ביותר. ומילתיה דרבי יהודה חשיב חידוש גדול לחומרא. ואף על גב דליכא טעם יין — ממיחייב. שמרים שיש בהם טעם יין מהו — לברכת היין. ובריייתא לא הוה שמיע ליה, דאי הוה שמיע ליה — הכי הוה ליה למימר: הלכא כאחרים, או אין הלכא כאחרים. שמרים של תרומה — שנתן לתוכן מים, ושנה ושילש. ראשון — מים ראשונים (שהכניסו והוציאו) משם. אסור לזרים — וכל הני חומרות בעלמא נינהו מדרבנן, ובמצא כדי מדתו מיירי. שלישי מותר — ואפילו יש בו טעם יין. אף שלישי — אסור, אם יש בו נותן טעם. הכי גרסינן: של מעשר ראשון אסור — כלומר, של מעשר שני — תמד ראשון אסור לאכול חוץ לירושלים, אבל מעשר ראשון דלחים מותר לזרים, ודלא כרבי מאיר. הכי גרסינן: של הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר. מעשר דמאי — שהופרש מפירות הלוקחין מעם הארץ, ואקילו ביה רבנן, משום דרוב נמי הארץ מעשרין הן. בקדושת דמים — שהקדיש תבית יין לבדק הבית, וימכר ויקחו בדמיו צרכי בדיק הבית. בקדושת הגוף — (ודחמירא), יין שהוקדש לנסכים, ושמרים שלו אסורים בשביל מעט יין המעורב בו. כשם שאמרו לענין איסורן — דבתרומה ראשון ושני היו יין, ושלישי היו מים. ושל מעשר — הראשון יין, ושני מים. וכן כולן. כך אמרו לענין הכשר — דראשון ושני של תרומה חשוב נמי יין לענין הכשר, והראשון של מעשר חשוב יין לענין הכשר, וכדמפרש ואזיל. וכל זה חומרא מדרבנן הוא, דמדאורייתא כולוהו חשיבי מים בעלמא. כדאמרינן לגבי מעשר דמאי, וברבנן דאחרים. וקבעי גמרא: הכשר דמאי? על איזה הכשר הוצרך לומר "כך אמרו לענין הכשר"? של מים או של יין? הא תרוייהו מכשרי פירות

לקבל טומאה, ומאי נפקא לן מיניה אי הוי חמרא אי מיא אי חמרא אכשורי מכשר — דכתיב (דברים לב) "שתתה חמר" וכתיב "וכל משקה אשר ישלח" וגו' (ויקרא יא). **לא צריכא** — כלומר, לא נפקא לן מינה אלא שתמדו להחיה דתרומה ומעשר במי גשמים, דצריכי מחשבה. אבל אי חשבינן ליה יין — מכשיר בלא מחשבה. דבמים הוא דכתיב (שם) "וכי יותן מים", מה "יתן" דניחא ליה — אף "יותן" דניחא ליה. ופרכינן: וכיון דשפכינהו האי גברא להני מים גשמים ממנא שניטפו בו למנא דשמרה — **אחשבינהו**, ומכשרי, ומאי נפקא לן מינה? לא שנה מעשר ולא שנה תרומה, לעולם מכשרי שנתמד מאליו — שנפלו הגשמים לתוך השמרים. והלכך, בתרומה, דראשון ושני חשיב יין — לענין הכשר נמי מכשרי. אבל שלישי דחשוב מים לגבי תרומה — לענין הכשר נמי מי גשמים נינהו, ולא מכשרי, דלא הוה בהו מחשבה. ופרכינן: **ואבתי מאי נפקא מינה והא כיון דנגיד** — מושך. **קמא קמא** — ראשון ושני גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים לכאן לעולם, אולי יקלטו טעם יין. ושלישי לתרומה נמי מכשר, ולא שנה יין ולא שנה מים — אכשורי מכשרי, ומה חילוק יש עדיין בהכשר?

בפרה ששותה ראשון ראשון — והלכך, בשלישי ליכא שום מחשבה, ולא שלישי. **אין** אומר קידוש היום בר — משום "הקריבנהו נא לפחתך" (מלאכי א) כדלקמן. ובין הראוי לברך עליו "בורא פרי הגפן" קאמר, דאף על גב דמברכין עליו "בורא פרי הגפן" — לקידוש היום מיהא לא חשיב. ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט. יין מגתו — תירושו. **לא יביא** — משום דכתיב "חסך נסך שכר" (במדבר כח) מידי דמשכר. **ואם הביא כשר** — דליכא עיובא. ואין נמי "הסך נסך" — מכל מקום. וכיון דלנסכים כשר בדיעבד — לגבי קידוש חשיב לכתחלה, דלא חמיר קידוש כניסוך.

בבא בתרא. פרק שישי – המוכר פירות דף צז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה וכו' — קאי אהא דתנן בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות ג, ב) אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי רבי אליעזר, ועלה קאמר רבי יוסי רבי חנינא בגמרא דבכוס של ברכה מודים. וטעמא מפרש התם — משום מצוה מן המובחר. **עד** שיתן לתוכו מים — קשה, דאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות נא, א): עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, שטיפה חי מלא בו, אלמא משמע דכוס של ברכה צריך שיהא חי ולא מזוג ומפרשים גדולי גרונא ד"ח" קאי אכוס, שיהא שלם ולא שבור. דשיך מיתה בכלי, כדאמר (בבא קמא נד, א): סבידתן זו מיתתן, וכן משמע קצת, דכל עשרה דברים הן בכוס ולא ביין. ורש"י פירש בברכות ד"ח" דקאמר — היינו שיתנו יין חי בכוס שמברכים עליו, ואחר כך מזוגין בו מים. לאפוקי שלא ימזוגו בכוס זה ויברך בכוס אחר. ורבינו תם מפרש ד"ח" דהתם — היינו מזוג ולא מזוג, דהכי נמי מוקי בפרק "בן סורר" (סנהדרין ע, ב) הא דקאמר רב: אינו חייב עד שיאכל בשר ושתה יין חי — במזוג ולא מזוג. והא דמשמע ב"המוציא יין" (שבת עו, ב) שמזוגין אותו עד רביעית, דקאמר: כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית, כדי שיומזוג ויעמוד על רביעית. אומר רבינו תם: דבברכת הארץ מוסיף בו מים, כדאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות נא, א): ומוסיפין בברכת הארץ. ולא כמו שפירש שם רש"י דמוסיפין יין. **חמר** חורין מזה — פירש רבינו שמואל: דחורין היינו ברוך, ולא שמע ליה ברייתא דלעיל, דקתני: בורק לא יביא, ואם הביא כשר. ולרבינו יצחק נראה דשפיר שמע ליה. וחורין גרע מבורק, דחורין לבן יותר מדאי, קצת בורק אינו אלא מבחיק ומתלבן קצת, ודומה קצת לאדומותיה, ולכן אם הביא — כשר. **ואם** ידוע שינוי מחמין חייב באחריותו — וקשה לרבינו יצחק: דאמר אביי ב"אידוה נשך (בבא מציעא סד, א): שרי ליה לאיניש למיתן זוזי לחבירה אחיבת יין, ולמימר הכי: אי יקרא אי זולא — ברשותי, ואי תקפה — ברשותך. והשתא מאי קא משמע לן אביי מתניתין היא הכא: אם ידוע שינוי מחמין — חייב באחריותו, אף על גב דאמר יא זולא ברשותיה דלוקח הואי וכן כנקבים דמוכר, ויש על פי שאר ידוע שינוי מחמין, ועוד, דפריך ליה התם: האי קרוב לשכר ורוחק להפסד הוא, תקשי ליה אמתניתין דהכא וליכא למימר דיש חילוק בין "תקפה ל'החמין' דהכא, דהא אמר בברכות (ה, ב) רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא, אייקר חלא ואיזבן בדמי חמרא — אלמא דהכל אחד. ועוד קשה לרבינו יצחק: דמה רבית שייך שם? האי את תקפה — הוי מקח טעות, דאיגלאי מילתא שלא היה סופו להתקיים ויש לומר: דאביי אשמעינן דאפילו בחמרא ידיענין ביה שראוי להתקיים — אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקח מחמת שום דבר, מחמת חוס או מחמת מטלטל או מחמת דשני בברא, ולהכי דמי לרבי. אבל הכא לא מיירי בראוי להתקיים, ולכן מתחלה בשעת מכירה לא היה מקחו מקח, דכשהחמין לבסוף איגלאי מילתא והוכיח סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים, ולא מחזי כרביית כלל.

מבושם

משום האי טעמא גופיה. **לעולם למעוטי מגולה** — ודקשיא לך סכנה הוא. כגון דעבדיה במסננת — דמותה לשתייה, ואיצטרך למימר דלקידוש פסול. כרבי נחמיה, דאמר: ארס נחש צץ ועומד במקומו, ויש לו תקנה בסטון, במסכת סוכה בשלזליז פרוק רביעי. **הקריבוהו נא** — גבי חולה כתיב, אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן, חמר חורין מזה — לנסכים. ויש מפרשים: לקידוש, ולא נהירא. **חמר חורין** — נראה בעיני דהיינו יין בורק, דתניא לעיל: לא יביא, ואם הביא — כשר. וברייתא לא שמעי ליה. **אל תרא יין** — לשתות. **כי יתאדם** — משמכר יותר מדאי. אלמא, יין אדום קודם לנסכים, דשכר כתיב בהו. **תנא פיססות** — דאמרן, דמקבלין עשר למאה — אינן שבורות ורעויות ממש, דאם כן אפילו אחת לא מקבל. אלא נאות כשאר קידושת שבושון, ומגופרות בגפרית, והגפרית סותם את השכר ומחברו קצת, ויכולין להשתמש בהן קצת. אלא שאן מתקיימן זמן מרובה כשלמין, והואיל ולא הוה שבושין לגמרי מקבל עליו עשר למאה. ופירוש כתוב בספרי: כשכא בשלן מביא גפרית ונותן בהן האור, ומלחכתן האור עם אותו גפרית, ונראות מבושלות, והן נאות. **הכי גרסינן בפירוש רבינו הננאל: תנא יתר על כן בכלל מחור את השאר ונוטל את הרמים ממנו** — וברייתא מצאתיה בתוספתא (פרק ששי), ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה. וילפינן מינה לזון כן, דהמותור על עשר קוסטות ופוטסות — יחזיר, אבל העשר העוהו. דליכא למימר: ערובי עריב כלגבי טנופתא. וליכא למימר נמי: אפירי שפירי יזיב, וטעמא דטריחא לא שייך הכא. **משנה** אינו חייב — המוכר באחריותו, דבשעת מכירה יין הוה. **ואם ידוע שינוי מחמין** — בכל שנה — הרי זה מקח טעות. כדמוקי לה בגמרא: כדאמר ליה למקפה, דאי לא אמר ליה למקפה — למה יתחייב באחריותו? הרי היה יכול לשתותו, ולא איבעי ליה לשהויי, דהא אפילו אי רובא לשהויי זבני — אין הולכין בממון אחר הרוב. וכל שכן השתא, דפלגא לשתייה ופלגא לשהייה.

מבושם

הכי גרסינן: ואמר רבא סוחט אדם בו' — כלומר, ואם תעלה על דעתך לדמוי קידוש לניטור ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו — האמר רבא: סוחט אדם בו', אלמא דמקדשין עליו לכתחלה. **מפיה** — של חבית, ומשוליה — סמוך לשמרים, כדתנן במנחות בפרק "כל הקרבנות": אינו מביא מפיה מפני הקמחין, ולא משוליה מפני השמרים. **בושי** — שחור. בורק — לבן ורע הוא. כמו: ברק ברכאי (יומא כח, א). **הלפטין** — יין מתוק וחלש מאד. של מרתה — כלומר, סתם יין של מרתה, שלא נבדק. ומשום דאיכא חביות קוסטות, כדתנן במתניתין — קאמרינן דלא יביא, ומיהו, אם הביא — כשר. ואף על גב דאמרינן בסמוך דיין קוסט פסול לנסכים — הני מילי בודאי, אבל הכא — מי יימר דהוה קוסט? **צמוקים** — פרכילי ענבים יבשים, ועשה מהן יין. יין קוסם — הוא יין הנמכר בחנות. ופסול הוא, דלא הוי שכר ולא ראוי להיות שכר, כיין מגתו דסופו מיהא להיות שכר. מזוג — אינו בכלל שכר. ובספרי דריש הכי: "ונסכו רביעית ההין" — חי אתה מנסך, ולא המזוג. ויין מגולה — ואיכא למחש שמה שמה היינו נחש. או של שמרים — תמד. ושריחו רע — מוסרס, אבל יש בו טעם יין. **למעוטי מאי** — מהני פסולים דרך ברייתא אתא רב למעוטי? איילמא למעוטי יין קוסט אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום, הא "בורא פרי הגפן" מברכין — ואמאי? הא פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי היא לעיל (צו, א) דלרבי יוחנן חמרא הוא, ואפילו לענין קידוש שפיר דמי, זכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין — הוא הדין לגבי קידוש, דלא שניא קידוש מ"בורא פרי הגפן" אלא לענין מיאוס, כדלקמן, משום "הקריבוהו נא לפתחך". ולרבי יהושע בן לוי חלא הוא, ואפילו "בורא פרי הגפן" אין מברכין, כדאמרן לעיל. ואי סבירא ליה כרבי יוחנן — הכי הוה ליה למימר: מברכין עליו "בורא פרי הגפן", ואנא אמנא דהוא הדין לקידוש. ואי כרבי יהושע בן לוי סבירא ליה — הכי הוה ליה למימר: אין מברכין עליו אלא "שחבל" עליוי עלייה — לקידוש. **מודים חכמים לרבי אליעזר** — דפליגי בנטיור, ומכשרי במזוג. כן נראה בעיני, ולא ידענא פלוגתיהו היכא. **עד שיתן מים לתוכו** — דלא חשיב לשתיה חי אלא מזוג. ובינוט שלון מיירי, דדרו על חד תלתא מיא. **סכנה הוא** — ואפילו בלא קידוש אסור לשתותו. **ואי למעוטי תמר של שמרים פלוגתא דרבנן ואחרים** — וקיימא לן כרבנן, דאפילו "בורא פרי הגפן" לא מברכין. **אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבוהו נא לפתחך** — משום מיאוס. ומיהו "בורא פרי הגפן" מברכים עליו, דריחיה חמרא וטעמיה חמרא, אלא שחסריה קצת משום דמונח בכלי מאוס. והכי קאמר רב: אין אומר קידוש היום אלא על היין נקי והגון, שראוי לנסך מחמת נקייתו על גבי המזבח, ולא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר יינות שאין מנסכין על גבי המזבח, כגון יין קוסט ומזוג, אלא הנהו יינות שמתוך שמאוסין פסולין לניטור משום "הקריבוהו נא לפתחך", דפסולין נמי לקידוש.

מבושם — דמותה לשתייה, ואיצטרך למימר דלקידוש פסול. כרבי נחמיה, דאמר: ארס נחש צץ ועומד במקומו, ויש לו תקנה בסטון, במסכת סוכה בשלזליז פרוק רביעי. **הקריבוהו נא** — גבי חולה כתיב, אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן, חמר חורין מזה — לנסכים. ויש מפרשים: לקידוש, ולא נהירא. **חמר חורין** — נראה בעיני דהיינו יין בורק, דתניא לעיל: לא יביא, ואם הביא — כשר. וברייתא לא שמעי ליה. **אל תרא יין** — לשתות. **כי יתאדם** — משמכר יותר מדאי. אלמא, יין אדום קודם לנסכים, דשכר כתיב בהו. **תנא פיססות** — דאמרן, דמקבלין עשר למאה — אינן שבורות ורעויות ממש, דאם כן אפילו אחת לא מקבל. אלא נאות כשאר קידושת שבושון, ומגופרות בגפרית, והגפרית סותם את השכר ומחברו קצת, ויכולין להשתמש בהן קצת. אלא שאן מתקיימן זמן מרובה כשלמין, והואיל ולא הוה שבושין לגמרי מקבל עליו עשר למאה. ופירוש כתוב בספרי: כשכא בשלן מביא גפרית ונותן בהן האור, ומלחכתן האור עם אותו גפרית, ונראות מבושלות, והן נאות. **הכי גרסינן בפירוש רבינו הננאל: תנא יתר על כן בכלל מחור את השאר ונוטל את הרמים ממנו** — וברייתא מצאתיה בתוספתא (פרק ששי), ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה. וילפינן מינה לזון כן, דהמותור על עשר קוסטות ופוטסות — יחזיר, אבל העשר העוהו. דליכא למימר: ערובי עריב כלגבי טנופתא. וליכא למימר נמי: אפירי שפירי יזיב, וטעמא דטריחא לא שייך הכא. **משנה** אינו חייב — המוכר באחריותו, דבשעת מכירה יין הוה. **ואם ידוע שינוי מחמין** — בכל שנה — הרי זה מקח טעות. כדמוקי לה בגמרא: כדאמר ליה למקפה, דאי לא אמר ליה למקפה — למה יתחייב באחריותו? הרי היה יכול לשתותו, ולא איבעי ליה לשהויי, דהא אפילו אי רובא לשהויי זבני — אין הולכין בממון אחר הרוב. וכל שכן השתא, דפלגא לשתייה ופלגא לשהייה.

צריך רב זוטרא להשמיענו זאת. ואי למעוטי של שמרים שניתן עליהם
מים ונעשה יין, גם כן יקשה, היכי דמי – כיצד מדובר, אי דרמא תלתא –
אם הטיל לתוך השמרים שלש כוסות מים, ואחא ארבעה – וכעבור זמן
כשהוציא את השמרים נמצאו ארבע כוסות, חמרא מעליא הוא – יין
מעולה הוא לדברי הכל, כמבואר לעיל (צא), ובודאי שכשר לקידוש. ואי
במקרה דרמא תלתא – שהטיל לתוכם שלש כוסות מים, ואחא תלתא
ופלגא – וכעבור זמן נמצא שם שלש ומחצה, במקרה כזה אין היין פסול
לדברי הכל, אלא פלוגתא דרבנן ואחרים היא האם דינם כיון או כמים
כמבואר לעיל (שס), וכבר פסקו בגמרא (שס) שהלכה כרבנן שמברך עליו
שהכל, ובודאי שאינו ראוי לקידוש, ושבו חזרה קושיא למקומה מה בא רב
זוטרא למעט.
מסקנת הגמרא: אלא – אכן לא בא רב זוטרא למעוטי מכל היינות שנזכרו
לעיל אלא יין שריחו רע – שקלט את ריח הכלי המאוס, שאף שברכתו
'הגפן' נתמעט, שכשם שאינו ראוי לנסכים כפי שלמדו להלן מהפסוק
(מלאכי ח) 'הקריביו נא לפחתך הירצך או הישא פניך', כך אינו ראוי
לקידוש היום. אופן נוסף: ואיבעית אימא, לעולם בא רב זוטרא גם למעוטי
יין מגולה, ואף על גב דעבריה בנסבגא – שאף לאחר שהעבירו במסננת,
בדברי רבי נהמיה הסובר שארס נחש עומד במקומו צף על גבי המים
ולאחר שסינו אין סכנה בשתיית היין, אפילו חבי פסול לנסכים שנאמר
(שס) 'הקריביו נא לפחתך הירצך או הישא פניך' – פחתך הוא מלשון
שר ושלט, ואומר הנביא שאין להביא למובח דבר שאינו הגון להגיש
כדורון לשליט, ומשמיענו רב זוטרא שמאותו טעם שיון שריחו רע או שהיה
מגולה פסול למובח, מטעם זה פסול הוא אף לקידוש.
בצא מניה – שאל רב כהנא חמויה – שהיה חמיו דרב משרשיא מרבא,
חמר תוורין – יין לבן מהו שיחא כשר לנסכים. אמר ליה רבא, נאמר (משלי
כג לא) 'אל תרא יין כי יתאדם' – אל תתן עינך לשתות יין אדום שהאדום
משכר יותר מדאי. ולכן לענין נסכים שנאמר בהם (במדבר כח ז) 'חסף נסך
שקר', קודם הוא ללבן.
שנינו במשנה: המוכר לחבירו קנקנים בשרון וכו', והיו ביניהם כדים
שבורים הלוקח מקבל עליו עשר פיסות וכדים מן השבורים, לכל מאה
שקנה. תאנא – שנינו בברייתא שאף שמקבל פיסות מהשבור, צריך שיהיו
פיסות אלו נאות כשאר הכדים ומגופאות – משוחות בגפרית שסותמת
הסדקים באופן שיכולים להשתמש בהם, אלא שאינם מתקיימים לאורך זמן
כמו השלמים, אבל מהשבור שאינו ראוי לשימוש אפילו אחד אינו מקבל.

משנה

המשנה דנה באדם המוכר יין לחבירו והחמיץ, האם חייב המוכר באחריות
היין או לא:
המוכר יין לחבירו והחמיץ היין לאחר המכירה, אינו חייב המוכר
באחריותו של היין, מאחר שבשעת המכירה היה יין ולא חומץ. ואם ידוע
שיינו של מוכר זה מחמיץ בכל שנה, הרי זה מקח טעות, וחייב המוכר
להשיב לקונה את הדמים ששילם עבור היין, שהרי לא נתכוין לקנות יין
שדרכו להחמיץ. ואם אמר לו המוכר, יין

ואין לומר שרב זוטרא משמיענו שקידוש חמור כניסוך, וכל שבדיעבד
לנסכים אינו לכתחילה לקידוש, זה אינו, דאמר רבא סהט אדם – רשאי
מלכתחילה מבעד יום לסחוט אשכול של ענבים, וכשמגיע הלילה אומר
עליו ו–על היין שנסחטו, קידוש תיום, ומכאן שקידוש אינו חמור כניסוך,
והכשר בדיעבד לנסכים כשר לקידוש מלכתחילה. הגמרא ממשיכה
בשאלתה: ואלא תאמר שרב זוטרא בא למעוטי מקידוש, מפייה – יין
הנמצא בפי החבית שיש בו כמין קמחין, ומשוליה – או מהנמצא בקרקעית
החבית סמוך לשמרים, שאין מביאים מהם לנסכים, כמו ששינוי במשנה
(מנחות פה). דוחה הגמרא שאי אפשר לומר כן: והא תני רבי חייא בבריתא
המבארת משנה זו, יין מפייה ומשוליה של החבית לא יביא לנסכים, אלא
מאמצעה, ואם הביא מפייה ומשוליה בשר, וכיון שבדיעבד כשרים לנסכים
לקידוש כשרים מלכתחילה, ולא התכוין רב זוטרא למעטן.
ממשיכה הגמרא בשאלתה: ואלא תאמר שבא למעוטי יין בוש – יין
שחור, או למעט פורק – מלשון בראק ואור, יין לבן ורע, או היליסטון –
שמתוק וחלש מאד, או משל מרתה – סתם מרתף בחשש שיש בו גם יין
קוסס, ונטל ממנו יין ולא בדקו לראות שאינו קוסס, או משל צמוקים שניתן
עליהם מים ונעשה יין. אין לומר שאלו נתמעטו, שכן והא תניא בהלכות
נסכים, בבוילן – בכל יינות הללו, לכתחילה לא יביא מהם לנסכים ואם
הביא בשר, וכיון שהמביאים לנסכים יצא, לקידוש ראויים מלכתחילה,
וכאמור לעיל.
ממשיכה הגמרא: ואלא תאמר למעוטי יין קוסס – שטעמו יין וריחו חומץ,
הפסול לנסכים שאינו בכלל שיכר, או למעט יין מזוג במים, שגם אינו בכלל
שיכר. או יין שעמד מגולה – בלי מכסה, ויש חשש שנחש הטיל בו ארס,
ושל שמרים – שניתן עליהם מים ונעשה יין, ושריחו רע – שטעמו וריחו
יין, אלא שהיה בכלי מאוס וקלט ריח הכלי, דתניא בבוילן – כל יינות הללו
לא יביא מהם לניסוך, ואם הביא פסול ועליו לנסך שנית. שואלת הגמרא:
למעוטי מאי איזה מהיינות הנזכרים רב זוטרא ממעט מקידוש, אי – אם
תאמר שבא למעוטי קוסס – שריחו חומץ. אין לומר כן, שהרי פלוגתא
דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי היא לעיל (צא), ולרבי יוחנן קוסס הוא יין
גמור וברכתו הגפן ויכול לעשותו תרומה על יין אחר, ובודאי שכשר לדבריו
בין לנסכים ובין לקידוש. ואם סובר רבי יהושע בן לוי שקוסס אינו יין אלא
חומץ וברכתו 'שהכל', היה לו לומר קוסס ברכתו 'שהכל' ואנו נדע שאין
מקדשים עליו, ומדוע תלה קידוש בדין נסכים.
ממשיכה הגמרא ושואלת: אי – ואם תאמר שבא למעוטי יין מזוג במים.
אין לומר כן, שהרי לענין שתייה, המזיגה עליוני עלייה – מעלה ומשביחה
את היין, כפי שמוכח ממה דאמר רבי יוסי ברי רבי תנינא בענין המחלוקת
מזי ברכת יין שאינו מזוג, שלדעת חכמים בברכות (ג) מברך 'הגפן', ורבי
אליעזר סובר כיון שבלא מזיגה אינו ראוי לשתיה מחמת חוזקו, דינו כענבים
שמהם בא וברכתו 'העץ', ואמר רבי יוסי בן חנינא, שמכל מקום מוידים
הקמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה הניתן לפני המברך בעת ברכת
המזון, שאין מברכין עליו את ברכת המזון עד שיתן לתוכו מים וימזגו
כדינו, והרי שמזיגה משביחה את היין ולא מסתבר שפסול לקידוש.
עוד שואלת הגמרא: אי למעוטי יין שהיה מגולה, דבר פשוט הוא שאין
מקדשין עליו, שהרי לשתותו ככנה היא מחשש שנחש הטיל בו ארס, ולמה

מבושש – יין מובחר וטוב שדרכו להתקיים, **אני מוכר לך, חייב להעמיד**
לו יין שאינו מחמיץ **עד העצרת** – עד חג השבועות, אבל מכאן ואילך חום
 הקיץ עשוי לקלקל אפילו יין משובח.
ואם אמר לו המוכר יין **ישן** אני מוכר לך, חייב ליתן לו **משל אשתקד** – מן
 היין של שנה שעברה, ואם אמר לו יין **מיושן** אני מוכר לך, חייב ליתן לו יין
משל שלש שנים, כלומר, שנעשה לפני שנתיים, ושנה זו היא שנתו
 השלישית.

גמרא

אמר רבי יוסי ברבי חנינא, לא שנו חכמים במשנה שאין המוכר חייב
 באחריותו של היין, **אלא בקנקנים דלוקח** – כשנטל הלוקח את היין מכליו
 של המוכר והעבירו לקנקנים שלו, שבאופן כזה יכול המוכר לומר
 שהקנקנים של הלוקח הם שגרמו ליין להחמיץ, **אבל** אם נשאר היין
בקנקנים דמוכר חייב הוא באחריות היין, **דאמר ליה הלוקח הא חמרך**
והא קנקנה – זה יינך וזה קנקנך, כלומר, מאחר שהיין נותר בכליך ואף על
 פי כן החמיץ, ודאי מתחילתו מקולקל היה, אלא שלא ניכר הדבר עד עתה,
 ונמצא שהוא מקח טעות.

שואלת הגמרא: **וכי קנקני דמוכר מאי הוי** – מה בכך שהחמיץ היין
 בקנקניו של המוכר, **לימא ליה** – הרי יכול המוכר לומר לקונה, **לא איבעי**
לך לשהויי – לא היה לך להשהות את היין זמן מרובה, אלא היה לך
 לשתותו לאלתר, ומאחר שלא עשית כן החמיץ היין, ואין עלי לטול
 אחריות בעבור זאת, שהרי לא נתחייבתי למכור לך יין שאינו מחמיץ לזמן
 מרובה. משיבה הגמרא: **לא צריכא** – לא נאמר דין זה אלא באופן **דאמר**
ליה למקנה – שאמר הלוקח למוכר שחפץ הוא לקנות את היין לצורך
 תבשילו, ודיינו, ליתן בכל פעם מעט מן היין בתבשילים, ונמצא, שצריך
 הוא להשהות את היין ברשותו זמן מרובה, ולפיכך היה למוכר ליתן לו יין
 משובח שיעמוד ימים רבים בלא להחמיץ.

שואלת הגמרא: **ומאי דחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקמה למתניתין**
בקנקני דלוקח, ודאמר ליה למקנה – מדוע נדחק רבי יוסי ברבי חנינא,
 להעמיד את משנתו באופן שהעביר הלוקח את היין לקנקניו, והוצרך
 לדחוק בן משום שסובר שהמשנה עוסקת בלוקח הקונה יין על מנת
 להשהותו לצורך תבשילו, ועל כן מוטלת האחריות על המוכר אם נותר
 היין בכליו, **לוקמה בקנקני דמוכר ודלא אמר ליה למקנה** – היה לו
 להעמיד את המשנה באופן שלא אמר הלוקח שקונה את היין לצורך
 תבשילו, ובאופן כזה אין המוכר חייב באחריות היין אף אם נותר בכליו,
 שהרי לא היה ללוקח להשהותו אצלו.

משיבה הגמרא: **אמר רבא, מתניתין קשייה** – רבי יוסי ברבי חנינא
 התקשה בביאור דברי המשנה, **דקתני בסיפא שאם ידוע שיניו של המוכר**
מחמיץ בכל שנה, הרי זה מקח טעות, וחייב המוכר להשיב לקונה את
כספו, ולכאורה יש לתמוה על כך, **אמאי** – מדוע בטל המקח, **לימא ליה** –
 הרי יכול המוכר לומר לקונה, **לא איבעי לך לשהויי** – לא היה לך להשהות
 את היין אצלך לזמן מרובה אלא לשתותו במהרה ולא היה מחמיץ, ונמצא
 שהלוקח גרם להפסיד את היין, ומדוע יש לחייב את המוכר. **אמאי לאו**
שמע מינה שהמשנה עוסקת באופן **דאמר ליה הלוקח למוכר, שקונה את**
היין למקנה – להשהותו לצורך תבשילו, ולפיכך חייב המוכר להעמיד לו
 יין משובח שראוי לשהיה מרובה, ועל כן אם ידוע שיניו של מוכר זה מחמיץ
 תמיד הרי זה מקח טעות, שאין יין זה ראוי לשהיה מרובה. **שמע מינה** –
 אכן יש ללמוד מהסיפא שהמשנה עוסקת בקונה יין לצורך תבשילו, ולפיכך
 הוצרך רבי יוסי ברבי חנינא להעמיד את הרישא באופן שהעביר הלוקח את
 היין לקנקניו, שרק באופן זה פטור המוכר מאחריות היין, מאחר שיש
 לתלות את ההפסד בקנקניו של הלוקח. ומכל מקום בין שרגיל להחמיץ
 בכל שנה אין המוכר יכול לטעון שהקנקנים של הלוקח החמיצו ליין, מאחר
 שיותר מסתבר לומר שהיין החמיץ מחמת גריעותו, כדרכו בכל שנה.

הגמרא מביאה דעה החולקת על דברי רבי יוסי ברבי חנינא: **ושלילא** – רבי
 יוסי ברבי חנינא המעמיד את המשנה באופן שהעביר הלוקח את היין
 לקנקניו, נחלק **אדרב חייא בר יוסף, דאמר רב חייא בר יוסף, תמרא** –
 יין שהחמיץ, **מולא דקרייה גרים** – חטאיו של בעליו גרמו לו זאת, **שנאמר**
(חבקוק ב' ה) 'ואם כי תיין בוגד נבר יהיר וגו', ודיינו, טעם הדבר שהיין בוגד
 באדם ומחמיץ, מאחר שבעליו הוא גבר יהיר, שמתגאה בדבר שאין בו, ועל
 כן עונשו בא במדה כנגד מדה שסבור שיש בידו יין ונמצא חומץ, ומאחר

שמולו של בעל היין גורם שיחמיץ יינו, אין המוכר חייב באחריות היין כלל,
 ואפילו אם הניחו הלוקח בקנקני המוכר, או אם אמר שקונה לצורך
 תבשילו, לעולם יכול המוכר לומר יין משובח מכרתי לך, אלא שגרם מולך
 והחמיץ. ורק באופן שידוע שיניו של המוכר מחמיץ בכל שנה, יש לתלות
 שהחמיץ מחמת גריעותו ולא משום מולו של הלוקח, וחייב המוכר
 באחריותו.

הגמרא מביאה דרשות נוספות על מקרא זה: **אמר רב מרי, האי מאן דיהיר**
– אדם שהוא בעל גאווה, אפילו איננו ביהמ"ש ביהמ"ש לא מקבל – אפילו על
אשתו אין הוא מתכבד, שמבזה היא אותו, שנאמר 'נבר יהיר ולא ינוה',
מאי 'ולא ינוה', שאפילו בנהו [בבית] שלו אין הוא מתכבד.
אמר רב יהודה אמר רב, כל המתנאה בטלית של תלמידי חכמים
כלומר, שהוא לובש בגד עליון ארוך ביותר שאין החלוק נראה מתחתיו כפי
מנהג תלמידי חכמים, והוא אינו תלמיד חכם, אין מנגינסין אותו לעתיד
לבוא במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, ומנין, מדפתיב הקא לגבי
המתנאה במה שאין בו 'ולא ינוה', ובפתיב הקא (שמות טו יג) 'אל נזה קדשך',
יש ללמוד, שהמתנאה אינו נכנס לנה קדשו של הקב"ה.

הגמרא שבה לעסוק בדין המוכר יין והחמיץ: **אמר רבא, האי מאן דזבין**
ליה חביתא דתמרא לתנאה אדעתא לטבוחיה – אדם שמסר לחנוני חבית
 יין שלו, על מנת שימכרנה בחנותו מעט מעט, **ותקין אפליגא או אתילתא**
– והחמיץ היין לאחר שמכר החנוני חצי או שליש מן החבית, דינא הוא
דמקבל לה מיניה – הדין הוא שבעל החבית מקבל על עצמו את ההפסד,
 מאחר שהיין ברשותו עומד, והחנוני רק שלחו.

ולא אמרן – ואין הדברים אמורים, **אמאי** באופן **דלא שני בקרוח** – שלא
 שינה החנוני את ברו החבית, **אבל שני בקרוח לא** – אבל אם שינה לעשות
 נקב אחר בחבית לצורך עשיית ברו, חייב הוא באחריות היין, מאחר שיש
 לתלות שבעבור נקב זה החמיץ היין. **ולא אמרן** – וכמו כן אין הדברים
 אמורים, **אמאי דלא מטיא יומא דשוקא** – שלא הגיעו ימי השוק, ועל כן לא
 יכול היה החנוני למכור את כל היין שבחבית, **אבל מטיא יומא דשוקא לא**
– אבל אם הגיעו ימי השוק ויכול היה למכור את כל היין, אלא שנתעצל,
אין האחריות על בעל החבית, אלא ישלם החנוני את הנזק.

דין נוסף: **אמר רבא, האי מאן דקביל תמרא – אדם המקבל יין מחבירו**
בעיסקא, דדינו, שנותן לו חבירו יין למכור, ושם לו את הדמים כפי שוויו
של היין עתה במקום זה, על מנת שילך למקום אחר שבו נמכר היין ביוקר
וימכרנו שם, ויחלקו שניהם ברווחים, אדעתא דמקמי ליה לפירותא דוול
שפט – והתנה עמו בעל היין שאינו רשאי למכורו אלא במקום ששמו
'פרוותא דוול שפט', ששם נמכר היין ביוקר, ואדמתי הקא ול – ועד שהגיע
המקבל לאותו מקום הוול היין ושוה פחות משהיה שוה בשעה שקיבלו,
דינא הוא דמקבל ליה – הדין הוא שבעל היין מקבל על עצמו הפסד זה,
 מאחר שלא היתה למקבל רשות למכור את היין עד שיגיע לאותו מקום,
 ונמצא שעד לאותה שעה נותר היין ברשות הנותן לענין זה, ויניו הוא
 שהוול.

איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה, **הוה חילא מאי** – מה הדין באופן שלא
 הוול היין אלא החמיץ קודם שהגיע המקבל לאותו מקום. ויסוד הספק הוא,
 האם יש לנקוט להלכה כדעת רבי יוסי ברבי חנינא, הסובר שהמוכר יין
 לחבירו והחמיץ בכליו של מוכר יכול הלוקח לומר 'הא חמרך והא קנקנך',
 ואם כן אף כאן יאמר כך המקבל למוכר, ואין המוכר יכול לומר לו 'לא היה
 לך להשהותו', שהרי הנותן צוה עליו שלא ימכרנו עד שיגיע לאותו מקום.
 או שמא יש לפסוק כרב חייא בר יוסף, הסובר שאף כשהיין בכלי המוכר
 יכול הוא לומר ללוקח 'מולך גרם', ואף כאן יאמר הנותן למקבל 'מול שנינו
 גרם', שהרי כל עיסקא מחציתה שייכת לנותן ופקדון היא ביד המקבל,
 ומחציתה שייכת למקבל בתורת הלוואה, ועל כן ישאו שניהם בהפסד.

אמר ליה רב הלל לרב אשי, פי תואן פי רב בהנא – כאשר היינו בבית
 מדרשו של רב בהנא, **אמר לך, חילא לא** – אם החמיץ היין אין הנותן צריך
 לישא לבדו הפסד, מאחר שיכול הוא לומר למקבל שמול שניהם גרם
 זאת, **ודלא דברבי רבי יוסי ברבי חנינא**, אלא כרב חייא בר יוסף.
ואיכא דאמרי – ויש הסוברים דאפילו חילא נמי מקבל – שאפילו אם
 החמיץ היין יש לנותן לטול עליו את כל ההפסד, **במאן** – כמו מי, **ברבי**
יוסי ברבי חנינא הסובר שאם החמיץ בכליו של מוכר, חייב המוכר
 באחריותו.

שנינו במשנה: **ישן משל אשתקד בו'.**

בבא בתרא. פרק שישי – המוכר פירות דף צח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רשב"ם תוספות

1 **מבושם** – שיתקיים בדרך המתקיימין. **עד העצרת** – אבל לא מן העצרת ואילך,
2 שחום תקופת תמוז מקלל אפילו יין מבושם. **וישן** – ואם מוכר לו יין ישן – יתן
3 לו משל אשתקד, שנה המוקדמת לזו שאנו עומדים בה. **משל שלש שנים** – משנה
4 דקודם אשתקד, דהו' להו' שלש שנים עם שנה שאנו עומדין בה. **נמא לא שנו**

מבחושם אני מוכר לך" - חייב להעמיד לו עד העצרת, "מיושן" - משל אשתקד, ו"מיושן" - משל שלש שנים. ומרא אמר רבי יוסי ברבי חנינא: לא שנו אלא בקנקנים דלוקח, אבל בקנקנים דמוכר - אמר ליה: הא חמורא דהא קנקנד. - וכי קנקנין דמוכר מאי הוי? לימא ליה: לא איבעי לך לשהויי - לא צריכא, דאמר ליה למקפה. - ומאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקמא למתניתין בקנקנין דלוקח ודאמר ליה למקפה? לוקמא בקנקנין דמוכר ודלא אמר ליה למקפה אמר רבא מתניתין קשיתיה, דקתני: אם ידוע שיינו מחמין - הרי זה כחש טעות; אפוא? לימא ליה: לא איבעי לך לשהויי אלא לאו שמע מוזה דאמר ליה למקפה, שמע מוזה. מפליגא דרב חייא בר יוסף, דאמר רב חייא בר יוסף: חמרא - מולא דמריה גרים, שנאמר "ואף כי תיין בגד גבר יהיר" וגו'. אמר רב מרי: האי מאן דיהיר - אפילו אאינשי ביתיה לא מוקבל, שנאמר "גבר יהיר ולא ינוה"; מאי "ולא

ב' יהודה אמר רב: כל המתנאה במלית של תלמיד חכם ואינו
איתו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא; כתיב הכא "ולא יגדל",
אמר רבא: האי מאן דבין ליה חביתא דחמרא לחנוואה אדעתא
דמילתא - דינא הוא דמקבל לה מיניה. ולא אמרן אלא דלא שני
לא. ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא, אבל מטא יומא
האי מאן דמקבל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוורא דוול שפמ,
א דמקבל ליה. איבעיא להו: הנה חלא, מאי? אמר רב חלל
א אמר לן: חלא לא, ודלא פרבי יוסי פרבי חנינא. ואיפא דאמר:
מאן? פרבי יוסי פרבי חנינא. "ששן - משל אשתקד" כו.
חאנא:

ס' דלוקח גרמז, ובסיפא חייב — הואיל וידוע שיינו רגיל להחמיץ כל שנה. **ופליגא** — הא: חמור ווא קנקן. **דרב חייא בר יוסף** — דאיהו מוקד ליה נמי בקנקים דמוכר. ר' ליה: הא חמור ווא קנקן, דלאו קנקנים דמוכר גרמז, אלא מלא דלוקח, שהוא גא. אתו של אדם. שמיני דעתו דבר שאין בו — גורם שהיין בוגד בו, דסבירין שהוא יד: לא איבעי לך להשווי, לא למצי לימיר ליה מולך גרם, מחזק שהדבר ידוע שינוי **המתנאג בפתיל של תלמידי חכמים** — דעדיב דאדמוין ב"מאחר הביתם" (בבא דעצונתא תייתרא הוא: ונסות הוא למי שאינו תלמיד חכם. **האי מאן דמביח** ליה וישתכר החנווני קצת, ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנווני מן סרחו. והלכך, אם החמיץ אפלאו או אתילתא דגנא קודם שמכר כולו. **דינא הוא** הוה, כדמפרש ואזיל. וי"א כי היין בוגד" ליכא למימר גבי חנווני — דהא אין לו חלק בעל הבית. **אלא דלא שני** — לוקח בברזא, לעשות נקב אחר בחבית, אבל שני — **מאן דקביל תמרא מטהריה** — למחצית שכר, והקנקנים דמוכר, ווא קיבלו בדמים קיד ונפק, קרובים לשכר קרובים להפסד, והיינו דאמר ליה באחריות שניהם להפסד כמו או החול או גנב או נאבד — לשניהם נאבד והחול, אבל אמר לו בעל היין למקבל: פרוותא דוול שפט, שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר. וקודם שהגיע לשם ול היין ל. דכין דאפילו אם הוקד מיד לא היה לו רשות למכרו עד שמיני לפרוותא דוול יתיה דמקבל נמי קאי. וכן אם נעשה חומץ, כדלקמן, שהרי באחריות הוא, וקרינא יתיה של יין. **ופשע דלא אמטייה** גרסין, הוה חלא — מקמייה דאמטייה לחתם, ומו' ליה לוקח: הוא חמור ווא קנקן, הייבא דאמר ליה למקפה. דלא מצי אמר ליה אפרוותא דוול שפט, שצוה להשהותו — דמצי אמר ליה מקבל: הא חמור ווא ליה: מולך נמי גרם, שבאחריות שנינו עומד, ו"דיין בוגד" קרינא ביה, כרב חייא בר ליה למקפה דמי, ואיבעי להשווי — משום דמול שני הבעלים גורם. **ודלא כרבי יוסי** דאמר ליה לוקח: הא חמור ווא קנקן, היבא דאמר ליה למקפה. והכא נמי, כיון **יוסי ברבי חנינא** דלא חמור ווא קנקן, דמולא דגבירא גרסין, אלא אם כן דעמו' לעיל: עבד בר יוסף עובדא בחרטא כותיה דשגורא.

5 — דאינו חייב באחריותו. **אלא בקנקנים**
 6 הלוקח — שקבל הלוקח היין בתביעתו,
 7 דאיבא למימר כליו גרמו. ומיהו, סיפא
 8 דקתני: ואם ידוע כו' — ה"ם ל"ב למימר
 9 כל הלוקח גרמו. דאמן שהיו שוחין גליל בכך.
 10 **אבל בקנקנים** דרשנו — מצי מאן ליה לוקח.
 11 אפילו לזמן מרובה: הא חסרך והא קנקנך,
 12 דהויא יינך וכליך גרמו. דסבירא ליה דממנות
 13 הבציר הוה יין מקולקל כבר, אלא שאין ניכר
 14 הדבר עד שעת חמוצו, כדאמרין ב"אזוחו
 15 נשך" (בבא מציעא עג, ב). מעיקרא דחמרא
 16 חמרא, דחלא חמרא, ההוא שעתא הוא
 17 דמבציר אנפשיהו חמרא. ולרב דאמר לעיל:
 18 כל שלשה ימים ברשות מוכר — איבא
 19 לאוקומי מתניתין בקנקנים דלוקח ואפילו תוך
 20 שלשה, או בקנקנים של מוכר ולאחר שלשה,
 21 והלכך מוכר פטור. **וכי קנקנים מוכר** —
 22 למה יפסיד מוכר? הא מצי אמר ליה מוכר
 23 ללוקח: לא איבעי לך שטתא דאפילו לרב
 24 דאמר (בבא בתרא צב, א) המוכר שור
 25 לחבירו ונמצא נגחן הרי זה מקח טעות — הני
 26 מילי משום דרובא לרדיא זבני, אבל הכא —
 27 רובא לאו לשוהוי זבני, ויפסיד לוקח. **דאמר**
 28 **ליה למקפה** — להסתפק מעט מעט לקדירות.
 29 **הדינו לשוהוי**. **מאי דחוקת דרבי יוסי ברבי**
 30 **חנינא לאוקומי** — רישא דמתניתין בקנקנים
 31 דלוקח לחוד, ולא בקנקנים דמוכר — משום
 32 דמוקי למתניתין בדאמר ליה למקפה.
 33 לוקמיה בולא אמר ליה למקפה, דהמוכר יין
 34 סתם קתני, ולא שזא קנקנים דלוקח ולא שזא
 35 קנקנים דמוכר קתני מתניתין, דאין מוכר חייב
 36 באחריות, משום דלא איבעי ליה לשוהוי
 37 **אמאי** — הוה ליה מקח טעות. **לימא ליה לא**
 38 **איבעי לך לשוהוי** — דהא רובא לאו לשוהוי
 39 זבני. **אלא לאו שמע מינה דאמר ליה**
 40 **למקפה** — והוא הדין לרישא. והיינו טעמא דבר
 41 הא דרבי יוסי ברבי חנינא, דמוקי לה בקנקנים
 42 דמוכר על גב דרמי. כדמוכר סיפא —
 43 עוקף של גב. **שזאמר ואף כי היין בוגד** —
 44 יין ונמצא חמוץ, מדה כנגד מדה. ומיזוי סיפא,
 45 מחמץ — הלכך חייב מוכר. **אמינשי ביתא** —
 46 בתרא נז, ב). טלית של תלמידי חכמים כיצד —
 47 התיבא דחמרא לחמוני וכו' — מוסר חבית ש
 48 דלוקחין. וחמרא ברשותא רמיא קאי, ואין
 49 **המקבל** — בעל הבית, כל המפהס. ובגון שלא
 50 נז, וגם לא הקקן של חוה, ואכתי ברשותא
 51 איבא למימר דאמר גרים. **דלא מנא יומא דשורי**
 52 בשער של עבשיו בעיר הזאת, והריחו יחלוקו.
 53 לשכר, כדאמרין (בבא מציעא קד, ב) דף עיסקא
 54 אפילו אם הוקיע לא יתא לך רשות למכור בבא
 55 בכל המקומות, ופחת מוכר דמיא שקיבלו. **דינא**
 56 שפט — לענין זולא נמי ברשותא דבעל היין קאי,
 57 ש"ס "אף כי היין בוגד". דמולא דתרתיהו גרים,
 58 מאי מי מקבל בעל היין כל ההפסדו דהא אפרס,
 59 מוכר: לא איבעי לך לשוהוי. וכל שכן הכא, דל
 60 קנקנך, רבי יוסי ברבי חנינא. או דלמא לא ממ
 61 יוסף. **חלא לא** — כלומר, לא מקבל בעל היין
 62 **ברבי חנינא** — דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח
 63 דאמר ליה: ויל אטמייה כו' — הרי צוה לו לה
 64 שנינו מחמץ, דאמר ר'

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא כו' - נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין אין חשוב בית אלא אם כן יש לו שש על שמונה - הכי נמי לענין חלוקת אחים או שותפין. דהא דאמרת: אי איכא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה חולקין - מוקמינן בפרק קמא דסוכה (ג, ב) בחצר המתחלקת לפי פתחיה.

בי קחשיב משפת כרובים ולמעלה - בפירוש

מקרא פירש רש"י דתקרה דעליית היכל

היתה גבוהה מעל קדשי הקדשים עשר אמות.

ולא עיין באן.

מתקין

תנא: ומיישן והולך עד החג. משנה המוכר מקום לחבירו, וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו - בונה ארבע אמות על שש, דבריו רבי עקיבא; רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו. הרוצה לעשות רפת בקר - בונה ארבע אמות על שש, בית קטן - שש על שמונה, גדול - ששמונה על עשר, מרקלין - עשר על עשר. רומן פחצי ארפו וכחצי רחבו; ראייה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: פבגין ההיכל, גמרא למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו? ליתני: בית חתנות לבנו ולבתו, ובית אלמנות לבנו ולבתו - מלתא אנב אורחיה קא משמע לן, דלא דרבא דחתנא למידר בי חמוה; פדכתיב בספר בן סירא: הפל שקלתי בכף מאזנים, ולא מצאתי קל משובץ, וקל משובץ - חתן הדר בבית חמיו, וקל מחתן - אורח מכנים אורח, וקל מאורח - משיב דבר בטרם ישמע, שנאמר: "משיב דבר בטרם ישמע אילת היא לו וכלמה". **רבי** ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו. הרוצה לעשות כו', רפת בקר מאן קתני לה? איפא דאמר: רבי ישמעאל קתני לה. ואיפא דאמר: רבי עקיבא קתני לה. איפא דאמר רבי עקיבא קתני לה, והכי קאמר: אף על פי שרפת בקר היא, פעמים שאדם עושה דירתו פרפת בקר. ואיפא דאמר רבי ישמעאל קתני לה, והכי קאמר: שהרוצה לעשות רפת בקר, עושה ארבע אמות על שש. "מרקלין עשר על עשר". מאי מרקלין? קובתא בי וורדי. תנאי: וקנתיר - שתים עשרה על שתים עשרה. מאי קנתיר? תרביץ אפדני. "רומן פחצי ארפו וכחצי רחבו; ראייה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: פבגין ההיכל". "ראייה לדבר" מאן קתני לה? איפא דאמר: רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, והכי קאמר: ראייה לדבר מנין? אמר רבן שמעון בן גמליאל: הפל פבגין היכל. ואיפא דאמר: תנא קמא קתני לה, ורבן שמעון בן גמליאל אתמיהי קא מתמה, והכי קאמר ליה [לתנא קמא]: ראייה מנין - מפגין היכל, אטו פולי עלמא פבגין היכל עבדי? תנאי, אחרים אומרים: רומן פקודותיו. ולימא: רומן פרחבו - איבעית אימא: ביתא מעילאי רווחא, ואיבעית אימא: משום דאיפא בי כווי. רבי חנינא נפק לקריתא, רמו ליה קראי אהרדי, כתיב: "והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארפו ועשרים רחבו וששים אמה קומתו", וכתיב: "ולפני הדביר עשרים אמה ארד ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו" אמר להו: בי קא חשיב - משפת כרובים ולמעלה. - מאי קא משמע לן?

הא

ארכו וחצי רחבו. **גמרא** חבי גרסינן: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית ארמלות לבנו ולבתו מילתא אנב אורחיה קא משמע לן - מדלא תנא בית ארמלות לבנו, ולא תנא נמי בית חתנות לבתו - משנתיך יש ללמוד דלאו דרבא דחתנא כו'. וכבר פרישית לה במתניתין. בי חמוה - כדאמרין בפסחים (קג, א): הוי זדור באשחר מתחנה הראשון. אמרי לה משום חשד, ואמרי לה משום ממון, ואיתא להא ואיתא להא. ומיהו, הוא דדין לכל החתנים, אלא שמן הראשון צריך ליהדר חמיו יותר. קל מסובין - לאו דוקא, אלא דבר גרוע. ולחבי נקט סובין ולא נוצה, דפסולת הוא. אורח מכנים אורח - דיו אם מנהג לו בעל הבית. הרוצה לעשות רפת בקר כו' - מאן קתני לה. שהרוצה לעשות כו' - ופירוש לדבריו הוא אומר, דקאמר רפת בקר היא זו, שהרי הרוצה לעשות כו'. אבל לרבי עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך. ובתרתו פליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר. ושיעוריה דרבי עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר, ודברי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות. איכא דאמר רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה - לרבי ישמעאל: דקאמרת רפת בקר היא זו - אין הכי נמי, דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורין שוה. דאף על פי שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע על שש, פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על שש, כרפת בקר. קובתא - כעין קובה של זונות. ונראה לי שעשוי חלונות, כעין קובה. בי וורדי - נותנין שם וורדין לנו להסתכל בהן. קנתר - אם התנה לעשות לחבירו קנתר. תרביץ אפדני - חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהם. ועל שם שמרביצין אותו תמיד במים, להשכיב האבק, קרי ליה תרביץ. ראייה לדבר מאן קתני לה - דאילו הוה תני במתניתין: רבן שמעון בן גמליאל אומר ראייה לדבר כבגין היכל - הוה פשיטא דרבן שמעון בן גמליאל קתני לה. אבל השתא, דמיתני מקמי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל, הלכך מספקא לן אי רבן שמעון בן גמליאל קאמר לה הוואיל ומסיים אותו הדבור, או תנא קמא קאמר לה להחיות חצי דבור. ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפולוגי, מוקדמין "כבגין היכל", ולאי קאמר "מבגין ההיכל". איכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראייה לדבר מנין - פירש רבן שמעון בן גמליאל: הכל כבגין ההיכל. תנא קמא קתני לה - והכי קאמר תנא קמא: וראיה יש לדבר. וקפץ רבן שמעון בן גמליאל, והפסיק את דבריו, ואתמוהי קמתמה: כבגין ההיכל אתה רוצה לעשות שאר בניני? בתמיה, אין לך להשוותן יחד. דכיון דבדיחל רומן כחצי ארכו וכחצי רחבו, בשאר בניני דלא חשיבי - אין צריך להגביה כל כך. כמלא קורותיו - כאורך קורותיו שזן נתונין ברחבו של בית. הכי גרסינן: ולימא רומן ברחבו - דהיינו חך. מעילאי רווח - שבתיהם של חומות אבנים היו, והחומה מלמטה היא רחבה, והולכת ומתקצרת החומה למעלה. כדי שיתקיים הרבה. בי כווי - החלונות, מקום כניסת הקורות בתוך החומה. רמו ליה - בני העיריות קראי אהרדי. כתיב ששים אמה ארכו - מן המזרח למערב, מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים, דהיינו: ארבעים אמה דארוך היכל, ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים. ושלישים אמה קומתו. נמצא שגם בית קדשי הקדשים רומן שלשים אמה. ובתיב - בפסוק אחר: "ועשרים אמה קומתו", דכתיב "ולפני הדביר עשרים" כלומר לפני מנחת בית קדשי הקדשים, והיא אמה שטרקשין דביר, ועשרים אמה אורך מן המזרח למערב. ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום, ועשרים אמה קומתו. בי קחשיב - עשרים דקומת בית קדשי הקדשים - משפת כרובים ולמעלה קחשיב. שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע, אחד מימין הארון אצל כותל מערבי ואחד משמאלו, ורומן עשר, דכתיב בהדיא במלכים. וכנפיהן פרושות מקיר לקיר, כנף האחת נוגע בקיר צפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי, נמצא מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג. ואותן של משה על גבי הכפרות היו. ומאי קא משמע לן - למה לי דקחשיב קרא כי האי גזונא משפת כרובים ולמעלה? לימא: שלשים אמה קומתו

בבא בתרא דף צח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) צח

1 תַּאמַּר – שנינו על כך בברייתא, וּמִיִּשְׁנֵן וְהוֹלֵךְ עַד הָהֵן. דהיינו, אדם האומר
2 לחבירו יין מיושן אני מוכר לך, אין די בזה שיתן לו יין מלפני שנתים, אלא
3 עליו ליתן לו יין שיוכל להתקיים עד חג הסוכות של שנה זו, שהוא זמן
4 הבציר, שמאחר והתנה עמו ליתן לו יין של שלש שנים, עליו ליתן לו יין
5 שמתקיים שלש שנים שלימות, ולכן אם יחמיץ היין קודם החג הרי הוא
6 באחריותו של מוכר.

משנה

7 משנה זו עוסקת באדם המוכר לחבירו מקום לבניית בית, או שהתחייב
8 לבנות בעבורו בית, ומבשרת את שיעור גודלם של כמה סוגי בתים.
9 הַמּוֹכֵר מְקוֹם – [קרקע] לְחַבְרֵי עַל מִנְתָּ לִבְנוֹת בּוּ בֵּית חֲתָנוּת לִבְנוֹ, והוא
10 חדר שבונה האב בסמוך לביתו לצורך מגורי בנו לאחר נישואיו, או שמכר
11 מקום לחבירו כדי לבנות בו בית אלמנות לבתו, והוא חדר שבונה האב
12 למגורי בתו אם נתאלמנה, וְכֵן אִם הִמְקַבֵּל מְקוֹם מִחֲבֵירוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ –
13 לבנות עבורו באותו מקום, בֵּית חֲתָנוּת לִבְנוֹ וּבֵית אֶלְמָנוּת לְבָתוֹ, בּוֹנֵה
14 הוא לבתים אלו באופן שיהא רוחבן אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ אַמּוֹת אורך,
15 שזוהו השיעור הנצרך לבית חתנות או בית אלמנות. אלו דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.
16 רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֹמֵר, אֵין דִּי בבית בשיעור כזה, שהרי רַפְּתָּ בְּקָרָה הִיא זו –
17 זה הוא השיעור שבונים רפת למגורי בקר ולא בית למגורי אדם, אלא יש
18 לו לבנות בית גדול יותר. ולא פירש רבי ישמעאל מה הוא השיעור בזה.
19 עתה מפרשת המשנה את שיעור גודלם של כמה סוגי בתים: הַרְוֵצָה
20 לַעֲשׂוֹת רַפְּתָּ שֶׁל בְּקָרָה, בּוֹנֵה חֲדָר שְׂגוּדָלוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ אַמּוֹת,
21 והרצפה לבנות בֵּית קָמָן, בּוֹנֵה חֲדָר שֵׁשׁ בּוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת עַל שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת,
22 הרצפה לבנות בית גְּדוֹל, בּוֹנֵה שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת עַל עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, והרצפה לבנות
23 מְרַקְלִין – חדר גדול העשוי למושב השרים, בּוֹנֵה עֶשְׂרֵה אַמּוֹת עַל עֶשְׂרֵה
24 אַמּוֹת.

25 המשנה מפרשת מהו שיעור הגובה שיש לבנות בבתים אלו: רֹמוֹם בְּחֻצֵי
26 אֶרֶבוֹ וּבְחֻצֵי רִחְבּוֹ – גובהו של כל אחד מבתים אלו, הוא כפי שיעור
27 מחצית ארכו עם מחצית רוחבו. וכגון, בית חתנות שאורכו שש אמות
28 ורוחבו ארבע, יש לחשב את גובהו כפי שיעור מחצית אורכו דהיינו שלש
29 אמות, בתוספת מחצית רוחבו דהיינו שתי אמות, ובסך הכל חמש אמות
30 גובה. וכפי שיעור זה, יהא גובהו של בית קטן שבע אמות, בית גדול תשע,
31 וטרקלין עשר.

32 רִאִיָּה לְדָבָר זה שהגובה הוא כפי מחצית האורך עם מחצית הרוחב, רָבֵן
33 שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר בְּבִנְיַן הַחֵיכָל – שהיה אורכו ארבעים אמה
34 ורוחבו עשרים, וגובהו שלושים, כפי שיעור מחצית אורכו עם מחצית
35 רוחבו.

גמרא

36 הגמרא נזה בלשון המשנה שבונה בית חתנות 'לבנו' ובית אלמנות 'לבתו'.
37 מבררת הגמרא: לָמָּה לִי לְמִיתָא בֵּית חֲתָנוּת לִבְנוֹ וּבֵית אֶלְמָנוּת לְבָתוֹ
38 – מדוע נקטה המשנה דווקא באופן כזה שבונה אדם בית חתנות לבנו ובית
39 אלמנות לבתו, לִיתָנִי – היה לה לשנות 'אדם הבונה בֵּית חֲתָנוּת לִבְנוֹ
40 וּלְבָתוֹ, וּבֵית אֶלְמָנוּת לִבְנוֹ וּלְבָתוֹ'.

41 מבארת הגמרא: מִלְּתָא אֲנִי אֹרְחִיָּה קָא מְשַׁמְעֵ לָן – התנא חפץ
42 להשמיענו דבר נוסף בדרך אגב, דִּלָּא דְּרָבָא דְּחֵתָא לְמִידָּר בִּי הָמוּת –
43 שאין דרך חתן לדור בבית חמיו, כדי שלא יחדשו שמינו מתנהג בצניעות
44 עם חמות. ומאחר שדרך החתן לדור בבית אביו לאחר נישואיו, נקט התנא
45 שבונה אדם בית חתנות לבנו בסמוך לביתו, ולפיכך אם נתאלמן הבן אין
46 אביו זקוק לבנות לו בית אלמנות, אלא דר באותו בית שבנה לו מתחילה.
47 אמנם בתו אינה דרה לאחר נישואיה בביתו, שהרי אסור לבעלה לדור
48 בסמוך להוריה, אלא דרה היא עם בעלה בבית חמיה, ועל כן מתחילה אין
49 הוא זקוק לבנות לה בית חתנות סמוך לביתו, אבל אם נתאלמנה חוזרת היא
50 לביתו, ומוטל עליו לבנות לה בית אלמנות.

51 ומניין שאין דרך חתן לדור בבית חמיו, בְּרִבְרֵיבִי בְּסִפְרָא בֶּן סִירָא, הִכָּל
52 שְׁקָלְתִּי בִּפְנֵי מַאֲוִינִים, וְלֹא מִצָּאִית דְּבַר קָל וְגִרְעָא וְיִתְרָא מִסּוּבִין – פסולת
53 החיטה, וְקָל מִסּוּבִין – אמנם ישנו דבר הגרוע יותר, והוא הָתָן הָדָר בְּבֵית
54 חָמִיו, וְיִשְׁנֵנו דְּבַר שְׂהוּא קָל – [גרוע] יותר מְחָתָן הָדָר בְּבֵית חָמִיו, והוא אֹרְחָה
55 שִׁמְכֵינִים אֹרְחָה אחר לבית מארחיו, וְיִשְׁנֵנו דְּבַר שְׂהוּא קָל יִתְרָא מִאֹרְחָה

56 המכניס אורח, והוא אדם המְשִׁיב דָּבָר לשואלו בְּמָרָם וְשִׁמְעֵן – קודם שיבין
57 את השאלה, שְׁנֵאמַר (משלי יח א) 'מְשִׁיב דָּבָר בְּמָרָם וְשִׁמְעֵן, אֹלֶת הִיא לוֹ
58 וּכְלָמָה'.

59 שנינו במשנה: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֹמֵר רַפְּתָּ בְּקָרָה הִיא זו. הַרְוֵצָה לַעֲשׂוֹת כּו' –
60 רפת בקר, בונה ארבע אמות על שש. מבררת הגמרא: רַפְּתָּ בְּקָרָה מֵאֵין קָתָנִי
61 לָהּ – מי הוא ששנה במשנה שרפת בקר שיעורה הוא ארבע אמות על שש,
62 האם רבי ישמעאל או רבי עקיבא.

63 מבארת הגמרא שיש מחלוקת בענין זה: אִיבָא דְּאֶמֶר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל קָתָנִי
64 לָהּ – יש הסובר שרבי ישמעאל שנה זאת, וְאִיבָא דְּאֶמֶר רַבִּי עֲקִיבָא קָתָנִי
65 לָהּ – ויש הסובר שרבי עקיבא הוא ששנה דין זה.

66 ועתה מבארת הגמרא את סברות שני הצדדים: אִיבָא דְּאֶמֶר רַבִּי עֲקִיבָא
67 קָתָנִי לָהּ – יש הסובר שרבי עקיבא שנה דין זה, וְהִכִּי קָאָמַר – וכך כוונתו
68 לומר לרבי ישמעאל, מה שטוען אתה שלא יתכן ששיעורו של בית חתנות
69 הוא ארבע על שש, מאחר שזוהו שיעורה של רפת בקר, אין אני מסכים עמך
70 בזה, אלא אֵף עַל פִּי שְׁכַשְׂעִינָהּ שֶׁל רַפְּתָּ בְּקָרָה הִיא, מכל מקום אין בכך
71 סתירה לומר שכך הוא שיעורו של בית חתנות, מפני שישנם פְּעָמִים שְׂאֵרִים
72 עוֹשֶׂה את דִּיתָתוֹ כְּשִׁיעוֹר שֶׁל רַפְּתָּ בְּקָרָה.

73 ונמצא לשיטה זו, שרבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שניהם ששיעורה של
74 רפת בקר הוא ארבע אמות על שש, אלא שנחלקו בשיעורו של בית חתנות
75 ואלמנות. רבי ישמעאל סובר שלא יתכן לומר שיהא שיעורו כרפת בקר,
76 ולפיכך ודאי גדול הוא יותר, אלא שלא פירש מה הוא השיעור גדולו, ואילו
77 רבי עקיבא סובר ששיעורו הוא כשיעור רפת בקר, דהיינו, ארבע אמות על
78 שש.

79 וְאִיבָא דְּאֶמֶר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל קָתָנִי לָהּ – ויש הסובר שרבי ישמעאל שנה
80 דין זה, וְהִכִּי קָאָמַר – וכך אמר, לא יתכן לומר ששיעורו של בית חתנות
81 הוא ארבע אמות על שש, מאחר שזוהו שיעורה של רפת בקר, שְׂהִיָּה אִדָּם
82 הַרְוֵצָה לַעֲשׂוֹת רַפְּתָּ בְּקָרָה עוֹשֶׂה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ, ואם כן, בהכרח
83 צריך לומר שבית חתנות גדול הוא יותר. אמנם דעת רבי עקיבא היא,
84 ששיעורה של רפת בקר אינו ארבע על שש, אלא פחות מזה, ולפיכך אין מן
85 הנמנע ששיעורו של בית חתנות ואלמנות הוא ארבע אמות על שש.

86 ונמצא לשיטה זו, שבין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא שיעורו של בית
87 חתנות גדול משיעורה של רפת בקר, אלא שנחלקו בשיעור גדולו של בית
88 חתנות, ובשיעור גדולה של רפת בקר. לדברי רבי ישמעאל שיעורה של
89 רפת בקר הוא ארבע אמות על שש, ושיעורו של בית חתנות גדול יותר,
90 אלא שלא פירש את גודלו. ולדברי רבי עקיבא, שיעורו של בית חתנות הוא
91 ארבע אמות על שש, ושיעורה של רפת בקר הוא פחות מזה, אלא שלא
92 פירש כמה.

93 שנינו במשנה: מְרַקְלִין עֶשְׂרֵה עַל עֶשְׂרֵה. מבררת הגמרא: מֵאֵין מְרַקְלִין.
94 קוֹבְתָא בִּי וְיִדְרִי – חדר גדול שיש בו חלונות, ומניחים בו וורדים לנוי.

95 תַּאמַּר – שנינו בברייתא, וְכֵן הָיָה – אדם שהתנה עם חבירו שיבנה עבורו
96 קנתי, יש לו לבנותו בשיעור שְׂתִיבִי עֶשְׂרֵה אַמּוֹת עַל שֵׁשִׁים עֶשְׂרֵה אַמּוֹת.
97 מבררת הגמרא: מֵאֵין קָתָנִי. תְּרַבִּין אֶפְרָיִם – חצר גדולה שבונים לשרים
98 ליד ארמונותיהם, כנגד פתח הטרקלין, וגדלים בה מיני דשא, שיהא
99 המראה יפה לעינים.

100 שנינו במשנה: רֹמוֹם בְּחֻצֵי אֶרֶבוֹ וּבְחֻצֵי רִחְבּוֹ. רִאִיָּה לְדָבָר רָבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן
101 גַּמְלִיאֵל אֹמֵר בְּבִנְיַן הַחֵיכָל. מבררת הגמרא: רִאִיָּה לְדָבָר מֵאֵין קָתָנִי לָהּ
102 – מי הוא ששנה במשנה את התיבות 'ראיה לדבר'.

103 מבארת הגמרא שיש מחלוקת בענין זה: אִיבָא דְּאֶמֶר – יש הסובר שרָבֵן
104 שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קָתָנִי לָהּ – שנה תיבות אלו, וְהִכִּי קָאָמַר – וכך כוונתו
105 לומר, רִאִיָּה לְדָבָר זה שגובהו של בית הוא כחצי אורכו וחצי רוחבו מִנֵּין,
106 אֶמֶר רָבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִכָּל בְּבִנְיַן הֵיכָל – יש ללמוד ענין זה מבנין
107 ההיכל, שהיה רומן כחצי ארכו וחצי רוחבו. וְאִיבָא דְּאֶמֶר – ויש הסובר
108 שתָּנָהוּ קָאָמַר קָתָנִי לָהּ – שנה תיבות אלו, דהיינו, לאחר שאמר תנא קמא
109 שגובהו של בית הוא כחצי אורכו וחצי רוחבו, הוסיף שיש ראייה לדבר,
110 ועדיין לא פירש מה היא הראיה, וְרָבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הפסיק את דבריו
111 של תנא קמא, וְאִתְמַוְּהִי קָא מְתַמָּה – והקשה עליו, וְהִכִּי קָאָמַר לִיהּ
112 [לְתַנָּא קָמָא] – וכך אמר לו רבן שמעון בן גמליאל לתנא קמא, רִאִיָּה מִנֵּין
113 – מהיכן כוונתך להביא ראיה, ודאי מִבְּנֵין הַחֵיכָל, ואם כן אין זו ראיה כלל,
114 דְּאִשּׁוּ כּוֹלִי עֲלָמָא בְּבִנְיַן הֵיכָל עֲבָדִי – האם כל בנין יש לבנותו כפי בנין

משיבה הגמרא: **הא קא משמע לן**, שעשר האמות שהיו למקשה מראשי הכרובים, דהיינו עשר אמות התחתונות של בית קדשי הקדשים, היו כעשרים האמות הנותרות שלמקלה מראשי הכרובים, מה עשרים האמות שלמקלה מראשי הכרובים אין משמש לפלוג, שהרי לא היה מונח דבר בחלל עשרים אמה העליונות של קודש הקדשים, אף עשר האמות שלמקשה מראשי הכרובים אין משמש לפלוג, שאף שהיו עומדים בהם הארון והכרובים, מכל מקום לא היו תופסים שם מקום, אלא בנס היו עומדים. ומקרא זה מסייע ליה לרבי לוי, דאמר רבי לוי ואיתימא וי-וש אומרים שמימרא זו אמרהו רבי יוחנן, דכר זה מסורת פירינו מאבותינו, שנקום הארון וברובים אינו מן המדה – אינם ממעטים ממדת חלל בית קודש הקדשים, אלא בנס היו עומדים.

תניא גמי הכי – ואכן שנינו כך בברייתא, הארון ישעשה משה, כשהעמידוהו בבית המקדש שבנה שלמה, בקודש הקדשים שהיה עשרים על עשרים אמה, יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח – נותר ריוח של עשר אמות לימינו ולשמאלו, דהיינו שהיה חלל עשרים אמה חוץ מן הארון, ומאחר שכל רוחבו של קודש הקדשים לא היה אלא עשרים אמה, נמצא שהארון לא תפס מאומה מחלל בית קודש הקדשים, אלא בנס היה עומד.

הגמרא מביאה ראיה שגופם של הכרובים לא תפס מקום אלא בנס היה עומד: **אמר רבנאי אמר שמואל**, גופם של הכרובים שעשה שלמה בנס הן עומדין, שנאמר (מלכים א' י ד) במקרא המתאר את הכרובים שעשה שלמה, ו'חמש אמות בנה הכרוב האחת, ו'חמש אמות בנה הכרוב השני, עשר אמות מקצות בנפיו ועד קצות בנפיו'. דהיינו, שאורך כל כנף של הכרוב היתה חמש אמות, ונמצא שאורך שני הכנפיים יחדיו הוא עשר אמות. ולאחר מכן מתואר בפסוקים, שהיו כנפי הכרובים ממלאות את כל חלל בית קדשי הקדשים, והיו נוגעות מצד אחד בקיר הבית, ומצד שני היו נוגעות זו בכנף זו. ומעתה יש להקשות, גופיהו היבא הו קיימי – היכן עמד גופן של הכרובים, הרי מאחר ואורך כל כנף הוא חמש אמות, ואורך שני הכנפיים של כרוב אחד הוא עשר אמות, נמצא שאורך כנפי שני הכרובים הוא עשרים אמות, שזהו שיעור רוחבו של בית קדשי הקדשים, ואם כן, לא נותר מקום עבור גופם של הכרובים שעמד בין כנפיהם. אלא שמע מינה שגופי הכרובים בנס הן עומדין, שלא היו תופסים מקום בחלל בית קדשי הקדשים.

הגמרא מביאה כמה קושיות של אמוראים על דברי שמואל: **מתקיף לה אביי** – אביי מקשה על דברי שמואל. מה ראה יש משם שגופם של הכרובים בנס היה עומד, ודלמא בולמין בתרגולין הו קיימי – הרי יתכן לומר שגופם של הכרובים היה בולט ויוצא לחוץ מתחת כנפיהם, כגופם של תרנגולים העומד תחת כנפיהם ולא ביניהם, ונמצא שאין הגוף תופס מקום בין הכנפים, אלא שני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב, ונמצא, שאף שכנפי הכרובים ממלאות את כל רוחב בית קדשי הקדשים, אין צריך לנס עבור מקום עמידתם של גוף הכרובים.

מתקיף לה רבא, ודלמא זה שלא בנגד זה הו קיימי – הרי יתכן לומר ששני הכרובים לא היו עומדים בשורה אחת ממש, אלא האחד היה עומד ליד הארון בסמוך לכותל, והשני היה עומד קצת אחרי הכותל, והיתה כנף האחד נוגעת אחרי הכנף של חברו, ולפיכך לא הוצרכו לנס עבור מקום עמידת גוף הכרובים, אפילו אם גופם היה עומד בין כנפיהם.

מתקיף לה רב אחא בר יעקב, ודלמא פאלקסונא הו קיימי – הרי יתכן לומר שהכרובים לא היו עומדים בקו ישר בין הקיר הצפוני לקיר הדרומי, אלא היו עומדים באלכסון, בין קרן דרומית מערבית לקרן צפונית מזרחית, ומאחר שאורך האלכסון של בית קדשי הקדשים היה עשרים ושמונה אמה, נמצא שהיה מקום אף למקום עמידת גוף הכרובים, ולא הוצרכו בזה לנס. **מתקיף לה רב הונא פריה דרב יהושע**, ודלמא פיתא מעילאי ריוח – הרי יתכן לומר שבית קודש הקדשים היה ברוחב עשרים אמה רק סמוך לגגה, אך בגובה של כנפי הכרובים היה רוחבו יותר מעשרים אמה, כפי הדרך בבית בתים שעושים את הקירות רחבים מלמטה וצרים מלמעלה,

ועל ידי כך מתרחב פנים הבית בגובהו, ולפיכך לא הוצרכו בזה לנס. **מתקיף לה רב פפא**, ודלמא מיכא הו קיימי ודיהו – שמא לא היו כנפי הכרובים ישרות לגמרי, אלא כפופות מעט, ולפיכך לא היו תופסות עשרים אמה ברוחבן, ועדיין נשאר מקום פנוי עבור גוף הכרובים. **מתקיף לה רב אחי**, ודלמא שלחפי הו משלחפי – הרי יתכן לומר שמקצת מן הכנפים היו עומדות זו על גבי זו, או זו לצד זו, ולפיכך נותר מקום פנוי אף לגופם של הכרובים.

הגמרא מבררת את סדר עמידת הכרובים בקודש הקדשים: **ביצד הן** ו-הכרובים) היו עומדין. נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר, שפניהם של הכרובים היו איש אל אחיו, כמאמר הכתוב (שמות כה ב) 'ופניהם איש אל אחיו, וחד אמר שפניהם של הכרובים לצד הבית היו, דהיינו, לצד ההיכל שעמד ממזרח לקודש הקדשים, כמאמר הכתוב (ויבר

הימים ב' ג יג) 'ופניהם לבית'. שואלת הגמרא: ודלמא דאמר שפניהם של הכרובים היה איש אל אחיו, הא פתיב 'ופניהם לבית'. משיבה הגמרא: לא קשיא, כאן – הכתוב האומר שהיו פניהם איש אל אחיו, עוסק בזמן שישאל עושיין רצונו של מקום, שאז הכרובים פונים זה לזה כדי לרמוז על אהבת הקדוש ברוך הוא לישראל, כאן – הכתוב האומר שהיו פניהם לבית, עוסק בזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום, שאז היו הכרובים הופכים את פניהם לעבר הבית.

שבה הגמרא ושואלת: ודלמא דאמר ופניהם לבית, הא פתיב 'ופניהם איש אל אחיו'. משיבה הגמרא: דמקדדי אצדדי – לשיטה זו היו הכרובים עומדים תמיד באופן שהיו פניהם נוטים קצת לצד הבית, וקצת זה לצד זה, ולפיכך אין סתירה בין המקראות. דתניא – וכן שנינו בברייתא, אונקלוס הדר אמר, הכרובים 'מעשה צעצעים' הן – עשויים כדמות תינקות, ומצודדים פניהם – והיו פניהם נוטים קצת לצד, בתלמיד הנפטר מרבו – כמו תלמיד היוצא מבית רבו, שאינו מפנה לו את גבו, אלא יוצא כשפניו נוטות קצת לצד רבו, וקצת לעבר הפתח.

משנה

משנתנו עוסקת במי שיש בבעלותו בור מים אלא שהבור נמצא בחצר חברו, וקובעת את זכויותיו וחובותיו של בעל הבור בענין דליית המים. מי שיש לו בור מים לפנים מביתו של חברו, כלומר הבור נמצא בחצר אחרית באופן שאין אפשרות להגיע אליו רק דרך הבית, בעל הבור נכנס דרך בית חברו לדלות מים בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין, כלומר רק בשעות היום, לפי שבכך מותנה השימוש בבור, ואין הוא רשאי להטריח את בעל הבית בלילות לקום ולפתוח לו את הדלת. ואינו מכניס בהמתו דרך ביתו של חברו ומשקה אותה מבורו, אלא ממלא מים מהבור ומשקה את בהמתו כשהיא עומדת מבחוץ, והטעם משום שאין זה צורך הבור שתיכנס עד אליו ולא התיירו לו אלא דברים שהם לצרכי בורו. וזה – בעל הבור עושה לו פותחת – מנעול לסגירת הבור כדי שלא יוכל בעל הבית לדלות ללא רשותו, וזה – בעל הבית עושה לו פותחת לסגירת הבור, כדי שלא יוכל בעל הבור לדלות כאשר בעל הבית אינו בביתו.

נמרא

המשנה סתמה ולא פירשה מהי מטרות המנעולים, והגמרא מבררת זאת. מבררת הגמרא: פותחת להיבא – היכן יש לבעל הבית צורך במנעול. מבאר הגמרא: אמר רבי יוחנן, שניהם לבור – שני המנעולים מיועדים לנעילת הבור. שואלת הגמרא: בשלמא – זה מובן שבעל הבור בעי לאשתמוצי מיא דבוריה – צריך לשמור את מי בורו ולכן עליו לנעול את הבור כדי שבעל הבית לא יטול ממנו ללא רשותו, אלא בעל הבית למה ליה מנעול. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר

בבא בתרא. פרק שישי - המוכר פירות דף צט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) צא

ומשני: הא קא משמע לן: למטה בלמעלה — דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן — כמו העשרים שלמעלה: מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר, כך גם העשר. וגוף הכרובים בנס היו עומדין, כדלקמן, ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנס היה עומד. וכנפי הכרובים שהן באויר, לא חיצו, דהא למטה דידהו ולמעלה דידהו יכולין ללמוד עשרים וריקות. מכותל צפוני לכותל דרומי. והכי משמע קרא "ועשרים אמה קומתו", כלומר, כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה, שהם פנוין מכלום, העשר כמו העשרים. ארון שעשה משה — כשניתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה. שהוא עשרים על עשרים — יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח, לימניו ולשמאלו.

הי עשרים בלא ארון. ולפניו עשרים עד הדביר. כרובים — דשלמה. בנס היו עומדין — גופן. כנף הכרוב האחד — כנף האחד של כרוב, וחמש אמות כנף השני של אותו כרוב. ולאו בכרוב שני קמירי, דהא כתיב בתריה "ועשר באמה הכרוב השני" וגו'. ועשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו — מהבא לא מפיקין דבנס היה הגוף עומד בין שני הכנפים, שמקצה האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר אמות, ואם כן הגוף שביניהם היכן — לא יתכן לומר דמהבא נפקא ליה, דאם כן מאי האי דקפריך לקמן: ודלמא ביתא מעילאי רוח, וקושיא אחרת דלא שייכי הבא כלל. אלא קרא הכי משמע ליה: אם באת לחבר שני כנפי הכרוב זה בצד זה — תמצא מקצות כנפיו עד קצות כנפיו עשר אמות. ומיהו, טפי מעשר אמות הו, שהרי רוח הגוף בין שני הכנפים. אלא מהבא פרכין, שרוחב בית קדשי הקדשים צמפון לדרום לא היה אלא עשרים אמה. ושני הכרובים היו כנפיהם עשרים לבד הגופים, כדכתיב ששני הכנפים היו עשר אמות, וכתיב "יפרישו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף", ואם כן אינהו גופיהו דכרובים היבא הווי קיימי? קא סלקא דעתין שהכנפים בכרוב כידי האדם, אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל, והגוף ביניהם. מתקף לה

אביי — מי ימר דבנס היו עומדים? דלמא גופן של כרובים בולטין ויוצאין מתחת כתרנגולין, שהגוף כולו תחת כנפיו ולא ביניהם, שאין הרחקת והפרש בין הכנפים, אלא מקורבים, והגוף יוצא מתחת הכנפים, ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב וכן כל הנה קושיא דמקשו הנה אמוראי ואולי — אגוף הכרובים קיימי, בר מהנה בתראי דגרס בהו "דייהו" בהדיא, בר פפא ורב אשי: כיפי דייהו, ומשלחי דייהו. ודלמא זה שלא כנגד זה הווי קיימי — הכרובים, שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל, והשני עומד מצד הארון מזה משוך רחוק מן הכותל קצת. ונמצאת כנף האחד נוגעת אחריו כנף חבירו בין הכנף ולכותל, נמצאו קצת כנף הכרוב המשוך מן הכותל לפני קצת כנף הכרוב הסמוך לכותל כשעור עובי רוחב הגופין, ואף על גב דלא הווי בולטין כתרנגולין ניהו — אפילו הכי לא תקשי מידי. מתקף לה רב אחא בר יעקב — נהי נמי דלאו בולטין כתרנגולין ניהו, וגם זה כנגד זה קיימי — אפילו הכי לא תקשי מידי, דלמא באלכסונא היו עומדים הכרובים — באלכסון הבית היו עומדים זה כנגד זה, דאיכא טפי מעשרים אמה כשעור הגופים מקצות כנפי של זה לקצות כנפי של זה. כגון שהכרוב שנימין הארון לא היה פניו ממש כנגד ההיכל וגבו לכותל מערבי, אלא מצד אצורדי כנפיו, החיצון כנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בווי, וכנף שלו שמצד הארון פרוש בחצי הארון או חוצה לו, דהיינו רחוק מן הכותל. וכנף הכרוב השני מתחתל שם, וכנפו השנית נוגעת סמוך לדביר בקרן צפונית מזרחית, כוה: * מתקף לה רב הונא בריה דרב יהושע — נהי נמי דזה כנגד זה קיימי ולא באלכסונא קיימי — ואפילו הכי אין גופן עומד בנס, דלמא ביתא מעילאי רוח, שהבין הולך ומתקצר למעלה, והרי רחב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים מן הגופין, והוי מקיר אל קיר כנגד כנפי הכרובים מקום נגיעתן בכתלים יותר מעשרים אמה, ברוחב הגופין. מיכא הווי כיפי דייהו — הכנפים עצמן כפופין הן, כאדם שכופה ידו מעט, והלכך ליכא אלא עשרים אמה מקצה כנף האחד לקצה כנף השני. ודלמא שלחופי הווי משלחי דייהו — כנף על כנף, כאדם שחובק את ידיו, כדכתיב (בראשית מח): "שכל את ידי", ומתרגמין בתרגום ארץ ישראל: "שלחיפונן לידוה", כך פירש רבינו חננאל. ואי משום דכתיב "וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף" — היינו נמי כעין נוגעות, דהווי זה כנגד זה. ופניהם איש אל אחיו — בשל משה כתיב. ופניהם לבית — בכרובים של שלמה כתיב בדברי הימים, דכתיב "וזה עומדים על רגליהם ופניהם לבית" להיכל. ואינו כאותן של משה, שהן על הכפורת ואילו על הקרקע, ושל עץ שמן היו, ומצופין זהב, כדכתיב במלכים. הכתוב ופניהם לבית — ולא שגא כרובים שעל הכפורת ולא שגא שעל הקרקע, ראיין היו ליעשות בענין אחד. כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום — הם הופכים פניהם זה לזה, ודומת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה, סימן שהקדוש ברוך הוא אוהב את ישראל. ומתחלה כך נעשו, פנים אל פנים, כדי שתשרה שכניה בישראל, וישראל יעשו רצונו של מקום. וכשאין עושין — הופכים פניהם לבית על ידי נס. דמצדדי אצורדי — קצת לבית וקצת זה לזה, כאדם שמדבר אל חבירו והופך ראשו קצת לצד אחר. והבא ליכא לתרוצי כדלעיל: כאן בזמן שישראל עושין כו'. דכיון דעיקר עשיית כרובים פניהם לבית — לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. מעשה צעצועים — פסוק הוא בכרובים בדברי הימים, והוא לשון (צעצועים) וצאצאים — כלומר תינוקות. כדאמרין (סוכה ה, ב): מאי "כרוב" — כרביא ילד. כלומר, כתינוקות הנפטרין מרבתיהם. והיינו דמצדדי אצורדי, דאמרן לעיל. משנה מי שיש לו בור כו' — על ידי חלוקה, או שלקחו מבעל הבית ולקח גם הדרך. כשעה שכני אדם יוצאין — ביום, שעל מנת כן חלקו, ולא שיתרחקו בלילות לעמוד ממטות ולפתוח לו. ואינו מכנים — דרך ביתו של זה, דאין זה צורך הבור. זה עושה לו פותחת — שלא יגוב בעל הבית ממי הבור. ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח עצמו הפתוח לבור, כדי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעל הבית, ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשתו תקנו כן, כדמפרש בגמרא. נמרא פותחת — שעושה בעל הבית, להיכא? משום

מתקף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין — ואם תאמר: אבוי בנס היו עומדים, דעשרים בעשרים היכי יתיב? ויש לומר: מכל מקום פריך אביי, שהגוף לא היה עומד בנס. דמצדדי אצורדי — לא הווי מצי למימר: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום. דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום. נותן

1 **נותן** לו שתי אמות לתוכה — לפי ספרים דגרסי "ואמה", יש לפרש שתי אמות לתוכה
2 — היינו להרחיב אמת המים שתהא רחבה שתי אמות, ומה שהיא קרייה אמה —
3 משום דעומקה אמה.

4 **ואמה** מכאן ואמה מכאן ב' — אמה לאו היינו ניגרא. דבניגרא משמע ב"המקבל" (בבא
5 מציעא קז, ב) דבעינן ארבע אמות.

6 ועוד, דהכא קאמר דלמאן דאמר נטען ולמאן
7 דאמר וזרע, והתם פירש הקונטרס דאין וזרעין
8 אותן. אלא ניגרא היינו יאור, כדפירש הקונטרס
9 לעיל בפרק קמא (יג, א), וגדול יותר, שכל בני
10 הבקעה משקין ממנו שדות, וצריך ארבע אמות.
11 **שמע** מינה דלא עביד איניש דינא לנפשיה —
12 לפי זה בחנם נקט במתניתין שהיתה
13 עוברת דרך הרבים תוך שדהו ונתן להם כו'.
14 דאפילו נטלו לו בחנם נמי, כיון דלא עביד איניש
15 דינא לנפשיה.

בגון

1 **משום חשד אשתו. משנה מי שיש לו גינה לפניו**
2 **מגיתו של חברו - נכנס בשעה שדרך בני אדם**
3 **נכנסים, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאים, ואינו**
4 **מכניס לתוכה תגרין, ולא יפנס מתוכה לתוך שדה**
5 **אחרת, והחיצון זורע את הדרך. נתנו לו דרך מן הצד**
6 **מדעת שניה - נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה**
7 **שרוצה, ומכניס לתוכה תגרין, ולא יפנס מתוכה לתוך**
8 **שדה אחרת. זה וזה אינן רשאים לזרעה. גמרא אמר**
9 **רב יהודה אמר שמואל: "אמה בית השלחין אינו מוכר**

10 **לך" - נותן לו שתי אמות לתוכה, ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה; "אמה בית הקילון**
11 **אינו מוכר לך" - נותן לו אמה אחת לתוכה, וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה.**
12 **ואותן אגפים מי זורעם? רב יהודה אמר שמואל: בעל השדה זורעם; רב נחמן אמר**
13 **שמואל: בעל השדה נזמקם. מאן דאמר זורעם - כל שפן נזמקם; ומאן דאמר נזמקם,**
14 **אבל זורעם - לא, תלחולי מלחולי. ואמר רב יהודה אמר שמואל: אמת המים שפלו**
15 **אגפיה - מתקנה מאותה שדה, בידוע שלא כלו אגפיה אלא באותה שדה. מתקיף לה רב**
16 **פפא, ולימא ליה: מייד אשפוליה לארעיה אלא אמר רב פפא: שעל מנת כן קבל עליו בעל**
17 **השדה. ג משנה מי שהיתה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו, נטלה ונתן להם מן הצד - מה**
18 **שנתן נתן, ושלו לא הגיעו. דרך היחיד - ארבע אמות, דרך הרבים - שש עשרה אמה. דרך**
19 **המלך - אין לה שיעור, דרך הקבר - אין לה שיעור. המעמר — דיני צפורי אמרו: בית**
20 **ארבעה קבין. ד גמרא אמאי שלו לא הגיעו? לינקוט פורא וליתיב שמעת מינה: לא עביד**
21 **איניש דינא לנפשיה אפילו במקום פסידא? - אמר רב זבדי משמיה דרבא: גזירה שפא יתן**
22 **להן דרך עקלתון. רב משרשיא משמיה דרבא אמר: בגנותן להם דרך עקלתון.**

רב

מכאן. בשם רבינו יעקב בר יקר, ועיקר. **אמה בית הסילון** — ואיכא דאמרי: קילון, ולהשקות בהמות ורחיצת בגדים וכלים הוא, ואין גדול כל כך, ונותן לו אמה אחת לתוכה
להרחיב עד אמה. לישנא אחרינא: נותן לו אמה אחת לשפתו, לתוכה של קרקע מוכר, כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן, ועיקר. **בעל שדה זורעם** — דדמי למתניתין,
דאם שיעבר לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך — לא הפסידו לגמרי בכך מלזרע. **כל שכן נזמקם** — דאינו מקלקל האגפים, שהשרשים מעמיקים הרבה, ואין מוזיקין את שפתו.
אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה, ומלחליין הקרקע מלמעלה בשפתו. **שכלו אגפיה** — שנפלו. מאותה שדה — הסוכמה לה. **אלא באותה שדה** — חזקה שהחצר
העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך. **וליא ליה** — בעל השדה: מייד אשפוליה לארעך, שגבור המים ושטפו אגפיהן. **אמר רב פפא** — תריך ואימא הכי:
שעל מנת כן בו. דסתם מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו, דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה? ואף על פי שנתן לו כבר אמה מכאן
ואמה מכאן לאגפיה, כדאמרן לעיל, כיון דכלו להו — מתקנן עדיין מעפר השדה. מיהו, להכי אחיז לו מה שנתן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה — דאין לו
לבעל השדה לעשות שם שום תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה, אבל בנן או כל דבר שמכביד — אין לו רשות לעשות שם. אבל מן האמה ולפנים — יעשה
בתוך שלו מה שירצה. **משנה מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו** — שהוחזקו לעבור שם מעולם, או על ידי בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך. **מה שנתן**
נתן ושלו — שנטל עכשיו, לא הגיעו, והרי יש להם שני דרכים. וטעם מפרש בגמרא. דרך היחיד — המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו — צריך ליתן לו ארבע אמות כרוחב
עגלה. **שש עשרה אמה** — במסכת שבת (צט, א), נפקא לן מעגלות דמשכן. דרך המלך **אין לה שיעור** — כדמפרש בגמרא. שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך,
ולא יטה ימין ושמאל. ובספרי בפרשת המלך נפקא לן מקראי. ונראה בעיני דמודכת "לבלתי רום לבלבו מאחיו" קדריש: גדלוה משל אחיו, כדדרשין נמי (והוריות ט, א) "וחבון
הגדול מאחיו". דרך הקבר — כשנושאין המת לקברו. **אין לו שיעור** — תקנת חכמים היא. משום יקרא דשכבי, כדאמרין בגמרא. ואמרין בכתובות (יז, א) דצריכים ללוותו
הרבה בני אדם, שיחזיקו מלא כל הדרך מאבולא עד סיכרא. ונראה בעיני דהא "אין לו שיעור" דמת, לא חמיר כדרך המלך, לפרוץ בניגין להפסיד ממון אחרים, אלא להלך
על גבי תבואה, ולא יטו ימין ושמאל. אי נמי, במוכר דרך הקבר לחבירו ללכת דרך שדהו מיירי. דמסתמא אין לו שיעור, אלא כל מלי המת יעברו שם. ועיקר. **המעמר** —
בגמרא מפרש. **דיני צפורי** — לא אתפרש. **בית ארבעה קבין** — ברבוע. צא ולמד מסאתים בחצר המשכן, דהוי מאה על חמשים, נמצא בית סאה חמשים על חמשים. והסאה
ששה קבין, נמצא בית ארבעת קבין — שלש ושלשים אמות ושני טפחים רוחב, על חמשים אורך, וברבוע — ארבעים אמות וארבעה טפחים, ושלוש אצבעות ומעט יותר.
גמרא אמאי שלו לא הגיעו — כלומר, למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחו? שהרי אין מפסידין כסות, בדקון זה כופין על מנת סדום,
והלכך יתא הדרך שלהן קנו לו לגמרי, שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלקח לעצמו, והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין. **לינקוט פורא** — מקל, או רחת שקורין "פורקא",
וליתבי בההוא דרך להכות את כל מי שירצה לעבור, וליעביד דינא לנפשיה. מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו והמקשה סבר, דכיון דקתני: מה שנתן
נתן — בדין עשה מה שעשה, ודרכם קנו לו. והאי דקתני: לא הגיעו — היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל למנעו, דלא עביד איניש
דינא לנפשיה. **שמע מינה דלא עביד בו** — בתמיה. ואנן קיימא לן בבבא קמא ב"המניח" דכולי עלמא סברי: עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא גזירה
שפא יתן בו — כלומר, לעולם עביד איניש דינא לנפשיה. אבל הכא — מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו. שכך תקנו חכמים דלא ליהוי דדיקה, אפילו היכא דנתן
להם דרך ישר כשלהן. דוימנן דאית למיתב להו דרך עקלתון, והם לא יתנו אל לבם, דקרייא דשופי לא חמימא ולא קרייא (בבא בתרא כד, ב), וחשו חכמים
לתקנתא דרבים טובא. ולקמיה פריך: אם כן, אמאי מה שנתן נתן? דכיון דלא עשה ולא כלום — מקח טעות הוא, ויחזירו דרך שלו. **רב משרשיא משמיה דרבא אמר**
— היכא דנתן להם דרך ישר — אמרין: שלו הגיעו, ולינקוט פורא וליתיב, דלא גזרין שפא יתן להם דרך עקלתון, אבל הכא במאי עסקין — שהדבר ידוע שנתן
להם דרך עקלתון, ולכך לא הגיעו, וגם שלו הפסיד, כדמפרש לקמן.

בבא בתרא דף צט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שבת קודש) צט

1 משום חֲשֹׁד אִשְׁתּוֹ – שכשיראו שנכנס לבדו לבית בעל הבית, יוציאו לעז
2 עליו ועל אשתו של בעל הבית שעוברים עבירה, ועל כן תיקנו שגם בעל
3 הבית ינעל את הבור וממילא לא יכנס בעל הבור כשאינו נמצא.

משנה

4 משנתינו עוסקת במי שיש לו גינה מאחורי גינת חבירו, והדרך לגינתו
5 עוברת בגינת חבירו, וקובעת את הדינים בענין המעבר בגינת חבירו. מי
6 שיש לו גינה לפניו מגינתו – מאחורי גינתו של חבירו והדרך לגינתו היא
7 באמצע גינת חבירו, מכיון שיש נזק במעבר אדם בגינה, מן הסתם כוונת
8 בעל הגינה החיצונה שלא יכנס בכל עת, אלא רק לצורך גדול. ועל כן נקנס
9 בשעה שדרך בני אדם נכנסים, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין –
10 רק בשעות שבעלי הגינות נכנסים ויוצאים לגינותיהם.
11 ואינו מכניס לתוכה תנור – כמו כן אסור לבעל הגינה הפנימית להכניס
12 לגינתו דרך גינת חבירו, סוחרים שרוצים לקנות מירקות גינתו, משום שמן
13 הסתם קיבל רשות לעבור דרך גינת חבירו רק לצורכי גינתו ואין בזה כל כך
14 צורך גינתו. וכן מטעם זה לא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת, כלומר
15 שלא יכנס לגינתו כדי לקצר לו את הדרך לשדה אחרת.
16 ותחיצוין – בעל הגינה החיצונית זורע את הדרך – רשאי לזרוע ירקות
17 בדרך שבה עובר חבירו לגינתו, אף שהדבר יפריע קצת לחבירו, שאף שנתן
18 רשות לחבירו לעבור דרך אמצע שדהו, מכל מקום לא היתה כוונתו לזוטר
19 על הזריעה שם. אבל אם בית דין נתנו לו לפניו דרך מן הצד, מדיעת
20 שנייה – והדבר היה מוסכם על שניהם, כיון שבאופן זה כמעט ולא נגרם
21 לבעל מקום נזק כשחבירו עובר לגינתו, מסתבר שבעל הבית ויתר לגמרי
22 על זריעת הדרך ויחד אותה להליכה, ועל כן חבירו נקנס לגינתו
23 בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שרוצה, ואף מכניס לתוכה תנור.
24 ואולם אף כשהדרך מן הצד לא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת. זה וזה
25 – בעל הגינה החיצונית ובעל הגינה הפנימית, אינן רשאים לזרעה, כיון
26 שהדרך מיועדת אך ורק להליכה.

גמרא

27 הגמרא דנה בזכויותיו וחובותיו של לוקח שקונה מקום בשדה חבירו לחפור
28 שם תעלת מים: אמר רב יהודה אמר שמואל, מי שאמר לחבירו אמה בית
29 השלחין – שדה שזקוקה להשקיה ולא די לה במי הגשמים אני מוכר לה,
30 כלומר בדעתי למכור לך מקום בשדה שלי כדי לחפור שם תעלה שיעברו
31 בה מים מהנהר אל שדה השלחין שלך ותשקה אותה, נותן לו המוכר מקום
32 לחפור בו שתי אמות לתוכה – תעלה שרוחבה שתי אמות, מפני שזה
33 שיעור רוחב אמת מים שנועדה להשקיית בית השלחין. ואמה מכאן ואמה
34 מכאן לאנפיה – ומלבד זה מקצה לו המוכר עוד אמה אחת מכל צד כדי
35 שאם דפנות התעלה יתקלקלו, יתקן אותם על ידי עפר שיטול מאותן
36 האמות. אמר לחבירו אמה בית הקילון – מקום לחפירת תעלה קטנה
37 להשקיית בהמות ולרחיצת בגדים וכלים אני מוכר לה, נותן לו בעל
38 השדה אמה אחת לתוכה, כלומר רוחב התעלה צריך שיהיה אמה אחת,
39 וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאנפיה.
40 מבררת הגמרא: ואותן אנפיים מי זורעם – זכותו של מי מהשנים (המוכר
41 או הקונה) לזרוע באותם אמות שבצידי התעלה. רב יהודה אמר בשם
42 שמואל זו זכותו של בעל השדה והוא זורעם. רב נחמן אמר בשם שמואל
43 אמנם זו זכותו של המוכר בעל השדה, אבל הוא נותנים – רב נחמן
44 אילנות. הגמרא מבארת שרב יהודה אינו חולק על רב נחמן, אולם רב נחמן
45 חולק על רב יהודה: מאן דאמר שהמוכר זורעם, ואפילו שהזרעים
46 מתפשטים מיד לרוחב ועלולים לקלקל את שפת התעלה, כל שכן שרשאי
47 לנומעים, מפני ששורשי האילנות יורדים תחילה לעומק ואחר כך
48 מתפשטים לצדדים, ואין חשש לקלקול שפת התעלה. ונאמן דאמר נותנים,
49 אם כן דווקא נטיעות שאינן מקלקלות את התעלה, אבל זורעם – לזרוע שם
50 לא – אינו רשאי, מפני שתלחולי ותלחולי – הזרעים מתפשטים מיד
51 לצדדים ונוצרים נקבים בקרקע והיא מתפוררת ודפני התעלה מתקלקלים.
52 הגמרא מביאה מיימרא נוספת בענין זכויותיו של הלוקח אמת המים בשדה
53 חבירו: ואמר רב יהודה אמר שמואל, מי שיש לו אמת המים שעוברת
54 בשדה חבירו, שכלו אנפיה – נפלו דפני התעלה ואין מספיק עפר בשטח

55 אותם שתי האמות כדי לתקן את שפת התעלה, מתקנה מאותה שדה –
56 לוקח עפר ממקום אחר בשדה בעל הבית לתקן את דופני התעלה. משום
57 שבידוע שלא כלו אנפיה – שלא התפזר עפרו מאותם האמות אלא
58 באותה שדה מכאן ומכאן, ועל כן הוא רשאי לקחת משם עפר אחר.
59 מתקנה לה רב פפא, ולימא ליה בעל השדה לבעל התעלה מיין אשפליה
60 לארעיה – המים שלך שבתעלה הם אלה ששטפו את העפר שלך שהיה
61 באותם האמות, ומדוע תיקח מהשדה שלי עפר אחר. רב פפא מפרש טעם
62 אחר לדין של שמואל: אלא אמר רב פפא לפי שעל מנת כן קבל עליו
63 בעל השדה, כלומר המוכר לחבירו אמת מים, מן הסתם הקנה לו את עפר
64 שדהו כדי שיוכל לתקן על ידו את דפנות האמה במקרה שיתקלקלו.

משנה

65 משנתינו עוסקת בדיני מעבר רבים בשדה, ובדיני רוחבם של סוגי דרכים. מי
66 שהיה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו, נמלה – נטל את הדרך לעצמו
67 כגון שסתם את המעבר ונתן להם במקומה דרך אחרת מן הצד. מה שנתן
68 נתן – הדרך שנתן לרבים בצד השדה נשארת לשימוש הרבים, ושלו –
69 והדרך הראשונה שסבר שתהיה מעתה שלו, לא הניעו – אינה שייכת לו,
70 ואינו רשאי לעכב את הרבים מלשוב ולהשתמש גם בה. דרך היתחיר רוחבה
71 ארבע אמות כרוחב עגלה שאמורה לעבור שם. על כן המוכר לחבירו דרך
72 בשדהו, כדי שהלוקח יעבור דרכה לשדה שלו, עליו לתת לו דרך ברוחב
73 זה. דרך הרבים רוחבה שש עשרה אמה, והמוכר לחבירו דרך בשדהו
74 שיעברו בה רבים, נתן לו דרך ברוחב זה. דרך המלך אין לה שיעור
75 ברוחבה, ועל כן מלך פורץ לו דרך בבנינים ובשדה לפי הצורך, כדי לעבור
76 דרכה. דרך הקבר – המוכר לחבירו דרך בשדהו כדי שיעברו בה נושאי
77 מיתת המת ומלווי לקבורה, אין לה שיעור לרוחבה, ונושאי המיטה והמלוים
78 אינם צריכים להצטמצם בדרך של ארבע אמות בלבד, ודבר זה הוא מתקנת
79 חכמים שתקנו לכבודו של המת כמבואר בגמרא (ק).
80 המוכר לחבירו שטח כדי לערוך בו את המעקב – מנהג הקשור להלוויית
81 המת ומבואר להלן בגמרא (ק), היינו צפויי אפרו שעליו לתת לו שטח
82 מרובע של בית ארבעה קבין – שאפשר לזרוע בו תבואה בכמות של
83 ארבעה קבים.

גמרא

84 בדין הראשון במשנה מבואר שבעל שדה שהחליף את דרך הרבים שעוברת
85 באמצע השדה לדרך צדדית, זכו הרבים בדרך השניה וממשיכים להשתמש
86 גם בדרך הראשונה. הגמרא הבינה שהטעם הוא מפני שאין אפשרות
87 למנוע אותם מכך, לפי שאי אפשר להעמיד רבים לדין. שואלת הגמרא:
88 אמאי שול לא הניעו – מדוע לא התירו לו חכמים להחליף את הדרך בעל
89 כרחם של הרבים, הלא להם אין הפסד בדבר, ואם הרבים ממשיכים
90 להשתמש בדרך הראשונה וגורמים לו הפסד שאינו יכול לזרוע במקום
91 ההוא, לינקוט פורא וליתוב – שיקח מקל בידו וישב בכניסה לשדה ויכה
92 את כל מי שירצה לעבור. ותמנה הגמרא: שמעת מינה לא עביר איניש
93 דינא לנפשיה אפילו במקום פסידא – האם נלמד ממשנתינו שאין אדם
94 רשאי לעשות דין לעצמו אפילו במקום שיש לו הפסד, וחרי למדנו במסכת
95 בבא קמא (כו) שגם הסוברים שבמקום שאין הפסד אין אדם עושה דין
96 לעצמו, מכל מקום במקום שיש הפסד לדעת כולם רשאי אדם לעשות דין
97 לעצמו.
98 עונה הגמרא: אמר רב זכיד משמיה דרבא, אמנם מעיקר הדין הוא יכול
99 למנוע את הרבים מלעבור בדרך הראשונה אלא שחכמים תקנו שאף אם
100 נתן להם דרך אחרת השווה לדרך הראשונה, מכל מקום אינו יכול למנוע
101 את הרבים מללכת בדרך הראשונה נזירה שמואל יתן להן דרך עקלתון –
102 דרך מעוקלת שאינה ישרה ויהא בזה טירחה לרבים ולא יהא מי שימחה
103 בידו.
104 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רב משמיא משמיה דרבא אמר שהמשנה
105 מדברת בגנותן להם דרך עקלתון שהוא גורם בזה טירחה לרבים, ולכן תקנו
106 חכמים שימשיכו ללכת גם בדרך הראשונה. אף אם אמנם נתן להם דרך
107 אחרת ישרה, אינם רשאים עוד ללכת בדרך הראשונה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 מ בחורים תהולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליה^[א9] אע"פ שאינם אוכלים
- 2 שם לפי שהדלקת נר בשבת חובה אף בלא אכילה כדי שלא יכשל בעץ ואבן^[ב9] כמ"ש למעלה¹⁰⁷ אבל מי
- 3 שהוא אצל אשתו ומדליק בכל החדרים שהולך שם בשבת כמו שנתפאר למעלה¹⁰⁸ אין צריך לברך עליהם^[ג9] לפי
- 4 שאשתו מברכת בשבילו בבית אכילה^[ד9] אבל בשאינו אצל אשתו אינו נפטר בברכת אשתו כשיש לו חדר מיוחד
- 5 שם במקום שמתארח.
- 6 ואם אין לו חדר מיוחד שם (ואפילו אם יש לו אלא שבעל הבית משתמש שם ג"כ וצריך הפעל הבית להדליק
- 7 שם נר שלו) אין האורח צריך להדליק שם כלל ביוון שיש לו שלום בית במקום שהוא שם וגם מצות הדלקת נר
- 8 שבת הוא מקום בזה שמדליקים נר שבת בביתו^[ה9] (משלו)^[ה9].
- 9 אבל אם אין לו מי שידליק בביתו^[ו9] (או אפילו אם מדליקים שם אלא שאינן מדליקים משלו^[ז9]) אינו נפטר בהדלקתם
- 10 אף אם הוא בענין שששהיה אצלם נפטר בהדלקתם כגון שפמוד על שלחנם שנעשה מפלל בני ביתם ונפטר בגר
- 11 שלהם¹¹² מכל מקום עכשיו שאינו אצלם אינו נפטר בגרם אלא צריך הוא לקיים מצות הדלקת נר שבת במקום

הלכותא רבנא

- פא** ולברך עליו - כמה בחורים הנמצאים בחדר המיוחד להם - אחד מדליק ומברך, והשאר משתתפים בנר שלו, או שמקנה להם חלק בנר¹⁰⁵.
- פב** שלא יכשל בעץ ובאבן - ולכך איש ואשתו המתארחים במקום אחר - וחוזרים לישון בביתם ידליקו הנרות בביתם קודם צאתם - ויזהרו לעשות הנרות ארוכים כך שיוכלו ליהנות מהם כשיחזרו ממקום אכילתם¹⁰⁶,
- ובמקום האכילה יצאו ידי חובה - בנרות שידליק שם בעל הבית.
- אמנם אם אינם יכולים להדליק בביתם כיוון שיוצאים מוקדם מביתם (קודם פלג המנחה), או כשישנים במקום בו מתארחים - ידליקו במקום שמתארחים בו באופן שיבואר
- להלן סעיף טו.
- פג** אין צריך לברך עליהם - ואסור לו לברך עליהם¹⁰⁹.
- פד** בבית אכילה - שהנרות שאוכלים אצלם הם עיקר מצות הדלקה, ואשתו מדליקה אותם בשליחות בעלה - ומוציאה אותו ידי חובתו¹¹⁰.
- פה** משלו - משמע שלא דוקא אשתו, אלא גם אחר (כגון בני ביתו) מדליק שם משלו¹¹¹.
- פו** אין לו מי שידליק בביתו - כגון שאין לו אשה, וכן בחורים המתאכסנים בבית אחרים - ואין להם חדר מיוחד.
- פז** אלא שאינן מדליקים משלו - כגון שאשתו אינה בביתה, אלא אצל הוריה - ומדלקת משל הוריה.

ציונים והוספות

- 105 אבל לא ידליקו כל אחד בפני עצמו בברכה - ואפילו אוכלים בחדרם, ובסעיף הבא שזכר שכל א' מדליק לעצמו במקום האכילה - הוא כאשר אשתו עמו (קצוה"ש סי' עד בדה"ש ס"ק כב).
- 106 או יהנו קצת מאור הנרות - קודם שיצאו מביתם.
- ועל פי דברי 'קצות השלחן' סי' עד בדה"ש ס"ק כב שאין מסתמכין על הטעם דתוספת אורה - רק בנרות שאוכלים אצלם, יש לכאורה לאכול דבר מה ליד הנרות כשחוזרים לביתם, או לכבות האור החשמל קודם הדלקת הנרות, ולהדליקו יחד עם הנרות - כך שהברכה חלה גם על האור החשמלי (ראה בזה שו"ת באר משה ח"ו ס"ד).
- 107 סעיף א, ונתבאר שם ששני חיובים ישנם בהדלקת הנר: שיהיה לכל אדם נר דולק בשבת (חובת הגוף על כל איש מישראל) גם כשאינו בביתו ואינו נהנה מהנר, ומצד שלום בית
- שהבית יהיה מואר בכל חדר שמשתמשים בו - כדי שלא ייכשל בעץ ואבן.
- 108 סעיף ה.
- 109 ע"פ קצות השלחן סי' עד בדה"ש ס"ק כב, דאין מסתמכין על הטעם דתוספת אורה, רק בנרות שאוכלים אצלם, וכאשר אין מי שידליק בשבילו, אבל בנרות שמדליקים שלא יכשל בעץ ואבן, וכל שכן כאשר אשתו כבר מדליקה בשבילו - אין להסתמך על הטעם דתוספת אורה.
- 110 בסעיפים יד-טו נתבאר שמברכים על הנרות שאוכלים אצלם שהם עיקר המצוה, ובקו"א סק"ב נתבאר שמצוה זו מוטלת על הבעל ואף לאחר שנתנו מצוה זו להאשה, מכל מקום אינה אלא כשלוחו של הבעל.
- 111 קיצור הלכות משוע"ר הערה 17.
- 112 עד"ז להלן סעיף טו.

- 1 שְׁהוּא ע"י שִׁיתָן פְּרוּטָה לְבַעַל הַבַּיִת לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בְּנֵר שְׁלֹשָׁה¹¹³ אִזְּשִׁקְנָה לוֹ בַּעַל הַבַּיִת חֶלֶק בְּנֵר שְׁלֹשָׁה בְּמִתְנָה
- 2 בְּמִו שִׁיתָבְאָר בְּסִי תרע"ז¹¹⁴ לְעֵנִין נֵר חֲנוּכָּה (בְּמִו דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּשִׁאוּכָל שָׁם מִשְׁלֹשׁ אָבָל אִם הוּא סְמוּךְ עַל
- 3 שְׁלַחַן בַּעַל הַבַּיִת¹¹⁵ נַעֲשֶׂה בְּבִנְיָ בֵּיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְיוֹצֵא בְּנֵרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בְּלִלְצָה
- 4 בְּמִו שִׁיתָבְאָר שָׁם) וְכָל זֶה בְּשִׁאֵין לוֹ חֹדֶר מְיוֹחָד שָׁם¹¹⁶:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן סעיף ט

הלכתא רבתא

צא] להשתתף עמו בנר שלו - אורחים המתארחים בבית מלון (והוא הדין השוהים בבית רפואה) - ידליקו כל אחד בחדרו¹¹⁷, ואם הוא מלון יהודי שכולם סועדים ביחד - יכולים לצאת ידי חובה על ידי שבעל הבית ידליק במקום הסעודה או משהו אחר שיקנה לכולם, ואם מתארח במלון עם אשתו נהגו להדליק במקום האכילה - כפי שיתבאר בסעיף הבא (כשכל א' אוכל משלו) ובסעיף טו (כשסמוכים על שלחן אחד).

צב] סמוך על שלחן בעל הבית - היינו שאוכל על שלחנו של בעל-הבית, וממאכלו של בעל-הבית, ואפילו לא באופן קבוע - אלא רק בסעודת ליל שבת¹¹⁹.

צג] ואין צריך להשתתף עמו כלל - אשה אורחת הסמוכה על שלחן בעל הבית (וכן בת אצל אמה או חמותה וכו') ואין לה חדר מיוחד - תדליק בכל אופן בברכה - במקום הסעודה, כפי שיתבאר בסעיף טו.

צד] כשאין לו חדר מיוחד שם - כיון שבעל הבית יכול לפוטרו אך ורק ידי החובה המוטלת על כל אחד שידליק נר שבת (חובת גברא), אבל כשיש לו חדר מיוחד חל עליו חיוב נוסף מצד הבית - ובעל הבית אינו יכול לפטור אותו בזה¹²⁰.

פח] להשתתף עמו בנר שלו - אם הם דרים שמה בשכירות, והותנה ביניהם שעל בעל-הבית להאיר להם את החדר - אינם צריכים להשתתף עמו בנר שמדליק בשבילם¹¹³.

אם אוכלים במסעדה ואף אחד לא הדליק שם נר שבת - עליהם להדליק בברכה, אבל אם כבר דולק נר שבת (על ידי בעל הבית או משהו אחר); אם הדליקו בביתם - אין צריכים להשתתף בנר זה - ויוצאים בו ידי חובת אכילה אצל הנר,

אבל אם אין להם חדר מיוחד או שאינם יכולים להדליק בביתם - צריכים להשתתף בנר זה¹¹⁴.

פט] להשתתף עמו בנר שלו - ואינו צריך לכוין לצאת בברכה בעל הבית, וכן אינו צריך לשמוע ממנו הברכה¹¹⁵.

צ] להשתתף עמו בנר שלו - חדרי פנימיה בשיבות של ימינו, נחשבים כחדר מיוחד - ועל כל בחור לראות שיהא מעט אור בחדר שלא ייכשל בעץ ואבן,

בנוסף לכך ידאגו להדליק ב' נרות בחדר האכילה של הישיבה ויקנו לכולם חלק בנר זה¹¹⁶ (וכן ינהגו במחנה קיץ לבנים).

בנות הישנות בפנימיה (או מחנה קיץ לבנות) - יראו שיהיה מעט אור בחדרם, ומדליקות במקום האכילה כפי שיתבאר בסעיף טו.

צינונים והוספות

כולם סמוכים על שלחן אחד. (ע"פ בדי השלחן סי' עד ס"ק כב).

(117) ובבית רפואה ששוהים בו ב' נשים באותו חדר - לא ידליקו שניהם בברכה - אלא אם כן אוכלות בחדרם, ואם לא אוכלות, תדליק אחת את הנר (בברכה), ואחר כך יקחוהו למקום אחר (חדר האכילה) ותדליק השניה את הנר בברכה (קצות השלחן סי' עד בדה"ש ס"ק כד).

(118) סי' זה בשו"ע לא הגיע לידינו ובשו"ע שם כתב: צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה, ובמג"א שם סק"א כתב: שה"ה אם הבעל הבית מקנה לו חלק בשמן במתנה - שרי.

(119) חובת הדר הלכות נרות שבת הערה לט.

(120) אמנם אם ישנו מעט אור בחדרו (כגון שנכנס מבחוץ או מהפרוזדור) ואינו אוכל שם - יכול להסתמך על אור זה לפטור את חובת הבית בנר שבת.

(113) שדמי השכירות שמשלמים הוי השתתפות בנר ג"כ (קצות"ש סי' עד בדה"ש ס"ק כב).

(114) זהו בתנאי שמשלמים על כל מאכל, אבל אם ישנו מחיר כללי לכל סעודת השבת - מן הסתם כלול נר השבת (שהדליק בעה"ב) בתוך מחיר הסעודה (ע"פ אור ישראל קובץ יא ע' נז), וכן כל זה באיש האוכל במסעדה (שכבר מדליקים עליו בביתו), אבל אשה תדליק בפני עצמה (בביתה), ואם אי אפשר - במסעדה).

(115) ע"פ קצות השלחן סי' עד בבדה"ש ס"ק כב.

(116) ואם בכל אופן רוצים להדליק נר בחדרם - יראו להשתמש מעט בחדר לצרכי אכילה, משום דינשם דיעות שחדר פנימיה אינו נחשב כ'חדר מיוחד', ואין היתר לברך על נר זה, ולא התירו לברך מטעם המנהג בסעיף טו - אלא לנשים בלבד.

וגם אם לא הקנו את הנר שבחדר האכילה לכולם - אין צריכים להשתתף בנר שמדליקים בחדר האכילה - כיון שבשכר הלימוד שמשלמים לישיבה - נכללת גם השתתפות בהדלקת הנר, וכן

שולחן ערוך – הלכות תפלה

יג העונה אמן לא יגביה קולו יותר מהמברך שנאמר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו:

יד מי ששכח ולא אמר יעלה ויבא בראש חודש או בחולו של מועד וכן בכל דבר שצריך לחזור בשבילו יש לו תקנה שיכוין דעתו וישמע מש"ץ כל י"ח ברכות מראש עד סוף כאדם שמתפלל לעצמו ולא יפסיק ולא ישיח ופוסע ג' פסיעות לאחריו שכיון שכבר התפלל אלא ששכח מלהזכיר הש"ץ מוציאו ידי חובתו אע"פ שהוא בקי.

אך אין כל אדם יכול לכיון דעתו לשמוע מש"ץ מראש ועד סוף (ושמא לבבו יפנה ולא ישמע מש"ץ איזה דבר המעכב בתפלה) לכן מוטב להתפלל בעצמו:

חלק א סימן קכד דין הנהגת ש"ץ ב"ח ברכות ודין עניית אמן טעמים י"ג י"ד:

א כשם שמצות קריש היא שהש"ץ אומר יתגדל ויתקדש כו' בשביל כל הציבור והם עונים אחריו אמן יהא שמיא רבא כך היא מצות הקדושה לכתחילה שיאמר הש"ץ נקדישך או נקדש והציבור שותקין ומכוונים למה שהש"ץ אומר עד שמגיע לקדושה ואז עונים הצבור קדוש וכן בלעומתם [וב] ובדברי קדשך ואפילו אם יש ט' ויותר השומעים ומכוונים לש"ץ (אין ליחיד לומר עם הש"ץ נקדישך או נקדש שכיון שקבעו נוסח זה בקדושה יש לנהוג בו דין קדושה כמו בקדוש וברוך ואין אומרים דבר שבקדושה בפחות מעשרה ולש"ץ יש ט' השומעים ומכוונים לו ולו מי שומע) ואם רצה לומר מלה במלה עם הש"ץ בלחש אין איסור בדבר שכיון שהם אומרים כל מלה ומלה יחדיו אמירת שניהם נחשבת כאחת כמו שיתבאר בסי' קפ"ג אלא שאין לעשות כן לכתחלה אלא מדוחק וכמו שיתבאר שם וכמו שנתבאר בסי' ק"ט.

וכל זה ביחיד אבל אם כל הצבור נהגו לומר נקדישך עם הש"ץ אע"פ שאין אומרים בלחש מלה במלה עם הש"ץ אין למחות כיון שמקדישין בעשרה ואע"פ שאינו נקרא צבור אלא כשאחד אומר וט' שומעין ועונים אבל כשכל אחד אומר לעצמו כיחידים הם כמו שיתבאר בסי' תקצ"ד מכל מקום בדבר שבקדושה א"צ לכך שלא אמרו אלא אין אומרים דבר שבקדושה בפחות מעשרה אבל עשרה רשאים כולם לומר נקדש כמו שאומרים קדוש וברוך שהוא עיקר הקדושה ואעפ"כ אומרים כל הצבור אפילו שלא בדרך ענייה אחר הש"ץ כגון קדושת וברוך לציון לדברי האומרים שאינה נאמרת אלא ב' אלא שבקדושת י"ח יש לנהוג לכתחילה כמו בקריש שאמן יהא שמיא רבא הוא ענייה שעונים הצבור אחר יתגדל שאמר הש"ץ כמו עניית אמן אחר הברכות וכן בקדושה יש לענות קדוש וברוך אחר נקדישך או נקדש שאמר הש"ץ אלא א"כ מדוחק שמוכרח לומר עם הש"ץ כמו שנתבאר בסימן ק"ט.

ויש נוהגין כן מטעם הידוע להם אפילו שלא מדוחק לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה בלחש ותיבת נקדישך ונעריצך וקדוש קדוש קדוש בקול רם:

ב אסור לדבר באמצע קדושה וכל המדבר עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב וגו' כמו שנתבאר בסימן נ"ו ואפילו יש מניין בלעדו אסור ואפילו ללמוד אם לא בשעה שהש"ץ מנגן בשעת הנגון ולא בשעה שמחתך האותיות והנוסח שמוסיפין בשבת אינו מכלל קדושה ומכל מקום אסור לספר בין קדוש לברוך כמו שנתבאר בסי' נ"ו וטוב שלא לספר עד אחר אמן של האל הקדוש.

ויראה הש"ץ לסיים לעומתם כו' ובדברי כו' קודם שיתחיל הקהל ברוך וימלוך:

ג ונוהגין לישא העינים למרום בשעה שאומרים קדוש קדוש קדוש וטוב שתהיינה סגורות וכן נוהגין שמנענעין גופן ונושאים אותם מן הארץ וסמך למנהג מס' היכלות ברוכים אתם לה' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישין ואומרים קדוש קדוש קדוש ולמדו אותן שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם ונושאים עצמם למעלה כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שענייהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם ובאותה שעה אני אוחז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר גלותם וממהר גאולתם ואמרו במדרש ובשתיים יעופף מכאן תקנו לעוף אדם על רגליו בשעה שאומרים קדוש קדוש קדוש ולא כאותם שדולגים וקופצים ויש מי שקבלה בידו שירים גופו ועקביו למעלה בברוך וימלוך כמו בקדוש.

ויש מי שהיה נוהג מטעם הידוע לו לכרוע בברוך וימלוך ולזקוף בשם ואין בזה משום איסור השתחויה במקום שלא תקנו חכמים כמו שאין איסור בכורע באמצע ברכות י"ח מטעם שנתבאר בסי' קי"ג.

ויזהר לכיון רגליו בשעה שאומר קדושה עם ש"ץ כמו שנתבאר בסי' צ"ה:

ד השומע קדושה במקום אחד ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור אומרים קדושה חוזר ועונה עמהם:

חלק א סימן קכה דיני קדושה וכו' ד' טעמים:

א ש"ץ שטעה ודילג אחת מכל הברכות וכשמזכירין אותו יודע לחזור למקומו אין מסלקין אותו מן התיבה אלא חוזר למקום שטעה כמו יחיד הטועה.

אבל אם דילג ברכת המינים מסלקין אותו מהתיבה מיד ואין ממתינים לו עד שיזכירוהו כי שמא נזרקה בו מינות ואינו רוצה לקלל עצמו לכן דילג ברכה זו ומכל מקום אין מסלקין אותו מלהיות ש"ץ משום פעם אחת כיון שיש לומר שטעה.

ואם התחיל בה וטעה אין מסלקין אותו מהתיבה וכן אם דילג ראש הברכה וסיים חתימתה אין מסלקין אותו אלא חוזר לראש הברכה וכן אם לא רצה לומר ולכופרים אלא ולמלשינים אין מסלקין אותו מפני שיש מקומות שאומרים לכתחלה ולמלשינים:

חלק א סימן קכו דין ש"ץ שטעה וכו' טעמי א':

1 **תוכן הפרק:** האהבה הטבעית להקב"ה הנטועה בלב
2 כל ישראל, אפילו אצל עובדי עבירה
3 **תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי**
4 **אומרים כלל כמות שהיא ובית הלל אומרים כלל**
5 **נאה וחסודה.**
6 ידוע שהקב"ה נקרא "חתן" וכנסת ישראל נק'
7 "כלה", אשר מזה מובן, דכשם שבכל נישואין מרקדין
8 לפני הכלה (דכך הי' מנהגם, שירקדו אנשים גדולים
9 וחשובים לפני הכלה דוקא כדי לחבבה על בעלה,
10 וכמו רב שמואל הוה מרקד אתלת - כך ישנו הענין
11 ד"מרקדין לפני הכלה" במובן רוחני, שהוא הכנה
12 ל"יחוד" ו"נישואי" קוב"ה וכנסת ישראל (היינו
13 התאחדות ישראל עם הקב"ה).
14 וב"ריקוד" רוחני זה, פליגי ב"ש וב"ה, אם
15 משבחים את ה"כלה" (כנסת ישראל) "כמות שהיא",
16 או - "כלה נאה וחסודה".
17 **הנה כלל הוא בחינת כלתה נפשי, דהיינו בחינת**
18 **כלות הנפש שיש בכל ניצוץ נשמות ישראל ליכלל**
19 **ולידבק בה' ית'.**
20 להבין ענין התוכן הרוחני ד"מרקדין לפני הכלה",
21 וכן סברות ב"ש וב"ה, יש להקדים ביאור הטעם
22 הפנימי שכנסת ישראל נק' בשם "כלה", שאין זה רק
23 מחמת שהקב"ה הוא כביכול החתן והמשפיע וישראל
24 הם הכלה והמקבל, אלא גם משום ש"כלה" הוא
25 מלשון "כלתה נפשי", שהוא לשון תשוקה, שזהו לפי
26 שבכל נפש ("ניצוץ") מישראל ישנה אהבה עצומה
27 להקב"ה, בבחינת "כלות הנפש", והיינו שהנשמה
28 משתוקקת בטבעה להיות דבוקה בה' בתכלית עד
29 שתהי' נכללת באלקות.
30 **ואהבה זו ישנה בהם בתמידות וכמ"ש למען יזמרך**
31 **כבוד, קארי תדיר ולא שכיך.**
32 אהבה זו שבנשמה להקב"ה אינה נוצרת ע"י
33 עבודה, אלא היא אהבה טבעית ותמידית, מצד עצם
34 מהותה, להיותה "חלק אלקה ממעל", (על דרך אהבת
35 בנים להורים מחמת ש"עצמי ובשרי אתה"). ומטעם
36 זה נקראת הנשמה "ניצוץ", כי היא כמו "ניצוץ הנמשך
37 אחר השלהבת, שבעמדו בקירוב להשלהבת הוא נכלל
38 ממש בה".
39 ועל זה נאמר "למען יזמרך כבוד" ופירש בזה

40 "קארי תדיר ולא שכיך" (קורא תמיד ולא נח), וקאי
41 על האהבה והתשוקה התמידית של הנשמה לידבק בו
42 ית'.
43 **ואפילו בפחותי הערך עמי הארץ ועובדי עבירה יש**
44 **בהם בחינת אהבה זו.**
45 מאחר שאהבה זו היא טבעית לנשמה, לפיכך
46 ישנה בכא"א מישראל, בלי יוצא מן הכלל, אפילו
47 אצל בעלי עבירה. ש"לכן יש בכח כל א' מישראל
48 למסור נפשו על קידוש השם בלי שום טעם ודעת רק
49 בבחינת אמונה שלמעלה מן השכל", שזהו אפילו אצל
50 קל שבקלים, אע"פ שעובר על העבירות, כשיאמרו לו
51 לכפור בה' אחד ימסור עצמו להריגה.
52 **אלא שאינה מורגשת בנפשם בבחינת גילוי, אלא**
53 **שהיא בבחינת מקיף מלמעלה.**
54 וזה שאעפ"כ הוא פחות הערך ועובר עבירה
55 (למרות שיש לו ניצוץ אלקי שחפץ לידבק באלקות
56 בבחינת כלות הנפש) - הוא לפי שאהבה זו להקב"ה
57 היא בבחינת "מקיף מלמעלה", פירוש, "מקיף" מורה
58 על דבר שאינו בגילוי באדם ואינו נרגש בו (אע"פ
59 שנמצא בו), ולפיכך הרי זה כאילו הוא רק מקיף
60 מלמעלה מכיון שאינו נתפס באדם - וזהו בניגוד
61 לתואר "פנימי", המורה על דבר שנכנס ונקלט
62 בפנימיות האדם עד שפועל בו שינוי.
63 וכך אהבה זו אינה נרגשת במוח ולב האדם,
64 ונשארת בהעלם, בבחינת "מקיף", ולפיכך אינה משנה
65 את האדם ונשאר "פחות הערך".
66 **ואע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי:**
67 והוא ע"ד מה שנאמר גבי דניאל והאנשים אשר
68 היו עמו "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים
69 אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה
70 נפלה עליהם", ופירשו רז"ל הטעם שנפלה חרדה
71 עליהם אע"פ שלא ראו - "אע"ג דאיהו לא חזי מזלי'
72 חזי", פירוש, "איהו לא חזי" - היינו בבחינת השגה
73 ובינה, ו"מזלי' חזי" - היינו שרש כא"א מישראל
74 למעלה (היינו בבחינת "מקיף"), שהוא "חזי ממש".
75 שזהו שורש ענין האמונה שישנה בכא"א
76 מישראל, "אשר אין באפשרי כלל לזוז ממנה כי רואה
77 ממש בלי שום השגת שכל רק ראי' ממש", כלומר,
78 הנשמה למעלה רואה אלקות, ולכן יש לאדם אמונה

1 פשוטה בהקב"ה בוודאות גמורה בלי שום ספק כמו
2 דבר שרואה בעיניו הגשמיים.

3 קיצור פרק א: להבין פלוגתת ב"ש וב"ה אם
4 משבחים את הכלה "כמות שהיא" או "כלה נאה
5 וחסודה", יש להקדים ביאור שם "כלה", שהוא מלשון
6 "כלתה נפשי", וקאי על האהבה הטבעית להקב"ה
7 המושרשת בנפש כל ישראל, אפילו עוברי עבירה, עד

8 כדי "כלות הנפש" ממש, היינו תשוקה עזה להיכלל
9 באלקות. אלא שהיא בהעלם ואינה נרגשת בפחותי
10 הערך.

11 מושגים שנתבארו בפרק: כלות הנפש. קארי תדיר
12 ולא שכיך. מקיף מלמעלה.

ד"ה תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה

פרק ראשון

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

33 שהן ממקום אחד יצאו כמו בחי' היד או הרגל וכה"ג
34 והמה משרש א' רק זה כולו טוב וזה כולו רע, ואמנם קצת
35 בחי' הטוב שברע אשר ברשע הרי הוא מתאחד עם הטוב
36 שבצדיק וקצת הרע שבצדיק מתאחד עם בחי' הרע
37 שברשע], עד"מ טעם המריור' במקצת שנותן טעמו לפגם
38 בכל הפרי הטוב ולהיפך טעם המתיק' במקצת נותן טעם
39 לשבח בכל הפרי הרע כו' מאחר שגוף א' הן, וכך צדיק
40 ורע לו עם רשע וטוב לו מתאחד' וערבים זה בזה עד
41 אשר הצדיק נענש בעבור רשעת הרשע שהוא משרשו
42 והרשע יזכה בעבור צדקת הצדיק שהוא משרשו כו',
43 ואע"פ שאמרו דצדיק [ורשע לא קאמר] כי תלוי בבחירה
44 וזה בוחר בטוב ומואס ברע וזה להיפך, עכ"ז א' מועיל
45 לחבירו מצד שרשם שהוא במקום א', וראי' ממה שאמרו
46 זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע לא [זכה נוטל חלקו
47 וחלק] חבירו בגיהנם כו', וכמשל האיברי' שכל א' נק'
48 משפיע ומקבל כי מתכללי' זע"ז, א"כ יש אחיזה לרשע
49 עם הצדיק דהיינו שהצדיק מקבל חלק הטוב שברשע
50 בג"ע ולהיפך [הרשע נוטל חלק] הרע שבצדיק בגיהנם
51 וניתתקן על ידי זה (וכמ"ש במ"א בענין מוריד שאול ויעל
52 כו', אך מ"ש ביחזקאל נח דניאל ואיוב המה בצדקתם
53 ימלטו כו' הרי לכאורה אין חיבור [לצדיק ורשע היינו]
54 ביחידים שבדור כמו נח בדורו כו', ואדרבה ראי' להיפך
55 ממה שאמרו צדיק נתפס בעון הדור וכמ"ש הצדיק אבד
56 לדורו אבד כו'), וז"ש ז"ל כל ישראל יש להם חלק
57 לעוה"ב אפי' רשע ורע לון ע"י שנמצא בו קצת טוב
58 במעשה המצות, שהרי אפי' פושעי ישראל מלאי מצות
59 כרימון ולכך נא' ועמך כולם צדיקים כו' (ולכך א' במדרש
60 ע"פ אספו לי חסידי כו' אלו פושעי ישראל הנקראי' בשם
61 חסידים, והוא מטעם הנ"ל בענין כל ישראל ערבים זה בזה
62 מאחר שהמה בציור קומה שהחסידי' וצדיקי' מקבלי' מן
63 הטוב שברשעי' ואז נק' בשם חסידי' או צדיקי' וכמ"ש
64 ועמך כולם צדיקי'), וכתוב כולך יפה רעייתי מו"ם אין בך

1 [והנה ידוע] שיש בענין התערובות כמה מיני מדרגות
2 שונות, הא' אם התערובת בחצי עם חצי או מיעוט
3 ברוב עד שיהי' התערובת מן הקצה לקצה דהיינו חלק א'
4 מאלף אלפי' טוב ברע שנמצא כולו רע ורק חלק א' מאלף
5 אלפי' טוב כלול בו, וכן להיפך חלק א' מאלף אלפי' רע
6 בטוב שנמצא כולו טוב רק חלק א' אלף אלפי' רע נמצא
7 בו עד שזה נק' צדיק גמור מפני שכולו טוב רק מצד חלק
8 א' מאלף אלפי' רע שבו נק' צדיק ורע לו ולא נק' צדיק
9 גמור' רק כשאין בו רע כל עיקר רק טוב, וזהו צדיק וטוב
10 לו רק טוב וכן להיפך רשע גמור היינו כשכולו רע ואין
11 בו טוב כלל וכלל, אבל כשיש בו טוב גם חלק א' מאלפי'
12 אלפי' נק' רשע וטו"ב ל"ו ולא נק' רשע גמור כו' כי בחי'
13 צדיק גמור ורשע גמור אינו אלא כשנבדלי' טו"ר בתכלית
14 עד שאין לזה בזה גם חלק מאלף אלפי' כו', והוא לאחר
15 שלימות הבירור דעה"ד טו"ר בתכלית הקצה האחרון, אבל
16 עכשיו נא' אין צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא כי יש
17 תערובת טו"ר עדיין גם בצדיקי' שבארץ, וכך ממילא
18 בהכרח שנמצא איזה תערובת טוב במקצת גם ברשעי' כו'.
19 והנה מבואר למעלה בענין ציור קומת אדם בכנ"י ראש
20 ורגל כו' שערבים זה בזה בבחי' ההתכללו' כמו שהראש
21 מקבל חי' מן הרגל וצריך המשפיע להיות מקבל כו' שזהו
22 עיקר בחי' התיקון כמ"ש למעלה באריכו', ולפ"ז גם בענין
23 צדיקי' ורשעים שבכנ"י בכלל ופרט הרי בהכרח שערבים
24 זה בזה ג"כ ע"ד דוגמא אותן שהן מבחי' הראש ומוחי'
25 כו' הרי יש הרבה שהן צדיקי' גדולי' ונק' ראשי אלפי' כו'
26 המלמדי' לעם תורה ודעת כו' ולנגד זה יש הרבה רשעים
27 שהם חכמי' גדולי' להרע ולהיטב לא ידעו והמה הראשים
28 המושלים ורודי' בעם לעשות רק רע כו' כידוע, וכה"ג יש
29 הרבה צדיקי' בלב טוב מבחי' המדו' אוי"ר וכו' ולנגדם
30 הרבה רשעי' מבחי' לב רע בכל מיני מדו' רעות, וכך
31 בבחי' נשמו' שבעקביי' בהליכה בדרכי הטוב או בדרכי
32 הרע כו' עד שיוכל להיות דרך פרט ב' נשמו' דצדיק ורשע

מעלמא כו' לא יצטרכו ת"ח לקבל מע"ה כי יהיו מובדלי' 11
זה מזה בתכלית הקצה כו', אבל עכשיו בזמן הברור 12
דעה"ד טו"ר שעדיין נמצא קצת תערובת טוב ברע ורע 13
בטוב יש בצדיקי' ורשעי' בחי' חיבור והתכללו' כמו 14
התכללו' האיברי' עד שיצטרך הצדיק לקבל השפעת טוב 15
מניצוץ חלק א' טו"ב מן אלף אלפי' חלקי' רע שברשע, 16
וכן נשלם ונתקן חלק א' רע שבאלפי אלפי' חלקי' טוב 17
שבצדיק כי נתברר אותו מקצת הרע שבצדיק דוקא ע"י 18
אותו מקצת הטוב שברשע שמשפיע לצדיק מפני שערבים 19
זה בזה כנ"ל וד"ל. 20

להבין מאמרז"ל מפני מה ת"ח - תקפ"ב

והגם שע"י מעשה הרשעי' נפגם הרבה איברי' מ"מ ע"י 1
תשובה ומע"ט נמשך רפואה ושלימו' להשלים כל פגם כו' 2
מצד קצת חלק הטוב שברשע שמתאחד בטוב הגדול 3
שבצדיקי', משא"כ אם הי' כולו רע אין לו תקוה ורפואה 4
כלל כבשר המת, כמ"ש על רשע גמור לא אחפוץ במות 5
המת מ"ת מעיקרו כו', ואז אין לצדיקי' מה לקבל טוב מן 6
הרשעים אלא רק איבודם זהו תיקונם כמשל העלוקה כו', 7
וזה יהי' לע"ל שיהי' תכלית הברור בעה"ד טו"ר עד שלא 8
ישאר ברע שום תערוב' טוב אפי' בחלק א' מאלפי אלפי' 9
רבו' כו', ולכן איתא בר"מ דלע"ל דאילנא דטו"ר יתעבר 10

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

לנמשל ממש שלהמשיך השפע לאותה ספירה כו' הוא כמו 30
שאמר במשל שמבקש מהמלך שיצוה אל הסוכן כו', לפי 31
שלמטה במשל הסוכן או השופט הם אנשים נפרדים ולא 32
המלך והשופט הוא הדן ולא המלך וכן הסוכן נותן המתן 33
לא המלך אלא שהמלך מצוה כו', ואין כן למעלה בו ית' 34
שהוא בעצמו ית' הוא הבורא הוא הדיין כו' כמו שמבואר 35
באבות ספ"ד, ואע"פ שהדין נמשך ע"י ספי' הגבורה 36
שאינה הבורא עצמו ית' (אע"פ שהיא אלהות כנ"ל) מ"מ 37
אין ההמשכה מהספי' בעצמה אלא מהבורא ית' שדן ע"י 38
ספי' הנ"ל ונמצא הוא הדיין כו' וכן הוא הנותן המתן ע"י 39
ספי' החסד ולא כמו שבמשל הסוכן בעצמו נותן ולא 40
המלך כו' ואין לומר דא"כ לא א"ש מ"ש כי מי שיש לו 41
ריב כו' יבקש מהמלך שיצוה אל היושב על המשפט לא 42
שיצוה אל הסוכן כי תהי' שאלתו בטעות, דהניחא במשל 43
שהיושב על המשפט והסוכן הם שני אנשים נפרדים 44
ושניהם אינן המלך ואין בכח האיש היושב על המשפט 45
לתת מתן כו' ומש"ה כששואל שיצוה אל השני הוא שאלה 46
בטעות, משא"כ למעלה בנמשל שהבורא ית' הוא עצמו 47
היושב על המשפט ע"י התלבשותו בספי' הגבורה והוא 48
עצמו הסוכן הנותן מתן ע"י החסד. וא"כ אף אם האדם 49
שואל המתן מהמלך ממ"ה הא"ס ב"ה שיצוה אל השופט 50
כו' האיך יקרא זה שאלה בטעות שהרי הוא ית' הוא 51
השופט והוא עצמו הנותן מתן כו', דמ"מ כיון שהבורא 52
ית' דרכו להשפיע המתן ע"י התלבשותו בחסד ולא ע"י 53
התלבשותו בגבורה א"כ כששואל ממנו המתן לשישפיע 54
לו ע"י התלבשותו בגבורה הוא טעות, והן אמת כי הבורא 55
ית' יוכל להשפיע חסד ג"כ ע"י הגבורה כי מדותיו ית' כל 56
א' כלולה מכולן אלא שלזה צריך זכות גדול להפך מדה"ד 57
לרחמים כי במדת הדין דרכו לדקדק כמ"ש שמים לא זכו 58

(ח) והנה במ"ש יבואר לנו ישוב נכון לקושיית הריב"ש 1
ז"ל בתשובותיו סי' קנ"ז על המכוונים בתפלתם 2
בענין הספירות, ומתחילה צריך אני להעתיק קצת לשונו 3
וז"ל, ופעם א' שאלתי לו (להמקובל דון יוסף ז"ל ששבחו 4
מאד הריב"ש איך שהי' חכם בתלמוד וחסיד גדול) איך 5
אתם המקובלים בברכה אחת מכוונים לספירה ידועה 6
ובברכה אחרת לספירה אחרת ועוד הכי יש אלהות 7
לספירות שיתפלל אדם להן, וענה לי חלילה שתהי' התפלה 8
כי אם לשם ית' עלת העלות אבל הדבר הזה כמו מי שיש 9
לו ריב ושואל מן המלך שיעשה לו דין יבקש ממנו שיצוה 10
אל היושב על המשפט שידין לו לא שיצוה זה אל הסוכן 11
הממונה על האוצרות כי תהי' שאלתו בטעות, וכן אם 12
ישאל מן המלך שיתן לו מתן לא יאמר לו שיצוה אל 13
השופט אבל שיצוה אל הסוכן, וכן אם ישאל ממנו יין 14
יבקש שיצוה זה לשר המשקים ואם ישאל לחם יאמר לשר 15
האופים לא בהפך זה, כך הוא בענין התפלה שהיא לעולם 16
לעלת העלות אלא שמכוין המחשבה להמשיך השפע 17
לאותה ספירה המתנייחסת לאותו דבר שהוא מבקש עליו 18
כמו שתאמר שבברכת על הצדיקים יכוין לספי' הנק' חסד 19
שהיא מדת רחמים ובברכת המינין יכוין לספירה הנק' 20
גבורה שהיא מדת הדין והקש על זה, זה ביאר לי החסיד 21
הנז' מכוונת המקובלים והנה טוב מאד, אמנם מי מכניס 22
אותנו בכל זה הלא טוב להתפלל סתם לשם ית' בכונה 23
והוא ידע באיזה דרך ישלים המבוקש כמאמר הכתוב גל 24
על ה' דרכיך ובטח עליו והוא יעשה, וזה מה שאמר הרב 25
הגדול רבי שמשון דקינון ז"ל שהזכרתי למעלה, אני 26
מתפלל לדעת זה התינוק כלומר להוציא מלב המקובלים 27
שמתפללים לספי' כו' עכ"ל. והנה בתחלה צריך לבאר קצת 28
דברי המקובל הנז"ל, שלא יחשוב המעיין שהמשל דומה 29

1 בעיניו כו' וארז"ל ע"פ וימהר משה מה ראה אמת ראה כו'
2 אם לא ע"י זכות גדול ועצום משא"כ ע"י מדת החסד דרכו
3 להטיב לרעים ולטובים כו', ואמנם קושיית הריב"ש ז"ל
4 מי מכניס אותנו בכ"ז הלא טוב להתפלל סתם לשם ית'
5 כו' ר"ל לעלת העלות כמו שהוא למעלה מהתלבשותו
6 ב"ס עדיין והוא ידע באיזו דרך ישרים המבוקש אם ע"י

7 שיתלבש בספי' החסד כו' לפי ענין בקשתו של זה והיא
8 קושיא אלימתא לכאורה: (וליישב זה צ"ל ענין ההלל
9 שמשבחים לו ית' כדי להמשיך עי"ז המדות מהעלם לגלוי
10 דאל"כ הרי לאו מכל אינון מדות איהו כלל וע"י ההלל
11 מתלבש בהן כו' וכמ"כ ע"י הזכרת השם השייך להספי'
12 ההוא מתלבש בה ויומשך בקל יותר המבוקש כו'):

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **ועפ"ז** יובן דברי רשב"י בפ"ק דברכות ד"ז ב' דאמר
2 מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז והיינו כי הי'
3 הארה ממדרגת משה שהי' אלקי' לפרעה שהוא בחי' זרוע
4 כאל הוא יכול לעדות כל גאון וגובה וע"ד כי גאה גאה
5 גיאה על גוותניא כו' שמתגאה על כל הגאים כו'. ולכן הי'
6 יכול לאמר על עצמו אנא סימנא בעלמא שזהו מצד
7 רוממות נשמתו שהוא אלקות ממש להיותה מבחי' אצי'
8 הוא בחי' גילוי ההעלם מא"ס, ואם כי הנשמות כבר נפרדו
9 מהקו, אמנם חוזרי' ומתקרבי' ע"י התלבשותם בגוף
10 ועוסקי' בתומ"צ ובדביקות אלקות, וכענין שא' רשב"י
11 בחד קטירא אתקטרנא בי' אחידא בי' להיטא כו'.
12 **ולכן** הרואה חכמי ישראל צריך לברך שחלק מחכמתו
13 ליראיו, והיינו כי חכמי' הם עיני העדה בחי' ראי'
14 דחכ', והרי בחי' זו נק' חלק, שחלק מחכמתו כו' משא"כ
15 שנתן הרי מתנה יש לה הפסק, ואיננו דבוק כלל, אבל
16 שחלק מחכמתו ה"ז חלק מהכלל ודבוקי' בו כמ"ש המ"א
17 סי' רכ"ד סק"ד, כי חלק יש בו ב' פי', הא' מל' חלוקה

18 שנחלק מהכלל ונפרד, וגם ל' חלק שהוא חלק מהכלל
19 וה"ה דבוק להכלל, ומאחר שגם בעת שקורא זה בשם חלק
20 אומר מחכמתו ה"ז הוראה שלא נפרד כ"א היותו דבוק
21 בהכלל, והוא ע"י התומ"צ שע"י דבוקי' בו ית' כמ"ש
22 ואתם הדבקי' בה' אלקיכם כו', ולהיותו חכם צריך לברך
23 עליו שחלק מחכמתו ית'. וי"ל שגם על נשמות דבי"ע אם
24 עוסקי' בתומ"צ בבחי' ביטול שייך לומר גם עליהם שהם
25 דבוקי' בא"ס ש' אל או ש' הוי' דלא גרע נשמות ממלאכי'
26 שבשעה שעושה שליחותו הרי נק' בשם ה', וכמו"כ
27 המצות נק' שלוחי' כמ"ש בתנחומא, ועיקר המצוה הוא
28 כשאיש ישראל עושה אותה אז נק' בשם מצוה משא"כ
29 תפילין כשמונחי' על השולחן כו', ובהשליח יש כח
30 המשלח כו', ולכן הרואה חכמי ישראל גם עכשיו
31 בדורותינו אלה נשמות דבי"ע ג"כ צריך לברך שחלק. או
32 י"ל שהחכמי' עיני העדה גם עכשיו יש בהם הארת חכ'
33 ע"י בחי' חכ' דמל' דעשי', וכענין אתפשטותא דמשה בכל
34 דרא.

להבין בתוס' ביאור שרש נשמות דאצי' (ב)

ש"פ שמות. תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

1 **(והיתרון** באהבה זו שהיא בבחי' פנימיות יותר, והיא
2 המביאה אותו לעסק התורה להמשיך אוא"ס
3 ב"ה בפנימיות נפשו כו' (ונראה דההמשכה היא במדרי'
4 גבוה יותר הרבה מן האהבה שנת"ל דהאהבה דנפשי
5 אויתיך היא ג"כ בההארה האלקית שבעולמות, וההמשכה
6 שע"י התורה ה"ה בבחי' אוא"ס שלמעלה מהעולמות
7 וכמ"ש בסש"ב פכ"ג. ואפשר דהאהבה דנפשי אויתיך היא
8 ג"כ למעלה מההארה הנ"ל וכמ"ש במ"א בענין לאהבה

9 את ה' אלקיך כי הוא חייך דהיינו חיי הנשמות שזהו
10 מבחי' הוי' שבאלקים בחי' סובב שבממלא והוא בחינת
11 הרוממות שבמל' כו' וכמ"ש מזה בדרוש תקעו עת"ר
12 בד"ה אחת שאלתי. והאהבה כבדא דאשתדל כו'
13 המבוארה שם בפמ"ד הוא מההתבוננות שאתה אבינו
14 ממש שזהו למעלה מעלה ממה שאתה ה' נפשי כו'
15 וההרגש בזה הוא באופן אחר לגמרי והוא בחינת אהבה
16 פנימית ועצמית כו'. וי"ל שזהו בעצם הוי' שלמעלה משי'

אלקים שהוא מקור חיינו (וכמ"ש במ"א בענין הוי'
אלקינו) ואבינו האמיתי ב"ה). ויש יתרון ג"כ בהתבוננות
הנ"ל בהאלקות שבעולם שעי"ז גם בהדברים הגשמיים
תכלית רצונו הוא בהאלקות שבהם לא בהגשמי מצ"ע,
רק דבהתבוננות זו ה"ה מרוה נפשו בהקירוב לאלקות
ואינו מביא כ"כ לעסק התורה. ובזה יתרון אהבה דנפשי
אויטיך המביאה יותר לעסק התורה כנ"ל. ולהיות דתכלית
האהבה היא העבודה מאהבה כמ"ש בסש"ב ספ"מ והיינו
לדבקה בו ע"י תו"מ, לזאת באמת צ"ל האהבה הנ"ל
דנפשי אויטיך גם האהבה דכמים הפנים אל הפנים
שבפמ"ו בסש"ב. וכן להרגיל עצמו בהאהבה דכברא
דאשתדל כו', שכולן הן המביאים לעסק התורה ומצות

מאהבה. רק שהתבוננות וקירוב הנ"ל בהאלקות
שבעולמות הוא בקירוב יותר אל הנפש ובנקל יותר לבוא
לזה, וגם זה פועל יותר על הנה"ב להחלישו ושיהי' לו
ג"כ אהבה לאלקות שית' לקמן בסמוך, וע"כ תחלת
העבודה היא באהבה וקירוב זה והיא מביאה אותו ג"כ
לעסק התורה וקיום המצות, מפני שבד"כ הוא חפץ בעניני
אלקות ובפרט בעסק התורה וקיום המצות מפני היוקר
והחיות שיש לו בהן שהן אלקות, ובמד"ת אי' כבדו את
המצות שהן שלוחי ושלוחו של אדם כמותו כו'. ואח"כ
צ"ל אהבות הנ"ל, אשר באמת ע"י קירוב נפשו לאלקות
וע"י החלישות דנה"ב הנעשה ע"י האהבה והקירוב הנ"ל
ה"ה מוכשר לבוא למדריגות אהבות הנ"ל).

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

ו) והנה מטבע האיש רע רחמנא לצלן הוא דגם מדבר
שהוא טוב בעצם, הנה כאשר הוא (האיש רע)
עושה זאת, נעשה רע, לפי שמצד גדל רעתו הנה עושה זאת
באפנים כאלו אשר הטוב עצמו נהפך לרע, והינו דלכד זה
מה שמהטוב שהוא אינו מגיע (קומט ניט ארויס) אותה
התועלת שהיתה ראויה לבוא מזה, אלא עוד זאת שהטוב
עצמו נעשה רע, וכמו בענין התוכחה מה שהאחד מוכיח
את חברו על אודות איזה הנהגה לא טובה והדומה, הנה
באמת הרי התוכחה היא באה מצד האהבה דוקא, ולכן הנה
האב דוקא מוכיח את בנו מפני אהבתו לבנו, וכן באהבים
כו' להיות דעצם ענין התוכחה הוא הוראה על האהבה,
דהלא דוקא את אשר יאהב יוכיח, ולכן הנה כל הקרוב
אליו יותר הנה יותר נוגע לו הנהגתו וחספן בטובתו יותר,
אבל ההוכחה בא באפנים כאלו שהם על פי התורה, ולא
מיבעיט שנוהר מלהלבין פניו ברבים (שהוא אסור ממש
כו') או גם לצער, הנה עוד זאת כי ברבים הוא מהפך
בזכותו ודן אותו לכף זכות ומראה על הדרכים והנהגות
הטובות שיש בו, ורק בינו לבין עצמו מדבר עמו ומוכיחו
שייטיב דרכיו, ומדבר עמו בדברים היוצאים מן הלב עד
שמעמידו על האמת ומראה לו דרכי התשובה לפי שאהבו
באמת, אבל מי שטבעו רע הנה גם בזה נפר רעתו, וכמו
שאנו רואים במוחש דמי שטבעו רע (אשלעכטער מענטש)
כאשר מוכיח את זולתו על איזה דבר לא טוב שעשה או

איזה דבור לא טוב שדבר, הנה הוא מוכיחו ברבים בצעקה
ומריקה, מלבין את פניו ומגנה אותו וכא לכלל פעם
ורשעות שיתם לכו ושוף דמי חברו פמים ממש, ואין זה
שאנו מרגיש הפאב של זולתו השומע חרפתו וגנותו, או
שאנו יודע ומבין עד כמה דברי זולתו נוקבים ויורדים
בתוך תוכו ופנימיותו של לב חברו, הוא יודע היטב אשר
כל דבור ודבור שלו הוא כמדקרות חרב בפעל ממש, הינו
כאלו הרגו בגופו ממש דאזל סומקא ואתי חיורא⁵⁸, הוא
מבין היטב העגמת נפש והיסורים של זולתו, ורואה
השפיות דמים שלו, אבל להיותו איש רע, וואילע ער איז
זייער אשלעכטער מענטש^כ, לזאת הנה לא זו בלבד שאינו
נוגע לו, אז דאס רירט עם ניט אן, אלא אדרבא הנה זה
גופא שרואה איך זולתו מפרפר (צאפעלט זיך) וכלו רועד
מרב צער ויסורים, הנה זה גופא גורם לו נחת וענג רב, וכן
הוא בכל הנהגותיו עם בני אדם וכמו עבדיו ומשרתיו לעבד
בהם כפרך, ובכל דבר ודבר ובכל אדם ואדם הוא מוצא רק
החסרונות והלא טוב, ותמיד כל הימים, לרבות הלילות, לא
ינות ולא ישקט מסערת לבבו הרע להעיק ולהצר לבני אדם.
קצור. איש הרע, גם דבר טוב נעשה רע, וכמו בענין
התוכחה שהיא באמת טוב ויאה מצד האהבה,
ולכן באה מן האב לבן ומן האוהב לאהוב, אבל כאשר
איש רע מוכיח הוא באפנים מאוסים של שפיכת דמים,
ולגדל רעתו הוא נהנה מצערן של זולתו.

⁵⁸ ד כסלו תרפ"ט.

1 יד. ביום הרביעי, ח"י אלול, כשמורנו הבעל שם טוב
 2 שב מטבילתו במקוה, היה במצב רוח מרומם ושמח
 3 שהפליא את כל התלמידים, אך אף אחד לא העיז לשאול
 4 על פשר השמחה.
 5 מורנו הבעל שם טוב התפלל לפני העמוד וכולם
 6 התפלאו על ניגוני החג השמחים בהם התפלל. הדבר
 7 המופלא ביותר היה כשמורנו הבעל שם טוב לא אמר
 8 תחנון ואז הבינו כולם שהיום הוא יום שמחה בלתי רגיל.
 9 אחרי התפלה הזמין מורנו הבעל שם טוב את
 10 תלמידיו לסעודת מצוה והיה בשמחה בלתי רגילה.
 11 מורנו הבעל שם טוב אמר:
 12 - ביום הרביעי שבו נתלו המאורות, הנה ביום
 13 הרביעי של "קומי אורי"¹ ירדה נשמה חדשה שתאיר את
 14 העולם בתורת הנגלה והחסידות ותהיה לה מסירות נפש
 15 על דרך החסידות ותצליח עד ביאת המשיח.
 16 טו. ליום הכיפורים שנת תק"ו, נסע הצדיק ר' ברוך
 17 אל מורנו הבעל שם טוב. כשנכנס אליו הזהירו מורנו
 18 הבעל שם טוב שלא יספר לאף אחד שנוול לו בן ואת
 19 השם שנתנו לו.
 20 כשעמד הצדיק ר' ברוך לנסוע חזרה לביתו, נתן לו
 21 מורנו הבעל שם טוב סדר הנהגה איך להתנהג עם הילד,
 22 לשמור עליו בדרך כלל ובזמני הקיץ להיות אתו בשדות.
 23 מורנו הבעל שם טוב הזהירו מאד לשמור את הילד
 24 מעין רואים בכלל ומנשים דברניות בפרט.
 25 מורנו הבעל שם טוב היה מזכיר את הילד רבנו הזקן
 26 שלש פעמים בכל יום בכל תפלה.
 27 טז. כשהצדיק ר' ברוך בא אל מורנו הבעל שם טוב
 28 לראש השנה תק"ז, שאלוהו מורנו הבעל שם טוב
 29 בפרטיות על ההנהגה עם הילד וחזר והזהירו שלא לספר
 30 לאף אחד מילדו זה.
 31 אחרי חג הסוכות, כשהרב הצדיק ר' ברוך היה מוכן
 32 לנסוע חזרה לביתו, נתן לו מורנו הבעל שם טוב סדר
 33 הנהגה לשנה שלימה בשביל הילד והזהירו מאד על
 34 שמירת הילד מעין רואים, ושלא יספר על "חכמותיו"
 35 כמנהגם של הורים מסויימים.
 36 יז. כשהצדיק ר' ברוך בא אל מורנו הבעל שם טוב
 37 לראש השנה תק"ח, התעניין שוב על סדר ההנהגה עם
 38 הילד. הצדיק ר' ברוך סיפר למורנו הבעל שם טוב
 39 שכשהגיע לביתו אמרה לו אשתו הרבנית שביום ההולדת
 40 של הילד בח"י אלול, התחיל לדבר יותר טוב ובמשך שנת
 41 תק"ז הרגישו ההורים שיש לילד זכרון מופלא ותפיסה

42 בלתי רגילה, מה שהילד שומע פעם אחת הרי זה כמונח
 43 בקופסא אצלו.
 44 מורנו הבעל שם טוב הזהיר שוב את הצדיק ר' ברוך
 45 באזהרה חמורה שיעלים שהשי"ת ברכם בבן זכר.
 46 וכשישאלוהו יענה בקצרה שמקווים הם להשי"ת שבטח
 47 יהיה בהצלחה.
 48 כשהצדיק ר' ברוך נכנס אל מורנו הבעל שם טוב
 49 לקבל רשות לנסוע הביתה ולקבל ברכת הפרידה, סיפר
 50 למורנו הבעל שם טוב על החלטתם להביא את הילד אל
 51 מורנו הבעל שם טוב בח"י אלול הבא, כשיצטרכו לגזוז
 52 שערות ראשו ולהניח לו פיאות הראש.
 53 מורנו הבעל שם טוב הסכים והזהיר עוד הפעם
 54 לשמור את הילד מעין רואים, ושהאם והדודה דבורה
 55 לאה יסעו עם הילד, שיבואו בח"י אלול אחרי התפלה
 56 ואחרי שהוא יגזוז את שערות ראשו ויניח לו פיאות,
 57 יסעו מיד חזרה ושיזהרו שאף אחד לא ידע מכך.
 58 יח. כשהצדיק ר' ברוך הגיע לביתו, מצא שבמשך שני
 59 החודשים שהוא לא היה לבית, נהיה הילד בקי בהרבה
 60 פרקי תהלים, הוא הרגיש שלילד יש תפיסה בלתי רגילה
 61 וזכרון מופלא ומה ששומע פעם אחת הוא זוכר תמיד.
 62 ביום הרביעי, ח"י באלול, תק"ח, באו הרבנית רבקה
 63 וגיסתה הרבנית דבורה לאה עם הילד למזיבז אל מורנו
 64 הבעל שם טוב ומיד אחרי שמורנו הבעל שם טוב חינך
 65 את הילד בפיאות הראש וברכו, הזהיר לנסוע מיד חזרה
 66 לביתו ושלא ידברו ביניהן על מקום היותן, וברכן בשנה
 67 טובה ובנסיעה כשורה.
 68 כל הזמן שאל הילד מי הוא היהודי שגזז את
 69 שערותיו, הניח לו פיאות וברכו בהנחת ידיו על ראשו,
 70 והאם אמרה לו שזהו "סבא".
 71 יט. כשמלאו לרבנו הזקן חמש שנים, הרגיש ששערי
 72 תורה פתוחים לפניו. את הענין הקשה ביותר בתורה,
 73 הוא משיג לכל פרטיו והכל ברור אצלו.
 74 רבנו הזקן סיפר לאב-הסבא הרבי ה"צמח צדק"
 75 שבהיותו ילד והצליח מאד בידיעת התורה, היתה לו
 76 עגמת נפש מדוע לא זכה ליגיעה בתורה.
 77 בהיותו ילד קטן - מספר רבנו הזקן ל"צמח צדק" -
 78 הייתי ממולא ברגש של אהבת ישראל והיה לי תענוג
 79 לקרב יהודים, לא רק תלמידי חכמים כי אם גם אנשים
 80 פשוטים, ולפרקים רבים הייתי מקרב את היהודים
 81 הפשוטים יותר, מפני היותם שומרי מצוה מצד אמונה
 82 פשוטה.

- 1 העדר יגיעת המוח בתורה, מפני שהיא היתה פתוחה
2 לפני, ציערני מאד, על שלא זכיתי למצוה של יגיעת
3 התורה. עד היותי בן חמש עשרה שנה, כשהודיעוני מי
4 אני ומה תכלית ירידת נשמתי לעולם זה.
5 כשרבנו הזקן בא לויטבסק המשיך בעבודת "אהבת
6 ישראל" שלו, לקרב אנשים פשוטים, ועסק הרבה
7 שהיהודים יעשו כלי לפרנסתם על ידי עבודת האדמה.
- 8 רבנו הזקן נתן את כספי הנדוניה שלו לצורך זה
9 שהיהודים יתעסקו בעבודת אדמה, קנה שטח אדמה
10 והמכשירים הנחוצים, מפני שהלומדים בויטבסק הרחיקו
11 מאד את האנשים הפשוטים, בסברם שלומדי תורה ובני
12 תורה צריכים להיות מובדלים מ"עמי הארצות". ואני -
13 מספר רבנו הזקן - השתדלתי במדה ידועה לקרב את
14 היהודים הפשוטים כפי שהתנהגתי מקודם.

ז"י אלול, ה'תש"ה

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ס"ח - תורה ועבודה

- 1 ברוך מוויאזין השכיר עצמו לשירות אצל ר' אליהו שלמה הכפרי, שאף הוא קיים משק לחלב
2 ותוצרת חלב בכפר סמוך, והיה זקוק בדיוק שמישהו יעשה עבורו את אותה עבודה שברוך עשה קודם
3 עבור האלמנה. אלא שבמקום להוליך את תוצרת החלב לעיר ואת הסחורה מהעיר לכפר על כתפיו
4 בעצמו, העמיד בעל-הבית לרשותו עבור זה עגלה וסוס.
- 5 יומיים בשבוע, יום ראשון ויום רביעי, עָסַק ברוך בעבודתו עבור ר' אליהו שלמה. ובִּיָּתָר הזמן
6 היה פנוי ללימודים בישיבה.
- 7 ברוך היה ממשיך להיות שבע רצון ומלא סיפוק מאורח חייו, ובמיוחד מכך שבעל-הבית שלו היה
8 נראה בעיניו כצדיק נסתר, היות שפגשו לעיתים קרובות לומד תורה ביחידות בהתמדה גדולה.
- 9 ברם, ברוך חש שאיפה לדבר שהוא יותר מאשר ללמוד רק גמרא, ליבו שָׁאָף למצוא דרך חדשה
10 בעבודת הבורא.
- 11 שאיפתו זו התעוררה אצלו כאשר הגיע לידיו הספר "עבודת הקודש". ספר זה הדליק אצלו את
12 התשוקה למציאת תוכן רוחני יותר וצרוף יותר בעבודת ה'. עם זאת לא מצא בספר זה את הסיפוק
13 המלא לשאיפתו זו, והוא החליט לחפש דרך למימוש חפצו הנפשי העמוק.
- 14 לאוזניו הגיעה שמועה כי בבריסק קיימת ישיבה, בהנהגתו והדרכתו של הגאון הצדיק רבי שלמה,
15 שם היה אמור למצוא את אשר אֻנְתָּה נפשו, והחל ללכת רגלי לבריסק.
- 16 ר' שלמה היה ידוע - לא רק בלמדנותו, אלא גם - בדרכו בעבודת הבורא. בישיבתו למדו שישים
17 תלמידים, כולם בוגרים יותר מברוך - אחדים מהם היו כבר נשואים וסמוכים על שולחן חותנם.
- 18 תחילה לא העז ברוך להתוודע לראש הישיבה, ולספר לו כי משכה אותו לכאן הדרך המיוחדת
19 שלו בעבודת הבורא עליה שמע רבות. ימים מספר התהלך ברוך בישיבה, היכן שנמצא חדר מיוחד
20 מלא ספרים, וספרים כאלו שברוך לא שמע אודותם קודם לכן.
- 21 בצימאונו כי רב התמסר ברוך לספרים אלו. היו שם לא רק פירושים על הגמרא, אלא גם ספרי
22 חקירה, קבלה ומוסר. כך יכול היה ברוך לקבל מושג בעניינים כאלו אשר קודם לכן לא היתה לו שום
23 ידיעה.

1 שני ספרים הרשימו אותו במיוחד. האחד היה - ספר "המפואר" לר"י בלץ, והשני - ספר "ראשית
2 חכמה", לרבי אליהו די וידאש. ספרים אלו גילו לפניו עולם חדש. מהספר הראשון למד כיצד לכוון
3 ולדקדק במזמורים ובתפילות, בכל מלה ובכל אות שבהם, ולהקפיד שיהיו התפילות בלב טהור ובשפה
4 ברורה, כדי שיהיו ראויות לעלות ולהגיע לכסא הכבוד. מהספר השני למד לעבוד את ה' בקדושה
5 ובטהרה ולזכך את המידות.

6 הנוהג בשיבת בריסק היה כי כל המעוניין להתקבל אליה חייב להיבחן על-ידי ר' חיים אורי, אחד
7 מראשי הישיבה. ברוך המתין, אפוא, לתורו. תוך כדי תקופת ההמתנה האזין ברוך לשיעורים שהושמעו
8 בישיבה והספיק להתבונן בסדרים הנהוגים בה. ברם, את מרבית זמנו בילה בחדר שהיה גדוש ארונות
9 ומדפים עמוסי ספרים. מחדר זה לא יכול להיפרד רוב שעות היממה.

10 היה זה חדר קטן שבו היו שני חלונות, אחד הפונה לחצר והשני - לגינה. ברוך בחר לעצמו את
11 החלון הפונה אל הגינה, והיה יושב לידו שעות רבות רצופות כאשר הוא מתעמק בספר זה או אחר.

12 פעם אחת כאשר ברוך ישב כדרכו והתעמק בספר "ראשית חכמה", נכנס לחדר הגאון רבי שלמה.
13 ברוך עצמו לא הבחין אפילו שמישהו נכנס לחדר ומעניק לו תשומת לב. לפתע שמע קול הפונה אליו:

14 - "מי אתה בחור צעיר, ובאיזה ספר שקוע הנך כל-כך"? - דיבר אליו מאן דהו.

15 ברוך ניתק את עיניו מהספר וראה לפניו את ראש הישיבה, ונחרד. מרוב פחד ויראת כבוד, נעתקו
16 המילים מפיו.

17 ברוך עסק אז בפרק י"ד של שער היראה בספר האמור, בו נידון עניין היראה. מובא שם מאמר
18 המכילתא על הפסוק "ויאמר משה: זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו, וירא אליכם כבוד ה'". אומרים על
19 כך חכמינו ז"ל (מכילתא): "אמר להם משה לישראל: אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו כולכם
20 ביראה אחת ובעצה אחת לשבת לפני המקום. כשם שהוא יחידי בעולם - כך תהא עבודתכם מיוחדת
21 לפניו".

22 ומסביר ה"ראשית חכמה" את המאמר על-פי הידוע כי יש בליבו של האדם שני "בתים" - "אחד
23 משכן ליצר הטוב ואחד משכן ליצר הרע", ועל-כך הוזהרנו: "לא יהיה בך אל זר - איזהו אל זר שהוא
24 בליבו של אדם? - זה יצר הרע". ולכן "בהיות היצר הרע בביתם - כל עבודה שיעשה האדם [=גם
25 מעשיו הטובים] יש בהם חלק ליצר הרע ואין המקום מתייחד בה". ומשום כך באה עתה האזהרה -
26 "שתהיה עבודתם מיוחדת בלב אחד ולא תהיה שום פנייה בעבודת ה', כי כל פנייה שתהיה בעבודה
27 - נמצא אותה הפנייה סיבת העבודה, והוא חלק אל זר, ואינה מיוחדת לשם יתברך ... ובהשתתפו עם
28 העבודה האלוהית חלק היצר, שהוא אל זר, אין לשם יתברך שום חלק בה, שהקב"ה רוצה שתהיה
29 עבודתו זכה וברה בלב אחד בלי שום עירוב ופסולת".

30 הדברים האמורים הרשימו מאוד את ברוך, ולכן קלט אך בקושי את דברי הגאון הצדיק אליו.

31 כאשר התאושש השיב לראש הישיבה על שאלותיו, מי הוא ובאיזה ספר הוא עוסק.

32 ר' שלמה לא הוסיף לאמור מאומה ויצא מהחדר. ואילו ברוך עצמו היה נתון כל היום תחת רושם
33 פגישתו עם הגאון, אשר אודותיו שמע כה רבות. ואשר עד אז לא נפגש עימו פנים אל פנים.

34 בערב ציפתה לברוך הפתעה מרעישת חדשה!

- 1 שמש הישיבה ר' אברהם שאול, קרא לר' ברוך הצידה, והודיע לו כי ראש הישיבה מזמינו לבוא
- 2 לחדרו, אך הדבר חייב להישמר בסוד.
- 3 ברוך היה נדהם.
- 4 כאשר נכנס לחדרו של רבי שלמה - החל הגאון לחקור אותו על ידיעותיו והבנתו בגמרא, פירוש
- 5 רש"י ותוספות ופירושי הראשונים. הוא פָּחַן אותו במספר מסכתות, וברוך הבחין כי רבי שלמה שבע
- 6 רצון מידעותיו.
- 7 רבי שלמה החל לשאול את ברוך כיצד הוא מתפרנס. האם הוא מקבל תשלום כלשהו מקופת
- 8 הישיבה, או שהוא אוכל "ימים" אצל בעלי-בתים, כן התעניין לדעת היכן הוא ישן.
- 9 על כך השיב לו ברוך כי הוא מתפרנס מיגיע כפיו והוא לן בבית המדרש הסמוך. באותה הזדמנות
- 10 הוא אף סיפר לראש הישיבה על מניעי בואו לבריסק, כאשר מגמתו היא לא רק ללמוד תורה כי אם
- 11 גם לחפש דרך בעבודת הבורא. עד עתה כבר קיבל על עצמו סיגופים ויסורים שונים. שעות רבות קיים
- 12 התבודדות בשדה וביער, שם היפנה מבטו השמימה תוך כדי הוזלת דמעות.
- 13 הגאון הקשיב בהתעניינות. וברוך המשיך בסיפורו:
- 14 "במשך חצי שנה התעניתי על-ידי סיגופים שונים" - אמר ברוך - "אך יחד עם זאת לא פסקתי
- 15 מללמוד. בישיבתו של ר' שאול באוויאזין הגעתי אל "השולחן השני", למרות שהייתי צעיר
- 16 התלמידים".
- 17 "ברם" - המשיך ברוך להסביר לר' שלמה - "לא חשתי סיפוק בנפשי. ליבי מְשַׁךְ אותי לדרך חדשה
- 18 בעבודת ה'. בוויאזין לא מצאתי מרגוע לנשמת".
- 19 וכדי להבהיר זאת בצורה טובה יותר לרבי שלמה, המשיך ברוך לומר:
- 20 "נזדמן לידי הספר "מראות אלוקים", וכאשר עיינתי בו נפל עלי פחד. חשתי כי בספר זה מתגלים
- 21 רזים גדולים, אך לא הצלחתי לגלותם. הדבר ציער אותי. מאידך, חששתי לחדור לסודות אלו, שמא
- 22 אינני ראוי להם. קיבלתי, אפוא, על עצמי סיגופים חדשים, תעניות ותיקוני חצות. רציתי לטהר על-ידי
- 23 כך את מחשבותיי מכל שמץ חטא, ולהתעלות לדרגה ראויה להשגת הסודות שבספר".
- 24 ברוך המשיך לספר כיצד לא הצליחו כל מאמציו לחדור לרזי הספר. הוא החליט להשיח את דאגתו
- 25 לפני שניים מחבריו, תלמידי הישיבה, ויחד ניסו להתמודד עם סודות הספר. שלושתם עמלו קשה על
- 26 תוכנו, אך לא הצליחו לפענחו. שני חבריו עייפו ולא רצו להמשיך ללמוד ספר זה, ואילו חשקו של ברוך
- 27 להבין את הספר גדל עוד יותר. הוא החליט לחפש לו רב שיכניסוהו לפרדס רזי הספר וילמדו אותו.
- 28 כאן נדם ברוך, הוא הביט על הגאון כמי שרוצה לבדוק האם לא האריך בדיבורו יתר על המידה.
- 29 "המשך נא בסיפורך" - עודדו רבי שלמה בחיוך קורן.
- 30 "אז הגיעה לאוזניי שמע הישיבה בבריסק" - המשיך ברוך - "ושמעתי גם אודות רבנו, שמפיו
- 31 אוכל ללמוד את אשר חפץ ליבי ונשמתי משתוקקת לדעת. עזבתי את וויאזין והלכתי רגלי ממקום
- 32 למקום. בדרך חליתי, אך שום דבר לא עיכבני מלהמשיך בדרכי עד אשר הגעתי בעזרת ה' הַנְּה. עתה
- 33 הנני תודה לא-ל בישיבת רבנו, ומצפה לשעת הכושר בה אזכה להתחיל ללמוד את דרך רבנו בעבודת
- 34 הבורא. עם זאת לא מלאני ליבי לגשת ביוזמתי לרבנו, עד שזכיתי בחסדי ה' ונקראתי לבוא אל הקודש
- 35 פנימה".

3 במענה על מכתבו מכ"ח מ"ח, ובדבר הסדר בלימוד
4 ותפלה, הנה כתתי ועשה לי מטעמים, מטעמים לי רבים, שני
5 מטעמים, דשני עבודות המה, הא' מה שהאדם עושה בעצמו.
6 בתורה תפלה כפי יכולתו, יש לך אדם שהוא ממארי אורייתא
7 ולמדן, ועוסק בלימוד בעיון, ויש לך אדם שאין דעתו יפה כ"כ
8 בלימוד עיוני, ועוסק בתורה ותפלה כפי יכולתו, והב' הוא
9 עבודת האדם אשר מלבד שלומד בעצמו הנה שם נפשו בכפו
10 תמיד להשתדל בכל מיני השתדלות מקרב ולב עמוק ביגיעה

11 עצומה ועבודה רבה אשר חבירו ילמוד, וזאת תורת האדם
12 החי על פי התורה והמצוה הוא צריך להשתדל אשר יקבעו
13 שיעורי לימוד בהבתי כנסיות ובתי מדרשות, ושילך בעצמו
14 לקבל אנשים אל הלימוד, ויעוררם על זה, הן בעלי בתים,
15 בעלי עסקים ובעלי מלאכה ולקרבים בכל מיני קירוב לחבב
16 עליהם חיבת הקדש, ליסד חברה משכימי קום (אלו הבאים
17 בהשכמה לבית המדרש להגיד תהלים) וחברת משניות, עין
18 יעקב, או תפארת בחורים החפצים ללמוד חומש עם פרש"י,
19 ואשרי איש שככה לו לתת לבו ודעתו על זה וזכותו גדול מאד.

[אג"ק מוהרי"צ כר"ך א' ענ" שם]

אגרות קודש

ב"ה, י"א כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר יוסף יהודא שי

שלום וברכה!

... מ"ש אודות מנהגו הטוב לגמור ספר התהלים בכל יום וכן בש"ק וחושש אשר עי"ז נצרך יהי לו
למעט בהקביעות לדא"ח או למעט בעבודתו.

הנה לאחר כל זה לדעתי ימשיך במנהגו הטוב באמירת התהלים כנ"ל, וע"פ המבואר במכתב כ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ע"ד גודל ענין אמירת תהלים, וכיון שמלבד שעות הלילה עד חצות
לילה, הרי מותר לאמר תהלים כל היום, הנה אם לא יספיק הזמן בבקר הרי יוכל למלאות בשאר שעות
היום, והשי"ת יצליחו.

בברכה.

נ.ב.

במשלוח בפ"ע נשלח לו החוברת והקונטרס י"ט כסלו. ובטח יזכה בתוכנם את הרבים.

י וינפק יעקב מבארא דשבע ואזל לחרן: יא וערע באַתרא ובת תמן ארי על שמשא ונסיב מאבני אתרא ושוי אפדוהי ושכיב באַתרא ההוא: יב ויחלם והא סלמא נעיץ בארעא ורישה מטי עד צית שמיא והא מלאכיא דיי סלקין ונחתין בה: יג והא יקרא דיי מעתד עלוהי ואמר אנא יי אלהה דאברהם אבויך ואלהה דיעחק ארעא די את שרי עלה לך אתננה ולבניך: יד ויהון בניך סגיין בעפרא דארעא ותתקף למערבא ולמדינתא

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה כס"י: יא ויפגע במקום וילן שם כיבא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתי וישכב במקום ההוא כס"י: יב ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו כס"י: יג והנה יהוה נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך כס"י: יד והיה זרעך בעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה

רש"י

החמה פתאם שלא בעונתה, כדי שילין שם: וישם מראשתי. עשאן כמין מרוב סביב לראשו, שפרא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת: 'עלי ניח צדיק את ראשו', וזאת אומרת: 'עלי ניח', מיד עשאן הקדוש ברוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר: 'ויקח את האבן אשר שם מראשתי': וישכב במקום ההוא. לשון מעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה: (יב) עלים וירדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שלווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו: (יג) נצב עליו. לשמרו: ואלהי יצחק. אף על פי שלא מצינו במקרא שיחד הקדוש ברוך הוא שמו על הצדיקים בחייהם לכתב 'אלהי פלוני' משום שנאמר: (איוב טו) "הן בקדושו לא יאמין", כאן יחד שמו על יצחק, לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו (תנחומא): שכב עליה. (חולין שם) קפל הקדוש ברוך הוא כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליפכש לבניו (כד' אמות, שנה מקומו של

(י) ויצא יעקב. על ידי שבשכיל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתוב: "וירא עשו כי ברח וגו'" ומשמר, חזר לענין הראשון: ויצא. לא היה צריך לכתב אלא "וילך יעקב חרנה", ולמה הזכיר יציאתו? אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם, פנה הודה, פנה זיוה פנה הדרה. וכן (רות א) "ותצא מן המקום", האמור בנעמי ורות: וילך חרנה. יצא ללכת לחרן: (יא) ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המורה, שנאמר בו: (לעיל כב) "וירא את המקום מרחוק": ויפגע. כמו (יהושע ט"ז): "ויפגע ביריחו", (שם יט) "ויפגע בדבשת". ורבותינו פרשו (ברכות כז) לשון תפלה כמו: (ירמיה ז) "ואל תפגע ביי", ולמדנו שתקן יעקב תפלת ערבית, ושנה הכתוב ולא כתב 'ויתפלל', ללמדך שקפצה לו הארץ כמו שמפרש בפרק 'גיד הנשה' (חולין צא): כיבא השמש. היה לו לכתב "ויבא השמש וילן שם", "כיבא השמש", משמע ששקעה לו

וּנְגַבָּה וּנְבָרְכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה
וּבְזִרְעֶךָ כִּסִּי: טו וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרֹתֶיךָ
בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל־הָאָדָמָה
הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי
אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ כִּסִּי: טז וַיִּקֶּן יַעֲקֹב
מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבֹן יֵשׁ יְהוָה בְּמָקוֹם הַזֶּה
וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי כִסִּי: יז וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה־נֹּרָא
הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה
שַׁעַר הַשָּׁמַיִם כִּסִּי: יח וַיִּשְׁכֹּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר

וּלְצִפּוֹנָא וּלְדִרְוֹמָא וַיִּתְּבַרְכוּן
בְּדִילָךְ כָּל זִרְעֵיךָ אֶרְעָא וּבְדִיל
בְּנִיךָ: טו וְהָא מִימְרֵי בְּסַעֲדָךְ
וְאַטְרֹנָךְ בְּכָל אֲתֵר דִּי תַהֲוֹ
וְאַתִּיבְנָךְ לְאַרְעָא הָדָא אָרִי לֹא
אַשְׁבַּקְנָךְ עַד דִּי אָעִבִיד זַת
דְּמַלְלִית לָךְ: טז וְאַתְעֵר יַעֲקֹב
מִשְׁנָתָהּ וַאֲמַר בְּקוּשָׁטָא (אִית)
יִקְרָא דִּי שְׂרִי בְּאַתְרָא הָדִין וְאַנָּא
לֹא הָוִיתִי יָדַע: יז וַיִּירָא וַאֲמַר
מַה דְּחִילוֹ אֲתֵרָא הָדִין לִית דִּין
אֲתֵר הָדִינוּט אֱלֹהִין אֲתֵר דְּרַעְוָא
בְּה מִן קָדָם יי וַדִּין תִּרַע קָבֵל

רש"י

אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזו היא
קפיצת הארץ האמונה ב'שחיטת חלין', שבא בית
המקדש לקראתו עד בית-אל, וזהו: "ויפגע
במקום". ואם תאמר כשעבר יעקב על בית
המקדש, מדוע לא עכבו שם? איהו לא יחיה לבית
להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים
יעבבוהו? איהו עד חרן אזל, כדאמרין בפרק גיד
הנשה'. וקרא מוכיח: "וילך חרנה", כי מטא לחרן,
אמר: 'אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו
אבותי ולא התפללתי בו'? יב דעתיה למקדש
וחזר עד בית-אל, וקפצה לו הארץ (בית אל, לא
זה הוא הסמוך לעי, אלא לירושלים, ועל שם
שהיתה עיר האלהים קראה: "בית אל", והוא הר
המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה
שהתפלל בו יצחק, וכן אמרו בסוטה: "לכו ונעלה
וגו'". לא באברהם שקראו 'הר', ולא ביצחק
שקראו 'שדה', אלא פיעקב שקראו בית-אל, עד
כאן מפרש רש"י מדק: מה-נורא. תרגום: 'מה
דחילו אתרא הדין'. דחילו, שם דבר הוא, כמו
סוכלתנו. וכסו למלכש: וזה שער השמים. מקום
תפלה לעלות תפלתם השמימה, ומדרשו: שבית
המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של

אדם: (יד) ופרצת. וחזקת, כמו "וכן יפרץ":
(טו) אנכי עמך. לפי שהיה גרא מעשו ומלכין:
עד אשר אם-עשיתי. 'אם' משמש בלשון 'כי'
(גיטין ז): דברתי לך. לצרכך ועליך, מה שהבטחתי
לאברהם על זרעו, לך הבטחתי ולא לעשו, שלא
אמרתי לו: 'כי יצחק יקרא לך זרע', אלא: "כי
ביצחק", ולא כל יצחק, וכן כל 'לי, ולך, ולו
ולקם' הסמוכים אצל דבור משמשים לשון על,
וזה יוכיח, שהרי עם יעקב לא דבר קדם לכן:
(טז) ואנכי לא ידעתי. שאם ידעתי, לא ישנתי
במקום קדוש כזה: (יז) כי אם-בית אלהים. אמר
רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא: 'הסלם הזה
עומד בבאר שבע ואמצע שפועו מגיע כנגד בית
המקדש', שבאר שבע עומד בדרומה של יהודה
וירושלים בצפונה, בגבול שבין יהודה ובנימין,
ובית אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין
בנימין ובין בני יוסף. נמצא, סלם שרגליו בבאר-
שבע וראשו בבית-אל, מגיע אמצע שפועו נגד
ירושלים, וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקדוש
ברוך הוא: 'צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא
לינה'? ועוד אמרו: יעקב קראו לירושלים בית-אל,
וזו לזו היא ולא ירושלים. ומהיכן למדנו לומר כן?

שְׁמִיָּא: יח וְאֶקְדִּים יַעֲקֹב בְּצַפְרָא
וְנָסִיב יֵת אַבְנָא דִּי שְׁוִי אֶסְדֻּהִי
וְשְׁוִי יֵתָה קָמָא וְאָרִיק מִשְׁחָא עַל
רִישָׁהּ: יט וְקָרָא יֵת שְׁמָא דְאַתְרָא
הַהוּא בֵּית אַל וּבְרַם לֹזֵי שְׁמָא
דְקָרְתָּא בְּקֻדְמִיתָא: כ וְקָנִים יַעֲקֹב
קָנִים לְמִימָר אִם יֵהָא מִימָרָא דִּי
בְּסַעְדִּי וְיִטְרַנְנִי בְּאַרְחָא הַדִּין דִּי
אַנָּא אֲזִל וְיִתֵּן לִי לְחָמָא (נ"י לַחֵם)
לְמִיכַל וּכְסוּ לְמִלְפָּשׁ: כא וְאַתּוּב
בְּשָׁלֹם לְבֵית אָבָא וְיֵהָא מִימָרָא דִּי
לִי לֹאֲלָהָא: כב וְאַבְנָא הָדָא דִּי
שְׁוִיתִי קָמָא תְּהִי דִּי אֵהִי פִלַח עֲלֵה
מִן קָדָם יי וְכָל דִּי תִתֵּן לִי חַד מִן
עֲשָׂרָא אֶפְרָשְׁנָה קְדָמָךְ: א וְנָטַל
יַעֲקֹב רִגְלוּהִי (נ"י רִיגְלוּהִי) וְאֲזִל
לְאַרְעֵי בְּנֵי מְדִינָתָא: ב וְחָזָא וְהָא
בִּירָא בַּחֲקָלָא וְהָא תַּמָּן תִּלְתָּא
עֲדָרֵיו דְעָזָן רַבְעִין עֲלֵה אָרִי מִן
בִּירָא הֵהִיא מִשְׁקֹן עֲדָרָא וְאַבְנָא
רַבְתָּא עַל פּוּמָא דְבִירָא:
ג וּמִתְכַּנְּשִׁין לְתַמָּן כָּל עֲדָרָא

וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאשְׁתּוֹ וַיִּשֶׂם
אֹתָהּ מִצְבָּה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: יט וַיִּקְרָא
אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לֹזֵי
שֵׁם־הָעִיר לִרְאשֻׁנָּה: כ וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר
אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמַרְנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה
אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד
לְלַבֵּשׁ: כא וְשָׁכַנְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי
וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים: כב וְהָאֶבֶן הַזֹּאת
אֲשֶׁר־שָׁכַמְתִּי מִצְבָּה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל־
אֲשֶׁר תִּתֵּן־לִי עֲשֵׂר אֶעֱשֶׂרְנִי לָךְ: כט"י: ע"ב בַּחוּל שְׁנִי
כט א וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי־
קָדָם: כט"י: ד וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר בְּשׂוּדָה וְהִנֵּה־שָׂם
שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבְּאֵר
הַהוּא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי
הַבְּאֵר: כט"י: ג וְנֶאֱסָפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וּגְלָלוּ

רש"י

וּלְזֹרְעֵךְ אַחֲרֶיךָ" (לעיל יז). (וְרֹעֶף מִיָּחָס שְׁלֹא יִמָּצֵא
בּוֹ שׁוֹם פְּסוּל): (כב) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת. כָּךְ מִפְּרָשׁ
וַיֵּיזֵז זֶה שֶׁל "וְהָאֶבֶן", אִם תַּעֲשֶׂה לִּי אֵת אֵלֶּה וְאִם
אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת: וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁכַמְתִּי מִצְבָּה
וְגו'. כְּתַרְגוּמוֹ: 'אֵהִי פִלַח עֲלֵה קָדָם ה'', וְכֵן עָשָׂה
בְּשׁוּבוֹ מִפְּדֵן אֲרָם, בְּשֹׁאֲמֵר לוֹ: "קוּם עֲלֵה בֵּית־
אֵל" (לִקְמֵן לֵה), מֵה נֶאֱמַר שָׁם? "וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצְבָּה
וְגו' וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נִסְּף": (א) וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו.
מִשְׁנַתְּבִשָּׁר בְּשׁוּרָה טוֹבָה שֶׁהִבְטִיחַ בְּשִׁמְרָהּ, נִשָּׂא
לְבּוֹ אֵת רִגְלָיו וְנַעֲשֶׂה קָל לְלָכְתָּ, כָּךְ מִפְּרָשׁ
בְּבִרְאשִׁית רַבָּה: (ב) יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים. מִשְׁקִים
הַרְוֵעִים אֵת הָעֲדָרִים, וְהַמִּקְרָא דִּבְרַר בְּלִשׁוֹן קֶצֶרָה:
(ג) וְנֶאֱסָפוּ. רִגְלִים הָיוּ לְהֶאָסֵף, לְפִי שֶׁהִיָּתָה

מִטָּה: תוֹרָה יח (כ) אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי. אִם
יִשְׁמֹר לִי הַבְּטָחוֹת הַלָּלוּ שֶׁהִבְטִיחְנִי לְהִיּוֹת עִמָּדִי,
כְּמוֹ שֹׁאֲמֵר לִי: "וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ": וְשָׁמַרְנִי. כְּמוֹ
שֹׁאֲמֵר לִי: "וְשִׁמְרָתִיךְ בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ": וְנָתַן־לִי
לֶחֶם לֶאֱכֹל. כְּמוֹ שֹׁאֲמֵר: "כִּי לֹא אֶעְזָבְךָ",
וְהַמִּבְקֵשׁ לֶחֶם, הוּא קְרוֹי נַעֲזֹב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא
רִאִיתִי צָדִיק נַעֲזֹב וְזֹרְעוֹ מִבְּקֵשׁ־לֶחֶם" (תהלים לז):
(כא) וְשָׁכַנְתִּי. כְּמוֹ שֹׁאֲמֵר לִי: "וְהִשְׁכַּנְתִּיךְ אֶל־
הָאֲדָמָה": בְּשָׁלוֹם. שְׁלֹם מִן הַחֲטָא, שְׁלֹא אֶלְמַד
מִדְּרָכֵי לֶכֶן: וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים. שְׁיַחְוֹל שְׁמוֹ
עָלַי מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף, שְׁלֹא יִמָּצֵא פְּסוּל בְּזִרְעִי,
כְּמוֹ שֹׁאֲמֵר: "אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ", וְהַבְּטָחָה זֹאת
הִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים

וּמִגִּנְדְּרִין יֵת אֲבָנָא מַעַל פּוּמָא
 דְּבִירָא וּמִשְׁקָן יֵת עָנָא וּמִתִּיבִין
 יֵת אֲבָנָא עַל פּוּמָא דְּבִירָא
 לְאַתְרָהּ: ד וְאָמַר לְהוֹן יַעֲקֹב
 אַחֵי מִנָּן אַתּוּן וְאָמְרוּ מִתְרָן
 אֲנַחְנָא: ה וְאָמַר לְהוֹן הִידְעָתוּן
 יֵת לָבָן בְּרִנְחוּר וְאָמְרוּ יִדְעָנָן:
 ו וְאָמַר לְהוֹן הַשְׁלֵם לָהּ וְאָמְרוּ
 שְׁלֵם וְהָא רַחֵל בְּרִתָּהּ אֲתִיָּא עִם
 עָנָא: ז וְאָמַר הָא עוֹד יוֹמָא סְגִי
 לָא עֲדָן לְמִכְנָשׁ בְּעִיר אֲשָׁקוּ עָנָא
 וְאִזְלוּ רַעֲוִי: ח וְאָמְרוּ לָא נָפּוּל
 עַד דִּי מִתְבָּנְשִׁין כָּל עֲדְרִיָּא
 וַיִּגְנְדְּרוּן יֵת אֲבָנָא מַעַל פּוּמָא
 דְּבִירָא וּנְשָׁקִי עָנָא: ט עַד דְּהוּא
 מְמַלֵּל עֲמָהוּן וְרַחֵל אֶתֶת עִם עָנָא
 דִּי לְאַבְיָה אָרִי רַעִיתָא הִיא:
 י וְהָיָה כִּד חֲזָא יַעֲקֹב יֵת רַחֵל בַּת
 לָבָן אַחֻיָּהּ דְּאָמָהּ וְיֵת עָנָא דְּלָבָן
 אַחֻיָּהּ דְּאָמָהּ וְקָרַב יַעֲקֹב וַיִּגְנְדֵר
 יֵת אֲבָנָא מַעַל פּוּמָא דְּבִירָא
 וְאֲשָׁקִי יֵת עָנָא דְּלָבָן אַחֻיָּהּ
 דְּאָמָהּ: יא וַיִּנְשָׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל

אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּאן
 וְהָשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לְמִקְמָהּ: כס"ו:
 ו וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ
 מִתְרָן אֲנַחְנוּ: ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעָתֶם אֶת־לָבָן
 בֶּן־נַחוּר וַיֹּאמְרוּ יִדְעָנוּ: ו וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלֹם
 לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם וְהִנֵּה רַחֵל בַּתּוֹ בָּאָה
 עִם־הַצֹּאן: כס"ז: ז וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל
 לֹא־עֵת הָאֶסֶף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ
 רַעֲוִי: ח וַיֹּאמְרוּ לָא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ
 כָּל־הָעֲדָרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר
 וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן: כס"ח: ט עוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמָּם
 וְרַחֵל בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאַבְיָה כִּי רָעָה
 הָיָה: י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל
 בַּת־לָבָן אַחֵי אָמֹו וְאֶת־צֹאן לָבָן אַחֵי אָמֹו
 וַיִּנְשָׁא יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר
 וַיִּשָּׁק אֶת־צֹאן לָבָן אַחֵי אָמֹו: כס"ט: יא וַיִּשָּׁק

רע"י

(כ"ר): (ח) לא נוכל. להשקות, לפי שהאבן גדולה וגללה. זה מתרגם 'ויגנדרון', לפי שהוא לשון עתיד: תורה ט (י) ויגש יעקב ויגל. כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיע שפחו גדול (בראשית רבה): (יא) ויבך. לפי שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר: לפי שבא בידים ריקניות. אמר: 'אליעזר, עבד אבי אבא, היו בידי נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום'. לפי שדרף אליפו בן עשו במצות אביו אחריו להרגו, והשיגו, ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק, משן ידו. אמר לו: 'מה אעשה לצווי של אבא? אמר לו יעקב: 'טל מה שבדי, והעני

האבן גדולה: וגללה. וגולללין, ותרגומו ומגנדרין, כל לשון הנה משתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר, לפי שכל דבר ההנה תמיד, כבר היה ועתיד להיות: והשיבו. תרגומו: ומתיבין: (ו) באה עם־הצאן. הטעם באל"ף, ותרגומו 'אתיא'. ורחל באה, הטעם למעלה, בבית, ותרגומו: 'אתת', הראשון לשון עושה, והשני לשון עשיתה: (ז) הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רוכצים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד. אמר להם: 'הן עוד היום גדול', כלומר אם שכירי יום אתם, לא שלמתם פעלת היום, ואם הבהמות שלכם, אף על פי כן "לא־עת האסף המקנה וגו'"

יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשֶׂא אֶת־קִלּוֹ וַיִּבְכֶּה כִּסִּי׃ יב וַיֵּגֶד
יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אָחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי בִן־רִבְקָה
הוּא וַתֵּרֶץ וַתִּגְדַּל לְאֲבִיהָ כִּסִּי׃ יג וַיְהִי כְשִׁמְעַ
לְבִן אֶת־שִׁמְעַ | יַעֲקֹב בֶּן־אֲחִיתוֹ וִירֵץ לְקִרְאָתוֹ
וַיַּחֲבֹק־לוֹ וַיִּנְשָׁק־לוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפָּר
לְלִבָּן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּסִּי׃ יד וַיֹּאמֶר לוֹ
לְבִן אֲךָ עֲצָמִי וּבִשְׂרִי אֶתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ
יָמִים כִּסִּי׃ טו וַיֹּאמֶר לְבִן לִיעֲקֹב הֲכִי־אֲחִי אֶתָּה
וַעֲבַדְתָּנִי חָנָם הִגִּידָה לִּי מִה־מִּשְׁכַּרְתְּךָ כִּסִּי׃
טז וַלְלִבָּן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לָאָה וְשֵׁם
הַקְּטָנָה רָחֵל׃ יז וַעֲיָנִי לָאָה רַבּוֹת וְרַחֵל הֵיטָה
יִפְתָּתָאָר וַיִּפֹּת מִרְאָה כִּסִּי׃ שְׁלִישִׁי יח וַיֵּאָהֵב
יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָךְ שִׁבְעַ שָׁנִים

רע"י

חשוב כמות': (יב) כי אחי אביה הוא. קרוב
לאביה, כמו: (לעיל יג) "אנשים אחים אנחנו".
ומדרשו: 'אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו
ברמאות, ואם אדם פשר הוא, גם אני בן רבקה,
אחותו הפשרה': ותגד לאביה. (כ"ר) לפי שאמה
מתה, ולא היה לה להגיד אלא לו: (יג) וירץ
לקראתו. (ב"ר) כסבור, ממון הוא טעון, שהרי עבד
הבית בא לכאן בעשרה גמלים טעונים: ויחבק.
כשלא ראה עמו כלום, אמר: 'שמא זהובים הביא
והנם בתיקו' (כ"ר): וינשק לו. אמר: 'שמא
מרגליות הביא והם בפיו' (כ"ר): ויספר ללבן.
שלא בא אלא מתוך אגס אחיו ושנטלו ממנו
ממנו: (יד) אך עצמי ובשרי. מעתה אין לי
לאספך הביתה, הואיל ואין בידיך כלום, אלא מפני
קורבה אטפל בך חדש ימים וכן עשה, ואף זו לא
לחנם, שהיה רועה צאנו: (טו) הכי-אחי אתה.
לשון תמה: 'וכי בשביל שאחי אתה, תעבדני

וארם ית קלה ובכא: יב וחיו
יעקב לרחל ארי בר אחה דאבוקה
הוא וארי בר רבקה הוא ורבת
וחויאת לאבוקה: יג והיה כד
שמע לבן ית שמע יעקב בר
אחתה ורבת לקדמותה וגפף לה
ונשיק לה ואעלה לביתה
ואשתעי ללבן ית כל פתגמא
האלין: יד ואמר לה לבן ברם
קריכי ובשרי את ויתיב עמה ירח
יומין: טו ואמר לבן ליעקב
המדאחי את ותפלחנני מגן חיו
לי מה אגרו: טז וללבן תרתיין
בנן שום רבתא לאה ושום
זערמא רחל: יז ועיני לאה יאזן
ורחל הות שפירא בריוא ויאנא
בחזוא: יח ורחם יעקב ית רחל
ואמר אפלחנך שבע שנין ברחל

בְּרַחֵל בְּתוֹךְ הַקָּטָנָה כס"י: יט וַיֹּאמֶר לָבֵן טוֹב
 תַּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתְּתִי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שְׂבָה
 עִמָּדִי: כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִיו
 בְּעֵינָיו כִּימִים אַחֲרִים בְּאֵהֱבָתוֹ אֹתָהּ:
 כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לָבֵן הֵב יֵת
 אֶתִּי אֲרִי אֲשַׁלְּמִית יוֹמִי פְלִחָנִי
 וְאֶעֱוֹל לְוֹתָהּ: כב וַיִּכְנַשׁ לָבֵן יֵת
 פֶּל אֲנָשִׁי אֶתְרָא וַעֲבַד מִשְׁתָּא:
 כג וַהֲוָה בְּרִמְשָׁא וַיְדַבֵּר יֵת לְאֵה
 בְּרַתָּהּ וְאֶעֱוִיל יֵתָה לְוֹתָהּ וְעַל
 לְוֹתָהּ: כד וַיְהִיב לָבֵן לָהּ יֵת זִלְפָּה
 אִמָּתָהּ לְלֵאָה בְּרַתָּהּ לְאִמָּהּ:
 כה וַהֲוָה בְּצַפְרָא וְהָא הִיא לְאֵה
 וַאֲמַר לָבֵן מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִּי
 הֲלֹא בְּרַחֵל פְּלַחִית עִמָּךְ וּלְמָא
 שְׁקִרְתָּ בִּי: כו וַאֲמַר לָבֵן לָא
 אֶתְעַבֵּד פְּדִין בְּאֶתְרָנָא לְמִתָּן
 זַעֲרָתָא קָדָם רַבְתָּא: כז אֲשָׁלִים
 שְׁבוּעָתָא דְדָא וְנָתַן לָךְ אָף יֵת דָּא
 בְּפִלְחָנָא דִּי תַפְלַח עִמִּי עוֹד שְׁבַע
 שָׁנִין אַחֲרָנִין: כח וַעֲבַד יַעֲקֹב בֵּן
 וְאֲשָׁלִים שְׁבוּעָתָא דְדָא וַיְהִיב לָהּ
 יֵת רַחֵל בְּרַתָּהּ לָהּ לְאִמָּתָהּ:
 כט וַיְהִיב לָבֵן לְרַחֵל בְּרַתָּהּ יֵת

זֹאת וַיִּתֵּן לָהּ אֶת־רַחֵל בְּתוֹ לָהּ לְאִשָּׁה: כט וַיִּתֵּן לָבֵן לְרַחֵל בְּתוֹ

רש"י

(יג): תורה כו (כז) מלא שבע זאת. דבוק הוא,
 שְׁהָרִי נְקוּד בְּחֻטָּף (פרוש: בשוא), שְׁבוּעָה שֶׁל זֹאת,
 וְהֵן שְׁבַעַת יְמֵי הַמַּשְׁתָּה. בְּגִמְרָא יְרוּשְׁלִימִית בְּמוֹעֵד
 קָטָן, [נֹאֵי אֲפָשָׁר לומר שְׁבוּעָה מִמֶּשֶׁ, שָׁאם בֵּן הָיָה
 צָרִיף לִינְקֵד הַשִּׁי"ן בְּפִתְחָה (רוֹצֵה לומר קִמָּץ).
 וְעוֹד שְׁשִׁבּוּעָה לְשׁוֹן זָכָר, כְּדִכְתִּיב: (דברים טז)
 "שְׁבַעַת שְׁבוּעוֹת תִּסְפֹּר", לְפִיכָף, אֵין מִשְׁמַע שְׁבוּעָה
 אֵלָא שְׁבַעַת, שְׁטִינָא "בְּלַע"ז]: וְנִתְּנָהּ לָךְ. לְשׁוֹן
 רַבִּים כְּמוֹ: "וְנִשְׁרָפָה", "נִגְרָדָה וְנִבְלָה", אָף זֶה

רַמְהוּ: תורה יט (כא) מלאו ימי. שְׁאֲמָרָה לִי אֲמִי,
 וְעוֹד: "מִלְּאוּ יְמִי", שְׁהָרִי אֲנִי בֵּן פ"ד שָׁנָה וְאִימָתִי
 אֲעֲמִיד י"ב שָׁבָטִים? וְזֶהוּ שְׁנָאֲמַר: "וְאִבּוּאָה
 אֵלֶיךָ", וְהֵלָא קָל שְׁבָקְלִים אֵינּוּ אוֹמֵר בֵּן? אֵלָא
 לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אֲמַר בֵּן: תורה כב (כה) וַיְהִי
 בְּבֹקֶר וַהֲנָה־הִיא לְאֵה. אֲבָל בְּלִילָה לֹא הָיְתָה
 לְאֵה, לְפִי שְׁמֶסֶר יַעֲקֹב סִימָנִים לְרַחֵל, וְכִשְׁרָאֲתָהּ
 רַחֵל שְׁמִכְנִיסִין לוֹ לְאֵה, אֲמָרָה: 'עֲכָשׁוּ תַפְלָם
 אַחֲוֹתִי?!' עֲמָדָה וּמִסְרָה לָהּ אוֹתָן סִימָנִים (מגילה

אֶת־בְּלִיָּה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָהּ: ֹוּיֵבֵא גַם
 אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם־אֶת־רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד
 עִמּוֹ עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרוֹת כִּשׁׁי: ֹא וַיֵּרָא
 יְהוָה בִּי־שְׁנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ
 וְרַחֵל עֲקָרָה: ֹב וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא
 שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעֵנָיִי כִי
 עָתָה יִרְאֶה־בְּנִי אִישִׁי כִּשׁׁי: ֹג וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה בִּי־שְׁנוּאָה אֲנֹכִי וַיִּתֵּן
 לִי גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן: ֹד וַתַּהַר
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר עָתָה הִפַּעַם יִלּוֹה אִישִׁי
 אֵלַי כִּי־יִלְדָתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־
 שְׁמוֹ לִוִּי כִּשׁׁי: ֹה וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר
 הִפַּעַם אוֹדָה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ
 יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת כִּשׁׁי: ֹא וַתֵּרָא רַחֵל כִּי
 לֹא יִלְדָה לִיעֲקֹב וַתִּקְנֶא רַחֵל בְּאַחֲתָהּ

בְּלִיָּה אֲמַתָּה לָהּ לְאַמְהוּ: ֹו וְעַל
 אֵף לֹות רַחֵל וְרַחִים אֵף יֵת רַחֵל
 מִלֵּאָה וּפְלַח עָמָה עוֹד שִׁבְעַ שָׁנִין
 אַחֲרֵינִין: ֹא וַחֲזָא יִי אַרִי
 שְׁנִיאָתָא לֵאָה וַיֵּהֵב לָהּ עֵדוּי
 וְרַחֵל עֲקָרָא: ֹב וְעֵדִיאַת לֵאָה
 וַיִּלְיֵדַת בְּר וַקֵּרַת שְׁמָה רְאוּבֵן אַרִי
 אָמַרַת אַרִי גְלִי קָדָם יִי עַלְבוּנִי
 אַרִי כְעַן יִרְחַמְנִי בְעָלִי:
 ֹג וְעֵדִיאַת עוֹד וַיִּלְיֵדַת בְּר
 וְאָמַרַת אַרִי שְׁמִיעַ קָדָם יִי אַרִי
 שְׁנִיאָתָא אָנָא וַיֵּהֵב לִי אֵף יֵת דִּין
 וַקֵּרַת שְׁמָה שִׁמְעוֹן: ֹד וְעֵדִיאַת
 עוֹד וַיִּלְיֵדַת בְּר וְאָמַרַת הָדָא זְמָנָא
 יִתְחַבֵּר לִי בְעָלִי אַרִי וַיִּלְיֵדַת לָהּ
 תִּלְתָּא בְנִין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה לִוִּי:
 ֹה וְעֵדִיאַת עוֹד וַיִּלְיֵדַת בְּר
 וְאָמַרַת הָדָא זְמָנָא אוֹדָה קָדָם יִי
 עַל כֵּן קֵרַת שְׁמָה יְהוּדָה וַקֵּמַת
 מִלְמִילַד: ֹא וַחֲזָת רַחֵל אַרִי לֹא
 יִלְיֵדַת לִיעֲקֹב וַקֵּנִיאַת רַחֵל
 בְּאַחֲתָהּ וְאָמַרַת לִיעֲקֹב הֵב לִי

רש"י

נִטְלָתִי כָל חֲלָקִי בְּבָנִים: עַל־כֵּן. כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר
 בּוֹ: "עַל־כֵּן", מְרַבָּה בְּאַכְלוּסִין, חוּץ מִלּוֹי שֶׁהָאָרוֹן
 הָיָה מְכֻלָּה בָּהֶם: קָרָא שְׁמוֹ לִוִּי. בְּכֻלָּם כְּתִיב
 "וַתִּקְרָא", (שֶׁהִיא קָרָאָה), וְזֶה כְּתִיב בּוֹ: "קָרָא",
 וַיֵּשׁ מִדְּרַשׁ אֲגָדָה בְּ"אַלֶּה הַדְּבָרִים" רַבָּה, שֶׁשָּׁלַח
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גְּבִרְיָאֵל וַהֲבִיאוֹ לְפָנָיו, וַקָּרָא לוֹ
 שֵׁם זֶה וַנִּתֵּן לוֹ כ"ד מִתְּנוֹת כְּהֻנָּה, וְעַל שֵׁם שְׁלֹוֹהוּ
 בְּמִתְּנוֹת, קָרָאוּ לִוִּי: (לָהּ) הִפַּעַם אוֹדָה. שְׁנִטְלָתִי
 יוֹתֵר מִחֲלָקִי, מַעֲתָה יֵשׁ לִי לְהוֹדוֹת: (א) וַתִּקְנֶא
 רַחֵל בְּאַחֲתָהּ. קָנְאָה בְּמַעֲשֵׂיָהּ הַטּוֹבִים. אָמַרָה:
 'אֵלּוּלִי שֶׁצָּדָקָה מִמֶּנִּי, לֹא זָכָתָה לְבָנִים' (ב"ר):
 הִבָּה־לִּי. 'וְכִי כֹךָ עָשָׂה אֲבִיךָ לְאִמְךָ, וְהִלָּא הִתְפַּלֵּל
 עָלֶיהָ?': מִתָּה אֲנֹכִי. מִכָּאֵן לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים

לְשׁוֹן וַנִּתֵּן, וַנִּתְּנָה וְגו': גַּם־אֶת־זֹאת. מִדֵּי לְאַחֵר
 שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה, וַתַּעֲבֹד לְאַחֵר נְשׂוֹאִיָּה:
 תוֹרָה כח (ל) עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרוֹת. (ב"ר)
 אַחֲרוֹת, הַקִּישָׁן לְרֵאשׁוֹנוֹת, מָה רֵאשׁוֹנוֹת בְּאָמוּנָה,
 אֵף הָאַחֲרוֹנוֹת בְּאָמוּנָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁבְּרַמָּאוֹת בָּא
 עָלָיו: תוֹרָה לא (לֵב) וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן. רַבּוּתֵינוּ
 פָּרְשׁוּ: (בְּרֻכּוֹת ז:) אָמַרָה: 'רְאוּ מָה בֵּין בְּנֵי לֶכֶן חָמִי
 שְׁמִכֵּר אֶת הַבְּכוֹרָה לִיעֲקֹב, וְזֶה לֹא מְכָרָה לְיוֹסֵף
 וְלֹא עָרַעַר עָלָיו, וְלֹא עוֹד שְׁלָא עָרַעַר עָלָיו, אֲלֹא
 שֶׁבִקֵּשׁ לְהוֹצִיאוֹ מִן הַבּוֹר': תוֹרָה ֹג (לד) הִפַּעַם
 יִלּוֹה אִישִׁי. (ב"ר) לְפִי שֶׁהָאֲמָהוֹת נִבְיאוֹת הָיוּ
 וַיּוֹדְעוֹת שִׁי"ב שְׁבָטִים יוֹצְאִים מִיעֲקֹב וְאַרְבַּע נָשִׁים
 יִשָּׂא, אָמַרָה: 'מַעֲתָה אֵין לוֹ פֶּתַח חוֹן פֶּה עָלִי, שֶׁהָרִי

וַתֹּאמֶר אֱלֹהֵי־עֶקֶב הִבֵּה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין
 מִתָּה אָנֹכִי כִּי־יִיָּצֵא וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר
 הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי־
 בִטֶּן כִּי־יִיָּצֵא וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בָּא
 אֵלֶיהָ וְתִלְדַּ וְעַל־בְּרָכִי וְאֶבְנָה גַם־אֲנֹכִי
 מִמֶּנָּה כִּי־יִיָּצֵא וְתִתֶּן־לָּהּ אֶת־בִּלְהָה שְׂפַחְתָּהּ
 לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב: ה וַתֵּהָרֶה בִּלְהָה
 וְתִלְדַּ לְיַעֲקֹב בֶּן־יִיָּצֵא וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּנִנִּי אֱלֹהִים
 וְגַם שָׁמַע בְּקֻלִּי וַיִּתֶּן־לִּי בֶן־עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ
 דָּן כִּי־יִיָּצֵא וַתֵּהָרֶה עוֹד וְתִלְדַּ בִּלְהָה שְׂפַחְתָּה רַחֵל
 בֶּן־שְׁנֵי לְיַעֲקֹב: ח וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתּוּלִי
 אֱלֹהִים וְנִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַם־יִכְלְתִּי
 וְתִקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי כִי־יִיָּצֵא: ט וַתֵּרָא לֵאָה כִּי
 עֲמְדָה מְלֹדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שְׂפַחְתָּהּ וַתִּתֶּן
 אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: י וְתִלְדַּ זִלְפָּה שְׂפַחְתָּה

בְּנִין וְאִם לֹא מִיתָא אָנָּה:
 ב וַתִּקְיף רִיגְזָא דִּיעֲקֹב בְּרַחֵל
 וַאֲמַר הָא מְנִי אֶת בַּעֲיָא הָלֹא מִן
 קֳדָם יְיָ תִבְעִין דִּי מְנַע מִנִּיךְ וְלִדָּא
 דְּמַעֲיִן: ג וַאֲמַרְתָּ הָא אֲמָתִי
 בִּלְהָה עוֹל לְוִתָּהּ וְתִלְדִּי וְאָנָּה
 אֲרַבִּי וְאֶתְבְּנִי אִף אָנָּה מְנַה:
 ד וַיִּהְבֵּת לָהּ יֵת בִּלְהָה אֲמָתָהּ
 לְאִנְתָּו וְעַל לְוִתָּהּ יַעֲקֹב:
 ה וַעֲדִיאֵת בִּלְהָה וּלְיִלְדִּית לְיַעֲקֹב
 בֶּרֶ: ו וַאֲמַרְתָּ רַחֵל דְּנִנִּי יְיָ וְאִף
 קִבִּיל צְלוֹתִי וַיִּהְבֵּת לִי בֶרֶ עַל כֵּן
 קִרַּת שְׁמָה דָּן: ז וַעֲדִיאֵת עוֹד
 וּלְיִלְדִּית בִּלְהָה אֲמָתָהּ דְּרַחֵל בֶּר
 תִּנָּן לְיַעֲקֹב: ח וַאֲמַרְתָּ רַחֵל
 קִבִּיל יְיָ בַּעֲוִיתִי בְּאִתְחַנְּנוּתִי
 בְּצִלוֹתִי חֲמִידָת דִּיהִי לִי וְלִדָּ
 בְּאִתְחִי אִף אֲתִיהִיב לִי וְקִרַּת
 שְׁמָה נִפְתָּלִי: ט וַחֲזוּת לֵאָה אֲרִי
 קִמַּת מִלְמִילַד וַיִּדְבַּרְתָּ יֵת זִלְפָּה
 אֲמָתָהּ וַיִּהְבֵּת יֵתָה לְיַעֲקֹב לְאִנְתָּו:
 י וּלְיִלְדִּית זִלְפָּה אֲמָתָה דִּלְאָה

רע"י

נְתַחֲבַרְתִּי עִם אַחוֹתִי לְזָכוֹת לְבָנִים. וְאִנִּי מְפָרְשׁוֹ
 לְשׁוֹן "עֲקֹשׁ וּפְתִלְתִּל", נְתַעֲקֹשְׁתִּי וְהַפְצַרְתִּי פְצִירוֹת
 וְנִפְתּוּלִים הִרְבֵּה לְמָקוֹם לְהִיּוֹת שְׁוֶה לְאִחוֹתִי: גַּם
 יָכַלְתִּי. הִסְכִּים עַל זֶדִי, וְאוֹנְקְלוֹס תִּרְגָּם לְשׁוֹן
 תְּפִלָּה: "נִפְתּוּלִי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי", בְּקִשּׁוֹת הַחֲבִיבוֹת
 לְפָנָיו נִתְקַבְּלְתִּי וְנִתְעַתְרְתִּי בְּאִחוֹתִי: נִפְתַּלְתִּי.
 נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתִי, וּמִדְרָשִׁי אֲגִידָה יֵשׁ רַבִּים בְּלִשׁוֹן
 נוֹטְרִיקוֹן: תוֹרָה ט (י) וְתִלְדַּ זִלְפָּה. בְּכֻלָּן נֹאמַר:
 'הִרְיוֹן' חוּץ מִזִּלְפָּה, לְפִי שֶׁהִיָּתָה בַּחוּרָה מִכָּלֵן
 וְתִינָקֶת בְּשָׁנִים, וְאֵין הִרְיוֹן נִכְרָ בָּהּ, וּכְדִי לְרִמּוֹת
 לְיַעֲקֹב נִתְּנָה לָכֵן לְלֵאָה, שְׁלֹא יִבִּין שֶׁמִּכְנִיסִין לוֹ אֶת
 לֵאָה, שֶׁכָּף מְנַהֵגֵן לִיתֵן שְׂפַחָה הַגְדוּלָה לַגְדוּלָה

שֶׁחָשׁוּב בַּמַּת (ב"ר): (ב) הִתַּחַת. 'וְכִי בְּמָקוֹמוֹ
 אֲנִי?': אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ. 'אֶת אֲמָרְתָּ שְׂאֲעֲשֶׂה
 כְּאֲבָא, אֲנִי אֲנִי כְּאֲבָא, אֲבָא לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים, אֲנִי
 יֵשׁ לִי בָנִים, מִמֶּךָ מְנַע וְלֹא מִמֶּנִּי': (ג) עַל־בְּרָכִי.
 כְּתִרְגוּמוֹ: 'וְאָנָּה אֲרַבִּי': וְאֶבְנָה גַם־אֲנֹכִי. מִהוּ
 'גַּם'? אֲמָרָה לוֹ: 'זִקְנֶךָ אֲבָרְהָם הָיוּ לוֹ בָּנִים מִהֶגֶר,
 וְחֶגֶר מִתְּנִיּוֹ כְּנָגֵד שָׂרָה'. אֲמַר לָהּ: 'זִקְנָתִי הַכְּנִיסָה
 צָרְתָה לְבִיתָה'. אֲמָרָה לוֹ: 'אִם הִדְבַּר הִזָּה מֵעַכְבָּ
 "הִנֵּה אֲמָתִי": וְאֶבְנָה גַם אָנֹכִי מִמֶּנָּה. כְּשָׂרָה:
 תוֹרָה ד (ו) דְּנִנִּי אֱלֹהִים. דְּנִנִּי וְחִיבְנִי וְזַכִּי (ב"ר):
 תוֹרָה ז (ח) נִפְתּוּלִי אֱלֹהִים. מְנַחֵם בֶּן סֵרוּק פָּרְשׁוֹ
 בְּמַחֲבַרְתָּ "צְמִיד פְּתִיל", 'חֲבוּרִים מֵאֵת הַמָּקוֹם

לִיעֲקֹב בֶּר: יא וְאַמְרַת לֵאָה אֶתָּא
גְּד וְקִרְת יֵת שְׁמָה גְּד: יב וּלְיִלְדֵּת
זִלְפָּה אֶמְתָּא דִּלְאָה בֶּר תַּנּוּן
לִיעֲקֹב: יג וְאַמְרַת לֵאָה
תְּשַׁבְּחָתָא הֵנֹת לִי אָרִי כִבֵּן
יִשְׁבַּחֲנִי נִשְׂאָ וקִרְת יֵת שְׁמָה
אָשֶׁר: יד וְאַזֵּל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֶצֶד
חֲטִין וְאַשְׁכַּח יִבְרוּחִין בְּחֻקְלָא
וְאַתִּי יִתְהוֹן לִלְאָה אִמָּה וְאַמְרַת
רַחֵל לִלְאָה הָבִי כֶעַן לִי מִיִּבְרוּחִי
דְּבִרִּיך: טו וְאַמְרַת לָהּ הַזְעִיר
דְּדִבְרָת יֵת בְּעָלִי וְתַסְבִּין אָף יֵת
יִבְרוּחִי דְּבִרִּי וְאַמְרַת רַחֵל כִּבֵּן
יִשְׁכּוּב עִמָּךְ בְּלִילְיָא חֲלָף יִבְרוּחִי
דְּבִרִּיך: טז וְאַתָּא (נ"י וְעַל) יַעֲקֹב
מִן חֻקְלָא בְּרַמְשָׁא וְנִפְקַת לֵאָה
לְקַדְמוּתָהּ וְאַמְרַת לְוֹתִי תִיעוּל
אָרִי מִיַּגֵּר אֲגִרְתִּיךְ בִּיִּבְרוּחִי דְּבִרִּי
וְשָׁכִיב עִמָּה בְּלִילְיָא הוּא:
יז וְקָבִיל יְיָ צְלוֹתָהּ דִּלְאָה
וְעִדְיָאָת וּלְיִלְדֵּת לִיעֲקֹב בֶּר
חֲמִישָׁא: יח וְאַמְרַת לֵאָה יֵהֵב יְיָ
אֲגָרִי דִּיהִבִּית אֶמְתִּי לְבְעָלִי וְקִרְת
שְׁמָה יִשְׁשָׁכָר: יט וְעִדְיָאָת עוּד
לֵאָה וּלְיִלְדֵּת בֶּר שְׁתִּי לִיעֲקֹב:

לֵאָה לִיעֲקֹב בֶּן כִּס"י: יא וְתֹאמַר לֵאָה כְּתִיב בְּגֵד
קִרִּי בֹא גְד וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גְּד כִּס"י: יב וְתִלְד
זִלְפָּה שְׁפַחַת לֵאָה בֶּן שְׁנֵי לִיעֲקֹב: יג וְתֹאמַר
לֵאָה בְּאֶשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וְתִקְרָא אֶת־
שְׁמוֹ אָשֶׁר: רביעי יד וְיִלְךְ רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי קֶצֶר
חֲטִים וְיִמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם
אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וְתֹאמַר רַחֵל אֶל־לֵאָה תִּנִּי־נָא
לִי מִדוּדָאֵי בְּנֶךְ כִּס"י: טו וְתֹאמַר לָהּ הִמְעַט
קִחְתֶּךָ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דוּדָאֵי בְּנֵי
וְתֹאמַר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת
דוּדָאֵי בְּנֶךְ כִּס"י: טז וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה
בַּעֲרֹב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וְתֹאמַר אֵלַי
תָּבוֹא כִי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךְ בְּדוּדָאֵי בְּנֵי וַיִּשְׁכַּב
עִמָּה בְּלַיְלָה הוּא כִס"י: יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־
לֵאָה וַתֵּהָר וַתֵּלֶד לִיעֲקֹב בֶּן חֲמִישִׁי כִס"י:
יח וְתֹאמַר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי
שְׁפַחְתִּי לְאִישִׁי וְתִקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשָׁכָר: יט וַתֵּהָר

רש"י

דוּדָאִים. (סנהדרין צט) שִׁיגְלִי. עֹשֶׁב הוּא, וּבִלְשׁוֹן
יִשְׁמַעֲאֵל יִסְמִי"ן: (טו) וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דוּדָאֵי
בְּנֵי. בְּתַמִּיקָהּ: וְלַעֲשׂוֹת עוּד זֹאת, לִיקַח גַּם אֶת
דוּדָאֵי בְּנֵי? וְתַרְגּוּמוֹ 'וְתַסְבִּין': לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ
הַלַּיְלָה. שְׁלִי הֵיטָה שְׁכִיבַת לַיְלָה זֶה וְאַנִּי נֹתֶנָּה לָךְ,
תַּחַת דוּדָאֵי בְּנֶךְ, וְלִפִּי שְׁוִלְזָלָה בְּמִשְׁכַּב הַצַּדִּיק, לֹא
זָכָתָה לְהַקְבֵּר עִמּוֹ (נדה ל"א): (טז) שְׂכָר
שְׂכָרְתִּיךְ. נָתַתִּי לְרַחֵל שְׂכָרָה: בְּלַיְלָה הוּא. הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא סִיעֵנו שְׂעִצָא מִשָּׁם יִשְׁשָׁכָר (כ"ר):
(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה. שְׁהֵיטָה מִתְאַוָּה

וְהַקְטָנָה לְקִטְנָה: (יא) בֹּא גְד. בֹּא מִזֵּל טוֹב, כְּמוֹ:
(שבת סז ע"ב) 'גְּד גְּדִי וְסָנוּק לֹא'. וְדוּמָה לוֹ: (ישעיה
סה) "הַעֲרִכִים לְגֵד שֶׁלֶחָן". וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה שְׁנוּלֶד
מִחוּל, כְּמוֹ: (דניאל ד) "גִּדּוֹ אֵילָנָא", וְלֹא יִדְעָתִי עַל
מֶה נִכְתַּב תְּבָה אַחַת. דְּבָר אַחֵר: לָמָּה נִקְרְאוּ תְּבָה
אַחַת, בְּגֵד? כְּמוֹ "בְּגֵדָת בִּי" כְּשֶׁבָאָת אֶל שְׁפַחְתִּי,
כְּאִישׁ שֶׁבְּגֵד בְּאַשְׁתָּ נְעוּרִים: תוֹרָה יב (יד) בְּיוֹמֵי
קֶצֶר־חֲטִים. לְהַגִּיד שְׁכָחָן שֶׁל שְׁבָטִים, שְׁעַת
הַקֶּצֶר הָיָה, וְלֹא פָשַׁט יָדוֹ בְּגִזְלָה לְהַבִּיא חֲטִים
וּשְׁעוּרִים, אֲלֹא דָבָר הַהִפְקָר שְׁאִין אָדָם מִקְפִּיד בּוֹ:

כ ואמרת לאה ייב יי יתה לי
חלק טוב הדא זמנא יהי מדורה
דבעלי לותי ארי ילידית לה שתא
בנין וקרת ית שמה זבלון:
כא ובתר בן ילידת ברתא וקרת
ית שמה דינה: כב ועל דוקרנא
דרחל קדם יי וקביל צלותה יי
ויהב לה עדוי: כג ועדיאת
וילידת בר ואמרת כנש יי ית
חסודי: כד וקרת ית שמה יוסף
למימר יוסף יי לי בר אחרון:
כה ויהוה פד ללידת רחל ית יוסף
ואמר יעקב ללכון שלחני ואיהו
לאיתי ולארצי: כו הב ית נשי
ות בני די פלחית יתך בהן ואויל
ארי את ידעת ית פלחני
דפלחתי: כז ואמר לה לכון אם
פען אשפחית רחמיך קדמך נסיתי

עבדתי אתך בהן ואלכה כי אתה ידעת את עבדתי אשר
עבדתיך כס"י: כז ואמר אליו לכון אם נא מצאתי חן בעיניך נחשתי

רש"י

ס "וירחף לא יאסף", לא ישמן: חרפתי. שהייתי
לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה
לחלקו של עשו הרשע. ואגדה: כל זמן שאין
לאשה בן, אין לה במי לתלות סרחונה, משיש לה
בן, תולה בו: מי שבר כלי זה? בנה. מי אכל
תאנים אלו? בנה: (כד) יוסף ה' לי בן אחר.
יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד
אלא שנים עשר שבטים. אמרה: 'יהי רצון שאותו
שהוא עתיד להעמיד יהא ממני'. לכן לא התפללה
אלא על בן אחר: (כה) באשר ילדה רחל
את-יוסף. משנולד שטנו של עשו, שנאמר:
(עובדיה א יח) "והיה בית יעקב אש ובית יוסף
להבה, ובית עשו לקש", אש בלא להבה אינו
שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקדוש
ברוך הוא, ורצה לשוב: (כו) תנה את-נשי וגו'.
איני רוצה לצאת כי אם ברשות: (כז) נחשתי.

ומחזרת להרבות שבטים: תורה יח (כ) זכר טוב.
פתגמו: יזבלני. לשון בית זבול, הורבריי"א
בלע"ז. בית מדור, מעתה לא תהא עקר דירתו
אלא עמי, שיש לי בנים כנגד כל נשיו:
(כא) דינה. פרשו רבותינו שדנה לאה דין
בעצמה: 'אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת
השפחות', והתפללה עליו ונהפף לנקבה (ברכות
ס): (כב) ויזכר אלהים את-רחל. (ב"ר) זכר לה
שמסרה סימניה לאחותה ושהיתה מצרה שלא
תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב, לפי
שאין לה בנים. ואף עשו הרשע כף עלה בלבו
כששמע שאין לה בנים, הוא שסד הפיט:
'האדמון כבט שלא חלה צבה לקחתה לו
ונתבהלה: (כג) אסף. הכניסה במקום שלא
תראה, וכן: (ישעיה ד) "אסף חרפתנו", (שמות ט)
"ולא יאסף הביתה", (יואל ד) "אספו נגהם", (ישעיה

וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בְּגִלְלָךְ כִּי חֲמִישִׁי כח וַיֹּאמֶר נִקְבָּה
 שְׂכָרְךָ עָלַי וְאַתָּה כִּי כֹט וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה
 יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה
 מִקֵּנְךָ אֵתִי כִי לִבִּי מֵעַט אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לִפְנֵי
 וַיִּפְרֹץ לִרְבּוֹ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה
 מָתִי אַעֲשֶׂה גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי כִי כֹט לא וַיֹּאמֶר מָה
 אֶתֶּן-לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּן-לִי מְאוֹמָה
 אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה
 צֹאנְךָ אֲשֶׁמֶר: ^{לג} אֶעֱבֹר בְּכָל-צֹאנְךָ הַיּוֹם הַזֶּה
 מִשָּׂם כָּל-שֶׂה | נֶקֶד וְטָלוּא וְכָל-שֶׂה-חֹם
 בְּכִשְׁבִּים וְטָלוּא וְנֶקֶד בְּעִזִּים וְהָיָה שְׂכָרִי כִי כֹט:
^{לד} וְעַתָּה-כִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי-תָבוֹא
 עַל-שְׂכָרִי לִפְנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנִי נֶקֶד וְטָלוּא
 גָּנוּב הוּא אֵתִי כִי כֹט: ^{לד} וַיֹּאמֶר לָבֵן הֵן לֹא יִהְיֶה

רש"י

פונטר"א בלע"ז: טלווא. לשון טלאים, חכרבורות
 רחבות: חום. שחום, דומה לאדם, רוש"י בלע"ז,
 לשון משנה שחמתית ונמצאת לבנה, לענן
 התבואה: והיה שכרי. אותן שיולדו מכאן ולהבא
 נקדים וטלאים בעזים ושחומים בפשבים יהיו שלי,
 ואותן שישנן עכשו, הפרש מהם והפקידם ביד
 בניה, שלא תאמר לי על הנולדים מעתה: 'אלו היו
 שם מתחלה', ועוד שלא תאמר לי: 'על ידי
 הזכרים שהן נקדים וטלאים תלדנה הנקבות דגמתן
 מכאן ואילך': (לג) וענתה-בי וגו'. אם תחשבוני
 שאני נוטל משלך כלום, תענה בי צדקתי, כי תבא
 צדקתי ותעיד על שכרי לפניה, שלא תמצא בעדרי
 כי אם נקדים וטלאים, וכך שתמצא בהן שאינו
 נקד, או טלווא, או חום, בידוע שגנבתיו לך ובגנבה
 הוא שרוי אצלי: (לד) הן. לשון קבלת דברים:

וַיְבָרְכֵנִי יְיָ בְּדִילְךָ: כח וַיֹּאמֶר
 פְּרִישׁ אֲגִרְךָ עָלַי וְאַתָּן: כט וַיֹּאמֶר
 לָהּ אַתָּה יָדַעְתָּ יֵת דְּפִלְחָתְךָ וְיֵת
 דְּהָיָה בְּעִירְךָ עָמִי: ל אֲרִי זְעִיר
 דִּי הָיָה לְךָ קִדְמִי וְתִקְיָךְ לְמִסְגִּי
 וְכִרְיָךְ יְיָ יֵתְךָ בְּדִילִי וּבְעֵן אִימָתִי
 אֶעֱבִיד אֶף אֲנָא לְבֵיתִי: לא וַיֹּאמֶר
 מָה אֶתֶּן לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֶּן
 לִי מְדַעַם אִם תַּעֲבֹד לִי פִתְגָמָא
 הָדִין אֶתוֹב אֶרְעִי עָנָה אֶטֶר:
 לב אֶעֱבֹר בְּכָל עָנָה יוֹמָא דִּין
 הַעֲדִי (נ"י אַעֲדִי) מִתְמֵן כָּל אֶמֶר
 נְמוֹר וּרְקוּעַ וְכָל אֶמֶר שְׁחוּם
 בְּאֶמְרִיא וּרְקוּעַ וְנְמוֹר בְּעִזָּא וְיִהְיֶה
 אֲגִרִי: לג וְתִסְהֵד בִּי זְכוּתִי בְּיוֹם
 דְּמָחָר אֲרִי תִיעוֹל עַל אֲגִרִי קִדְמָךְ
 כָּל דִּי לִיתְהִי נְמוֹר וּרְקוּעַ בְּעִזָּא
 וּשְׁחוּם בְּאֶמְרִיא גָנוּבָא הוּא עָמִי:
 לד וַיֹּאמֶר לָבֵן בְּרַם לֹא יִהְיֶה
 בְּעִזִּים וְחֹם בְּכִשְׁבִּים

מנחש הייתי, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך באה לי
 ברכה, כשפאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר:
 (לעיל כט) "והנה רחל בתו באה עם הצאן". אפשר
 יש לו בנים, והוא שולח בתו אצל הרועים? ועכשו
 היו לו בנים, שנאמר: (לקמן לא) "וישמע את דברי
 בני לבן": (כח) נקבה שְׂכָרְךָ. כתרגומו: 'פריש
 אגריך': (כט) ואת אשר-היה מקנך אתי. את
 חשבון מעוט מקנך שפא לידי מתחלה כמה היו:
 (ל) לְרַגְלִי. (ב"ר) עם רגלי, בשביל ביאת רגלי
 פאת אצרך הברכה, כמו: (שמות יא) "העם אשר
 ברגלך", (שופטים ח) "לעם אשר ברגלי", הפאים
 עמי: גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי. לצרך ביתי, עכשו אין
 עושין לצרכי אלא בני, וצריך (אני) להיות עושה
 גם אני עמהם לסמכן, וזהו 'גם': תורה לא
 (לב) נקד. מנמר בחכרבורות דקות כמו נקדות,

כְּדַבְּרָךְ כִּשׁ״י: לֹה וַיֵּסֶר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתִּיּוֹשִׁים
הָעֶקְדִים וְהַטְּלָאִים וְאֶת כָּל־הָעֲזִים הַנִּקְדָּוֹת
וְהַטְּלָאֹת כָּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חֹם בִּפְשָׁבִים
וַיִּתֵּן בְּיַד־בְּנָיו כִּשׁ״י: לוֹ וַיֵּשֶׁם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת־צֹאן לָבָן
הַנוֹתֶרֶת כִּשׁ״י: לוֹ וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לִבָּנָה לֹח
וְלוֹ וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לִבְנוֹת מַחֲשָׁף
הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמִּקְלוֹת כִּשׁ״י: לֹח וַיַּצֵּג אֶת־
הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם
אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֹּאן לִשְׁתוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן
וַיַּחֲמֶנָה בִּבְאֵן לִשְׁתוֹת כִּשׁ״י: לט וַיַּחֲמוּ הַצֹּאן
אֶל־הַמִּקְלוֹת וַתִּלְדֹּן הַצֹּאן עֶקְדִים נִקְדִים
וְטְלָאִים כִּשׁ״י: מ וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן

רשׁ״י

דָּצָה כְּמוֹ דַּעְצָה, אֶלֶּא שְׁמַקְצָר אֶת לְשׁוֹנוֹ:
בְּרֹהֲטִים. בְּמֵרוֹצוֹת הַמַּיִם, בְּפִרְכּוֹת הַעֲשׂוֹיֹת
בְּאֶרֶץ לְהַשְׁקוֹת שֵׁם הַצֹּאן: אֲשֶׁר תִּבְאֵן וְגו'.

בְּרֹהֲטִים אֲשֶׁר תִּבְאֵנָה הַצֹּאן לִשְׁתוֹת, שֵׁם הַצִּיג
הַמִּקְלוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן: וַיַּחֲמֶנָה וְגו' (ב"ר) הַבְּהֵמָה
רוֹאֶה אֶת הַמִּקְלוֹת וְהִיא נִרְתַּעַת לְאַחֲרֶיהָ, וְהִזְכָּר
רוֹבְעָה, וַיִּלְדֹּת פִּיּוּצָא בּוֹ. רַבִּי אוֹשְׁעִיָא אוֹמֵר:
הַמַּיִם נִעְשִׂין זָרַע בְּמַעֲיָהֶן וְלֹא הָיוּ צְרִיכוֹת לְזָכָר,
וְזֶהוּ: "וַיַּחֲמֶנָה וְגו'" (רַצָּה לומר, בְּתֵכָה זֶה
הַתַּחֲבָרוֹ לְשׁוֹן זָכָר וְנִקְבָּה, כְּמוֹ שֶׁפִּתְּבָה הָרַב אֲבָרָהָם
בֶּן עֲזָרָא): (לט) אֶל־הַמִּקְלוֹת. אֶל מְרֹאוֹת
הַמִּקְלוֹת: עֶקְדִים. מִשְׁנִים בְּמִקוֹם עֶקֶדְתָּן, הֵם
קִרְסָלִי יִידֵיהֶן וְרִגְלֵיהֶן: (מ) וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד
יַעֲקֹב. הַנּוֹלָדִים עֶקְדִים נִקְדִים, הַבְּדִיל וְהִפְרִיד
לַעֲצָמָן וְעָשָׂה אוֹתָן עֶדֶר עֶדֶר, לְבָדוֹ, וְהוֹלִיף אוֹתוֹ
הָעֶדֶר הָעֶקְדוֹ לִפְנֵי הַצֹּאן וּפְנֵי הַצֹּאן הַהוֹלְכוֹת

לוֹ יְהִי כְּדַבְּרָךְ. הַלּוֹאִי שֶׁתַּחֲפֹץ בְּכֹף: (לֹה) וַיֵּסֶר.
לָבָן בַּיּוֹם הַהוּא וְגו': הַתִּיּוֹשִׁים. עֲזִים זָכָרִים: כָּל
אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ. כָּל אֲשֶׁר הִיָּתָה בּוֹ חִבְרָבוּרוֹת
לְבָנוֹת: וַיִּתֵּן. לָבָן בְּיַד בְּנָיו: (לוֹ) הַנוֹתֶרֶת.
הָרַעוּעוֹת שֶׁבָּהֶן, הַחֹלוֹת וְהָעֶקְרוֹת, שְׁאִינֶן אֶלֶּא
שְׂרִירִים, אוֹתָן מִסֵּר לוֹ: (לז) מִקָּל לִבָּנָה. עֵץ הוּא
וְשִׁמוֹ לִבָּנָה, כְּמָה דְּתִימָא: (הוֹשֵׁעַ ד) "תַּחַת אֵלוֹן
וְלִבָּנָה", וְאוֹמֵר אֲנִי הוּא שְׁקוּרִין טְרִימִב"ל, שֶׁהוּא
לָבָן: לֹח. כִּשְׁהוּא רֶטֶב: וְלוֹ. וְעוֹד לָקַח מִקָּל לּוֹ,
עֵץ שֶׁגִּדְלִין בּוֹ אֲגוּזִים דְּקִים, קוֹלְדֵר"י בְּלַע"ז:
וְעֶרְמוֹן. קִשְׁטִי"ר בְּלַע"ז: פְּצָלוֹת. קְלוּפִים
קְלוּפִים, שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂהוּ מִנֶּמֶר: מַחֲשָׁף הַלָּבָן. גְּלוֹי
לָבָן שֶׁל מִקָּל, כִּשְׁהִיָּה קוֹלְפּוֹ הִיָּה נִרְאָה וְנִגְלָה לָבָן
שְׁלוֹ בְּמִקוֹם הַקְּלוּפִים: (לח) וַיַּצֵּג. תַּרְגוּמוֹ:
'וַדְּעִיץ', לְשׁוֹן תַּחֲיִכָה וְנִעְיָצָה הִיא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִית,
וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּגִמְרָא: 'דָּצָה וְשִׁלְפָה', 'דָּץ בִּיה מִידי',

פְּנֵי הַצֵּאֵן אֶל־עֶקֶד וְכָל־חֹם בְּצֵאֵן לִבָּן וַיֵּשֶׁת
 לוֹ עֲדָרִים לְבָדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל־צֵאֵן לִבָּן כִּסְיִי:
 מֵא וְהָיָה בְּכָל־יָחַם הַצֵּאֵן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשֵׁם
 יַעֲקֹב אֶת־הַמִּקְלֹת לְעֵינֵי הַצֵּאֵן בְּרֵהֲטִים
 לִיחֲמָנָה בַּמִּקְלֹת כִּסְיִי: מֵב וּבַהֲעֲטִיף הַצֵּאֵן לֹא
 יֵשִׁים וְהָיָה הָעֲטָפִים לְלִבָּן וְהַקְשָׁרִים
 לְיַעֲקֹב כִּסְיִי: מֵג וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לוֹ
 צֵאֵן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וְעֲבָדִים וּגְמָלִים
 וְחֲמָרִים כִּסְיִי: לֹא א וַיִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרֵי בְנֵי־לִבָּן
 לֵאמֹר לִקַּח יַעֲקֹב אֶת פֶּל־אֲשֶׁר לְאֲבִינוֹ
 וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוֹ עָשָׂה אֶת כָּל־הַכֶּבֶד הַזֶּה כִּסְיִי:
 ב וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לִבָּן וְהִנֵּה אֵינָנו עֹמֵד
 בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם: ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב
 אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמּוֹלְדֹתֶיךָ וְאֵהִיָּה עִמָּךְ כִּסְיִי:
 ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְׂדָּה
 אֶל־צֵאֲנֹו כִּסְיִי: ה וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאָה אֲנֹכִי אֶת־פְּנֵי
 אֲבִיכֶן כִּי־אֵינָנו אֵלֵי בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם וְאֵלֵהִי

בְּרִישׁ עָנָא כָּל דְּרָגוּל וְכָל דְּשַׁחוּם
 בְּעָנָא דְלָבָן וְשׁוּי לֵה עֲדָרִין
 בְּלַחֲדוּהִי וְלֹא עָרְבִינוּ עִם עָנָא
 דְלָבָן: מֵא וְהָוִי בְּכָל עֵדֵן
 דְּמִתְיַחֲמֵן עָנָא מִבְּכַרְתָּא וּמִשׁוּי
 יַעֲקֹב יֵת חוּטְרִיא לְעֵינֵי עָנָא
 בְּרֵהֲטִיא לִיחֲמוּתֵהוּן בְּחוּטְרִיא:
 מֵב וּבְלִקְיִשׁוֹת עָנָא לֹא מִשׁוּי
 וְהָוִי לִקְיִשָּׁא לְלָבָן וּבְכִרְיָא
 לְיַעֲקֹב: מֵג וְתַקִּיף גְּבִרָא לְחֲדָא
 לְחֲדָא וְהָוִי לֵה עֵן סְגִיָּא וְאַמְהֵן
 וְעֲבָדִין וּגְמָלִין וְחֲמָרִין: א וּשְׁמַע
 יֵת פִּתְגָמֵי בְנֵי לָבָן דְּאַמְרִין נָסִיב
 יַעֲקֹב יֵת כָּל דִּי לְאַבּוּנָא וּמְדִי
 לְאַבּוּנָא קָנָא יֵת כָּל נִכְסֵיא דְרִין:
 ב וְחֲזָא יַעֲקֹב יֵת סִבְר אָפִי לָבָן
 וְהָא לִיתוּהִי עֲמָה כְּמֵאֲתַמְלִי
 וּמִדְּקִמּוּהִי: ג וַאֲמַר יִי לְיַעֲקֹב
 תּוֹב לְאַרְעָא דְאַבְהֶתֶךָ וּלְיִלְדֶתֶךָ
 וַיְהִי מִימְרֵי כְּסַעֲדָךְ: ד וּשְׁלַח
 יַעֲקֹב וַקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה לְחַקְלָא
 לֹת עָנָה: ה וַאֲמַר לָהֶן חֲזִי אָנָּא
 יֵת סִבְר אָפִי אָבוּכֶן אָרִי לִיתוּהִי
 עִמִּי כְּמֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי וְאֵלֵהִי

רש"י

לְהִתְיַחַם עַל יְדֵי הַזְּכָרִים: (מג) צֵאֵן רַבּוֹת. פְּרוֹת
 וְרַבּוֹת יוֹתֵר מִשְׁאָר צֵאֵן: וּשְׁפָחוֹת וְעֲבָדִים. מִכֹּר
 צֵאֲנֹו בְּדָמִים יִקְרִים וְלֹקֶחַם לוֹ כָּל אֵלֶּה:
 (א) עָשָׂה. כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל א יד) "וַיַּעַשׂ חֵיל,
 וַיִּזֶּן אֶת עֲמֶלְק": תוֹרָה ב (ג) שׁוּב אֶל־אֶרֶץ
 אֲבוֹתֶיךָ. וְשֵׁם אֵהִיָּה עִמָּךְ, אֲכַל בְּעוֹדֶךָ מִחֲבֵר
 לְטֵמָא, אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתִי עָלֶיךָ (ב"ר):
 (ד) וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה. לְרַחֵל תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָ
 לְלֵאָה, שְׁהִיא הִיָּתָה עֲקָרָה הַבֵּית, שְׁבַשְׁבִּילָהּ נִזְדַּוּג
 יַעֲקֹב עִם לָבָן, וְאַף בְּנִיָּה שֶׁל לֵאָה מוֹדִים בְּדָבָר,
 שְׁהָרִי בַעַז וּבֵית דִּינֹו מִשְׁבֵּט יְהוּדָה אוֹמְרִים:

אֲחֵרִיקָהם צוֹפוֹת אֲלֵיהֶם. וְזֵהוּ שְׁנֵאָמַר: "וַיִּתֵּן פְּנֵי
 הַצֵּאֵן אֶל־עֶקֶד", שְׁהָיוּ פְּנֵי הַצֵּאֵן אֶל הָעֶקְדִים וְאֶל
 כָּל חֹם שְׁמַעְצָא בְּצֵאֵן לָבָן: וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים. כְּמוֹ
 שְׁפָרְשָׁתִי: (מֵא) הַמִּקְשָׁרוֹת. כְּתַרְגּוּמוֹ:
 'הַבְּכִירוֹת', וְאֵין לוֹ עֵד בַּמִּקְרָא, וּמִנַּחֲם חֲבָרוּ עִם
 (שְׁמוּאֵל ב טו) "אֲחִיתַּפֶּל בְּקוֹשָׁרִים", (שם) "וַיְהִי
 הַקָּשָׁר אֲמִיץ", אוֹתָן הַמִּתְקַשְּׁרוֹת יַחַד לְמַהֵר
 עֲבוּרָן: (מֵב) וּבַהֲעֲטִיף. לְשׁוֹן אַחֹר, כְּתַרְגּוּמוֹ:
 'וּבְלִקְיִשׁוֹת', וּמִנַּחֲם חֲבָרוּ עִם: (יִשְׁעִיָּה ג)
 "הַמִּחְלְצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת", לְשׁוֹן עֲטִיפַת כְּסוּת,
 כְּלוּמַר מִתְעַטְפוֹת בְּעוֹרָן וְצִמְרָן, וְאֵינָן מִתְאַוּת

אֲכִי הָיָה עִמָּדִי: וְאַתָּנָה יִדְעָתָן כִּי בְּכָל-כְּחִי
עָבַדְתִּי אֶת-אַבִּיכֶן: וְאַבִּיכֶן הִתֵּל בִּי וְהִחֲלָף
אֶת-מִשְׁכַּבְּתִי עִשְׂרֵת מָנִים וְלֹא-נִתְּנוּ אֱלֹהִים
לְהִרְעַע עִמָּדִי כִּשׁׁי: ח אִם-כֹּה יֹאמֶר נִקְדִּים יִהְיֶה
שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאֵן נִקְדִּים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר
עֲקָדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאֵן עֲקָדִים:
ט וַיֵּצֵל אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֶה אַבִּיכֶם וַיִּתֵּן-לִי:
י וַיְהִי בַּעַת יַחַם הַצֹּאֵן וְאִשָּׁא עֵינַי וָאֶרָא
בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעֵתִידִים הָעֲלִים עַל-הַצֹּאֵן
עֲקָדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים כִּשׁׁי: יא וַיֹּאמֶר אֵלַי
מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי:
יב וַיֹּאמֶר שְׂאֵנָא עֵינִיךָ וּרְאֵה כָל-הָעֵתִידִים
הָעֲלִים עַל-הַצֹּאֵן עֲקָדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים כִּי
רְאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבֵן עָשָׂה לָךְ: יג אֲנִכִּי
הָאֵל בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַת שֵׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר
נִדְרַת לִי שֵׁם נָדָר עָתָה קוֹם צֵא מִן-הָאָרֶץ
הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל-אֶרֶץ מוֹלְדְּתְךָ כִּשׁׁי: יד וַתַּעַן
רַחֵל וְלֵאמֹר וַתֹּאמְרָנָה לוֹ הָעוֹד לָנוּ חֵלֶק

רש"י

דאפא הוה בסעדי: ו ואתין
ידעתין ארי בכל חילי פלחית ית
אבוכן: ז ואבוכן שקר בי ואשני
ית אגרי עשר זמנין ולא שבקה
יז לאבאשא עמי: ח אם כדן
הוה אמר נמורין יהא אגרו
וילידן כל ענא נמורין ואם כדן
הוה אמר רגולין יהא אגרו
וילידן כל ענא רגולין:
ט ואפרש יי ית גיתי דאבוכן
ויהב לי: י והוה בעדן
דאתיחמא ענא וזקפית עיני
וחזית בחלמא והא תשיא
דסלקין על ענא רגולין נמורין
ופציתין: יא ואמר לי מלאכא
דיי בחלמא יעקב ואמרית הא
אנא: יב ואמר זקוף כען עינך
וחזי כל תשיא דסלקין על ענא
רגולין נמורין ופציתין ארי גלי
קדמי ית כל די לבן עבד לך:
יג אנא אלקא דאתגלית עילך
בבית אל די משחתא תמן קמא
די קימתא קדמי תמן קום כען
קום פוק מן ארעא הדא ותוב
לארעא ילדותך: יד ואתיבת רחל
ולאה ואמרן לה העוד (כען) לנא
חלק ואחסנא בבית אבונא:

מזו אל זו (ספרים אחרים: מִזֵּן אֶל זֶן), ואין לי
להביא עד מן המקרא: תורה יא (יג) הָאֵל בֵּית-
אֵל. כמו אל בית-אל, ה"ה"א יתרה ודרך המקראות
לדבר בן, כמו: (במדבר לד) "כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל
הָאָרֶץ כְּנָעַן": מִשְׁחַת שֵׁם. לשון רבוי וגדלה,
כשנמשח למלכות, כך: "ויצק שמן על ראשה",
להיות משוחה למזבח: אֲשֶׁר נִדְרַת לִי. וצריך
אפה לשלמו, שאמר: "יהיה בית אלהים",
שתקריב שם קרבנות: (יד) הָעוֹד לָנוּ. למה נעבב
על ירך מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש מנכסי

"כרחל וכלאה אשר בנו שתיקה וגו'", הקדימו
רחל ללאה: תורה ה (ז) עִשְׂרֵת מָנִים. אין 'מונים'
פחות מעשרה: מָנִים. לשון סכום כלל החשבון,
והן עשירות, למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים:
תורה ח (י) וְהִנֵּה הָעֵתִידִים. אף על פי שהבדילם
לכן כלם, שלא יתעברו הצאן דגמתן, היו
המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן
לעדר שבד יעקב (בר'): ובְרָדִים. תרגומו
'ופציתין', פיישימ"ר בלע"ז, חוט של לבן מקיף
את גופן סביב וחקבבורות שלו פתוחה ומפלשת

וַנַּחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ כִּשׁׁי׃ טו הָלוֹא נִכְרִיּוֹת
נִחְשְׁבֵנוּ לוֹ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אֲכֹל אֶת־
בִּסְפָּנוּ כִּשׁׁי׃ טז כִּי כָל־הָעָשָׂר אֲשֶׁר הִצִּיל
אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כָּל־
אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה כִּשׁׁי׃ שְׁשִׁי יז וַיָּקָם
יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו עַל־
הַגְּמָלִים כִּשׁׁי׃ יח וַיָּנִיחַ אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־
רֶכְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ
בְּפָדֵן אָרֶם לָבֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אֶרְצָה
בְּנֻעַן כִּשׁׁי׃ יט וְלָבֵן הָלַךְ לָגֹז אֶת־צֹאנֹו וַתִּגְנֹב
רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּשׁׁי׃ כ וַיִּגְנֹב
יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבֵן הָאֶרְמִי עַל־בְּלִי הַגִּיד לוֹ
כִּי בָרַח הוּא׃ כא וַיְבָרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר וַיֵּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הָרַ^א
הַגְּלָעָד׃ כב וַיִּגֵּד לְלָבֵן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח
יַעֲקֹב כִּשׁׁי׃ כג וַיִּקַּח אֶת־אָחִיו עִמּוֹ וַיְרִדֵהוּ אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שְׁבַעַת יָמִים

טו הָלוֹא נִכְרָאן אֶתְחַשְׁבָּנָא לֵה
אַרִי זִבְנָנָא וְאֲכַל אַף מִיכַל יֵת
בִּסְפָּנָא׃ טז אַרִי כָל עוֹתָרָא דִּי
אִפְרָשׁ יֵי מַאֲבֹנָא דִּילָנָא הוּא
וּלְבָנָנָא וּכְעַן כָּל דִּי אָמַר יֵי לָךְ
עֵבֶד׃ יז וְקָם יַעֲקֹב וַיִּטֵּל יֵת
בְּנוֹהֵי וַיֵּת נִשׁוּהֵי עַל גְּמָלֵיָא׃
יח וַדְּבַר יֵת כָּל גִּיתוּהֵי וַיֵּת כָּל
קִנְיָנָה דִּקְנָא גִיתֵי קִנְיָנָה דִּי קְנָא
בְּפָדֵן אָרֶם לְמִיתֵי לִית יִצְחָק
אֲבוּהֵי לְאַרְעָא כְּנָעַן׃ יט וְלָבֵן
אָזַל לְמַגֵּז יֵת עֲנָה וְכִסְיָתָא רַחֵל
יֵת צִלְמִנָא דִּי לְאַבּוּהָא׃ כ וְכִסִּי
יַעֲקֹב מִן לָבָא דְלָבֵן אֶרְמָאָה עַל
דִּלָּא חוּי לֵה אַרִי אָזַל הוּא׃
כא וְאָזַל הוּא וְכָל דִּי לֵה וְקָם
וַעֲבַר יֵת פָּרַת וְשׁוּי יֵת אֲפּוּהֵי
לְטוּרָא דְגִלְעָד׃ כב וְאֶתְחַוָּה
לְלָבֵן בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרִי אָזַל
יַעֲקֹב׃ כג וַדְּבַר יֵת אֲחוּהֵי עֲמָה
וַדְּרָה בְּתוּרָהּ מִחֶלֶף שְׁבַעַת יוֹמִין
וְאִדְבַק יֵתָה בְּטוּרָא דְגִלְעָד׃

רש"י

לְזָכְרִים, שְׁנָאֲמַר: (לקמן לו) "וַיִּקַּח עֶשָׂו אֶת־נָשָׁיו
וְאֶת־בָּנָיו וְגו'": (יח) מִקְנֵה קִנְיָנוּ. מֵה שִׁקְנָה
מִצְאָנוּ, עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים וְחִמּוּרִים׃
(יט) לָגֹז אֶת־צֹאנֹו. שָׁנְתָן בֵּיד בָּנָיו דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים בֵּינוּ וּבֵין יַעֲקֹב׃ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים.
לְהַפְרִישׁ אֶת אֲבִיהָ מִעֲבֹדֹת אֱלִילִים נִתְפֹּנָה (כ"ר):
תוֹרָה כ (כב) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. שְׁהָרִי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים הָיָה בֵּינֵיהֶם׃ (כג) אֶת־אָחִיו. קְרוֹבָיו׃ דֶּרֶךְ
שְׁבַעַת יָמִים. כָּל אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים שְׁהָלַךְ הַמַּגִּיד
לְהַגִּיד לְלָבֵן, הֵלַךְ יַעֲקֹב לְדַרְכּוֹ. נִמְצָא יַעֲקֹב רְחוֹק
מִלָּבֵן שָׁשָׁה יָמִים וּבְשָׁבִיעִי הִשִּׁיגוֹ לָבֵן, לְמַדְנֹו שֶׁכָּל
מֵה שְׁהָלַךְ יַעֲקֹב בְּשָׁבַעַת יָמִים, הֵלַךְ לָבֵן בַּיּוֹם

אֲבִינוּ כְּלוּם בֵּין הַזְּכָרִים? (טו) הָלוֹא נִכְרִיּוֹת
נִחְשְׁבֵנוּ לוֹ. אֲפֹלוּ בְּשַׁעַת שְׁדִרְךָ בְּגִי אָדָם לְתַת
נְדוּנָיָא לְבִנּוֹתָיו בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין, נִהַג עִמָּנוּ בְּנִכְרִיּוֹת׃
כִּי מִכְרָנוּ. לָךְ (שְׁעִבְדָּתָא אוֹתוֹ בְּנוּ י"ד שָׁנָה וְלֹא
נִתְּנָנוּ לָךְ אֱלָא) בְּשֹׁכֵר הַפְּעֵלָה׃ אֶת־בִּסְפָּנוּ. שְׁעִכֵּב
דְּמִי שֹׁכֵר פְּעֵלְתָךְ׃ (טז) כִּי כָל־הָעָשָׂר. 'כִּי' זֶה
מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֱלָא', כְּלוֹמַר: 'מִשְׁלֵ אֲבִינוּ אֵין לָנוּ
כְּלוּם, אֱלָא מֵה שְׁהִצִּיל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲבִינוּ,
שְׁלָנוּ הוּא': הִצִּיל. לִשׁוֹן הַפְּרִישׁ, וְכֵן כָּל לִשׁוֹן
הִצֵּלָה שְׂפַמְקָרָא, לִשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, שְׂמַפְרִישׁוּ מִן
הַרְעָה וּמִן הָאוֹיֵב׃ (יז) אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו.
הַקָּדִים זְכָרִים לְנִקְבוֹת, וְעֶשָׂו הַקָּדִים נִקְבוֹת

כד ואתא מימר מן קדם יי לות
לכן ארמאה בחילמא די ליליא
ואמר לה אסתמר לך דילמא
תמליל עם יעקב מטב עד ביש:
כה ואדביק לכן ית יעקב ויעקב
פרס ית משכנה בטורא ולכן
אשרי ית אחוהי בטורא דגלעד:
כו ואמר לכן ליעקב מה עבדת
וכסיתא מני ודברתא ית בנתי
פשביות חרבא: כז למה אטמר
למיזל וכסיתא מני ולא חויתא לי
ושלחתך פון בחדוא ובתושבון
בתופין ובכנרין: כח ולא שבקתני
לנשקא לבני ולבנתי כען אספלתא
למעבד: כט אית חילא בידי
למעבד עמכון ביש ואלהא
דאבוכון ברמשא אמר לי למימר
אסתמר לך מלמלא עם יעקב
מטב עד ביש: ל וכען מיזל אזלת
ארי חמדא חמדתא לבית אבוך
למה נסבתא ית דחלתא:
לא ואתיב יעקב ואמר ללכן ארי
דחילית ארי אמרית דילמא תגיס
ית בנתך מני: לב עם (נ"י אתר) די
תשפח ית דחלתך לא יתקם קדם
אחנא אשתמודע לך מה דעמי

יחיה נגד אחינו הכר לך מה עמדי וקח לך ולא ידע יעקב כי רחל

וידבק אתו בחר הגלעד כס"י: כד ויבא אלהים
אל לבן הארמי בחלם הלילה ויאמר לו
השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד-
רע כס"י: כה וישג לבן את יעקב ויעקב תקע
את אהליו בחר ולבן תקע את אחיו בחר
הגלעד: כו ויאמר לבן ליעקב מה עשית
ותגנב את לבבי ותנהג את בנתי פשביות
חרב כס"י: כז למה נחבאת לברח ותגנב אתי
ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשרים
בתך ובכנור כס"י: כח ולא נשיתני לנשק לבני
ולבנתי עתה הסבלת עשוי: כט ישלאל ידי
לעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש |
אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב
מטוב עד רע כס"י: ל ועתה הלך הלכת פי-
נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת
את אלהי כס"י: לא ויען יעקב ויאמר ללבן כי
יראתי כי אמרתי פן תגזל את בנותיך
מעמי כס"י: לב עם אשר תמצא את אלהיך לא

רנ"י

עמכם רע, וכל 'אל' שהוא לשון קדש, על שם עזוז
ורב אונים הוא: (ל) נכספתה. חמדת, והרבה יש
במקרא: (תהלים פד) "נכספה וגם כלתה נפשי",
(איוב יד) "למעשה ידך תכסף": (לא) כי יראתי
וגו'. השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו: "ותנהג
את בנותי וגו'": (לב) לא יחיה. ומאותה קללה
מתה רחל בדרך (ב"ר): מה עמדי. משלך:

אחד, (שנאמר: "וירדך אחריך דרך שבצת ימים",
ולא נאמר: "וירדך אחריך שבצת ימים"):
(כד) מטוב עד רע. כל טובתן של רשעים רעה
היא אצל הצדיקים (יבמות קג): תורה כה
(כו) פשביות חרב. כל חיל הבא למלחמה קרוי
חרב: (כז) ותגנב אתי. גנבת את דעתי: תורה כח
(כט) ישלאל ידי. יש פח וחיל בידי לעשות

וַנִּבְחַתֶּם כְּשִׁי: לֹג וַיָּבֹא לָבָן בְּאֶהֱל־יַעֲקֹב | וּבְאֶהֱל
 לָאָה וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאִמָּהוֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא
 מֵאֶהֱל לָאָה וַיָּבֹא בְּאֶהֱל רַחֵל כְּשִׁי: לֹד וְרַחֵל
 לָקַחַהּ אֶת־הַתָּרְפִים וַתִּשְׁמַם בְּכֹר הַגָּמֶל
 וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֶהֱל
 וְלֹא מִצָּא כְּשִׁי: לֹה וַתֹּאמֶר אֶל־אָחִיָּה אֶל־יָחֵר
 בְּעֵינַי אֲדֹנִי כִּי לֹא אוֹכֵל לָקוּם מִפְּנֵיךְ
 כִּי־דָרָךְ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת־
 הַתָּרְפִים: לֹו וַיָּחֵר לַיַּעֲקֹב וַיִּרְבּ בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב
 וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פָּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי כִּי דִלְקַתָּ
 אַחֲרִי כְּשִׁי: לֹו כִּי־מִשְׁשֶׁת אֶת־כָּל־כְּלִי מַה־
 מִצָּאתָ מִכָּל כְּלִי־בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נִגַּד אֲחִי
 וְאַחִיךָ וַיּוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ כְּשִׁי: לֹח זֶה עֲשָׂרִים
 שָׁנָה אֲנֹכִי עֹמֵךְ רַחֲלִיךָ וְעֹזִיךָ לֹא שָׁכְלוּ
 וְאִילִי צֹאנְךָ לֹא אֲכָלְתִּי כְּשִׁי: לֹט טִרְפָּה לֹא־
 הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ אֲנֹכִי אַחֲטָנָה מִיָּדִי תִּבְקָשְׁנָה

רש"י

אחרי פלשתיים: (לז) ויוכיחו. ויבררו עם מי
 הדין, אפרובי"ר בלע"ז: (לח) לא שפלו. לא
 הפילו עבורם, כמו: (הושע ט) "רחם משפיל", (איוב
 כא) "תפלט פרתו ולא תשפל": ואילי צאנך. (ב"ק
 סה) מכאן אמרו: איל בן יומו קרוי איל, שאם לא
 כן, מה שבחו? אילים לא אכל, אכל כבשים אכל,
 אם כן גזלן הוא: (לט) טרפה. על ידי ארי וזאב:
 אנכי אחטנה. לשון: (שופטים כ) "קלע באבן
 אל־השערה ולא יחטא", (מלכים א א) "אני ובני
 שלמה חטאים", חסרים, 'אנכי אחטנה' אם
 חסרה, חסרה לי, שמידי תבקשנה: אנכי אחטנה.
 תרגומו 'דהוה שגיא ממנינא', שהיתה נפקדת

וסב לה ולא ידע יעקב ארי רחל
 נסיבתהון: לֹג ועל לבן במשפנא
 דייעקב ובמשפנא דלאה
 ובמשפנא דתרתינן לחינתא ולא
 אשבח ונפק ממשפנא דלאה ועל
 במשפנא דרחל: לֹד ורחל נסיבת
 ית צלמניא ושותנון בעביטא
 דגמלא ותיבת עליהון ומשיש
 לבן ית כל משפנא ולא אשבח:
 לֹה ואמרת לאבוהא לא יתקף
 בעיני רבוני ארי לא אכול למיקם
 מן קדמוך ארי ארח נשין לי
 ובלש ולא אשבח ית צלמניא:
 לו ותקיף ליעקב ונצא עם לבן
 ואתיב יעקב ואמר ללבן מה
 חובי מה סורחני ארי רדפתא
 בתרי: לו ארי מששתא ית כל
 מני מה אשכחא מכל מני ביתך
 שוי הקא קדם אחי ואחיו
 ויוכיחו בין תרונא: לֹח דגן
 עסרין שנין אנא עמך רחליך
 ועזיך לא אתפילו ודכרי ענך לא
 אכלית: לֹט דתבירא לא איתייתי
 לותך דהוה שגיא ממנינא מני

(לג) באהל־יעקב. הוא אהל רחל, שהיה יעקב
 תדיר אצלה, וכן הוא אומר: (לקמן מו) "בני רחל
 אשת יעקב", ובכללן לא נאמר: "אשת יעקב":
 ויבא באהל רחל. כשיצא מאהל לאה, חזר לו
 לאהל רחל קדם שחפש באהל האמהות (ספרים
 אחרים: השפחות). וכל כך למה? לפי שהיה מכיר
 בה שהיא משמשנית: (לד) בכר הגמל. לשון
 פרים וכסותות, כתרגומו: 'בעביטא דגמלא', והיא
 מרדעת העשויה כמין פר, ובערובין: (דף יז)
 'הקיפנה בעביטין', והן עביטי גמלים, בסט"ו
 בלע"ז: תורה לה (לו) דלקת. רדפת, כמו: (איכה ד)
 "על ההרים דלקונו", ובמו: (שמואל א יז) "מדלק"

את פְּעִי לֹה נְטִירִית בִּימָמָא
וּנְטִירִית בְּלִילָא: מ הוֹיִתִי בִימָמָא
אֶכְלֵנִי שְׂרָבָא וּגְלִידָא (הוּה) נְחִית
עָלִי בְּלִילָא וְנָדַד שְׁנַתִּי מֵעֵינִי:
מֵא דִנָּן לִי עֶסְרִין שְׁנִין בְּבִיתָךְ
פְּלַחְתָּךְ אַרְבַּע עֶסְרִי שְׁנִין בְּתַרְתִּין
בְּנִתִּיךְ וְשֵׁת שְׁנִין בְּעָנְךְ וְאַשְׁנִיתָא
יֵת אֲגָרִי עֶשֶׂר זְמָנִין: מֵב אֵילּוּלָא
פּוֹן אֱלֹהֵה דְאַבְרָא אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָם
וְדִדְחִיל לֹה יִצְחָק הוּה בְּסַעְדִּי
אֲרִי כַעַן רִיקָן שְׁלַחְתָּנִי יֵת עֲמָלִי
וְיֵת לִיאֹת יְדֵי גְלִי קָדָם יְיָ וְאוֹכַח
בְּרַמְשָׁא: מֵג וְאַתִּיב לָבָן וְאָמַר
לְיַעֲקֹב בְּנָתָא בְּנָתִי וּבְנִיא בְנִי
וְעָנָא עָנִי וְכָל דִּי אֵת חֲזִי דִילִי
הוּא וְלִבְנָתִי מָה אֶעְבִּיד לְאַלְיָן
יּוֹמָא דִין אוֹ לִבְנִיהֶן דִּילִידָן:
מֵד וּכְעַן אֲתָא נְגִזֵּר קָיָם אָנָּא וְאַתָּ
וְיֵהִי לְסָחִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ:
מֵה וְנָסִיב יַעֲקֹב אֲבָנָא וּזְקָפָה
קָמָא: מו וְאָמַר יַעֲקֹב לְאַחֵהִי
לְקוּטוֹ אֲבָנִין וְנָסִיבוּ אֲבָנִין וְעָבְדוּ
דְּגוּרָא וְאַכְלוּ תַמָּן עַל דְּגוּרָא:

וְנָבְתִי יוֹם וּנְגַבְתִּי לִילָה רַשׁ"י: מ הִיִּיתִי בַיּוֹם
אֶכְלֵנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלִילָה וְתַדְר שְׁנָתִי
מֵעֵינִי רַשׁ"י: מֵא זֶה-לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבִיתְךָ
עַבְדְּתִיךָ אַרְבַּע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְנִתִּיךָ
וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֶאנְךָ וְתַחֲלָף אֶת-מִשְׁכְּבִתִּי
עֶשְׂרֵת מָנִים רַשׁ"י: מֵב לוֹלִי אֱלֹהִי אָבִי אֱלֹהֵי
אַבְרָהָם וְיִצְחָק הִיָּה לִי כִי עָתָה רִיקָם
שְׁלַחְתָּנִי אֶת-עָנִי וְאֶת-יָגִיעַ כַּפִּי רָאָה אֱלֹהִים
וְיֹוכַח אָמַשׁ רַשׁ"י: שְׁבִיעִי מִן וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר
אֶל-יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתִי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאֵן
צֹאנִי וְכָל אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לִי-הוּא וְלִבְנֹתִי
מִה-אֲעֲשֶׂה לְאַלֵּה הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר
יִלְדוּ רַשׁ"י: מֵד וְעָתָה לָכֵה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי
וְאַתָּה וְהִיָּה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ רַשׁ"י: מֵה וַיִּקַּח יַעֲקֹב
אֶבֶן וַיְרִימָהּ מִצְבָּה: מו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאַחֵיו
לְקוּטוֹ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גֹל וַיֹּאכְלוּ

רַשׁ"י

לומר: 'אלהי יצחק', שאין הקדוש ברוך הוא מיוחד
שמו על הצדיקים בחייהם, ואף על פי שאמר
לו בצאתו מבאר שבע: "אני ה' אלהי אברהם
אביך ואלהי יצחק", בשביל שפָּהו עֵינָיו וְהָרִי הוּא
כֶּמֶת. יַעֲקֹב נִתְּנָא לומר "אלהי" ואמר: "ופחד
יצחק": ויִוכַח. לשון תוכחה הוא, ולא לשון
הוכחה הוא: (מג) מִה-אֲעֲשֶׂה לְאַלֵּה. איך תַּעֲלֶה
על לפי להרע לָהֶן: (מד) וְהִיָּה לְעֵד. הקדוש
ברוך הוא: תורה מה (מו) לְאַחֵיו. הם בָּנָיו שֶׁהִיוּ
לוֹ אֲחִים, נִגְשִׁים אֵלָיו לְצָרָה וּלְמַלְחָמָה (ב"ר):

ומחֲסָרָת, כְּמוֹ: (במדבר לא) "ולא נפקד מִמֶּנּוּ אִישׁ",
תְּרַגּוּמוֹ: 'ולא שָׁגָא': גְּנַבְתִּי יוֹם וּנְגַבְתִּי לִילָה.
גְּנַבְתִּי יוֹם, אוֹ גְּנַבְתִּי לִילָה, הַכֹּל שְׁלֵמַתִּי: גְּנַבְתִּי.
כְּמוֹ: (איכה א) "רַבְתִּי בְּגוֹיִם, שָׁרְתִי בְּמַדִּינֹת",
(ישעיה א) "מִלְּאֲתִי מִשְׁפָּט", (הושע י) "אֶהְבֵּתִי
לְדוֹשׁ": (מ) אֶכְלֵנִי חֶרֶב. לשון אֵשׁ אוֹכְלָה:
וְקָרַח. כְּמוֹ: (תהלים קמו) "מִשְׁלִיךְ קֶרַח", תְּרַגּוּמוֹ:
'גְּלִידָא': שְׁנָתִי. לשון שָׁנָה: (מא) וְתַחֲלָף אֶת-
מִשְׁכְּבִתִּי. הִיָּית מְשֻׁנָּה תְּנַאי שְׁבִינִינוּ מְקוּד לְטָלוּא,
וּמַעֲקָדִים לְבִרְדִּים: (מב) וּפְתַח יִצְחָק. לא רָצָה

שם על-הגל כס"י: מז ויקרא-לו לבן יגר
 שהדותא ויעקב קרא לו גלעד כס"י: מח ויאמר
 לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על-כן
 קרא-שמו גלעד כס"י: מט והמצפה אשר אמר
 יצף יהיה ביני ובינך כי נסתר איש
 מרעהו כס"י: נ אם-תענה את-בנתי ואם-תקח
 נשים על-בנתי אין איש עמנו ראה אלהים
 עד ביני ובינך כס"י: נא ויאמר לבן ליעקב הנה
 הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני
 ובינך כס"י: נב עד הגל הזה ועדה המצבה
 אם-אני לא-אעבר אליך את-הגל הזה ואם-
 אתה לא-תעבר אלי את-הגל הזה ואת-
 המצבה הזאת לרעה כס"י: נג אלהי אברהם
 ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם
 וישבע יעקב בפחד אביו יצחק כס"י: נד ויזבח
 יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל-לחם
 ויאכלו לחם וילינו בהר כס"י: מפטיר
 לב א וישבם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך

רש"י

מז ויקרא לה לבן יגר שהדותא
 ויעקב קרא לה גלעד: מח ואמר
 לבן דגורא הדין סהיד ביני ובינך
 יומא דין על פון קרא שמה
 גלעד: מט וסכותא די אמר יסך
 מימרא דיי ביני ובינך ארי נתפסי
 גבר מחברה: נ אם תעני ית בנתי
 ואם תסב נשין על בנתי לית אנש
 עמנא חזי מימרא דיי סהיד ביני
 ובינך: נא ואמר לבן ליעקב הא
 דגורא הדין והא קמתא די
 אקמיית ביני ובינך: נב סהיד
 דגורא הדין וסהדא קמא אם
 אנא לא אעבר לותך ית דגורא
 הדין ואם את לא תעבר לותי ית
 דגורא הדין וית קמתא הדא
 לבישו: נג אלהי דאברהם
 ואלהי דנחור ידונון ביננא
 אלהי דאבוהון וקיים יעקב
 בדדחיל לה אבוהי יצחק:
 נד ונקס יעקב נקסתא בטורא
 וקרא לאחוהי למיכל לחמא
 ואכלו לחמא וביתו בטורא:
 א ואקדם לבן בצפרא ונשק
 לבנהי ולבנותה ובריה יתהן ואזל

(מז) יגר שהדותא. תרגומו של גלעד:
 (מח) (על-כן קרא-שמו) גלעד. גל עד:
 (מט) והמצפה אשר אמר וגו'. והמצפה אשר
 בהר הגלעד, ויכמו שכתוב: (שופטים יא) "ויעבר
 את-מצפה גלעד". ולמה נקרא שמה מצפה? לפי
 שאמר כל אחד מהם לחברו: "'יצף ה' ביני ובינך"
 אם תעבר את חברי: פי נסתר. ולא נראה איש
 את רעהו: (נ) בנתי בנתי. ב' פעמים, אף בלעה
 וזלפה בנותיו היו מפלגש: אם-תענה את-בנתי.

למנע מהם עונת תשמיש (יומא עז): (נא) יריתי.
 כמו: "ירה פים", כנה שהוא יורה החץ: (נב) אם-
 אני. הרי 'אם' משמש בלשון 'אשר', כמו: (לעיל
 כד) "עד אם דברתי דברי": לרעה. (ב"ר) לרעה אי
 אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא:
 (נג) אלהי אברהם. קדש (ב"ר): ואלהי נחור.
 חול: אלהי אביהם. חול: (נד) ויזבח יעקב
 זבח. שחט בהמות למשתה: לאחיו. לאחיו
 שעם לבן: לאכל-לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם,

וַיֵּשֶׁב לִבָּן לְמִקְמוֹ: ב וַיַּעֲקֹב הֶלֶךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ-
 בּוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים כִּשׁ"י: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כִּי אֲשֶׁר
 רָאִים מִחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם
 הַהוּא מִחְנֵים כִּשׁ"י: פפפ קמ"ח פסוקים חלק"י, מחני"ם סימן

רש"י

כמו: (דניאל ה) "עבד להם רב", (ירמיה יא) "נשחיתתה ללוותו לארץ: (ג) מחנים. שתי מחנות, של חוצה
 עץ בלחמו": תורה א (ב) ויפגעו בו מלאכי לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו
 אלהים. מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו לקראתו (כ"ר ותנחומא): חסלת פרשת ויצא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְחִיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַבִּינָעִם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהּ
 עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחון. * האבנט חוגרים בתחילת
 שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
 היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
 אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
 מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ויצא בהושע פרק יא"ב

יֵא וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבְתִּי וְאֶל־עַל יִקְרָאֵהוּ יַחַד לֹא יְרוּמִם: ח אֵיךְ אֶתְנֶנָּה אֶפְרַיִם
 אֲמַנְנָה יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתְנֶנָּה כְּאֶדְמָה אֲשִׁימֶנָּה כְּצִבְאִים נִהְפֶּךְ עָלַי לִפִּי יַחַד נִכְמְרוּ נְחוּמִי:
 ט לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אֲנִכִּי וְלֹא־אִישׁ בְּקִרְבִּנִי קְדוֹשׁ
 וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר: י אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּאֶרֶץ יִשְׂאָג כִּי־הוּא יִשְׂאָג וַיַּחֲרִדוּ בָנִים מִיָּם:

יִי אֶתְּחַדְדוּ כַּצִּפּוֹר מִמִּצְרַיִם וּכְיוֹנָה מֵאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהוֹשִׁבְתִּים עַל־בְּתִיָּהֶם נְאֻם־יְהוָה:
 יב א סִבְכָנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיהוָה עַד רֹד עִם־אֵל וְעִם־קְדוֹשִׁים
 נִאֲמָן: כ אֶפְרַיִם רֵעָה רוּחַ וְרֹדֶף קָדִים כָּל־הַיּוֹם כָּזָב וְאִשׁ יִרְבֶּה וּבְרִית עִם־אֲשׁוּר יִכְרְתוּ
 וְשָׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבַל: ג וְרִיב לַיהוָה עִם־יְהוּדָה וּלְפָקֹד עַל־יַעֲקֹב כְּדִרְכּוֹ כִּמְעַלְלָיו יָשִׁיב לוֹ:
 ד בִּבְטָן עֵקֶב אֶת־אֲחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת־אֱלֹהִים: ה וַיִּשָּׁר אֶל־מִלְאָךְ וַיְכַל בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ
 בֵּית־אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יִדְבָּר עִמָּנוּ: ו וַיהוָה אֱלֹהֵי הַצִּבְאוֹת יְהוָה זָכָר: ז וְאַתָּה בְּאֱלֹהֶיךָ
 תָּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שֹׁמֵר וְקוֹנֵה אֶל־אֱלֹהֶיךָ תִּמְיֹד: ח כְּנֻעַן בִּידוֹ מֵאוֹנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׂק אֱהָב:
 ט וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אֵךְ עֲשִׂיתִי מִצְּאֵתִי אוֹן לִי כָל־יִגְיָעִי לֹא יִמְצְאוּ־לִי עֵז וְאֲשֶׁר־חָטָא: י וְאַנְכִּי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֱהָלִים כִּימִי מוֹעֵד: יא וְדִבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים
 וְאַנְכִּי חֲזוֹן הַרְבֵּיתִי וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה: יב אִם־גִּלְעָד אוֹן אֶד־שׁוּא הָיוּ בְּגִלְגָל שׁוֹרִים
 זָבָחוּ גַם מִזְבְּחוֹתֵם כְּגִלִּים עַל תִּלְמֵי שָׂדֵי: יג וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֶה אָרֶם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה
 וּבְאִשָּׁה שָׁמֵר: יד וּבְנָבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנָבִיא נִשְׁמָר:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֶמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
 הַנָּאֶמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיְגַל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
 יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:11	6:16	8:15	8:18	8:47	8:50	9:40	9:43	16:43	16:41	17:08	17:07	16:22	17:17
חיפה (ח)	6:13	6:18	8:15	8:19	8:47	8:51	9:40	9:43	16:39	16:37	17:05	17:03	16:08	17:13
ירושלים (ח)	6:08	6:13	8:13	8:17	8:45	8:48	9:38	9:41	16:42	16:40	17:07	17:06	16:01	17:14
תל אביב (ח)	6:13	6:19	8:16	8:19	8:48	8:52	9:41	9:44	16:40	16:39	17:06	17:05	16:19	17:16
אוסטריה וינה (ח)	7:07	7:16	8:50	8:55	9:22	9:27	10:08	10:12	16:13	16:09	16:46	16:42	15:51	16:56
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:52	5:49	8:55	8:55	9:27	9:27	10:40	10:40	20:21	20:27	20:49	20:56	20:08	21:09
אוקראינה אודסה (ח)	7:06	7:13	8:50	8:55	9:22	9:27	10:09	10:13	16:20	16:16	16:52	16:48	15:59	16:52
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:55	7:03	8:36	8:41	9:08	9:13	9:54	9:58	15:57	15:52	16:29	16:25	15:35	16:29
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:28	7:36	9:05	9:10	9:37	9:43	10:22	10:26	16:15	16:10	16:49	16:44	15:52	16:48
אוקראינה קייב (ח)	7:20	7:29	8:58	9:03	9:30	9:35	10:14	10:19	16:08	16:03	16:42	16:37	15:45	16:41
אוקראינה דונייצק (ח)	6:41	6:50	8:24	8:29	8:56	9:01	9:42	9:46	15:48	15:43	16:20	16:16	15:26	16:20
איטליה מילאנו (ח)	7:28	7:36	9:15	9:19	9:47	9:51	10:34	10:38	16:50	16:46	17:21	17:17	16:29	17:32
אקוואדור קיטו (ח)	5:48	5:50	8:22	8:24	8:52	8:54	9:55	9:57	18:12	18:14	18:34	18:36	17:56	18:40
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:34	5:32	8:32	8:32	9:05	9:05	10:16	10:17	19:46	19:51	20:13	20:19	19:32	20:32
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:05	6:01	9:16	9:15	9:46	9:45	11:01	11:01	20:58	21:05	21:28	21:36	20:46	21:40
ארה"ב בולטימור (ח)	6:55	7:02	8:49	8:54	9:22	9:26	10:12	10:15	16:49	16:47	17:17	17:15	16:29	17:19
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:47	6:54	8:41	8:45	9:13	9:17	10:02	10:06	16:37	16:34	17:05	17:03	16:16	17:15
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:48	6:55	8:41	8:45	9:13	9:17	10:03	10:06	16:36	16:33	17:04	17:02	16:16	17:15
ארה"ב דטרויט (ח)	7:28	7:34	9:19	9:24	9:51	9:55	10:40	10:44	17:09	17:06	17:38	17:35	16:48	17:48
ארה"ב היוסטן (ח)	6:49	6:54	8:54	8:57	9:26	9:30	10:20	10:23	17:26	17:25	17:51	17:50	17:07	18:00
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:28	6:34	8:30	8:34	9:02	9:05	9:54	9:57	16:50	16:48	17:16	17:14	16:30	17:24
ארה"ב מיאמי (ח)	6:41	6:46	8:50	8:53	9:22	9:25	10:17	10:20	17:32	17:32	17:56	17:56	17:14	18:06
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:46	6:53	8:37	8:42	9:10	9:14	9:59	10:03	16:29	16:26	16:58	16:55	16:09	17:09
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:44	6:50	8:37	8:41	9:08	9:12	9:58	10:01	16:29	16:26	16:58	16:56	16:09	17:07
בוליביה לא פאס (ח)	5:40	5:40	8:29	8:30	8:57	8:58	10:05	10:06	18:58	19:01	19:21	19:24	18:43	19:28
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:08	8:18	9:44	9:49	10:16	10:22	11:00	11:04	16:48	16:42	17:23	17:18	16:25	17:36
בלגיה בריסל (ח)	8:06	8:15	9:43	9:49	10:15	10:21	11:00	11:04	16:51	16:46	17:25	17:21	16:28	17:37
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:36	7:47	9:06	9:12	9:37	9:43	10:19	10:23	15:47	15:40	16:25	16:20	15:23	16:24
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:07	5:06	7:57	7:57	8:28	8:28	9:36	9:37	18:39	18:43	19:03	19:07	18:24	19:15
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	4:54	4:53	7:43	7:44	8:15	8:15	9:23	9:24	18:24	18:28	18:48	18:53	18:10	19:00
בריטניה לונדון (ח)	7:26	7:35	9:03	9:08	9:34	9:40	10:18	10:22	16:06	16:01	16:42	16:37	15:44	16:53
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:43	7:53	9:15	9:21	9:47	9:53	10:30	10:34	16:06	16:00	16:43	16:38	15:43	16:56
גרמניה ברלין (ח)	7:37	7:47	9:11	9:16	9:43	9:48	10:26	10:30	16:07	16:02	16:43	16:38	15:44	16:42
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:45	7:54	9:25	9:30	9:56	10:01	10:41	10:45	16:37	16:32	17:11	17:07	16:15	17:11
הודו בומביי (ח)	6:48	6:51	9:01	9:04	9:34	9:37	10:31	10:33	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:29
הודו פונה (ח)	6:41	6:45	8:57	9:00	9:29	9:32	10:26	10:29	18:00	18:00	18:23	18:23	17:42	18:27
הונגריה בודפשט (ח)	6:55	7:03	8:38	8:43	9:10	9:15	9:57	10:01	16:04	15:59	16:36	16:32	15:42	16:36
טורקיה איסטנבול (ח)	6:57	7:03	8:49	8:53	9:21	9:26	10:11	10:14	16:43	16:40	17:12	17:09	16:23	17:13
יוון אתונה (ח)	7:10	7:16	9:06	9:10	9:38	9:42	10:29	10:33	17:12	17:10	17:39	17:37	16:52	17:41
מולדובה קישינב (ח)	7:16	7:24	8:58	9:03	9:31	9:36	10:18	10:21	16:25	16:21	16:57	16:53	16:04	16:57

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:41	6:45	9:00	9:03	9:30	9:33	10:27	10:30	18:05	18:05	18:28	18:28	17:46	18:32
ניו זילנד קריסטצ'רץ' (ח)	4:47	4:43	7:57	7:56	8:29	8:28	9:45	9:45	19:44	19:52	20:16	20:24	19:34	20:28
נפאל קטמנדו (ח)	6:24	6:28	8:34	8:37	9:05	9:08	10:00	10:02	17:15	17:15	17:40	17:39	16:57	17:43
סינגפור סינגפור (ח)	6:46	6:48	9:14	9:16	9:47	9:48	10:48	10:50	18:55	18:57	19:17	19:19	18:38	19:23
פולין ורשא (ח)	7:04	7:13	8:40	8:45	9:11	9:17	9:54	9:59	15:39	15:34	16:15	16:10	15:17	16:14
פרו לימה (ח)	5:30	5:31	8:08	8:09	8:40	8:42	9:45	9:47	18:18	18:21	18:41	18:44	18:03	18:48
צרפת ליון (ח)	7:46	7:53	9:32	9:37	10:04	10:09	10:52	10:55	17:07	17:03	17:38	17:35	16:46	17:48
צרפת פריז (ח)	8:06	8:14	9:48	9:53	10:19	10:24	11:05	11:09	17:07	17:02	17:40	17:36	16:45	17:51
קולומביה בוגוטה (ח)	5:37	5:39	8:08	8:10	8:38	8:40	9:39	9:41	17:48	17:49	18:10	18:12	17:31	18:16
קנדה טורונטו (ח)	7:17	7:24	9:06	9:11	9:38	9:43	10:26	10:30	16:50	16:47	17:20	17:17	16:29	17:30
קנדה מונטריאול (ח)	6:59	7:07	8:46	8:51	9:18	9:22	10:05	10:09	16:21	16:17	16:52	16:49	16:00	17:02
קפריסין לרנקה (ח)	6:25	6:31	8:23	8:27	8:56	9:00	9:48	9:51	16:37	16:35	17:04	17:02	16:18	17:06
רוסיה מוסקבה (ח)	8:13	8:23	9:41	9:48	10:12	10:18	10:53	10:58	16:18	16:11	16:57	16:51	15:54	17:09
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	7:32	7:40	9:15	9:20	9:48	9:53	10:34	10:38	16:42	16:37	17:14	17:10	16:20	17:14
שווייץ ציריך (ח)	7:35	7:43	9:20	9:25	9:51	9:56	10:38	10:42	16:48	16:44	17:20	17:16	16:27	17:30
תאילנד בנגקוק (ח)	6:18	6:21	8:37	8:39	9:09	9:11	10:07	10:10	17:50	17:50	18:12	18:13	17:32	18:17

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק מיום שלישי לאחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il